

ZUBÁNICS LÁSZLÓ

A MÚLT TÜKRÉBEN ELMERENGVE...

Északkelet-Magyarország mindennapjai
a XVI–XVIII. század fordulóján

Zubánics László

A MÚLT TÜKRÉBEN ELMERENGVE...

*Északkelet-Magyarország mindennapjai
a XVI–XVIII. század fordulóján*

Kárpátaljai Magyar Könyvek
295.

Sorozatszerkesztő és felelős kiadó:
Dupka György

Megírását és megjelentetését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alap

© **Zubánics László, 2020**

© **Intermix Kiadó, 2020**

A címlapon:

Homonnai Drugeth Györgyné Esterházi Mária portréja (ismeretlen szerző)
Felhasználva a Magyar Nemzeti Múzeum engedélye alapján
(© Magyar Nemzeti Múzeum)

Szerkesztő: **Szemere Judit**

Korrektúra: **Szemere Judit**

Fedélterv, műszaki szerkesztő: **Dupka Zsolt**

A könyv elektronikus változata:

www.kmmi.org.ua (Könyvek)

Készült a Shark Kft.-ben

Ungvár, Vármegyeház tér 15/1.

ISBN 978-915-5757-17-4

ISSN 1022-0283

ZUBÁNICS LÁSZLÓ

A MÚLT TÜKRÉBEN ELMERENGVE...

*Északkelet-Magyarország mindennapjai
a XVI–XVIII. század fordulóján*

INTERMIX KIADÓ
Budapest–Ungvár – 2020

ELŐSZÓ HELYETT

***„Az a nemzet, amelyik emlékeit veszni hagyja,
az a saját síremlékét készíti, és az vesztesége
az egész emberiségnek.”***

Ipolyi Arnold

A helytörténet a múltról beszél, de a jelenhez szól, hiszen a kutatások eredményeire támaszkodva igyekszik segíteni a napjainkhoz vezető útnak és a fejlődés törvényszerűségeinek jobb megértését. Múltunkról szólni valamiképpen mindig állásfoglalás is. Történelmünkkel csakis akkor kerülhetünk egységes kapcsolatba, ha a megfelelő színvonalú műveltséggel együtt a gondolkodás történetiségét is elsajátíthatjuk. Azaz embert, eseményt, összefüggést mindig a hely, az idő és a körülmények figyelembe vételével mérlegelünk. Nem kétséges, hogy a történelem körületekintő vizsgálata olykor illúziókat rombol, ugyanakkor valódi értékeket ad cserébe. Bizonyos, hogy történelmi hagyományra holnap is szükségünk lesz, mert okulni akarunk belőle, gazdagodni általa, élni vele!

Kárpátalja múltjának megismerése fontos feladat, amely a honismeret révén gyarapodhat újabb információhalmazokkal. Ennek egyik fontos eleme a kutató- és gyűjtőmunka, amely során az egyik legfontosabb feladat a környék természeti és társadalmi valóságának a felkutatására, összegyűjtésére. A honismeret, illetve helytörténet egyik fontos feladata a megszerzett tudás továbbadása – elsősorban ismeretterjesztő, publikáló tevékenység útján, ezen belül a feltárt eredmények minél szélesebb körhöz való eljuttatása.

Miért érdeklődünk oly sokan az utóbbi időben a helytörténet iránt? Az alapvető, eredendő ok az emberi élet, a társadalmi moz-

gás földrajzi tagolódásában rejlik, vagyis abban a magától értetődő tényben, hogy az események valahol történnek, a folyamatok valahol zajlanak. Az ember legközvetlenebbül egy szűkebb helyhez kapcsolódik: szülőföldjéhez, lakó- és munkahelyéhez; erről szeretne a legtöbbet tudni, és ebből a szoros érzelmi-értelmi kötődésből fakad a vágy a szűkebb haza múltjának megismerésére is. Van egy másik nagyon fontos indíték is: az a tudományos felismerés, hogy egy-egy nemzet, ország múltja, jelene jelentékeny részben a helyi jelenségekből, folyamatokból tevődik össze.

Napjainkban még egy, mindinkább érzékelhető motivációra figyelhetünk fel. A globalizálódás hatalmas és alighanem feltartóztat-hatatlan, ám az egyes ember számára nehezen megfogható, átékelhető, ugyanakkor bizonytalanságokkal terhelt áramlatában a nemzeti és a helyi értékek, a történelmi hagyományok jelentik a biztos fogódzót, a lelki és erkölcsi támaszt. Ezen értékek feltárásában, megismertetésében, az azonosságtudat erősítésében felbecsülhetetlen szerepe van a helytörténetírásnak. Ezen azonosságtudat erősítéséhez járulna hozzá a jelen kötet is.

A XX. század első évtizedeiben Kárpátalja néven létrejött új politikai formáció gyakorlatilag új lappal, új ország keretei között kezdte el első önálló lépéseit. A közösségnek – amely fölött a történelem közel egy tucat alkalommal rángatta el az államhatárokat –, előbb a csehszlovák, majd 1945-öt követően a szovjet hatóságok írták át a történelmét (s irtották ki nemcsak könyvtáraiból, de tudatából is a magyar történelmi emlékeket), s amelynek következő nemzedékei „az ezer évig nem volt itt semmi!” gondolatvilágban nőttek fel, szüksége van azon gyökerek felfedezésére, amelyek a magyar kultúrához kötődtek és kötik ma is ezer szállal. Napjainkban, amikor a globalizáció döngeti a kultúra kapuit, amikor a felnövekvő nemzedék tagjai számára a nemzeti hagyományok ápolása egyre inkább távolba vesző feladattá válik, a kisebbségi létbe szorult értelmiség egyik feladata, hogy – akár a „24. órában is” – összegyűjtse és az olvasó elé tárja azokat az értékeket, amelyek lassan már feledésbe mennek. Hiszen amiről nem beszélünk, ami nem kerül fel a világhálóra, az napjaikban szinte már nem is létezik.

A Nemzeti Kulturális Alap által támogatott *Világok végein. Északkelet-Magyarország a XVI–XVIII. században: politika, gazdaság, kultúra* (2012) és *Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében* (2014) című alkotói pályázatok megvalósítása során kellett ráébrednem arra, hogy a korábban elveszettnek hitt tudásanyag jelentős része töredezett formában fennmaradt, s a kutató egyik fontos feladata, hogy a feltárt információt írott és elektronikus formában eljuttassa az érdeklődőkhöz. Az első kutatási program révén megvalósult, s a 2015. évi Ünnepi Könyvhét során bemutatott nyomtatott kiadvány iránti érdeklődés indított el arra, hogy az eddiginél jóval teljesebb, a XVI–XVIII. századi Felvidék mindennapjait feltáró munka megírásához lássak. Báró Radvánszky Béla *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVIII. században* című munkájában így fogalmazta meg annak szükségességét, hogy a régmúlt apróságaival foglalkozzunk: „*Ha visszatekintünk előkorunkra, fájdalommal kell megvallanunk, hogy szokásainkról vagy semmit, vagy igen keveset tudunk... Több figyelmet is ébreszthet ezen közlés a szemes vizsgálódóban s a történetíró (több) kérdés megfejtésére is serkentheti*”.

S való igaz, a kérdés felvetése, s az ehhez kapcsolódó kutatások azt mutatják, hogy a XIX–XX. század fordulóján olyan forrásközlések láttak napvilágot, amelyekről a nagyközönség mit sem sejt, pedig azok fontos adatokat tartalmaznak a mindennapi életéről, a gazdálkodásról, vagyoni helyzetről, erkölcsökről. Ezeknek a forrásoknak a történelmi folyamatokba való beillesztése révén betekintést nyerhetünk az oktatásügy fejlődésébe (homonnai, majd ungvári jezsuita gimnázium), a nemesség birtokviszonyaiba, családi kapcsolataik alakulásába stb.

Éppen ezért össze kell gyűjteni a levéltárakban, könyvtárakban lap-pangó tudáskincset, és modern jegyzetapparátussal (a forráskritikai hozzáállásról sem megfeledkezve) a fiatal olvasó elé kell tární azokat.

A kötet színhelye az egykori északkeleti Felvidék – a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség ütközőzónájában található vidék, amely állandóan a hadak útján feküdt, az itt élő embereknek mégis volt idejük kultúrát művelniük, várat/palotát építeniük, könyvet kiad-

niuk. Értékeiknek nagy része elkallódott, azonban a meglévő töredékekből is lehetőségünk van az egész rekonstrukciójára.

A kötet a publikálatlan levéltári okmányok (Magyar Országos Levéltár és Kárpátaljai Területi Állami Levéltár), illetve a már napvilágot látott, de a nagyközönség számára ismeretlen dokumentumok újraközlésével (megfelelő jegyzékek, életrajzok, szócikkek közbeszűrésével) a mindennapi élet keretébe illesztve mutatja be és hozza közelebb az olvasóhoz a négy vármegye lakóit, történelmüket, viszontagságaikat és örömeiket.

dr. Zubánics László

ISMERETLEN MOZAIKKOCKÁK A HOMONNAI DRUGETH CSALÁD TÖRTÉNELMÉBŐL

„A hatalmas Drugeth famíliának magyarországi élete tehát három és háromnegyed századra terjedt. Idegenből szakadt e család hozzánk, de egészen magyarrá lett. Nem örökítik ugyan nagyobb szerű alkotások ma e család emlékét: de ha végig futjuk a történelem lapjain e család pályafutását: a legnagyobb történeti szereplő családok közé kell számítanunk a Drugeth családot is. Végig éltek cselekedetekben, fontos szereplésben hazánk történetét, míg hazánkban éltek. Voltak közöttük, kikre nemzetünk méltó büszkeséggel mutathat rá, mert hősök voltak a szó legnemesebb értelmében. Voltak köztük olyanok is, kik nemzeti céljaink kárára működtek: de ezek miatt a családot, mint egészet, kárhoztatnunk nem lehet; mert gyengébb jellem minden családban van, meg aztán bűneik elkövetésénél a kor iránya ragadta őket magával. Két vármegyének (Zemplén és Ung) majd minden helye tudna egy-egy Drugethről beszélni. S e két megye történetének... történetének megírásánál e családot számításból kihagyni nem lehet.” – írja Réz László *A Drugethek és Homonnai reformációja* című 1899-ben Sátoraljaújhelyen napvilágot látott munkájában. Ennek ellenére a magyar történelemtudomány mind a mai napig adós maradt a Homonnai Drugeth család történetének megírásával, különös tekintettel annak XVI–XVII. századi szakaszára.

Az 1301-ben Magyarországra érkező I. (Anjou) Károly hatalma megszilárdítása érdekében új, hozzá hű arisztokrácia kialakítását tűzte ki céljául: ennek során nevelőjét, Drugeth (I.) Fülöpöt is fontos tisztségekkel és jelentős birtokokkal ruházta fel. Drugeth Fülöp az akkor még trónkövetelőnek számító Károly Róbert kíséretében került Magyarországra mint annak nevelője. III. András, az Árpád-ház utolsó

királyának halála után Károly Róbert megszerezte a koronát vetélytársaival szemben. Drugeth Fülöp, aki egyébként sikeres hadvezér volt, több hadjáratban is részt vett, különösen 1311 után, amikor Aba Amadé birtokai (*az északkeleti országrész kiskirálya – a szerző*) annak halála után a királyra maradtak.

Drugeth Fülöp 1316-ban már Szepes és Újvár ispáni tisztét viselte. Mint ezen területek kormányzója, több alkalommal összeütközésbe került Csák Mátéval. Egy csatában csak familiárisának, Éles Jánosnak köszönhette, hogy nem került fogságba. Egy esztendeig a királyné tárnokmestere volt, 1323–1327 között pedig a nádori tisztet töltötte be. Fogadott apjával, Nekcsei Demeter tárnokmesterrel és annak vejével, Garai Pál macsói bánnal megalakították az első bárói ligát, amelyet számtalan követ majd Magyarország történelmében.

Hűséges szolgálataiért Károly királytól megkapta Lubló és Palocsa várakat, de mivel nem volt gyermeke, vagyonát unokaöccse, Vilmos örökölte. Drugeth Fülöp öccse, I. János, a család két ágának tulajdonképpen őse 1292-ben született és 1312-ig Itáliában maradt. Csak azután jött Magyarországra, hogy testvére már karriert futott be. 1316-ban már szepesi és újvári ispán, 1328-tól nádor. 1335-ben halt meg.

A nádori székben idősebb fia, Vilmos követte. Ő alapozta meg a család későbbi birtokállományát. 1330-as végrendeletében Szalánc, Parics, Barkó, Jeszenő, Palocsa, Szakolya, Lubló, Regéc, Gönc és Dunajec várakról intézkedik. Drugeth Vilmos korának kiemelkedő személyisége volt. 1335-ben ő szervezte meg a visegrádi hármass királytalálkozót. Többször vezetett hadjáratokat Lengyelországba, I. (Lokietek) Ulászló király támogatására, előbb Sziléziába, majd a Német Lovagrend ellen. Mivel házassága Folyk Mária nápolyi úrnővel gyermektelen maradt, vagyonát Lajos király megerősítésével testvérei, I. Miklós országbíró és II. János zempléni ispán örökölték. Halála után megszűnt a kettős nádori kúria, azaz a nádor lakhelyén nem tarthatott ítélőszéket, csak a királyi udvarban.

Egyik testvére, I. Miklós tettével beírta nevét a krónikákba is (megmentették a királyi családot Zách Felicián merényletétől). Heltai Gáspár szerint az 1330-as történetet így esett: „*Károly király kikeletkor méne Vi-*

segrádba, mind feleségével és gyermekivel, és midőn húsvét napján ebédhöz ült volna mind feleségével, gyerekivel, az egyik szolgája, Felicián nevű, az asztalhoz szolgálván, kirántá dákosát, és a királyhoz vága: de a király megvoná magát, és csak a jobb kezén megsérté egy keveset; azután a királné-asszonhoz vága, és az jobb kezén négy ujját vága le; azután a gyerekekhez kezde: de a gyerekek doktori (azaz Drugeth Miklós és Kenesich Miklós – a szerző) támadának ellene: s míglen azok vesződnének az Felicián gyilkossal, kiszaladának a gyermekek. Mikoron ekképpen háرزsolna Felicián, a királné-asszonnak pohárnoka, Patócsi János, egy tisztas inas, oda futamék, és a pohárszékről egy kést raggada, és azt Felicián gyilkosnak a torkába üté, és a levoná a földre. És a nagy kiáltásra befutának a darabontok, és azok koncra hánnák a Feliciánt”. Bár Drugeth Miklós a merénylet során súlyos fejsérülést szenvedett, sikerült felépülnie. Ő lett Lajos király oktatója hadi dolgokban. Elkísérte tanítványát annak első, 1336-os osztrák hadjáratába is. 1350-ben a nápolyi hadjárat során Salerno kapitánya lett. Ungi főispán és országbírói tisztséget viselt. 1355-ben hirtelen halt meg. Fia, III. János és unokaöccse II. Miklós ungi főispán vitték tovább a családot. 1365-től a család kegyura lett a krasznibrodi monostornak (a továbbiakban ide is temetkeztek – a szerző).

Az időközben hatalmassá duzzadt Drugeth-vagyon „megnyirbálását” I. (Nagy) Lajos király kezdte meg, aki több várat visszavett a familiától. A Drugethek, mint a környék legnagyobb birtokosai, állandóan önkényeskedtek a kisebb nemesekkel. 1359-től kezdve összesen 27 oklevél foglalkozik egy halálos kimenetelű orvátmadással, amelynek Csicsery Domonkos ungi alispán fia, István lett az áldozata. A felbujtóknak a Drugeth család tagjait sejtette a közvélemény. Zemplén vármegye monográfiája így írt erről az esetről: „A nápolyi hadjáratok után ... 1357-ben, Terebes ura, Laczfi Miklós vezérlete alatt tekintélyes sereget küldött VI. Ince pápa segítségére... Az olaszországi hadjáratok után érkezett a leszármolás Velenczével, mely köztársaság ekkor a szerb királlyal szövetekezett, mire 1359-ben a király Szerbia ellen fordult. A király felhívására Csicsery Domonkos fi ai István és János, Szent György napja táján (ápr. 24) szintén a királyi sereghez igyekeztek, de útközben Drugeth nádor hasonnevű és Miklós országbíró János nevű fiai tudtával, Bánóczi, másként Lazonyi Ist-

ván fi a Jakab, cinkostársaival megtámadta őket: a küzdelemben Csicsery István elesett, János pedig félholtan maradt az erdőben...”

A Csicsery család levéltárában fennmaradt Bebek Imre országbíró oklevele, amely a perről tanúskodik. 1359 tavaszán Lajos király parancsából Kapos ungi városban vizsgálatot tartott az egri káptalan a tárgyban, hogy bűnös-e a néhai Drugeth Miklós országbíró fia, III. János és a néhai Drugeth I. János fia, II. János abban, hogy Csicsery Domonkos fiát, Jánost megsebesítették, tagjait megcsonkították és fivérét, Istvánt megölték. A vármegyei nemesség tömegesen tanúskodott a Drugethek bűnösségéről. Ennek ellenére a család a későbbiekben tisztázta magát. Lajos király előbb a pártatlan Zemplén vármegyét kérte fel a vizsgálatra, amely ártatlannak nyilvánította a Drugetheket. Ehhez csatlakozott a szepesi káptalan és a jászói konvent is.

Luxemburgi Zsigmond király (1387–1437) uralkodása idején a politikai színtéren korábban oly aktív család alig kerül említésre. Kegyesztettségük oka, hogy az uralkodóval szemben Anjou László nápolyi király (II. Károly magyar király fia) trónigényét támogatták, s mint ilyenek, belekeveredtek az 1403-as Debrői-féle felkelésbe. Ez tűnik ki Tövisi Literátus János 1403-as adományleveléből: *„Ezen bűnös kihágásokban Péter, a Füzzeséry István fia, valamint László, Dénes és Péter, a Teyfel János fiai, Eördögh Jakab, mindannyian a homonnai nemesekhez (itt a Drugetheket kell érteni - a szerző) szítottak volna”*. A Kanizsay-liga tagjaként Debrői István egykori főkincstartó és Ludányi Tamás egri püspök felkelést robbantottak ki Ung, Zemplén és Abaúj megyékben. A felkelőket Sárospatak mellett Perényi Imre és Péter seregei verték szét. A lázadás leverése után a Drugethek megtartották ugyan birtokaikat, illetve továbbra is betöltötték Ung (időnként Zemplén) vármegye főispáni tisztségét, azonban az országos politikából kiszorultak. A családnak többször meggyűlt a baja Giskrával, a Felvidék kiskirályával, aki több alkalommal kiraboltatta birtokaikat. 1450-ben például csapatai foglyul ejtették Drugeth I. Istvánt és I. Bertalant, s csak Telkibánya jövedelmeiért, Sztropkó és Homonna harmincadjaiért cserébe volt hajlandó szabadon bocsátani őket. Az akkori bizonytalan helyzetre mutat az is, hogy Ung vármegye is adót fizetett a cseh

rablóknak. 1454-ben zálogként a Pálócziaktól megszerezték Újhely birtokát, 1460-ban pedig rövid időre Kassa városát is. Vásárlások útján tovább bővítették zempléni és ungi törzsbirtokaikat.

Közel egy évszázadnak kell eltelnie ahhoz, hogy a Drugethek ismét országos szerepkörbe kerüljenek. A Jagelló-dinasztia 1526-os kihalása után rokonuk, Szapolyai János erdélyi vajda oldalára álltak (*Szapolyai apja, István nádor első felesége Drugeth Margit, illetve VIII. Drugeth János felesége Szapolyai Krisztina volt*). Drugeth (IV.) István és (II.) Ferenc részt vettek az 1526. november 5-i székesfehérvári országgyűlésen, ahol Szapolyai Jánost Magyarország királyává választották. Drugeth (IV.) István zempléni főispán lett, (II.) Ferenc pedig szolgálataiért később Ungvár várát és az Ungvár örökös grófia címet kapta. Drugeth Ferenc 1527–1533 között a tárnokmesteri tisztséget is betöltötte, s ezzel az országbárok (*barones regni*) sorába került.

Az ország három részre szakadása után a család birtokai a királyi országrészbe kerültek. Az 1540-es adóösszeírás alapján a famíliát 949 adózó portájával az előkelő, országos hatodik helyen találjuk (a munkácsi uradalom ekkor 260, Bereg megye 527 portával bírt). A Habsburg uralkodók igyekeztek minden lehetséges módon magukhoz édesgetni alattvalóikat; erről tanúskodik az az 1549–1551-es birtokper is, amely I. Ferdinánd király kúriáján zajlott, s az eredmény a Drugethek javára dőlt el. Ebben Albesi Zombori Mihályné, Zólyomi Katalin (Homonnai Simon lánya, Borbála gyermeke) pert indított Homonnai Drugeth Gábor, Imre és Ferenc ellen az öt „*megillető birtokok tárgyában. A perhez később csatlakozott Nagymihályi Bánffy Györgyné Báthori Erzsébet is, bár édesanyja, özvegy Báthori Miklósné 1509-ben Kornis Benedek prépost és a leleszi egyház konventje előtt személyesen megjelenván...*” „*magára vévén fiának Mórícznak és Bertalannak és leánykájának Erzsébetnek is felelősségét, azon bevallást tette, hogy mivel édes testvérétől, nagyságos Homonnai János úrtól, a néhai Homonnai Simonnak minden, ezen ország területén bármely vármegyében lévő és bírt, s az ország törvénye és szokásai szerint megillető javaiból és birtokjogaiból teljesen és végképp kielégítést kapott, azért maga Anna úrasznony ily módon kielégíttetésével teljesen megelégedvén, a mondott Homonnai János urat nyugtatván és minden alól felmentettnek nyilvánította*”.

Ekkor a család tulajdonában az alábbi birtokok voltak: Barkó és Jeszenő várak, Zemplén várkastély, Nyeviczke vára, Ungvár várkastélya, s az ezekhez tartozó Ungvár, Geren, Darócz, Kereknye, Hosszúmező, Gálóc, Pálóc, Csepely, Merkócz, Trask, mindkét Domonya, Hwzak, Merche, Derbrych, Ubres, Nyeviczke, Kemence, Ponánya, Holobina, mindkét Gerezna, Szemere, Warehócz, Árok, Rahoncza, Sztrippa, Felső-láz, Wylatinka, Antalócz, Záhony, Salamon, Zarycho, Perecsen, Reme-te, Charyclaw, Ulics, Uglya, Klenowa, Klanycza, Kosztrina, Voloszánka, Váralja Ung megyei, továbbá Homonna, Jeszenő, Barkó, Zemplén, Hór, Kuppony, Várhely, Őrmező, Topolyóka, Tavarna, Mizsle, Zavada, Balasócz, Andrasócz, Zsalobina, Kvakócz, Lánczfalva, Kohanócz, Udva, Lyubise, Bwso, Hegedűsfalva, Rovna, Zubna, Krasznibrod, Hab-ura, Mezőbrod, Jablonka, Parihuzócz, Hosztovicza, Ujlak, Sztrakcsin, Zthawna, Sztarina, mindkét Kemencze, Haszina, Helmecz(ke), Szinna, Hosszúmező, Modra, Kudlóc, Porubka, Kolbaszó, Béla, Dubróka, Pesolina, Bisztra zempléni mezővárosok és falvak.

Ferdinánd utódai – I. Miksa és I. Rudolf – már nem sokat törőd-tek magyar alattvalóik véleményével. 1569-ben a királyi udvar Habs-burg-ellenes összeesküvéssel vádolta meg a felső-magyarországi főura-kat, többek között Drugeth Gáspárt és (V.) Istvánt. A célból, hogy az urakat Kassára csalják, a Királyi Kamara többek között felajánlotta az 1551-ben elvett ungvári vár visszaadását is. Gáspár azonban, megne-szelve a számára állított csapdát, Lengyelországba menekült.

Drugeth (V.) István, a korszak későbbi nagy katonája a fent em-lített „összeesküvésben való részvételért” kegyelmet kapott. Neve mégis a korai időszakban azzal a hatalmaskodással kapcsolódik össze, amelyet a gondjaira bízottakkal – unokatestvére, Homonnai Drugeth Miklós özvegye, Zrínyi Margit és három lánya – szemben követett el. Drugeth Miklós 1580. augusztus 30-án keltezett végrendeletében ugyanis Drugeth Istvánt nevezte ki gyermekei gyámjává¹. Az előbb el-vette az özvegytől férje végrendeletét, majd módszeresen hozzálátott

¹ Homonnai Drugeth Miklós végrendelete. // Zubánics László. Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében. – Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 2016. – 210-213. pp.

birtokai kifizetéséhez. A főúr megfélemlítette az özvegyet támogató ungi nemességet, annak vezetőit – köztük Palágyi Gáspár alispánt és a vármegyei esküdteket – börtönbe vetette. A királyi táblán elindított pert Zrínyi Margit ugyan megnyerte, de Drugeth (V.) István hallani sem akart a birtokok átadásáról. Végül Rueber János felső-magyarországi főkapitánynak kellett katonai karhatalommal közbeavatkoznia. Nem sokkal ezután Homonnai ismét kiűzte az özvegyet Ungvárról. A család a Zemplén vármegyei Barkó várában húzta meg magát. Innen származik 1588-ból Zrínyi Margit egyik utolsó levele a Drugeth István ellen indított hatalmaskodási perben, aki elhajtatta az asszony jobbágyainak ökreit szántás közben². Nem sokkal ezután Zrínyi Margit meg is halt. Lányai még sokáig pereskedtek jogos örökségükért.

Drugeth István, mint az északkeleti országrész egyik legnagyobb birtokosa, részt vett a nevezetes szikszói csatában (1588. október 8.), ahol kilőtték alóla a lovát, és török fogságba esett³. Közben a csata a magyarok javára dőlt el, így a már Fülekre indított foglyot sikerült kiszabadítani. Homonnai Drugeth István enyingi Török Fruzsínát vette feleségül. A menyasszony előkelő rokonsággal és hatalmas hozománnyal bírt anyai öröksége révén. Édesanyja guthy Országh Borbála örökölte férfiágon kihalt családja birtokainak nagy részét, köztük a diósgyőri uradalmat (Miskolc városával), apai ági örökségként (Török Ferenc→Török Bálint) a debreceni uradalmat vitte a házasságba⁴.

Amikor 1599-ben Drugeth István, Zemplén vármegye főispánja, „*a ki számtalan sok csatából sebtelenül vágta ki magát*”, hosszas betegség után a család homonnai várkastélyban meghalt, legidősebb fia, (II.) László levéllel fordult Bocatius János kassai főbíróhoz, amelyben felkérte, hogy atyja részére sírverset és sírfeliratot fogalmazzon: „*Igen tisztelt férfiu, nagyon kedvés volt tanítóm!* (a levélből kitűnik, hogy ő maga és öccse, Bálint korábban Bártfán, illetve Eperjesen Bocatius

² Márk Éva: A Zrínyiek leányai és asszonyai // <http://korok.webnode.hu/products/a-zrinyiek-leanyai-es-asszonyai/>

³ Szabó András. Az 1588-as szikszói csata és propagandája. // Hadtörténelmi Közlemények 112. (1999/4.) – 851-860. pp.

⁴ Nagy Iván. Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. III. kötet (C–D). – Pest: kiadja Ráth Mór, 1858 – 420 p.

tanítványa lehetett). *Nem kételkedem abban, hogy Uraságodnak bizonyosan tudomására jutott, hogy az én kedves jó atyám, Nagyságos Homonnai Drugeth István, Zemplén- és Ungvár megye főispánja, az élők sorából elköltözött. Ő a mi magyar hazánknak, országunk királyának, nem egy hadjárat alkalmával, testének, életének, vére ontásának kímélése nélkül, készségesen és hűségesen állott szolgálatára. Azon kívül katonai képzettségére nézve sem volt utolsó Magyarország többi nagyjai és magánasai sorában. Megérdemli tehát, hogy róla halotti versek énekeljenek. Vers írás dolgában pedig Felső Magyarországnak ezeken a részein nem ösmervén senkit mást, a ki Uraságodnál pompásabban verselne, – indítatván Uraságodnak hozzám való jószágától, bizodalmasan kérem önt stb. Kelt Hosszumezőn levő udvarunkból 1599. márc. hó 2-án. Uraságodnak lekötelezett jóakarója: Homonnai Drugeth László”.*

A Bocatius által írt sírversek 1599-ben Bártfán nyomtatásban is megjelentek (ezeket valószínűleg a temetési szertartás során osztották szét). A szövegben az író utal a Drugeth család itáliai származására, Drugeth István kiemelkedő tetteire, illetve felmenőire is. Az ungvári vár kápolnijában eltemetett Homonnai Drugeth István sírfeliratát Bocatius így fogalmazta meg⁶:

*„Aspice, qui transis, vicit fera Parca, viator
Thracia quem nequiiit vincere
Marte virum, Quis fuerit? queris.
Germanus, an Ausonus, Hunnus
An Schyta? Thrax? noli querere. Ad
Antipodas,
Ad Garamanthas, ad extremos si veneris
Indos,
Qui iacet hic, fuerit quis? tibi dicet humus
Teuto, Getes, Pannon, Turea, Ittale,
Sarmata, Mosche,
Drugethium hunc proprios nostis ut
unguiculos.*

*„Vándor, kit utad erre vezet, im’ lássad,
legyőzte a kegyetlen halál azt a férfit, a
kit Trácia (t. i. bolgár és román) nem
bírt legyőzni a had erejével. Kérdezed,
hogy ki volt? Hogy: német, auzon (t. i. ő
itáliai) hunn, szittya, trák? Ne kérdezd.
Menj bár a föld kerekén ellenlábainkig,
a garamantokhoz, a legkeletibb Indiáig,
ha kérdezed, ki fekszik itt, ki volt ő:
megmondják neked. Német, géta,
pannon, török, talián, szláv, orosz ezt
a mi Drugethunkat ösmertők tetőtől-
talpiglan.”*

⁵ Homonnai Drugeth István sírfelirata. – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 2 – 39-41. old.

⁶ Uo.

A korabeli temetési menetek egyik fontos kelléke az epitáfiumcímerek mellett a temetési (vagy halotti) zászló volt. Bocatius erre is megfelelő verset szerkesztett az alábbi szöveggel⁷:

<p>„<i>Drugethius iacet hac Stephanus sub sindone nigra, Inclita virtutis gloria, Martis honos. Non superesse virum, pietas cum Caesare Magnó Maeret, et Vngarici natio tota soli.</i>”</p>	<p>„<i>Drugeth István fekszik ez alatt a fekete márvány alatt, vitézségéről messze földön híres, Hadúr előtt is tiszteletben állott. A felülmúlhatatlan férfit gyászolja a közkegyelet: a nagy császártól kezdve az egész magyar nemzet.</i>”</p>
---	---

Drugeth István és Török Fruzsina házasságából két fiú, a már említett (II.) László és (I.) Bálint született. Az apa halála után az idősebb fiúra várt Zemplén vármegye örökös főispáni tisztsége, amellyel kapcsolatban Bocatius így ír egyik levelében: „*Accipe laus Comitum, flos inclyte, prima parentis Gloria, Drugethiae maxime stirpis honos, stb*” [„Főispánok díszé, ékes virágszál, szülnének első dicsősége, a Drugeth-nemzetségnek legfőbb büszkesége, fogadd (t. i. üdvözlétemet).”] Azonban Zemplén vármegye jegyzőkönyvei nem tartalmaznak megfelelő bejegyzést azzal kapcsolatban, hogy Homonnai Drugeth (II.) László letette volna a főispáni esküt. Temetéséről édesanyja tájékoztatta a vármegyék nemességét: „*Az én szerelmes fiamat is az nagyobbikat Homonnai Lászlót ma kilenc és tíz ora közeöt dell elöt az Uristen ez arnyek wylagbol, it Homonnan Közülönk ki vette, melynek temettese és tiszteseges el takaritasa rendeltük lenni Unghvarat, ez keövetkezendő Böjt elő honak hatodik napjan, az wy Calendarium szerint...*” – írta Kassa városának „*Az nehai nagysagos Drugeth homonnai Istvannak megh hagiót eözvegye. az Nagysagos enyigi Thöreök Fruzsina aszony, 1600. január 19. Homonna*”⁸. A következő főispáni beiktatásra 1600. május 3-án került sor, amikor az akkor 22 esztendőes Homonnai Drugeth Bálintot Zemplén városában beiktatták a vármegye

⁷ Drugeth István sírköve és halotti zászlója. – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 3 – 75. old.

⁸ Homonnai Drugeth László halálhíre. // Archiv mesta Košice – Collectio Schwartzbachiana (AMK CS) No. 4908.42.

vezetésébe, s megfogadta, *„hogy főispáni tisztét hűséggel és igazsággal fogja viselni”*⁹.

Homonnai Drugeth (I.) Bálint 1577-ben született. Életének korai szakaszáról nagyon keveset tudunk, valószínűleg bátyjával, Lászlóval együtt tanult Eperjesen Bocatius János keze alatt. 1602 májusában Szerencsen került sor Homonnai és Rákóczi Erzsébet lakodalmára (az egyházi szertartást május 19-én tartották). Rákóczi Zsigmond és Alaghy Bekény Judit lánya anyja örökségéből a regéci uradalom felét vitte a házasságba. A házasság viszonylag rövid ideig tartott, Rákóczi Erzsébet 1604-ben elhalálozott. Ennek pontos dátuma bizonytalan. Felesége halálának emlékére – *„megemlékezem az én kedvem szerint való szerelmes társamnak, Az én édes Rakoci Elizabetamnak hozzám való igaz szerelméről és minden aranynál ezüstről én előttem drágább és jobb voltáról”*¹⁰ – Homonnai 1605. június 5-én Ungváron élethossziglani adománylevelet állított ki 11 csepelyi jobbágyról és zsellerről Sárközi Istvánnak, Rákóczi Erzsébet szolgálai udvarmesterének¹¹.

1602-ben Homonnait unokaöccsével, Homonnai Drugeth Györggyel és apósával együtt hatalmaskodással vádolták meg. Teljesen érthető hát, hogy 1604-ben Ung és Zemplén megyékkel együtt az első között állt Bocskai István oldalára, amit így magyaráz: *„eő Felségétül reánk vetett súllyos sententia ellen, kihez képest hitünkért halálnak lettünk volna fiai magunk oltalmában, Generale Decretumnak tartása szerint, életünkért fogtunk fegyvert”*¹². Katonai szerepvállalása kapcsolatban volt felesége elvesztésével is, mint naplójából kitűnik, remélte, hogy a sok dolog elvonja a figyelmét veszteségéről. Az inkább írói ta-

⁹ Drugeth László és Drugeth Bálint beiktatása. – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 3 – 76. old.

¹⁰ Oláh Tamás. Egy levél Bocskai fejedelem temetési menetéből, avagy adalék a 17. század eleji magyar református politikai elit belharcaihoz. // MNL BAZML, Miskolc, https://reformacio.mnl.gov.hu/egy_level_bocskai_fejedelem_temetesi_menetebol_avagy_adalek_a_17_szazad_eleji_magyar_reformatus?og_ref=1

¹¹ Oláh Tamás. Egy levél Bocskai fejedelem temetési menetéből, avagy adalék a 17. század eleji magyar református politikai elit belharcaihoz. // MNL BAZML, Miskolc, http://reformacio.mnl.gov.hu/egy_level_bocskai_fejedelem_temetesi_menetebol_avagy_adalek_a_17_szazad_eleji_magyar_reformatus

¹² A Zemplén megyei nemesség hadra kelésének okairól. – Történeti jegyzetek Zemplén-vármegyéről. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez (szerk. Dongó Gyárfás Géza) – Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. – № 5 – 135-137. old

lentumokkal, mint hadi erényekkel megáldott fiatalember 1605-ben Bocskai hadainak fővezére lett. Rákóczi Zsigmonddal együtt vonták az ingadozó Báthori István országbíróát Bocskai pártjára.

1605. április 20-án Rákóczi Zsigmond birtokán, a szerencsi református templomban az összegyűlt magyarországi rendek fejedelmökké választották Bocskait. Szeptember 14-én pedig a megyesi országgyűlés Erdély fejedelmének is megválasztotta. Ekkor, hatalma csúcspontján kérhette Bocskai a Fényes Portát, hogy küldjön számára királyi koronát. A szultáni díván teljesítette kérését, és egy királyi diadémot küldött el Bocskainak a nagyvezír által. (1619. május 20-án, Rudolf császár kincstárának összeírása során leltárba vették az ún. Bocskai-koronát¹³ is, amely a leírás szerint: *„Egy erdélyi egész arany korona. Persa munka, amelyet eredetileg a török császár ajándékozott Bocskaynak és amelyet Thurzó György palatínus szállított őfelségének 1610. október 6-án. Van rajta 32 piciny és nagy türkisz, 90 rubin, 64 smaragd, 22 rubin paliasz és 282 gyöngy. A tetején egy nagy smaragd. Az egész kettős tokban.”*¹⁴).

*A találkozóra a Buda melletti Rákosmezőn került sor, amelyet Bocaccius kassai bíró, Homonnai Drugeth Bálint és Alvinczy Péter udvari prédikátor is megörökített naplójában*¹⁵. Az eseményről Homonnai így emlékezik meg: *„... annak utána Memhet vezír pasa a török császár küldte koronát nagy tisztességgel megadta őfelségének. Ez ugyanazon vezír együtt a koronával adott őfelségének egy arany hüvelyű, türkezekkel [türkizekkel] rakva igen szép aranyos kardot és egy handzsárt ajándékon, tizenkét lovakat*¹⁶. Mivel még mindig nem bízott „szövetséges-

¹³ Bocskai István török koronáját I. Ahmed szultán Bocskai saját kérésére adományozta a Habsburgok ellen felkelést vezető magyar vazallusának, akit a szultán nevében Lala Mehmed nagyvezír koronázott meg. Az oszmán uralkodók saját hatalmi szimbólumrendszerükben nem használtak koronát, a Bocskainak küldött korona legitimációs jelképként erősítette az általuk kinevezett magyar ellenkirály alávetett uralkodói jogállítását. A Bocaccius János, Bocskai propagandistája nyomán a történészek körében és a köztudatban elterjedt felfogást, mely szerint Bocskai a koronát csak szultáni ajándékként fogadta el, de nem ismerte el királyi jelképnek, az újabb kutatás megcáfolta. A koronázás után a török porta és Bocskai, illetve annak környezete egyaránt tovább használták Bocskai királyi címét és tervezték a cím és vele a török korona utódaira öröklését. A török koronát gyakran összetévesztik Bocskai másik, később elveszett balkáni eredetű koronájával, amelyet erdélyi híveitől kapott.

¹⁴ Bocskai kíséretében a Rákosmezőn. Közreadja Csonka Ferenc és Szakály Sándor. Budapest, 1988. – 136 p.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

ben”, Bocskai a találkozó előtt az alábbiakat mondta fővezérének: „Ha énnékem (kit Isten ne adjon) a török miatt mostani közibek való me-
netelemben valami nyavajám történne, Magyarországot ne hagyja(d)
el... az magyarországi urak közül Báthory Gábort mindeneknél feljebb
becsüljed, és ő vele értekezzél!”¹⁷.

Mivel a tizenöt éves háborút a Török Porta csak azzal a feltétellel
volt hajlandó lezárni, hogy a Habsburgok előbb a magyarokkal rendez-
zik viszonyukat, megindultak a tárgyalások Mátyás főherceg és Illésházy
István között, aminek eredményeként 1606 júniusában megszületett a
felkelést lezáró bécsi béke. A szerződésben rögzítették a vallásszabadsá-
got és a nádorválasztást Magyarországon, Erdélyt elismerték szuverén
államnak, hozzácsatolták a Partiumot, valamint Bocskai életének tar-
tamára Ugocsa, Bereg, Szabolcs és Szatmár megyéket, Szatmár, Huszt
és Tokaj várakat és uradalmakat¹⁸.

A kassai udvarban már a békekötés előtt kikristályosodott két po-
litikai irányvonalat követő párt. Mindkettő saját jelöltjét igyekezett
elfogadtatni a fejedelem utódául. A békepártot Illésházy István ve-
zette, trónjelöltje Homonnai Drugeth Bálint volt. A háborús párt
fejeként Káthay Mihály kancellárt tartották, aki rokonát Báthori
Gábort támogatta¹⁹. Mivel a tárgyalások idején a fejedelem súlyosan
megbetegedett, Illésházy a tárgyalásokon résztvevő kancellárt távollé-
tében mérgezéssel vádolta meg. A visszatérő Káthayt börtönbe vetették.
Mivel Hagymássy Katával kötött házasságából nem született utódja,
Bocskai, halálát érezvén közelegni, elkészítette politikai végrendeletét,
amelybe kijelölt utódként Homonnai Drugeth Bálint neve került bele,
bár a fejedelem az év elején csak a kassai főkapitányi tisztségre látta al-
kalmasnak: „Inttyük szeretettel, ... hogy a Nemes Ország mi utánunk
nem mást, hanem a Tekintetes és Nagyságos Homonnai Bálintot Ura-

¹⁷ Uo.

¹⁸ Az 1606. évi bécsi és zsitvatoroki béke. Bocskay halála. // Bánlaky József. A magyar nemzet hadtörténelme.
<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenelme-2/15-bocskay-istvan-bathory-gabor-es-bethlen-gabor-idoszaka-16041626-3269/a-bocskay-istvan-haboruja-rudolf-ellen-16041605-ben-326A/5-az-1606-evi-becsi-es-zsitvatoroki-beke-bocskay-halala-330C/>

¹⁹ Káthay Mihály anyja, Mágóchy Margit és felesége Homonnai Drugeth Anna révén mindkét jelölttel közeli rokonságban állt. // Koroknay Gyula. Kállói kapitányok. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai III. Tanulmányok 13. (Nyíregyháza, 2006) – 25-29. pp.

mat vegyék, válasszák és esmérjék fejedelmeknek. Ha ez tanácsunkat megfogadják, sok jót látnak benne, de legnagyobbat, hogy egész Magyar Országot evel magokhoz kapcsolván, nem tarthatnak ezután örökös megmaradásokra semmi ártalmat, mind eddig vagy Magyar Országból vagy a mint szokott volt lenni csak a két Oláh Országból is; és minden abból következő jókat ha ide nem írhatunk is, a Nemes Országot Isten bölcs ítélettel szerette, magoktól feltalálhatják és eleve megláthatták”²⁰.

Bocskai István halála 1606. december 29-én következett be. Végrendeletében kijelölte végső nyughelyét is *„a mi temetésünknek helyét rendeltük Erdélyben GyulaFejérváratt, mint szerelmes Hazánkban; minthogy az odavaló fejedelmek ott szoktak eleitől fogva temetkezni”²¹. A fejedelem holttestét egy hat-hétszáz főre felszaporodott temetési menetet kísérte Kassáról Erdélybe. Ugyancsak megérkezett a szultán által Homonnai nevére kiállított athnamé is: „téged úgy is, mint a magyar fő emberek közt rangra, születésre nézve legelsőt, de különösen mint fényes és magas portámnak hűséges és kitartó szolgáját, folyvást növekvő s kifogyhatatlan császári kegyelmességem jeléül felséges elmém elhatározásához képest méltónak ítéltelek arra, hogy az említett István király helyét halála napjától kezdve betöltsed, s Erdély és Magyarországok királya légy”²². Hasonló tartalmú levelet kaptak az erdélyi rendek is a szultán nevében eljáró nagyvezírtől: „a boldogultnak nővére útján veje, vezére, meghittje és tanácsosa, ki egyszersmind a magyar főurak közt vitézségre, észre és születésre nézve egyaránt az legelső, magas portámnak igaz híve s az nép vezetőinek egyedüli bizodalma, egy ennek előtte kiadott athnamében a boldogult halála utánra királynak lett kijelölve; s hogy egy már szintén régebben kelt császári levelem erejénél fogva erre néki az engedélyt is megadtam”²³ (az utolsó mondat arra utalhat, hogy Bocskai már korábban kérte a Portát, hogy hagyja jóvá Homonnai*

²⁰ Bocskay István, Magyar- és Erdélyországi fejedelemnek testamentomi rendelése. // Magyar gondolkodók 17. század. Sajtó alá rend. Tarnóci Márton. Bp. 1979. –

²¹ Magyar főrangúak temetkezési szertartása a XVII-ik században. // Történelmi Tár –1894 – 738-744. pp.

²² Papp Sándor. Homonnai Drugeth Bálint fellépése Bocskai örököseként. // Studia Cariliensia – 2006 – 1. sz. – 133-152. pp.

²³ Uo.

Drugeth Bálint örökössé való kinevezését, amivel cáfolja azt a korábban közszájon forgó elképzelést, hogy a végrendelet írói csempészték be a nevet a dokumentumba – a szerző).

Éppen ezért nagy meglepetés érte az Erdély határára érőket – a rendek először és utoljára éltek szabad fejedelmválasztó jogukkal, és fejedelemmé választották az addig kormányzó Rákóczi Zsigmondot, Homonnai egykori apósát.

Miután Bocskai István elhalálozott, az átengedett tiszántúli vármegyék visszaszerzésére kijelölt királyi biztosok megfelelő lépéseket tettek Erdély függetlenségének felszámolására is. A bécsi béke ugyan világosan fogalmazott a kérdésben, illetve „az erdélyiek a libera electiót szerződés szerint biztosított joguknak tartották”, azonban a biztosok, személyesen Thurzó György, úgy gondolták, s aszerint cselekedtek, hogy „Erdély ... visszaszállott Magyarország koronás királyára, és a kit ő felsége választ s megerősít, az uralkodjék az országban”. Az erdélyi rendek tisztában voltak ezekkel az elképzelésekkel, ugyanakkor ellenükre volt az is, hogy Bocskai István végrendeletében Homonnai Drugeth Bálintot jelölte ki fejedelmükül, „a kinek személye ellen különben alapos kifogásuk nem volt, a sok fáradtságukkal, költségükkel, vérük hullásával keresett és megoltalmazott libera electiót lényegében épen úgy fölládozzák, mintha csak a magyar király által rájuk erőszakolt vajdát ösmernék el uroknak”²⁴. Ennek a kettősségnek lett az eredménye, hogy az Erdélyben korábban kormányzóként tevékenykedő, s ezáltal mindenki által jól ismert Rákóczi Zsigmondot 1607. február 12-én „egy szóval-nyelvel” [egyhangúlag] fejedelemmé választották, mondván, hogy „az ország függetlenségének oltalmazását még a szabadító Bocskay István emléke iránt táplált hálánál és kegyeletnél is elébb való kötelességnek tartják”.

Természetesen Homonnai Drugeth Bálint, a kijelölt örökös és környezete, köztük a rokon Nyáry Pál 1607. február 19-án kelt levelében azt írja a felső-magyarországi királyi biztosoknak, hogy az országnak csak „harmadrésze és valami asszonyemberek” választották Rákó-

²⁴ Komáromy András. Rákóczi Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. // Történelmi Tár, 1899. – 273-297. pp

czit fejedelemmé. Homonnai először fegyverrel próbált meg érvényt szerezni a végrendeletnek, majd Nyáry Pál javaslatára 1607. március 18-án levelet intézett a Marosvásárhelyen üléselő országgyűléshez, és egyrészt követelte, hogy Rákóczi Zsigmond megválasztását mondják ki semmisnek, illetve *„bocsássák kezébe csendesen az országot, mert máskülönben engedetlenségük miatt utolsó romlásra és rút pusztulásra jutnak”*. Az erdélyi országgyűlés letartóztatta Homonnai követét, és március 22-én a magyarországi vármegyéhez intézett levelükben a főúr eljárását méltatlannak nevezték, s kifejtették, hogy az *„egyező értelemmel választott fejedelmüktől elszakadjanak, magukra nézve gyalázatosnak tartják, és inkább mind egy lábíg meghalnak, mintsem hogy Rákóczy Zsigmondot deponálják”*. A kialakult probléma azért jöhetett létre, mivel Homonnai nem jelentette be igényét fejedelemmé való megválasztására (amit a rendek valószínűleg meg is vizsgáltak volna), s amúgy is, miféle dolog, hogy valaki egy országot annak *„bíre és akarattya nélkül valakinek testamentumban hadta volna”*²⁵. A magyarországi rendek is megpróbáltak közvetíteni, ezért a kassai részgyűlésről (1607. március 23.) Hoffmann Györgyöt és Alaghy Ferencet küldték követségbe Homonnaihoz, hogy a fejedelemség elfoglalásáról lebeszéljék *„ne igyekezzék egy kis méltóságnak kívánságával mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani”*²⁶.

Thurzó György királyi biztos ugyancsak levelet intézett hozzá, amelyben javasolta, hogy *„a harag és bosszúállás gondolatával fölhagyván, és Rákóczy Zsigmondnak vén és beteges állapotját tudván ne hadal és erővel, hanem szép egyezséggel, egy kis várakozással, türelemmel, a király consensusával és engedelmével, az országnak kára, fogatkozása, vérontás és nagyobb zűrzavar indítás nélkül igyekezzék megszerezni magának az erdélyi fejedelemséget”*. A levél némi burkolt fenyegetést is tartalmaz, kilátásba helyezve egy esetleges birtokelkobzást: *„attyja jó*

²⁵ Komáromy András. Rákóczi Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. // Történelmi Tár, 1899. – 273-297. pp

²⁶ Beda Kálmán. A Felső-magyarországi rendek kassai részgyűlése 1607 márciusában. // A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve III. 1976. – 159-176. pp.

hirét nevét és egyéb elejét elhadni kgnnek és urával, fejedelmével, királyával magát megnotálni nem volna dicséretes, sőt gyalázatos”²⁷.

Az átalakuló belpolitikai helyzet miatt (a királyi udvar is elfogadni látzott Rákóczi fejedelemségét) Homonnai meg is szakította kapcsolatait a hajdúkkal és a törökökkel, azonban 1607 áprilisának vége felé országszerte elterjedt Rákóczi Zsigmond halálhíre. A további teendőkről Homonnai Thurzó Györgytől kért tanácsot, s mint kifejtette, „Isten látja lelkét, ő ugyan nem örvend az apja (korábbi apósa) halálának, mindazonáltal elfogadná a botot és zászlót, nehogy az erdélyiek ismét valami zűrzavart indítsanak”. Aktivizálta magát a Homonnai „királlyá tételében” érdekelt budai pasa is, aki többször is követeket küldött Ungvárra. A követek elől a főúr a Bocskai végrendeletében rá hagyott Kővárra húzódott, onnan intézett magyarázkodó levelet Ungvármegye közösségéhez, amelyben kifejti, hogy „látja az Ur Isten és az körültem lévő emberek is látják, hogy én még eddig, mióta Ungvárról kijöttem és ide járok, törököt szememmel sem láttam, ajándékát sem vettem, s velek sem nyájaskodtam” (Szinérváralja, 1607. április 3.).

Thurzó György Mátyás főherceghez intézett levelében arra kérte őt, hogy valamilyen országos tisztség felajánlásával próbálják meg Homonnait eltántorítani eredeti szándékaitól. Mint később kiderült, ekkor a bécsi udvar már egészen más jelölt személyében gondolkodott Erdélyben, s ekkor merült fel az országbírói tisztség felajánlása a főúr részére.

Homonnai Drugeth Bálint, mint a huszti uradalom birtokosa, 1608 áprilisában előbb királyi megerősítés révén lett Máramaros vármegye főispánja, ugyanazon év októberében Báthori Gábor erdélyi fejedelem kinevezését is megkapta. Ugyancsak 1608 áprilisában a hivatalos címzése szerint királyi tanácsos és felső-magyarországi főkapitány is („*Valentinus Drugeth de Homonna, Caes. Regiaque Majestatis Consiliarios, Comitatum Regni Hungariae Superiorum Capitaneus ac Comitatum Zempleniensis et Maramarosiensis Comes etc.*”). 1608 nyarán jelentős politikai változásokra került sor Magyarországon –

²⁷ Komáromy András. Rákóczi Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. // Történelmi Tár, 1899. – 273-297. pp

a korábban kormányzói hatáskört betöltő Mátyás főherceg fegyveres erővel kényszerítette Prágában székelő bátyját a magyar királyi korona átadására. A seregben ott voltak Homonnai csapatai is. A koronázásra 1608. november 19-én került sor, amelynek másnapján az uralkodó Homonnai Drugeth Györgyöt aransarkantyús vitézzé ütötte, 1608. december 1-jén Homonnai Drugeth Bálint pedig megkapta országbírói kinevezését: „*A koronázás után ... Homonnai Bálintot Judex Curiaeságra ... confirmálták*”²⁸. A következő évben nádornak jelölték, de halála, amit méregnek tulajdonítottak, megakadályozta a választásban való részvételét.

A hirtelen halálesetre 1609. november 9-én került sor Ung vármegye gyűlését követően, miután az alispáni tisztségbe beiktatták Tárkányi Ferencet. A főúr ekkor mindösszesen 32 éves volt. Halálhírére felesége, Palocsai Krisztina tudatta Ung és Zemplén vármegyékkel²⁹. Mind a közvélemény, mind a vármegye közössége mérgezésre gyanakodott, ezért is maradt fenn a vármegye idézőlevele Homonnai Drugeth György részére, amelyben a mérgezés gyanújával kapcsolatos kihallgatásra idézik meg³⁰. „*Nyergét kenték volt meg méreggel, és a feneke rothadt, az miá holt meg. Ez időben a Bocskai halála után szokásba jöve ez országban a merőggel való etetés, nyergeknek és széköknek méreg porral való meghintése. Vendégségbe menni ez időben igen félelmes vala. A Dóczi András vendégsége és Dóczi pohara példabeszéddé lött*”³¹.

Homonnai Drugeth Bálint országbíró, Ung és Zemplén vármegyék főispánját Ungvár várában temették el 1610. március 14-én, sírfeliratát Tolnay-Balogh János esperes, ungvári lelkész írta meg³²:

²⁸ Fallenbüchl Zoltán. Magyarország főméltóságai 1526-1848. Budapest, 1988 – 72. p.

²⁹ Palocsay Krisztina levele Ung vármegye törvényhatóságához férje, gróf Homonnai Drugeth Bálint elhalálózása kapcsán. // Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (KTÁL), F. 4. (Ung vármegye főispánja), op. 11. jegy. zbr. 23.

³⁰ A vármegyei törvényhatóságának idézőlevele Homonnai Drugeth Györgyhez Homonnai Drugeth Bálint meggyilkolásának ügyében. // KTÁL, F. 4. (Ung vármegye főispánja), op. 2. jegy. zbr. 226.

³¹ Szepsi Laczkó Máté krónikája. // Erdélyi Történelmi Adatok, III. kötet. Szerkesztette: Mikó Imre. Kolozsvár 1858. [Elektronikus forrás]: <http://mek.oszk.hu/15200/15288/15288.pdf>

³² Homonnai Bálint ungvári sírfelirata. // Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez. Sátoraljaújhely: Zemplén Könyvnyomtató Műhely – 1900. 39. p.

„Postquam te genuit, lauitque Vngvaridis
 undis Euphrosine³³ verum nomen adepta
 parens,
 Bartphanae puerum post haec fouere
 virentem
 Hinc et Eperiessides te docuere Deae.
 Ast vbi concessa est annis, prudentia
 maior,
 Ornarunt thalamos Tállya, Palócsa tuos.
 Tum Ducis officium tibi contulit
 Hungara tellus Iudicis hinc Regni munus
 habere dedit.
 Mors tumulo corpus, mentem DEUS
 addit Olympos
 Famam rite solum personat, atque salum.
 Siccine Drugethiae decus indelebile gentis
 Dormit Homonnea dictus ab vrbe Valens!
 O! patriae pater! Occurrit auriga ruentis!
 Cur immatura morte peremptus abis?
 Sat vixti, fateor; quia sat bene, miles et
 acer,
 Prudens atque senex, vt iuuenisque pius.
 Attamen ante diem nobis ereptus abisti,
 Hei mihi! multorum fletibus aucte
 virum!
 Hic Drugeth ille Valens. Satis est, quam
 plura referens
 Notior ille solo, gratior ille polo.

„Miután világra hozott és megfürösztött
 tégedet az Ung vizében tisztet nevet viselt
 anyád, Fruzsina, mint serdülő gyermeket
 Bártfán oltalmaztak és ezután Eperjesen
 tanítottak tégedet a Múzsák. Ámde ott,
 évek múltán, megadatván neked a nagyobb
 okosság (nyilván a jogban való jártasságot
 érti a költő – ford.) a te nyoszolyáidat Tállya,
 Palócsa (t. i. palócsai Horváth Krisztina volt
 a második felesége; az első Rákóczi Erzsébet
 Tállya várából – ford.) ékesítették. Azután
 Magyarország a vezéri tisztet bízta reád,
 később az országbírói hatalmat adta bírnod. A
 halál testedet a sírgödörre, Isten pedig lelkedet
 az égre bízta. Híredet illendőképp személyesíti
 a szárazföld és a tenger. Ígyképp aluszik a
 Drugeth nemzetségnek letörülhetetlen díszé,
 Hatalmasnak (Valens) nevezve Homonna
 városáról. Oh, hazánknak édes atyja! Oh,
 a rohanó szekér kocsisa! Miért is mégysz
 megöletve korai haláltól? Beismerem, hogy
 eleget éltél; és elég jól, mint erős katona,
 okos és érlets mint jámbor ifjú. De mégis
 időnapelőtt elragadva távoztál. Jaj nekem! A
 sok könnyhullatásáról megöregedtetnek! Ez
 az a Drugeth Bálint (Valens). Elég róla ennyi.
 A többi elmondja ő maga, ki ösmeretesebb
 mint a föld színe, kedvesebb mint az ég.”

Északkelet-Magyarország és Erdély történelme szempontjából kor-
 szakosnak tekintendők a Bocskai István uralkodásának utolsó, illetve
 halálát követő esztendőök, amelyek történései nagymértékben befolyá-
 solták a térség politikai, gazdasági és vallási arculatának alakulását. A
 legújabb kutatások eredményei számos újdonsággal szolgálnak a témá-
 val kapcsolatban, maga Homonnai Drugeth Bálint politikai életrajza
 is újabb adalékokkal bővült. A XX. századi történetírás egy követke-
 zetlen, inkább írói, mint katonai és politikai talentumokkal megáldott
 főúrként jellemezte, aki nem tudott mit kezdeni az ölébe hullott törté-

³³ Török Fruzsina, Drugeth Bálint édesanyja.

nelmi eséllyel – az erdélyi fejedelmi trón megszerzésének lehetőségével. Naplója, illetve az erdélyi fejedelemség megszerzésével kapcsolatos levelezése alapján inkább egy megfontolt, óvatos politikus képe rajzolódik ki, aki felismerte, hogy az adott történelmi pillanat nem alkalmas Bocskai politikai örökségének továbbvitelére. A rendelkezésre álló források is alátámasztják, hogy főleg a török Porta számára volt igazán fontos, hogy Homonnait beültesse az erdélyi fejedelmi székbe, s nem maga a főúr melengetett efféle aspirációkat. Mint Borbély Zoltán, a Drugeth família korabeli történetét kutató történész megjegyzi: *„Személyén keresztül ugyanis nem csak Erdély, hanem a Magyar Királyság egy része felett is biztosítani akarták a befolyásukat, amihez Bocskai, általuk kreált magyar királyi titulust és annak örökítését használták fel”*³⁴.

Homonnai Drugeth Bálint Rákóczi Erzsébettől született egyetlen fiát, Istvánt 1612. *„beöjt mas havanak 16 napjan Isten magához szollita az eörek diccsőségben”*³⁵. Halálával kapcsolatban – apjához hasonlóan – nála is felmerült a mérgezés gyanúja, amiről Szepsi Laczkó Máténál olvashatjuk az első egyértelmű célzást: *„16. martii a nagyságos Homonnai Bálint egy fia Homonnai István hirtelen halállal meghal nyolc esztendő korában, non sine suspicione veneni, ki azelőtt való napon Homonnai György hozzá menvén, megvendégelte vala. Harmadnap mindjárt beszälla Homonnai György Ungvárba. A régiek itt ez eránt azt mondanák az ő szokások és törvényök szerint: Cui bono fuit mors?”*³⁶. A kérdésre a válasz azonban nem adja magát olyan egyszerűen, mint ahogy Szepsi Laczkó Máté sugallja. Homonnai István halálával kétségkívül György maradt a család egyetlen férfi tagja, ám nem ő volt a legközelebbi rokona Istvánkának, hanem *„keözelebb valo Attiafia penigh Homonnay Istvánnak, az iffiabyk Reway Ferencznél és Reway Kláránál nem találkozik. Mivel hogy az Homonnay Istvannak az eörgeh attya, és ezeknek az eörög aniók egyek voltanak”*³⁷. Vagyis Ho-

³⁴ Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. – Eger, 2015. – 255 p.

³⁵ Szepsi Laczkó Máté krónikája. // Erdélyi Történelmi Adatok, III. kötet. Szerkesztette: Mikó Imre. Kolozsvár 1858. [Elektronikus forrás]: <http://mek.oszk.hu/15200/15288/15288.pdf>

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

monnai István nagyapjának testvére, Klára és Révay Ferenc unokáiról, Kláráról és Ferencről van szó. Erre hivatkozva Révay Péter koronaőr a leányág után járó „*quartalitiom filioliis*”, vagyis feltehetően a Homonnai István birtokrészből járó (leány?)negyedert akarta megszerezni testvére gyermekeinek. A közvetítő szerepet Thurzó nádor töltötte be, aki a békés rendezés híve volt „*Mi kegek' azt mondanok, job volna kegek' eö kegmevel' per bonam compositionem minden joll veghezni, hogi sem mint Törvenibeöll menne ki, es így kegek' sem lenne injuriaia, s az arvaknakis sem lenne karara*”³⁸. Az árvák anyagi kielégítésének ügyében további levéltári források nem maradtak fenn, így könnyen elképzelhető, hogy megfogadták Thurzó konfliktuskerülő ajánlatát, és meg egyeztek egymással. Homonnai (VI.) István halálával az ősi Drugeth birtokok gond nélkül Homonnai (III.) György kezén összpontosultak, ami már csak jogilag érvényesítette az egyébként is tényszerű helyzetet.

A család másik ágának feje Drugeht (III.) Ferenc volt. Révay Magdolnával és Perényi Erzsébettel kötött házasságából két gyermek: Fruzsina és (II.) György született. Fruzsina rokonához, Ecsedi Báthori István országbíróhoz ment férjhez. Házasságuk gyermektelen maradt; viszonyuk annyira megromlott, hogy az országbíró életének utolsó éveiben nem is beszéltek egymással. Drugeth György, aki már fiatalon is hatalomvágyó volt, 1584-ben megtámadta és elfoglalta Terebes várát, és a benne lévő várőrséget lekasaboltatta. Majd csapataival megszállta Gerényt is, ahol szülei éltek, és azt is kifosztotta. Eközben az egyik katonára édesanyját is megsebesítette³⁹.

A Szepesi Kamara, amely a magyarországi felségsértési perekbe fogott urak vagyonának és birtokainak elkobzásával töltötte meg a mindig üres királyi kincstárat, ezt az alkalmat sem akarta elszalasztani. Már kész is volt a peranyag, csak a feljelentés hiányzott. Ezt azonban Drugeth Ferenctől nem kapták meg. György, feleségével, Dóczy

³⁸ Uo.

³⁹ Részlet Homonnai Drugeth Ferenc végrendeletéből: „Ez okaert meritt en raitam fiw leuen Attian így ezielekedek hogj ez gerenj Eostül maradt Hazamra reia iütt es megj hagiuan hazamat mindenekből kegietlenül megj dula. Minden marhamban zakmantt teon es mind araniomatt Ezüstomott es penzemet walamitt talalt mindeoncokofct el witt tobbett analj hogj nem mint az kj wtett illette volna. Ezenkepen vgjan azkor az Szakczinj (Sztakesin) hazamat is el dülta es el witte. Annak felette eucl nem elegeuden ki mind ezecknel nagjod megj ueremben is feörtöztek.”

Fruzsinaival előbb Terebesen, majd Nevickén telepedett le. A férj nagyon lobbanékony természetű volt, egyik látogatójukat egyszerűen kihajította kastélya ablakán, mert úgy találta, hogy az illendőnél nagyobb érdeklődéssel nézegette a feleségét. A korabeli források szerint nagylucsei Dóczy Fruzsina a korszak egyik legszebb asszonya volt, nyelveket beszélt, gazdasági ügyekben jártas, bőkezű, jószívű nő volt. Házasságukból két gyerek született: Mária és György. Az apa korai halála után az özvegy vette át a hatalmas birtokok irányítását. Gyakran került összeütközésbe szomszédaival – Zokoly Péterrel és Bánóczy Simonnal. Állandó zaklatásaikkal elérték, hogy az özvegy csapataival rajtaütött Zokoly egyik birtokán, és feldúlta azt.

Most már könnyű volt a hatalmaskodás vádját az asszony nyakába varrni. 1600-ban az országgyűlés külön cikkelyt adott ki, amely szerint *„Az ország karai és rendei előtt, hat vármegye is, nemzetes Dóczy Frusina urasszony a néhai nagyságos Teuffenbach Kristóf özvegye, és ennek a fia nagyságos Homonnai György ellen, a nemességgel, különösen pedig: nemzetes Zokoly Péterrel és Bánóczy Simonnal és még igen sok másokkal szemben elkövetett erőszakosságaik miatt súlyos panaszt emel: Ennek okáért megállapították, hogy ezekkel szemben úgy járjanak el, mint a hogy a nyilvánosan bepanaszoltak ellenében (közönséges bűnözők) szoktak eljárni”*⁴⁰.

Ezután a rágalom fegyvere következett. Elhíresztelték, hogy Drugeth György fia már kiskorában meghalt, és egy parasztgyerekek cserélték ki. Drugeth Bálint, a „hiszékeny” rokon hitt is a szóbeszédeknek, és ostrom alá vette Nevicke várát. Először a vizet vezették el, majd kiéheztették az őrséget.

Dóczy Fruzsina és gyermekei csak nagy nehézségek árán, titkos hegyi ösvényeken tudtak eljutni Lengyelországba. Gyermekei később kegyelmet kaptak, de neki örökre Lengyelország lett a hazája. A lengyel király, III. Zsigmond az özvegy tisztelői közé tartozott, levélben érdeklődött egészsége iránt. Dóczy Fruzsina Lengyelországban harmadszor is férjhez ment.

⁴⁰ 1600. évi XXIII. Törvénycikk. A néhai Teuffenbach Kristóf felesége és ennek fia Homonnai György ellen emelt panaszokról és arról, hogy ezek ellenében miképen kell eljárni?

Leánya, Mária, hazatérve feleségül ment Széchy György gömői főispánhoz, és édesanyja lett a radvánci születésű Gyöngyössi István által megénekelt „murányi Vénusznak”.

Fia, György, egyike a kor legszínesebb egyéniségeinek. 1582-ben született, külsejében édesanyjára, Dóczy Fruzsínára hasonlított, mint a kortársak írják: „*okos, tanult lélek lakja daliás szép testét*”. Rokonával, Bálinttal együtt ment Bocskai táborába, majd áttért a király hűségére. 1609-ben megtagadta protestáns vallását, és Pázmány Péter hatására katolikussá vált.

1601 októberében a krakkói jezsuiták már buzgó katolikusként említették, aki kollégium alapítását fontolgatja Homonnán. Ez a néhány év meghatározó volt Homonnai életében, ugyanis ekkor tért át a prágai jezsuita kollégium diákjaként a katolikus vallásra.

Dóczy Fruzsina és gyermekei már Ungvár ostromát követően, 1601 tavaszától Lengyelországban tartózkodtak. Takáts Sándornál arról olvashatunk, hogy itt „*Mnisrek Szaniszló nevű kapitányhoz ment nőül... aki egy-kétévi házasság után meghalt*”. Az Mnisek (lengyelül Mnisek) család a Rusz vajdaság Szanok várának kapitányi tisztségét töltötte be, a házasság révén lett a Drugeth család Laski várának birtokosa, s mint ilyen, lengyel nemességet is szerzett.

Hazatérésében fontos szerepet játszott a bécsi udvarban jó kapcsolatokkal rendelkező unokatestvére, Dóczy András. Miután sikerül egyezsége jutni a kamarával a terebesi birtokokat illetően, mind Drugeth György, mind pedig Dóczy Fruzsina kegyelmet kaptak és hazatérhettek.

Az 1608. évi koronázó országgyűlésen (ahol Homonnai Drugeth Bálint országbírói kinevezést kapott) II. Mátyás aransarkantyús vi tézzé avatta, illetve kinevezte udvari kamarásnak és királyi tanácsosnak. 1610. január 23-án udvari főméltósággá – főpohárnokmesterré (*pincenarium regalium megistri*) – nevezik ki. Az országos bárói kinevezés három hónappal Homonnai Drugeth Bálint halála, illetve Nádasdy Katalinnal Csejten kötött házassága után történt. 1610. január 6-án Nádasdy Katát, Nádasdy Ferenc és Báthori Erzsébet gyermekét vette feleségül. A Thurzó György nádor által lefolytatott per szerint

éppen kettejük esküvője idején derült fény a nagyasszony „praktikáira”. Miután Báthori Erzsébetet csejtei várába zárták, az saját birtokából vejének juttatta Szécskeresztúr városát (Abaúj megye), abból a megfontolásból, hogy az könnyebben meg tudja védeni azt a Thurzókkal és a Perényiekkel szemben. Egyes kutatók szerint a dunántúli házasságkötéssel is amúgy jelentős vagyonának gyarapítása volt a célja, mivel Nádasdy Katalin volt édesanyja révén az ecsedi Báthori család vagyonának egyik örököse. Ez a számítás be is vált, hiszen a Drugethek a Báthori-vagyonból a Zemplén vármegyei varannói-csicsvai uradalom, az Abaúj vármegyei Rozgony és Szinna, illetve Füzer várának és uradalmának résztulajdonosai lettek.

Drugeth György 1611-ben Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitánnyal együtt Erdélyre tört, de Nagyszebent nem sikerült bevenniük, a seregük vereséget szenvedett. Ők maguk is csak Moldván keresztül tudtak hazatérni: *„az erdélyi bujdosás után Lengyelországon által jöván, Kassára haza érkezik nagy kárával és hadának rút zsíros ködmönös voltával. Kassára bėjöve hadastul, kopják nélkül, trombitálás és dobolás nélkül. Ez dolognak csudájára minden rendbeli emberek és gyermekek futnak vala...”*.

A főúr – unokatestvére révén – jogos örökségének tekintette Husztot és Kővárt, amelyek megszerzése érdekében igyekezett minden követ megmozgatni. Homonnai István halálát követően szinte azonnal megkörnyékezte Bornemissza Józsa deákot, unokabátyja egykori kipróbált hívét, aki Homonnai István alatt is Huszt kapitánya volt. Fennmaradt Bornemissza egy saját kézzel írt levele 1612. április 30-áról, amit Homonnai szervieneseinek, Csicseri Ferencnek és Szikszai Istvánnak írt. Ebből megtudjuk, hogy a vár átadásáért cserébe 20 ezer forintot, a kapitányság megtartását, sőt a máramarosi főispáni cím megszerzését is kilátásba helyezte a számára Homonnai. Csicseri és Szikszai szintén a vár átadására buzdíthatták egy korábbi levelükben, Bornemissza azonban arra hivatkozva, hogy *„megh uramnak holt teste et feold zenen vagio’az fidelitast bizoni minden embernek iudiciuma”*. 1612-ben több alkalommal is portyákat vezetett a vár környékén, amivel Bornemisszának komoly károkat okozott. Báthori Gábor több

levelében is felszólította Homonnait, hogy hagyjon fel a Husztra formált igényével, illetve levélben kérte Thurzó György nádort is, hogy „*hagia megh homonnai urak’ affele dolgokh nélkül el legien, követöket oda (Husztra és Máramaros vármegyébe) ne küldezőön*”.

Báthori Gábor meggyilkolása után ő lett a császár, az erdélyi katolikus urak és a budai pasa jelöltje az erdélyi trónra Bethlennel szemben. Tervei megvalósításához hajdúkat kezdett toborozni, de azokat Rhédey Ferenc nagyváradi főkapitány szétverte. Szepesi Lackó Máté ezzel kapcsolatban így írt: „*Homonnai György [...] haddal akarnak az erdélyi fejedelemlre, Bethlen Gáborra menni, de meggátolá az Isten szándékot. Báthori Gábort elvesztették, és immár a másik fejedelem, Bethlen Gábor ellen forralnak*”. A kudarc után visszavonult birtokaira. Mivel még mindig nem mondott le fejedelmi ambícióiról, 1616-ban részt vett azon a Munkácson tartott megbeszélésen, amelyen a felső-magyarországi főurak, többek között a házigazda Esterházy Miklós és Dóczy András szatmári főkapitány megbeszélték Erdély meghódításának tervét.

A főúr már 1612-ben a királytól engedélyt kért egy gimnázium felállítására. 1613. június 9-én kelt Dobokay Sándorhoz, a megnyitandó tanintézet első rektorához írt levelében egy alapítvány felállításáról tesz említést. A gimnáziumba több nemes, többek között Barkóczy László zempléni alispán is beíratta fiát. A gimnázium ünnepélyes alapítása 1613. november 23-án történt Ungváron, amikor is kezdetét vette az első iskolai év. Az 1615. július 2-án aláírt alapítólevélben, amelyet a király is megerősített, gróf Homonnai Drugeth György felsorolta mindazon ingatlanokat: házakat, telkeket, szőlőket stb., amelyeket a gimnáziumnak adományozott: „*Átadjuk a kollégiumnak a mi udvarunkkal szomszédos, elhagyott és elpusztult, hajdan Szent Ferenc rendi klastromot, a templommal, kertekkel és mindazon területekkel együtt stb. Ung megyei uradalmunk gerényi hegyén egy szabad, ún. Baráth-szőlőt, amely keletről az erdőre dől, nyugatról Georg Vajda, délről Tóth Mátyás gerényi lakos jobbágysáink szőleivel, északról pedig jó emberünk, radvánci lakos nemes Nagy Lukács szőlejével határos. Úgyszintén egy másik szabad szőlőt az ungvári hegyen, szintén az ún. Baráth-szőlőt, amely keletről a mi „Kerhally” szőlőinkkel, nyugatról Szigrathi, más-*

képp Pracsak Istvánnéval, északról, a legmagasabb részen Vas Benedekével, délről az országúttal határos”.

A gróf nevéhez kapcsolódik, hogy Krupecky Athanázius przemysli püspökkel együtt a Kárpátok völgyeiben lakó görögkeleti és részben protestáns (ez elsősorban a Rákócziaknak volt köszönhető) vált ruténokat megpróbálta visszatérítette a katolikus egyházba. Az egyházi unió előkészítésében eljáró püspök életét Krasznibrodiban csak Homonnai katonáinak beavatkozása mentette meg, mert a feldühödött hívek majdnem agyonverték. Egyes források szerint 1614-ben az Aranygyapjas-rend lovagja is. Ez utóbbit sajnos nem tudjuk megerősíteni, azonban biztos, hogy Homonnai Drugeth György egyike volt azon közép-európai főneméseknek, akiknek a véleményére egyaránt odafigyeltek a pápai, a spanyol és a lengyel királyi udvarban. Ahogy Borbély Zoltán történész megfogalmazta: *„Neve ... a korszakban mondhatni közszájon forgott, ugyanis a zempléni vármegyegyűléstől Bécsen és Velencén át egészen Konstantinápolyig ismerték és figyelemmel kísérték a ’rezgelődését”.*

A Drugethek aktív levelezést folytattak a török hódoltság vezetőivel is. Ebből az időszakból fennmaradt Ali egri pasa egyik (III.) Györgyhez intézett levele: *„Magas vitézlő úrfinak Homonnai György köszöntésemet és minden hozzánk illendő dologban is szomszédságot nagyságodnak. Adjon Isten hosszú életet és egészséget mindkettőnknek megadatni. Az elmúlt napokban is bizonyos levelemet küldtek ngodnak. Nem tudjuk mire vélni, vitézlő uram. Sem az ember, sem eddig a levelemre választ nem írt Nagyságod. Se a tekintetes és nagyságos vezér Aly pasa (Ali Kadizade budai pasa – a szerző) levelére semmi választ nem adál. Sok levéllel keresett meg bennünket az vezér őnagysága. Nagyságod egészsége felől írom, mi állapotban is vagyon nagyságod. Istennek legyen hála jó egészséggel bírok. Nagyságodat kérjük magad adjon választ ú nagysága levelére mindenesetre ... választ vár ő nagysága; egy fő embere itt Egerben vagyon ... embertől ... tisztességes folyamodásomra választ várok nagyságodtól levelemre. Isten tartsa Nagys. Nagyságodnak jó akarátja. kelt Egerben Die maj 20 1616. Aly pasa.”.*

Az egri törökök azonban kellemetlenségeket is tudtak okozni. 1618 októberében az egri török katonaság rajtaütött Homonnai Drugeth

György egyik egységén, amely a családi kincsek egy részét szállította új őrzési helyére (állítólag Bethlen Gábor akart így visszaütni a korábbi erdélyi betörés miatt). Az öröket levágták, a kincseket pedig elvitték. A támadás gyakorlatilag egyet jelentett a zsitvatoroki béke megszegésével, ezért, amikor a főúr az esetet bepanaszolta Nakkás Hasszán budai pasának, az – részben a feszült nemzetközi helyzet miatt – utasította Habil egri pasát, hogy az értékeket adja vissza. Az egri pasa szerencsétlenségére túl kapzsinak bizonyult, s csak a kincsek egy részét szolgáltatva vissza, ezzel gyakorlatilag elismerve a rajtaütés tényét. A prágai események (a harmincéves háborút kirobbantó „defenesztráció”) miatt háborúra készülő bécsi udvar követséget küldött az Oszmán Birodalomba a korábbi békeszerződés megerősítésére. A követség utasításának egyik pontja volt a Homonnait ért sérelmek orvoslása is, így a budai pasa utasítása alapján Homonnai két megbízottja – Putnoki János és Duba Mihály – megjelent Egerben, hogy az eredeti listával összevetve leltárba vegye azokat az értékeket, amelyek a rajtaütésből megmaradtak. A 39 tételből álló lista főleg ékszereket, díszfegyvereket, értékes lószerszámokat tartalmazott: „... *Egy függő pelikánmadár fiaival együtt, szép rubintokkal és gyémántokkal rakott, az Coronához az ki feje felett vagyon foglalván láncokban függ. ... Más függő pelikánmadár három fiával együtt fészekben sok gyémántokkal és Rubintokkal rakott feje felett egy öreg korona vagyon orientalis gyöngy függ állói. ... Meczetlen és meczet Orientalis Rubint apró és öreg 52 (ti. darab). ... Egy papirosban sok török rubint úgy mint más fél száz. ... Egy arany gyűrű melynek az közepin igen szép nagy hegyes gyémánt vagyon körös körül mind négy szegin gyémánt vagyon. ... Egy kis gyűrű veres kő benne egy ember kép kimetczve rajta...*”⁴¹. A történelem furcsa fintora, hogy a két nagyhatalom közötti megállapodás keretében ezek a kincsek visszakerültek tulajdonosukhoz.

1618-ban Drugeth György egyike volt a Ferdinánd stájer főherceg magyar királlyá való választását támogató csoportnak. Ennek köszönhetően a koronázó országgyűlésen megkapta a második országos fő-

⁴¹ Hiller István. Műkincsrablás és diplomácia. Témavariáns a XVII. századból. // Mozgó Világ, 1999. január-június (25. évfolyam, 1-6. szám) – 107-115. pp.

méltóságra – országbíró – való kinevezést, s így II. Ferdinánd koronázási menetében a második legfontosabb insigniát – az országalmát – vihette. A koronázási ebédén még élhetett főpohármesteri előjogai-val, hiszen ő önthette a király kezére a kézmosó vizet.

A Drugeth família képviselői fontos szerepet játszottak előbb Északkelet-Magyarország reformációjában, majd pedig a katolikus újjászületés támogatóiként megvetették a görögkatolikus egyház alapjait. Háttérbe szorításuk valószínűleg összefüggésben van a romantikus magyar történetírás azon törekvésével, amely az erdélyi fejedelemséget, illetve annak uralkodóit (Bethlen Gábor, I. Rákóczi György) a magyar államiság, a rendi jogok, illetve a vallásszabadság bajnokaiként kívánta/kívánja felmutatni. Éppen ezért a fejedelemség határvidékén birtokos, több évszázados múltra visszatekintő, udvarhű és katolikus Homonnai Drugethek (elsősorban (III.) György és (X.) János országbírók) személyében a korabeli, majd a modern kori történetírók is inkább a független Erdéllyel szembeni állandó fenyegetést láttak.

Az utóbbi években Pálffy Géza, az MTA Lendületkutatócsoportjának vezetője, illetve a programba bekapcsolódott más történészek munkássága révén a Magyar Királyságban tevékenykedő kora újkori magyar politikusok megítélése árnyaltabb lett. Ennek a folyamatnak a részeként Borbély Zoltán kutatása alapján⁴² sikerült új részletekkel gyarapítani a Drugethekről, elsősorban (III.) Györgyről való ismereteinket. Borbély találóan fogalmazza meg azt a történelmi narratívát, amely a Drugethek politikai megítélésével kapcsolatos: *„Homonnai Drugeth György megítélése a magyar történetírásban meglehetősen negatív, ami a protestáns vitairodalom, ezen belül is elsősorban Alvinczi Péternek tudható be, aki a Querella Hungariae egyik főszereplőjévé tette, mintegy a*

⁴² Borbély Zoltán. Egy konvertita főúr Felső-Magyarországon: Homonnai Drugeth György / Borbély Zoltán. In: Rekatolizáció, protireformáció a katolicka reštaurácia v Uhorsku / Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, 370-387. pp.; Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. PhD-értekezés, Eger, 2015. – 255 p. (Tárolt változat: http://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/2/1/Borbely_Zoltan_disszertacio.PDF); Borbély Zoltán. A Homonnai Drugeth György vezette Bethlen-ellenes mozgalom nemzetköziháttéréhez. In: Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene: A Bethlen Gábor trónra lépésének 400. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai. Szerk. Dáné Veronka et al. Kolozsvár 2014. – 295–309. pp. Borbély Zoltán. Homonnai Drugeth (III.) György hűtlenségi pere (1600–1603). In.: Századok, 2017., 2. szám, 279-310. pp.;

„páristák” gonoszságának mintaképül”⁴³. Ugyanezt látjuk hatványozottan megisméltódni fia, János kapcsán az I. Rákóczi Györggyel folytatott küzdelme értékelésében.

Homonnai Drugeth (X.) János 1611-ben született homonnai és gerényi Drugeth (III.) György, Ung és Zemplén vármegyék főispánja és nádasi és fogarasföldi Nádasdy Katalin (Nádasdy Ferenc és Báthori Erzsébe gyermeke) házasságából. Borbély Zoltán feltevése szerint a házasság megkötésében fontos szerepet játszhatott az ecsedi Báthori-vagyon megszerzésének szándéka, amelynek egyik örököse (III.) György nagynénje, Homonnai Drugeth Fruzsina mellett Báthori Erzsébet volt. Állítólag a szülők 1610. január 6-án Csejtén megtartott esküvőjén derült fény Báthori Erzsébet „bűnös praktikáira”, amely alapján Thurzó György nádor a nagyasszonyt csejtei várába záratta. II. Mátyás király 1610. január 23-án – mintegy nászajándékként – Drugeth Györgyöt udvari főméltósággá, királyi főpohárnokmesterré (*pincenarium regalium megistri*⁴⁴) nevezte ki.

Drugeth György 1611-ben Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitánnyal együtt Erdélyre tört, de Nagyszebent nem sikerült bevenniük, a seregük vereséget szenvedett. Ők maguk is csak Moldván keresztül tudtak hazatérni. Báthori Gábor meggyilkolása után a főúr lett a császár, az erdélyi katolikus urak és a budai pasa jelöltje Bethlen Gáborral szemben az erdélyi trónra. Tervei megvalósításához hajdúkat kezdett el toborozni, azonban azokat Rhédey Ferenc nagyváradi főkapitány szétverte. A kudarc után eleinte birtokaira vonult vissza. Mivel még mindig nem mondott le erdélyi fejedelmi ambícióiról, 1616-ban részt vett azon a Munkácson tartott megbeszélésen, amelyen a felső-magyarországi főurak, többek között Esterházy Miklós és Dóczy András szatmári főkapitány megvitatták Erdély meghódításának tervét. Amikor Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1619-ben megtámadta a királyi országrészt, szeptember 1-jén a szabolcsi hajdúk rajtaütöttek Terebesen, hogy Homonnait elfogják. A főúrnak családjával sikerült ugyan Len-

⁴³ Borbély Zoltán. A Homonnai Drugethek Felső-Magyarországon a 17. század első évtizedeiben. – PhD-értekezés, Eger, 2015 – 161. old.

⁴⁴ Fallenbüchl Zoltán. Magyarország főméltóságai. – Budapest: Maccenas Kiadó, 1988. – 91. old.

gyelországba menekülnie, birtokai azonban Bethlen kezébe kerültek. Homonnai csak november 23-án tért vissza több ezer kozákkal, és megverte Rákóczi György csapatait. Később ugyan sikerült kiszorítani az országból, de ez az incidens megrendítette Bethlen magyarországi pozícióit. Homonnai Drugeth György 1620. június 21-én halt meg Lengyelországban. Állítólag vele is – akárcsak unokabátyjával, Drugeth Bálinttal és fiával, Istvánnal – méreg végzett. 1624-ben Nagyszombatban temették el a Szent Miklós templomban, ahol Pázmány Péter esztergomi érsek állíttatott neki egész alakos vörösmárvány síremléket⁴⁵.

A magyarországi hadjárat lezárásként 1621. december 31-én Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és II. Ferdinánd magyar király elfogadottnak nyilvánították a morvaországi Nikolsburgban megkötött békeszerződést, amely értelmében Bethlen lemondott választott magyar királyi címéről, illetve visszaadta a koronát. Ennek fejében II. Ferdinánd átengedett 7 felső-magyarországi vármegyét (Ung vármegye kivételével), valamint Tokaj, Munkács és Ecsed várait. A nikolsburgi szerződés ugyan külön pontban rendelkezett a Drugeth-javak visszaadásáról az árvák számára, a homonnai és csicsvai birtokok azonban 1629-ig az erdélyi fejedelem tulajdonában maradtak, ezeket kezdetben a tokaji tiszttartónak, majd a tiszántúli fejedelmi jószágok prefektusának rendelt alá. A terebesi jószágokat Bethlen Széchy György gömöri főispánnak, Homonnai Drugeth Mária (III. György húga) férjének adományozta.

Nádasdy Katalin a nikolsburgi végzés birtokait érintő részének fegyveres erővel is érvényt kívánt szerezni. 1622 márciusának végén kozák csapatok törtek Homonnára, ahol Rákóczi János néhány szolgáját el is fogták, eredményt azonban nem értek el. Ezt követően Bethlen jobbnak látta a birtokok katonai biztosítását, ezért Homonnát örökbirtokként eladományozta Szentpéteri István lovaskapitányának. Homonnai özvegye és árvái a lengyelországi Laski várába (a birtokot a Mnisek családdal való rokonság révén szerezték) húzódtak a lengyelországi birtokaikat pusztító kozák csapatok elől. Valószínűleg Pázmány

⁴⁵ Ludiková, Zuzana. A nagyszombati székesegyház késő reneszánsz és barokk síremlékei. [Late Renaissance and Baroque Sepulchral Monuments in the Nagyszombat (Tnava) Cathedral]. // Művészettörténeti Értesítő – 51 – 2002 – 100. old.

Péter és Esterházy Miklós közreműködésére révén ekkor került Bécsbe 1622 táján (X.) János. Gyermekkoráról az ungvári gimnázium alapító-levelében így vall a főúr: „*mi maghunknak is árva gyermekségünknek telljes idejét, édes hazánkban föltámadt zűrzavar miatt, minden jószághintől érdemetlen megfosztatván, Iffiusághunknak szintén mind felsördült állapottyáigh ideghen országbeli királyok és császárok háta meghett, nagy tűréssel és sanyarúsággal nem kelly vala el töltenünk*”.

1622-ben a Sopronban megtartott királyné-koronázó országgyűlésen⁴⁶ (ekkor koronázták magyar királynévá Gonzaga Eleonórárt) II. Ferdinánd király Homonnai Drugeth Jánost Ung vármegye örökös főispánjává (*supremus et perperuus comes comitatus Ung*⁴⁷) nevezte ki, illetve grófi⁴⁸ rangra emelte. Bár a Homonnai Drugeth család már korábban is használta a grófi (comes) címet, azonban ez a titulus elsősorban a família tagjainak országos főméltóságaival, illetve vármegyei főispáni tisztségeivel volt összefüggésben. Az első német mintájú grófi címet 1606-ban Thurzó György kapta⁴⁹, ezt követte 1622-ben Bánffy Kristóf és Homonnai Drugeth János 1622. évi grófi diplomája. Sajnos Drugeth János eredeti grófi oklevele nem maradt fenn, azt csak fogalmazványából, illetve az ugyanezen évben Bánffy Kristóf nevére kiállított oklevélből ismerjük. A szakértők szerint az oklevél egyik érdekessége, hogy az érdemszerző (Homonnai Drugeth (III.) György) és a megadományozott (Homonnai Drugeth (X.) János) két különböző személy, az utóbbi az oklevél kiállításakor mindössze 11 éves. Az oklevél bevezetője részletesen bemutatja az erdélyi trónkövetelő, később országbíró Drugeth György (1618–1620) politikai pályafutását, azaz feltételezhetjük, hogy II. Ferdinánd az uralkodóháznak jelentős szolgálatakat tett főúr érdemeit a fiának adott címmel kívánta elismerni. Az oklevél egyszerre rendelkezik a grófi címről, illetve az örökös főis-

⁴⁶ Egy új együttműködés kezdete: Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés – Annales Archivi Soproniensis 1. (Sopron-Budapest, 2014) – 41. old.

⁴⁷ Hajnik Imre: Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben. Bp., 1888. (Értekezések a történelmi tudományok köréből XII/10.) 85. old. Csízi István: Észrevételek a magyar főnemesi címek XVI-XVII. századi történetéhez. // Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) 21. (2014) 38 – 41., 45–46. old.

⁴⁸ Homonnai, 1622: MNL OL A 35 1622: Nr. 292.

⁴⁹ Pálffy Géza. A Thurzó család a Magyar Királyság arisztokráciájában. https://tti.btk.mta.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/2011-1/063-084_palffy_.pdf

pánságról is – az adománylevél Homonnai Drugeth Jánost és örököseit Ung vára és Ung megye szabad és örökös grófjává teszi, illetve a vármegye főispáni tisztét, illetve a vörös pecsétviasz használatát is neki adományozza az uralkodó.

Homonnai Drugeth György halálát követően Bethlen Gábor fejedelem rendeletére a Kassai Kamara 1623. március 17-én a homonnai uradalom élére Gombos János személyében prefektust nevezett ki: *„az istenben elnyugodt ngos és tek. Homonnay György uram meghagyatott árva gyermekeihez, Homonnay Jánoshoz, Homonnay Örsébet asszonyhoz úgy mint kgl's tutor eorundem orphanorum* (Homonnay-árváknak kegyelmes gyámja), *fejedelmi kegyelmességét és gondviselését akarván megmutatni, hogy az sokféle tutorok között az árvák felnövéseknek idejéig kárt ne valljanak, sőt inkább hogy valami pénzt és költséget successu temporis in requisito* (időmultával a szerzeményben), *találhassanak*”. A prefektusnak szóló utasításokat 20 pontban foglalták össze, a Homonnai-vagyon tárházául a jeszenői kastélyt nevezték ki, az oda összehordott vagyon őrzésére 15 hajdút rendelt a kamara. Valószínűleg ekkor készülhetett az a Forgách-levéltárban fennmaradt dátum nélküli leltár is, amelyben Homonnai Drugeth György özvegyének értékes ingóságait vették számba fia, János és leánya, Erzsébet (a későbbiekben Révay Lászlóné) számára. A leltárban különféle ötvösmunkák és ékszerek, üvegkészítmények szerepelnek, de szép számban találunk fegyvereket és lószerszámok is. A leíró megjegyzi, hogy jelentős egyházi felszerelés is tartozik a hagyatékhhoz (ezek valószínűleg a pálos rendnek a jeszenői várba menekített vagyonából származhattak⁵⁰).

Pártfogói révén Nádasdy Katalin tovább folytatta az eljárást, aminek eredményeként az 1625. évi magyar országgyűlésen törvényben is elrendelték a birtokok visszaadását: *„1625. évi XLIV. törvénycikk. Homonnai gróf Drugeth Jánosnak, a néhai Széchy György részéről elfoglalt és ennek az özvegye és utódai kezén tartott Barkó és Terebes várak visszaadásáról, Zemplén mezővárossal együtt*”. Ezt azonban Bethlen Gábor

⁵⁰ Rupp Jakob. Adalékok az egyházi kincsek történetéhez. // Archeológiai Közlemények – A hazai műemlékek ismeretének előmozdítására. – 7. kötet – 1. sz. – 1868 – 65-72. old.

figyelmen kívül hagyta, és csak halála után kerültek vissza a birtokok a Homonnai Drugeth család tulajdonába.

Homonnai Drugeth János 1622 első felében került Bécsbe, kb. egy évtizedig a császárvárosban vagy annak környékén tartózkodott, majd a grazi jezsuita gimnáziumban tanult: „*Mi gyermekségiunktól foghva vettük tanusághunkat az ő kegyelmek (a jezsuiták) Iskolaiban, de azon kívül most kedves fiunk is Homonnai Gyuricza, az Homonnai iskolában tanul: és mi előttünk réghen, a mi boldogh emlékezetű Atyánk is, azon ő kegyelmek iskoláiban szopta mind a Catholica Religiónak Anyai teiét, mind pedig a Deáki tudománnak ágát vetette megh* (az ungvári gimnázium alapítólevele). A jezsuita képzés alap- és középfokú része ekkor 7 évfolyamra tagozódott (a latin alapfokú képzést a diákok az Infima és Parva évfolyamok keretében kapták meg, majd ezután következett a három grammatikai osztály /Pricipium, Grammatica, Syntaxis/, végül pedig a középfokú képzést lezáró Poetikai és Retorikai képzés). Takáts Sándor történész úgy véli, hogy a grazi tanulmányok idején, illetve a Batthyány-család németújvári udvarában (Batthyánné Lobkowitz Poppel Éva, a Zrínyi-árvák nevelőanyja volt) ismerkedett meg Drugeth János távoli rokonaival, Zrínyi Miklóssal és Péterrel⁵¹. A nagyszombati jezsuita gimnázium nyilvántartásában 1625-ös bejegyzéssel szintén szerepel Homonnai Drugeth János mint syntaxista diák. A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyvében egy 1625. június 26-i bejegyzés szerint: „*Illustrissimum etiam Comitem Joannem Drugeth de Homonna, Comitem perpetuum comitatus Ungh et serenissimi archiducis Leopoldi a cubiculis; dedit unum imperialem solidum (megadott egy birodalmi aranyat)*⁵²” (valószínűleg Lipót Vilmos főhercegről (1614–1662), II. Ferdinánd császár fiáról, Passau, Strassburg és Halberstadt püspökéről van szó, akinek Homonnai a kamarása volt).

A hivatalos budai királyi udvar megszűnését, illetve Bécsbe való költözését követően a reprezentáció fontos helyszíneivé az országgyűlések, ezen belül is a koronázó (királyi és királynéi) országgyűlések, illetve az

⁵¹ Zrínyi Miklós ismeretlen levelei (I.) Takáts Sándortól. //Budapesti Szemle. 1915. 164. kötet, 466-468. szám – 61. old.

⁵² Zubánics László. Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI–XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében – Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 2016 – 162. old.

azokat követő koronázási lakomák váltak. A gyakorlatilag „kiüresedett” udvari méltóságok ilyenkor lettek fontossá, hiszen a koronázási lakomán végzett feladatok valóságos méltóságsort is mutattak. Sajnos a Homonnai Drugeth család képviselői számára állandó rezidenciáiknak és birtokaiknak a királyi udvartól való távolsága gyakorlatilag kizárta az udvari méltóságok betöltésének lehetőségét. Kivételt képez közülük X. János, aki 1622-től a császári és királyi udvarban folyamatosan jelent volt. III. Ferdinánd király koronázási lakomáján (Sopron, 1625. december 8.) Drugeth János a királyi asztalnál a spanyol követ és a nádor között helyet foglaló Giovanni Altoviti firenzei (toszkán) követ mellett látott el udvari feladatokat – kiöntötte a kézmosó vizet, illetve pohárnokként is szolgált⁵³.

Zemplén és Ung vármegyei birtokaira Drugeth János valószínűleg Bethlen Gábor halála után térhetett vissza. Ebbe a folyamatba illeszkedik II. Ferdinánd király 1628. szeptember 6-án Bécsben kelt oklevele, amelyben egy új *„veres rubin kőbe metszett arany pecsétet drága kövekkel kirakva és ékesítve ajándékozt”*⁵⁴. *A főispáni beiktatásra valószínűleg később kerülhetett sor, lévén, hogy bár a vármegye a nikolsburgi béke értelmében a Magyar Királyság joghatósága alatt maradt, gyakorlatilag viszont minden oldalról az Erdélyi Fejedelemség vette körül.*

1629-ben Drugeth János *tényleges szolgálatot teljesítő udvari kamarás (cubicularii, qui tales de facto sunt)* lett, aki szolgálatáért tényleges fizetést (havi 40 forintot) is kapott. A császári és királyi udvar kamarásai *„becsületes és tekintélyes személyek voltak, grófok, urak vagy nemesek”*⁵⁵ voltak, akik a császár személyes szolgálatát látták el belső szobáiban. Jelvényként fekete selyemszalagon függő kamarási kulcsot viseltek. Carlo Caraffa pápai nuncius leírása⁵⁶ szerint ők szolgálták fel a császárnak és szűkebb családjának a reggelit.

⁵³ Pálffy Géza: Koronázási lakomák a 15–17. századi Magyarországon. Az önálló magyar királyi udvar asztali ceremóniarendjének kora újkori továbbéléséről és a politikai elit hatalmi reprezentációjáról V/1005 - Századok – 2004 – 1078 old.

⁵⁴ Gálcsy Zoltán. Ungv vármegye főispánjai és tisztségviselői a legrégebb kortól 1867-ig. – Budapest–Beregszász: Hatodik Síp-Mandátum Kiadó, 2000 – 36. old.

⁵⁵ Koltai András Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. // <http://epa.oszk.hu/00400/00414/00006/pdf/03koltaiandras.pdf>

⁵⁶ Carafa, Carlo 1860: Relatione dello stato dell' Imperio e della Germania fatta dopo il ritorno della sua nuntiatura apresso e l' Imperatore 1628. // Hrsg. Joseph Godehard Müller. Archiv für Kunde Österreichischer Geschichts-Quellen 23. 101–450

A kamarások feladatai közé tartozott „*italt tölteni, szeletelni és más asztali szolgáltatásokat végezni, tekintet nélkül állásukra és rangjukra*” (ők végezték az előkóstolást is). Délelőtti feladataik közé tartozott az uralkodó elkísérése az udvari kápolnába. Amikor a császár tanácskozást folytatott, a kamarások a belső előszobában várakoztak egészen addig, amíg a lefekvés ideje be nem következett. Ilyenkor két kamarás éjszaka a hálószoba előtt virrasztott. A tényleges kamarások közé viszonylag kevés magyar került be, számuk kettő-három lehetett. Valószínűleg innen, az udvari szolgálatból való Homonnai Drugeth János Batthyány Ádám-mal való, egész életére szóló kapcsolata, aki 1630 és 1637 között szintén tényleges császári és királyi kamarás (a Batthyány-misszilisek között 33 Batthyáynak címzett levél maradt fenn az 1635 és 1645 közötti időszakból). A kamarások részt vettek az udvari eseményeken is, így többek között Batthyány Ádám leírásából tudomásunk van egy álarcosbárról (Wirtschaft) is. Az 1635. február 18-20-i *Az Komédiáról és az Biert oszról való memóriáié*-ben többek között megemlíti, hogy a kamarások is részt vettek a bálon: „*homonai ... eszek mind szolgál (paraszt) formán voltak eötösze, ... Bottyani uram volt hever (bányász) formán...*”⁵⁷.

Az életpálya további állomásairól csupán távirati stílusban tudunk beszámolni. 1630-ban a Trencsény vármegyei Pruszkán (Poroszkán) házasságot kötött Orbovai Jakusith Annával: „*1630. 3. junii volt lakodalom Pruszkán, együtt Homonnai János urammal*” – írta naplójába sógora, Révay László⁵⁸. A Jakusith család Szlavóniából, Pozsega vármegyéből származott. A menyasszony apja, Jakusith András 1606-ban kapott bárói címet, egy évvel később vette feleségül Thurzó György nádor lányát, Juditot. Pruszka a család birtokközpontjaként működött, számos jelentős építkezést is végrehajtottak⁵⁹. A Jakusith család tagjai is a jezsuiták közreműködése révén tértek vissza a katolikus vallásra: „*Azonképpen mivel a mi kedves házastársunk is Groff Jakusith Anna Asszony,*

⁵⁷ Koltai András: Komédia és diskurzus: Batthyány Ádám följegyzései a császári udvarról, 1635–1641. // Levéltári Közlemények, 72. (2001) 1–2. – 77–94. old.

⁵⁸ Kivonatok Révay László naplójából. Dualsky Jánostól. // Magyar Történelmi Tár – 1. sorozat 3. kötet – 1857.IV. – 251. old.

⁵⁹ Pandula Attila. A pruszkai ferences templom heraldikus kapuzata. // Magyar Sion. Új Folyam – VIII. / L. (2014/2). – 191–202. old.

édes Annyával, Gróff Thurzó Judith Asszonnyal, két mennyével és egy öcsével, Jakusith Erzsébeth, Jakusith Kata és Jakusith Judith Asszonnyal együtt, a Luther tévelyghésből kitérvén, ezen ió Páterek munkája után ismérték megh az ighaz Catholica Religiónak tündöklő fényét”.

1632-ben II. Ferdinánd Homonnait kinevezte Zemplén vármegye főispánjává: „Eszterházy Miklós gróf, az ország nádora, iktatta be őt Zemplén várában, a vármegye székhelyén, egyszersmind a Drugeth-nemzetség örökségében”. 1635. november 13-án Pázmány Péter érsek meghívására Esterházy Miklós nádor, Pálffy Pál kamarai elnök, Batthyány Ádám főkapitány, számos világi és egyházi méltóság mellett Homonnai Drugeth János is jelen volt a nagyszombati egyetem ünnepélyes megnyitásán. Forgách Miklós felső-magyarországi főkapitány (*supremus militiae Praefectus*) halálát követően „A. d. 1636. die 21. mensis julii gróf Homonnay János uram ö nagysága ment be és esküdt meg az felföldi gyeneralisságra; judex curiaeságra is ezen napon esküdt meg”. Rákóczi Pál országbíró 1636. március 12-én halt meg, utódja, Homonnai Drugeth János kinevezésére 1636. április 29-én került sor. Az országbíró (*judex curiae regiae*) az országos főméltóságok egyike, rangban a király és a nádor után következett. A Homonnai Drugeth család tagjai közül a XVI. században harmadikként jutott erre a méltóságra (Drugeth (I.) Bálint 1608–1609, Drugeth (III.) György 1618–1620). A hivatali esküt az országbíró Lósy Imre egri püspök és Sennyei Sándor királyi kamarás, tanácsos előtt 1636. július 21-én tette le.

Drugeth János mindenben folytatta apja munkáját. Ebben nagy segítségére volt felesége, orbovai Jakusith Anna, az egri püspök húga. Mindketten tagjai voltak a homonnai Gyümölcsoftó Boldogasszony (Mária) Kongregációnak, amelyben az országbíró a rektori feladatokat is ellátta. A Pázmány Péter kezdeményezésére alapított Mária-kongregációk az egyházi személyek és a „laikusok közös spirituális lelki gyakorlatain túl a keresztény kegyesség gyakorlásában is élen jártak: karitatív munkákkal, színjátékok bemutatásával, vallásos könyvek kiadásával és terjesztésével kívántak a katolikus megújulás szolgálatába állni⁶⁰”.

⁶⁰ Viskolcz Noémi. 17. századi ismeretlen hazai kisnyomtatványok a Magyar Országos Levéltárból. // Magyar Könyvszemle, 2007 (123. évfolyam, 1-4. szám) – 2007 / 2. szám – 185-199. old.

A homonnai Mária-kongregáció 1636-ban kezdte meg működését, majd 1639-ben a gimnáziummal együtt Ungvárra telepedett át⁶¹. A Bethlen által kikergetett jezsuitákat ő telepítette vissza Homonnára, majd 1640-ben Ungvárra, ahol nagy kolostort épített számukra, illetve „becsületünkhöz illendő tisztességhes Collégiumot, melyben, kápolnán, Bibliothekán, konyhán, Safárházon, Pinczén, Refectoriumon Vestiariumon, téli közmuseumon, Infirmarian, Patikán és egyéb efféle közönséges házakon kívül, huszonnégy szerzetes ember, külön-külön féle kamarákban tághassan el lakhassék, együtt az hét Iskolákkal és azokon felyül egy öregb Auditóriummal, melly mind a Poéták és Rhetorok gyakorlásira beted szaka, mind pedig nyhadisputatiokra, és az elmés Comoediaknak is tisztességhes játékira helyessen szolgáltatson”.

A hithű katolikus főúr több templomot is elvett birtokain (Csicsván, Varannón) a protestánsoktól: „Varano, 2. April, die Sabbati 1639. ... né-mely varanai emberek: lengyel, szöcs, vargák és ezekhez hasonló gyülelész emberek, generalis Homonnay Uramnak és Eszterházy Dániel Uramnak ő Nagyságoknak supplicatiós levelekkel azon supplicáltak. hogy ők katolikusok lévén annyira megszapordtak, hogy az ur ő Nagysága palotájában immár be nem férnek, hanem követelték az felső templomot, mely supplicatiós levéltől generális Uram felindulván, a polgároktól kívánta, hogy az templomot kézben adják, de azok tanácsot tartván, azt felelték, hogy ők az templomot nem adhatják, mert ők csak jobbágyok, és az templom az országé és az Ecclesiáé”. Ez azonban nem volt újdonság, hiszen már 1628-ban Ung vármegye hasonlóan tájékoztatja Esterházy Miklós nádort az ungvári templommal kapcsolatban „Miképpen vették legyen peng el és micsoda okkal s’ praetensióval, mindeneknél nilván vagyon”⁶².

Sajnos a Homonnai-levéltár szétszóródása, illetve részleges elpusztulása miatt kevés információnk van arról a jelentős levelezésről, amelyet Homonnai Drugeth János, mint magánszemély, főispán vagy mint a Magyar Királyság főbírája folytatott. Éppen ezért jelentősnek tekinthető az a levélváltás, amelyet egykori bécsi kamarástársával, Battyhány

⁶¹ Kádár Zsófia. Jezsuita vezetésű vallásos társulatok Magyarországon a 17. században (1582-1671). // Századok V/1229 – 2014 – 1246. old.

⁶² 1628. Ung vármegye informálja Eszterházy Miklós nádort az ungvári templom felől. // Magyar Történelmi Tár – 1909 – 4. sorozat 10. kötet – 99. old.

Ádám⁶³ dunántúli főkapitánnyal folytatott. A család németújvári levéltárában (jelenleg a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárban találhatóak) fennmaradt 31 Homonnai Drugeth János által írt levél, amelyek 1633 és 1645 között datálódtak. A levelek helyszíneiből következtetni lehet a főúr mozgásáról. A legtöbb levelet a családi rezidenciák, birtokok valamelyikéről (Ungvár, Homonna, Terebes, Szinnye, Keresztúr) címezte, de a jelzett időszakban többször megfordult Bécsben, Nagyszombaton és Kismartonban is. A legintenzívebb levelezés 1641-ben folyt, amikor Homonnai 11 missilist küldött Németújvárra.

Fennmaradt több, 1641-ben írott levele. Ezekben mint Magyarország országbírója írt Balling János munkácsi várkapitánynak, amelyekben Taraszovics Vazul vladika (a munkácsi püspök – a szerző) bebörtönzésével foglalkozik, és kéri szabadon bocsátását: *„nem tudni, milyen tekintetektől vezetve, továbbá milyen ártalmas és Isten egyházát zaklató indító okoktól buzdítva, kiküldött és kirendelt hajdúk és a rendelkezésére álló fegyveres katonák által a sz. Miklós hitvallóról nevezett (csernek-hegyi) szerzetesházat, a püspök lakóhelyét erőszakos kézzel megtámadta és Taraszovics Bazil püspököt, ki akkor istentiszteletet és szentszolgálatot végzett, semmi hibát nem követett el és senkinek rosszat nem tett, ünnepies egyházi szolgálat közben, főpapi öltözetben az oltárnál erőszakosan elfogatta, az említett Munkács város utcáin és terein ugyanabban az öltözetben végighurcoltatta, a munkácsi várban lealázó módon maga elé vezettette, majd nagyon tisztességtelen bánásmód után vasra verette, bebörtönöztette és jelenleg is fogságban tartja...”*⁶⁴.

Szirmay Zemplén vármegye történetében a következő esztendőök eseményeiről így ír: *„Nem sokára ezután Drugeth János gróf az ország felső részeinek főkapitánya, a ki buzdította a vármegyét, hogy maradjon hű a királyhoz és rendeljen gyalogosokat a végvárakba arról a tisztjéről leköszönvén, utóda lett Nyáry István gróf. Ugyanabban az esztendőben, vagyis 1641-ben, Tokaj uradalmát a zempléni főispánnak, Drugeth Jánosnak, adományozta III. Ferdinánd király...”*.

⁶³ Koltai András. Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. Batthyány Ádám (Bécs, 1630–1659). // Korall, 2002 december – 55–78. old. <http://epa.oszk.hu/00400/00414/00006/pdf/03koltaiandras.pdf>

⁶⁴ I. Rákóczi György fejedelemsége történetéhez: Tarapovics Bazil vladika fogsága. Közlő: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 7. kötet – 1884. – 673-674. old.

A korabeli, eléggé zűrzavaros eseményeket Szalárdi János (1601–1666)⁶⁵ *Siralmas magyar krónikája*⁶⁶ alapján próbáljuk rekonstruálni. Az I. Rákóczi György erdélyi fejedelem által indított 1644. évi hadjárat hivatalos okaként Szalárdi a magyarországi vallásszabadság csorbítását jelöli meg: „*az helvetica és augustana evangelica confessiók szabados gyakoroltatások végett Bocskai s Bethlen Gábor jó emlékezetű fejedelmek által lett pacificatiókban valaminemű complanatiók, igazítások voltak, azok mindenestül felforgattatván, semmiben is azokra nem hajtának, hanem mintha azokról soha semminemű végzések, hittel tölt ígéretek nem löttek volna, csak nagy szabadosan megyén vala elébb elébb a nagy persecutio, vallásbeli üldöztetés*”.

Az üldöztetések mellett a krónikaíró személyes motivációkat is említ: „*Magára és fejedelmi házára is ... főképpen a kassai generálistól, gróf Homonnai Jánostól, sok becstelen és gyalázatos szókkal terhelte, Kocsis György*⁶⁷ *lett volna neve előtte; kinek az 1636-beli törökök közé írtatott biztató, s ellene ingerlő levelei is most előhozattak, és igen is felfordultak vala. De a mi ezeknél nehezebb, egy mocskos pasquillus is bocsáttatván ki, abban nem csak egész fejedelmi házak, de a kegyes életű és istenfélő idősb fejedelemasszony is nagy rútul és mocskosan marczongaltatván*⁶⁸, *istenes*

⁶⁵ Szalárdi János – protestáns erdélyi történetíró, hivatalnok (a vizsgált időszakban a váradi káptalan requisitora kancellária kapcsolatrendszere révén nem csupán rálátott a korabeli eseményekre, de számos nem hivatalos információ birtokába is jutott). Kéziratban fennmaradt munkája az egyik legnagyobb kísérlet a rendszeres történetírára.

⁶⁶ Szalárdi János. *Siralmas magyar krónika*. – Budapest: Magyar Heliokon Kiadó, 1980 – 863 p.

⁶⁷ Szilágyi Sándor a Magyar történelmi életrajzok sorozatban megjelent I. Rákóczi György (1593–1648) című munkájában szintén foglalkozik a fejedelem állítólagos személyes sértettségével, amely szerint Homonnai Drugeth János országbíró Kassán egyik bejárójától érdeklődött, hogy „*Mit csinál Kocsis György? Ostort fon, melylyel Nagyságtokat összehajtja, válaszolt emez. Ellenségei – célzással neje nevének első sóztágjára – e gúnyneven beszéltek róla még alattvalói előtt is: de ő az ostort nem ezek megfenyítésére fonta, mert tudta, hogy a szósztágyrok száját semmivel sem lehet bedugni*”.

⁶⁸ Egy, a Századokban megjelent ismeretlen szerzőségű tárcza foglalkozik egy Lorántffy Zsuzsanna ellen megfogalmazódott gúnyirattal. A névtelen pasquillusok abban az időben idén népszerűek voltak, s az 1642-ben „*Nova Transylvania*” címmel nyomtatásban is megjelent kiadvány a hitvitázó irodalomban is „jelenlévő” fejedelemasszony „*Moses és az Propheták*” című bibliai idézettárát és antológiáját vette célba. A szerző „*alantas hangon, durva szójátékoktól sem riadva vissza, igyekezett a Rákóczy-házat neveltségessé tenni*”. A kiadványból egyetlen példány sem maradt fenn (Erdélyben I. Rákóczi György, Magyarországon III. Ferdinánd utasítására gyűjtötték össze, majd semmisítették meg). A korabeli leírások szerint a fejedelemasszonyra vezetéknevének két első betűjét vonatkoztatták, Rákóczit pedig az állítólag a Homonnai Drugeth János által „ráaggatott” kocsisként emlegették, utalva a Rákóczi-címerben szereplő kerékre. A tárcza szerzője szerint vagy a „*Nova Transylvania*”-ból származik, vagy annak a hatására született az alábbi vers: „*Hajdon Frigyládáját borjas tehen vitte, / míg ígíret földin meglepettette. / Terbe alatt bőve csendesen léptete, / a mely úton Isten anyaga vezette. / Már a bit szekerit egy kanczáló ránjtja, / a konty alatt nagy haj s rövid elme hajtja. / Viszi, de nem tudja, gyepőlőt asszony tartja, / szédjétek löcséit, szegét, – porrá rontja*.” L.: Gúnyvers Lorántffy Zsuzsánáról Századok – 1913, – 56–57. old.

*férje azt tartja vala nagy gondnak, miképen tudhatná azt eltitkolni ugy, hogy magának füleibe ne menné, igyekezvén abból következhető keserűségét és megeshető nyavalyáját távoztatni*⁶⁹.

Bár Szalárdi János számos olyan információ birtokába juthatott, amelyekről az egyszerű embereknek nem volt tudomásuk, azonban tudósításának ellentmondani látszanak a Rákóczi család tagjainak (I. Rákóczi György, Lorántffy Zsuzsanna, a későbbi II. Rákóczi György, Rákóczi Zsigmond) egymással folytatott levelezése. Ezekben semmi hasonlival nem találkozunk, csupán tudósítják egymást a hadműveletek menetéről, illetve Homonnai Drugeth János ebben való szerepéről⁷⁰.

⁶⁹ Dr. Illyés János történész, levéltáros egyik tanulmányában tovább elemezte a „Nova Transylvania”, illetve az arra válaszul született „Talio” által gerjesztett közhangulatot. I. Rákóczi György – részben felesége megkímélése érdekében – „rendeletet adott ki, hogy Erdélyben, s a hatalma alatt álló magyarországi részekben a pasquillus elkoboztassék, minek folytán a nagyváradi könyukereskedőnél talált példányokat megégették”. Emellett megbízottja révén III. Ferdinánd királyt is felkérte, hogy deríttesse, majd büntesse meg a szerzőt. Keresztury Pál (a Rákóczi-fiúk nevelője, udvari prédikátor) neves hitvitázó is találva érte magát a gúnyírat által, s 1642 tavaszán Talio címmel válaszolt rá: „ennek tartalomban ugy, mint hangban mit sem engedett, s a támadást azzal torolta vissza, hogy a katolikuskokat és a királyt szemenszedett kifejezésekkel illette”. A kiadvány nem csupán kellemetlen helyzetbe hozta I. Rákóczi Györgyöt, de még a korábban élvezett „erkölcsi előnyét” is elvette tőle. Így a Talio ugyanarra a sorsa jutott, mint a „Nova Transylvania” – begyűjtötték és megsemmisítették. (Dr. Illyés János: Nova Transylvania. Talio. // Magyar Könyvszemle, 1891 (16. évfolyam, 1-4. szám) – 220–231. pp.) Hasonlóan cselekedtek a királyi Magyarországon is: fennmaradt III. Ferdinánd 1642. augusztus hó 5-én kelt, Sáros vármegyéhez intézett rendelete (valószínűleg hasonlókat kapott a többi vármegye is), „mely a Nova-Transylvania című, s Keresztúri Pálnak erre válaszul adott magyar könyvek elkobzását, s illetőleg gróf bedeghi Nyáry István kassai generálishoz leendő beszállítását hagyja meg, mivel az említett könyvek nagy és kitűnő személyek híré, s becsületét sértik”. (Reizner János. III. Ferdinánd király rendelete magyar könyvek elkobzásáról 1642-ből. // Magyar Könyvszemle, 1881 (6. évfolyam, 1-6. szám. – 222–226. pp.) A kutatók szerint a „Nova Transylvania” szerzője Széchényi György (1605/1606–1695) esztergomi kanonok, későbbi esztergomi érsek volt, ezért hiba lenne azt valamilyen módon Homonnai Drugeth János nevéhez kötni.

⁷⁰ 1644. május 29. Ifj. Rákóczi Györgynek I. Rákóczi Györgynek. „Az lengyelek felől mi bizony semmi ártalmast, valóságost nem hallunk még eddig, Homonnai János is még oda volt, oda visznek élést neki”; 1644. június 1. I. Rákóczi György Lorántffy Zsuzsannának „gyűlést parancsolt volt hirdetni Újvár, Zemlin, Ungvármegyének, de nem ment senki rá; most jó ungvármegyei nemes emberek vannak fogva, s hogy az Homonnai gyűjtött hadát felverték, azolta annál is inkább elrémült az nemesség, az ki velünk akar lenni, azok az Tiszán túl mennek”; 1644. július 4. „csak Ungvár, Jeszenő s Homonnainak 500 avagy 600 kibozott kozákja 4 avagy 5 száz lovas magyarja akadályunkra ne volna, eddig az derek német tábori vertük volna fel, de ennek is 4 avagy 5 nap alatt isten áldásából jó vége fog lenni”; 1644. július 11. I. Rákóczi György Ifj. Rákóczi Györgynek „az mi ellenséginknek felfuvalkodott állapotjuk igen meghuny ászkodék s im ezennel mind az 13 vármegyét megkezdjük szabadítani. Ungvárt 7. die praesentis adták meg, Szendrő sem állhatja sokáig, Regéc is az szerént, kibez ugyan derekason akarunk fogni rövid nap. Jeszenőből is elment Homonnai János, leszen csak Szádvára nebezebb és ez Jeszenő, de ezekre is réd segít az úr isten bennünket”; 1644. július 13. „Homonnai János is beiramodott Lengyelországban, mert ma harmad napja, hogy ré mentek hadainkban; magunk is ez héten az táborban megyünk és Jeszenőnek obsidiojára elegendő lovas, gyalogot hagyván, Patakra megyünk s talám Munkácsot is megtekintjük”; 1644. augusztus 1. Ifj. Rákóczi György I. Rákóczi Györgyhez „Homonnai János szolgáljának elfogása is istennek nem kicsin áldása, hogy nagyságod ellenséginek erti praktikájokat és állapotjokat... Jeszenőt is isten nagyságod kezében adja; de már hitének nem kell binni; nyereségnek tartják, ha avval valakit megcsalhatnak” (Szilágyi Sándor (szerk.): Monumenta Hungariae Historica 1. Diplomataria. 24.: A két Rákóczi György fejedelem családi levelezése. – Budapest, 1875. – 1644 p.)

Ugyanakkor mind Szalárdi krónikájából, mind pedig I. Rákóczi György leveléből (1644. augusztus 3. I. Rákóczi György Lorántffy Zsuzsannának: „Jeszenőt tegnap előtt adták meg. Homonnainé asszonyom leányával is kínálja volt Rákóczy Sigmondot, azt tudta, ott legyen; én most is kegyelmesen cselekedtünk vele, homonnai, liszvai, terebesi jószágot mind megadtuk neki”) azt látjuk, hogy a fejedelem a grófné kérésére több alkalommal is kegyet gyakorol annak alattvalói részére, hiszen előbb Tokajban, majd Ungváron, illetve Jeszenőnél is engedélyezi a védők szabad elvonulását, illetve meghagyja őket birtokaikban. Jószomszédi kapcsolatokról tanúskodik Jakusith Anna későbbi, 1649. szeptember 11-én Lorántffy Zsuzsannához írt levele is („Nekem kegyelmes asszonyom nem volna most annyi szükségem a szöllőre mint a falura, melyet az nagyságod kegyelmességére s jó akarattjára hagyok, alázatosan kérvén nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat, megtekintvén mind az közönséges igazságot, mind az én árva keseredett állapotomat, ez iránt károsná ne hagyjon nagyságod. így várhatja nagyságod mind magára, mind szerelmes maradékira istennek atyai áldását, ha az árvákhoz és özvegyekhez anyai kegyességét megmutatja”), ami a Szalárdi-féle állításokat – többek között a grófné kegyetlenkedéseivel kapcsolatosokat – kétségsbe vonja, s a politikai propaganda eszközei közé sorolja.

Nagy valószínűséggel a fent említett személyes okok miatt is sor került volna a nevezett hadjáratra, hiszen I. Rákóczi György már korábban megállapodott erről a svédekkel. A Homonnai Drugeth Jánossal kapcsolatban kifejtett „negatív propaganda” elsősorban a múltbeli eseményeknek szólhatott, amikor apja lengyel kozákokkal való 1619. évi betörése egészen más irányba terelte Bethlen Gábor hadjáratát. I. Rákóczi György saját múltbeli hibáiból tanúlva állandóan figyelemmel kísérte Homonnai lépéseit, illetve lengyelországi toborzását.

Az 1644-es hadjárat kezdetén a Homonnai-birtokok közül Rákóczi kezére került az 1641-ben adományba kapott Tokaj vára és uradalma. Jakusith Anna a további békesség fenntartása érdekében „erős hitlevelet, valaminémüt kívánna a fejedelem főember szolgálíval együtt, olyant adott volna”, a krónikáiró szerint ugyanakkor Balling János, Munkács főkapitánya azt a feladatot kapta, hogy az Ung vármegyei történeteket

figyelemmel kísérje, s azokról urát időben tájékoztassa. A tájékoztatás szerint „az *ungváriak nem sokat hajtván az hitlevelekre, az armáda aláérkezésekor a grófasszony valóban – üldözte volna Ungvárból a fejedelemhez hajlott evangélikus nemességet, sokakat megfogatott, borokat, buzájokat kiét Ungvárra, kiét Jeszenő váraiba takarítottak volna... Érezné a grófasszony a dolognak fordulását, Ungváratt nem bizván magát, Jeszenőben állott volna, ott a megmaradáshoz nagyobb reménységben lehetvén*”. A munkácsi főkapitány összetoboroztatta hadait „*ötszáz jó gyalogot a jószágból a várhoz fegyverekkel, jó puskájokkal való szolgálatra válogatott, ... azokon kívül is hogy valahol mi jó fegyverfogható férfiak volnának a krajnákon, és mindenült a jószágban, hogy azok is a kenezek által mind felvétetnének, megparancsolta vala: kik a parancsolt órára közel háromezeren, ha nem többen, jelen levén egynehány falkonyokkal [ágyúkkal] Ungvárt megszállották vala*”⁷¹.

Mészáros Károly *Ungvár története* című munkájában ezzel kapcsolatban így ír: „*midőn Rákóczy 1644-en Ungváron át Kassa felé indula hadaival, emitt ellentállásra találván az ungi főispán, s országbíró Homonnai Drugeth János részéről Ungvárt erős ostromtűz alá fogta, a jezsuiták tárházát és tanodáját is összelődöztette s a szerzetes atyákat kikergette az országból, kik Kattay Zsigmond főnökükkel együtt ismét Krakkóban kerestek menedéket*”⁷². Szalárdi tudósítása szerint a többségében protestáns városlakók nem tanúsítottak ellenállást. Az ostromló sereg „*a vár előtt a melly öreg egyház (valószínűleg az egykori pálos kolostor épülete) vagyon belől a palánkon, annak éjszak felől való szegeletinél vettetvén sánczot egy éjszaka, a kapitány onnan kezde lötetni a vár kapujára, és a paloták ablakin csinált lövőhelyekre*”, később a palánkkerítés darabjaival sikeresen betöltve az árkot az erősséget elfoglalták, és annak népeit I. Rákóczi György hűségére felekkették.

Mivel Lengyelországból az országbíró megbízásából egy kisebb csapat Homonna környékén fosztogatott, s az ott táborozó erdélyi hadakat is megtámadta, a fejedelem elhatározta a fő homonnai erősség –

⁷¹ Szalárdi János. *Síralmas magyar krónika*. – Budapest: Magyar Heliokon Kiadó, 1980 – 176. old.

⁷² Mészáros Károly. *Ungvár története, a legrégebbi időktől maig*. – Pest: Ráth Mór Könyvkereskedése, 1861. – 87. old.

Jeszenő – ostromát is. A Kornis Zsigmond és Rákóczi Zsigmond által vezetett, ostromágyúkkal felszerelt sereg elkezdte lőni a várfalakat „*a lövészerszámokat is bele állatták vala, úgy hogy virradva a várat lőtetni mingyárt elkezdtek vala, s az első lövésnek golyóbisa a megírt leányok háza ablakán bemenvén egyik leányasszonynak (ki majd kedvesebb szolgálója volna) fejét elvitte vala. Második lövés a bászlyárúl, honnan az urakhoz lövöldöztek vala, esett: a hol egy jó lövészerszámokat hasznaltanná tett vala, hogy abból azután semmi lövést nem tehetnének, és ott is embert is ölt vala. Melly miatt az asszony (Jakusith Anna) szokott házaiból alattvaló házakba költözvén, mind maga, s mind az egész várbeliek úgy megijetkeztek, hogy sokáig való tartlítása felől a várnak teljességesen kétségesek volnának*”⁷³. Szalárdi szerint az ostrom idején Jakusith Anna kegyetlenkedett a várban fogságban tartott protestáns foglyokkal, „*őket is egynehányszor ki akarta vitetni és megnyakasztatni*”, egy Tunyogi Ferenc nevű Szatmár megyei nemes pedig ebéd közben végeztetett ki „*minekutána a bort jó ízűen megitta volna, a mint már megparancsoltatott vala, csak mingyárt az vár eleiben kivitetek, s azonnal feje vétetek. Midőn felkelnének az asztaltúl az asszony szolgálái, általok csak felmészárolva találtatik: melly nagy kegyetlenségén asszonyoknak mind eleget csudálkozának, s mind az becsületes nemes ember olly véletlen és méltatlan halálán eleget is busulának*”⁷⁴.

Miután az ostrom során a vár védelmi rendszere jelentős sérüléseket szenvedett, a grófnő követeket küldött az ostromló sereg vezetőihez, amelyben szabad elvonulás fejében felajánlotta Jeszenő feladását. Amíg a fejedelem válasza megérkezett, maga az ostrom is szünetelt. I. Rákóczi György az alábbi feltételekkel egyezett bele a védők szabad elvonulásába: „*a várban levő minden éleést, s mindenféle muniliókat, vár erősségére való eszközöket ott hagyván, s a befogott rabokat is minden sarczfizetés nélkül békével bocsáttatván, valahová akarna menni, bocsáttatnék minden bántás nélkül. Ki ekképen elbocsáttatott vala. Az várból pedig Balling János minden éleést, lövészerszámokat kiszállíttatván, és minden haszonra valót Munkácsba takaríttatván, a fejedelem*

⁷³ Szalárdi János. *Síralmas magyar krónika*. – Budapest: Magyar Heliokon Kiadó, 1980 – 177. old.

⁷⁴ Szalárdi János. *Síralmas magyar krónika* /J. Szalárdi. – Budapest: Magyar Heliokon Kiadó, 1980 – 177. old.

*parancsolatjából a várnak minden bástyái, derék épületi porral felhánytatván s haszontalanná tétetvén, pusztán hagyatott vala*⁷⁵. Részenben a Homonnai familia fő tárházaként szereplő vár ostroma, illetve a felrobbantása lehetett az oka annak, hogy a családi levéltár nagy része elpusztult. Az 1644. évi hadjárat különböző forrásokban szereplő leírásaiban számos utalással találkozunk Ungvár ostromáról, valamint Barkó és Jeszenő pusztulásáról, azonban Nevickével kapcsolatban, amelyet állítólag ugyanekkor romboltak le, semmilyen említést nem történik.

Az 1644-es hadjárat következtében a Homonnai Drugeth-birtokok nagy része I. Rákóczi György fennhatósága alá került. Nem véletlenül jegyzi meg Szalárdi János is: „így lakolt vala meg gróf Druget Homonnai János, nálánál méltóságosabb fejedelmi embernek nagy gyűlöletéből való méltatlan gyalázásáért, kit nálánál nagyobbak nem csak nem akar vala ismérni és tartani s érdemes becsületit megadni; hanem még nagy emberekhez illetlen nyelvvél szokta vala mocskolni, mellyből ugyan közbeszédbe költözték vala az emberek: melly gonosz kocsis lett volna Rákóczi György, hogy ostroma hegyi gróf Druget Homonnai Jánost is annyira megérdekelte, és meg is sanyaritotta volna! mert kocsis Györgynek hijja vala”. Szirmay Zemplén vármegye leírásában már kicsit árnyaltabban fogalmaz: „A főispán, Homonnay János gróf azonban hű maradt és inkább engedte, hogy várait és minden javait dúlják, rabolják a dühöngő Rákóczisták, de nem engedte, hogy a királytól való utálatos elpártolás az ő nevét beszennyezze. Drugeth Jánosnak és mindazoknak javait, a kik hívek maradtak királyukhoz, Rákóczy a maga fiskusának elfoglalta. A Drugeth-várak, Jeszenő és Barkó leromboltattak”.

Hogyan, milyen körülmények között került az országbíró és családja a Varasd vármegyei Klenovnikra (Szlavónia-Horvátországba), a Draskovich család várába – további kutatás feladata lesz. A Batthyány-misszilisek között néhány levél tanúskodik Homonnai Drugeth János (és feltételezhetően családja) tartózkodási helyeiről: Csejte (1644. 09. 23), (Szécs)Keresztúr (1645. 04. 30., 1645. 05. 05.). Mindkét uradalomban a Drugethek részbirtokosok voltak Nádasdy Katalin öröksége révén. Ugyanakkor a ro-

⁷⁵ Uo.

koni kapcsolatok révén a dunántúli tartózkodás helyszínéként a Nádasdy család (Homonnai Drugeth János Nádasdy (II.) Ferenc és Báthori Erzsébet unokája volt) valamelyik Sopron vagy Vas vármegyei birtoka logikusabbnak mutatkozott volna, mint Szlavónia.

Az Utyeszenics-Martinuzzi-rokonsághoz tartozó trakostyáni Draskovich család jelentős szlavóniai és stájerországi birtokokkal rendelkezett, (III.) Gáspár 1624-ben luetenburgi és klenovniki szabad bárói rangot kapott, 1635-ben pedig unokatestvérével, (III.) Jánossal együtt grófi rangra emelték. Az eléggé szűkös források (III.) Gáspárral kapcsolatosan megjegyzik császári és királyi kamarási, illetve tanácsosi tisztségeit, valamint az előkelő stájer családból származó Veronika Freiin von Eibiswalddal kötött házasságát. Draskovich udvari pályafutása számos párhuzamot mutat Homonnai Drugeth Jánoséval (illetve Batthyány Ádáméval), éppen ezért valószínűsíthetjük, hogy kapcsolatuk a bécsi udvari szolgálat során vehette kezdetét. Klenovnik építése 1616–1667 között zajlott, a maga 90 szobájával az ország egyik legnagyobb kastélyának számított, így valószínűleg jutott elegendő hely a menekültek számára is. A kastélyban gyakran megfordult a szomszéd birtokos, Zrínyi Miklós is, aki a várúr lányának, Mária Euzébiának udvarolt. Keglevich Péter naplóbejegyzése szerint: „1645. június 4. Ugyanaz nap volt eljegyzése gróf Zrínyi Miklósnak gróf Draskovics Gáspár leányával, s ez történt Klenovnikon⁷⁶”.

Valószínűleg a Homonnai Drugeth család tagjai is részt vettek az ünnepi eseményen. Mivel időközben megkezdődtek a tárgyalások az erdélyi fejedelemséggel kötendő békéről, az országbíró saját ügyeiben többször megfordult Grazban, a stájer tartományi székhelyen. Augusztus 14-én Klenovnikon kelt levelében írja, hogy Zrínyi Miklós vacsora után érkezett jó hírekkel: „a török császárnak Candiában 8000 emberét vágta le s több hajóját elvették”. Valószínűleg Zrínyi hosszabb ideig vendégeskedett a Draskovich-udvarban, mert az I. Rákóczi Györggyel kötendő béke híre is itt érte. Ezzel kapcsolatban szeptember 10-én levelében Homonnai Drugeth János így ír Batthyány Ádámnak: „Meg-

⁷⁶ Keglevich Péter naplója 1599–1661. Közli Deák Farkas. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 1. kötet – 1867 – 245 old.

lett uram az békesség; valamely rosszul csak lehetett, de megcsinálták, nem gondolván meg az emberek se az magok méltóságát, se más ember kárát. Meddig terjed és meddig tart, az jó Isten tudja. Én egyáltalában nem valami jót vagy megmaradást, de nagyobb veszedelmet ezen békeségből következni reménylek. Palatinus uram ökegyelme is menti magát, hogy hire nélkül csinálták meg⁷⁷”. Az előkészületben lévő linzi béke személyesen is érintette Homonnait, hiszen többek között az 1641-ben zálogként megkapott Tokajt (Tarcallal, Ecseddel, Nagybányával és a regéci uradalommal) I. Rákóczi György birtokába jutatta volna.

Eredetileg a Zrínyi-Draskovich esküvőt 1645 őszére tervezték, ezt a feltételezést támasztja alá Homonnai Drugeth János 1645. október 3-án írt levele, amelyben arra kéri Batthyány Ádámot, hogy küldené el néki énekes gyermekét: *„mert itt házasulandó személyek vannak, s odaigértem”* (az esküvőt végül 1646. február 11-én tartották meg Prauneken).

1645 novemberében az országbíró valószínűleg ismét Grazba tartott, amikor a határszélen hirtelen elhunyt. 1645. november 22-én a Vas vármegyei Dobra (Neuhaus)⁷⁸ várából ír Batthyány Ádámnak Jakusich Anna mint Homonnai Drugeth János országbíró özvegye⁷⁹. Ezt a dátumot támasztja alá Révay László naplóbejegyzése is: *„22. nov. horvátországi számkivetésből kijöven szegény Homonnay János, útjában halt meg, anno 1644. 12. martii temettük szombati örög templomba apja mellé”*⁸⁰, illetve Szirmay Antal is: *„Az 1645. évben arról, hogy Drugeth János gróf milyen halállal múlt ki, pusztító döghalál, vagy pedig fegyver emésztette-e el? vagy valahol számkivetésben végezte életét? nincs adatunk”*. Az egykori ellenfél haláláról 1646. január 14-én ifj. Rákóczi György így tájékoztatta öccsét, Zsigmondot *„Homonnai guta ütés miatt holt meg. Bottyáni uram él”*.

⁷⁷ Takács Sándor. Magyar küzdelmek. // <https://mek.oszk.hu/08600/08663/08663.htm#n155>

⁷⁸ Dobra a Batthyány család birtoka volt, férje halála után Batthyányné Lobkowitz Poppel Éva itt tartott udvart. 1645-ben Batthyány összeíratta a vár felszereléseit, amelynek helyiségei lakható állapotban voltak.

⁷⁹ Nagy Iván *Magyarország családjai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal* című munkájában a halál dátumát 1645. december 17-re keltezi.

⁸⁰ Keglevich Péter naplója 1599–1661. Közli Deák Farkas. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 1. kötet – 1867 – 245 old.

Az egykori országbíró temetéséről a „Memorabilia de templo Metropolitano ad S. Nicolaum Episc. et Confess, in Libera ac Regia civitate Tyrnauia e veteribus monumentis eruta complectens” című könyvecske emlékezik, amely a 15. lapon arról tudósít, hogy: *„sepultus est cum matre in tumbis stanneis ad latus Evangelii Arae OO. SS. Filium reliquit Joannem de Ungh et Zemplin Comitem, et pariter Curiae Regiae Judicem, qui 1645, aetatis annorum 36 mortus Tirnaviae uno cum parente tumulo conditus est”*⁸¹. Drugeth János gróf országbíró, Ungvárnak és Ung vármegyének örökös, Zemplén vármegyének főispánja, atyjával együtt ólomkoporsóban sírboltba téve (inchryptatus) nyugszik. Elhalt 1645. november 22-én, életének 36. évében⁸². Gróf Rhédey László 1655. április 12-én kelt naplóbejegyzésében írja: *„Descriptio Tyrnaviensis. 1655. ... Ebben az templomban nincs egyéb nevezetes dolog, hanem az oltárok és az temetések. Feküsznek pedig ebben ezek: ... Homonnai György, Homonnai János...”*⁸³

Az iskola- és pályatárs Zrínyi Miklós a Szigeti veszedelem című eposzának első fogalmazványában (ez kimaradt az 1651-ben Bécsben megjelent kiadásból) állít mások mellett (Batthyány Ádám, Nádasdy Ferenc, Csáky László, Eszterházy László) emléket Homonnainak és családjának⁸⁴:

*„Ahun van az parton egy gyöngye virágszál,
Melynek reménsége nevelkedésben áll,
Homonnai Gyurkó benned Pallas talál
Eszet és bátorságot, mellyet rozsdá nem száll.*

⁸¹ Franciscus Ocssovsky. Brevis historico-topographica lib. – Civitatis Tirnaviensis descriptio. – Skalica 1843 – 46-47. old.

⁸² Ludiková, Zuzana. A nagyszombati székesegyház késő reneszánsz és barokk síremlékei. [Late Renaissance and Baroque Sepulchral Monuments in the Nagyszombat (Tirnavia) Cathedral]. // Művészettörténeti Értesítő – 51 – 2002, 3–4, – 85–106. pp.,

⁸³ Nagy Iván. Rédei László történelmi maradványai. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871.I. Úti jegyzetek3. Descriptio Varsaviensis 10. old.; Magyar Történelmi Tár, Vass József. Gróf Rhédey László naplója. (1653 – 1657.) – I. 213.

⁸⁴ Széchy Károly. Gróf Zrínyi Miklós (1620–1664). Magyar történelmi életrajzok. I–V. kötet. – Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1896–1902. – 441–442. pp.

*Két atyádnak hűségét te is kövessed,
Habár javaidat mind e kell vesztened,
Mert egy jó szerencsés üdő ezt teneked
Uzsurával fizeti minden vesztésed”.*

A Homonnai Drugeth János halálát követő 40 esztendő történéseiről igen kevés adatunk maradt fenn. Érdekesség gyanánt említésre méltó, hogy 1661–1679 között férje, (IV.) Homonnai György felsőmagyarországi főgenerális halála után kiskorú fia nevében Galántai gróf Esterházy Mária töltötte be az ungi főispáni széket. Néhány okmány fennmaradt a grófnő aláírásával. Az egyik a kassai és az ungvári ötvös céh együttműködésével (confoederatiójával) foglalkozik. A kassai javaslatra készült megállapodás *„megtekintvén mind az jövőendőbeli állapotot s mind pedig az egymás között megmaradandó atyafiúi sz(íves) szeretetet”*, szabályozta az együttműködés kereteit, *„mely szerint bármely kassai ötvösczéhbéli mester Ungvárra – vagy fordítva, ungvári mester Kassára – vásárra jövőn, művét ott kirakhassa, szabadon, – «minden impedimentom és megháborítás nélkül» – árulhasson s vehessen, valamint ha a kassaiak tanítványai közül bármelyik is Ungvárra jönné s megfordítva, neki az ungváriak (kassaiak) – czéhbük «articulusainak tenorja szerint» – műhelyt és mívet adjanak”*. Mivel a Homonnai család tagjai állandó megrendelői voltak a kassai ötvös céhnek, ezért a szerződés megkötése előtt a céhmesterek felkeresték özvegy Homonnai Drugeth Györgyné Esterházy Máriát, hogy kikérjék engedélyét. A grófnő az alábbi levéllel válaszolt a megkeresésre: *„Kassáru! jött Kgtek levelit böcsülettel el vöttem, mit irjon böcsületes eötves czéh mellett, megértettem. Minek előtte Kgtek levelit vöttem volna nemzetes Horvát Mihály Uram jelentette, hogy Kassán léteben mind kgtek s mind eötves és szabó czéhek is megtalálták ő kglmét a dolog felől, melyet megértvén, in sem tartok ellent benne, ha felől megirt czéhekbéli mesteremnek szabad lészen ott Kgtek városában árujukat és munkákat sokadalomnak idején árulhatniok, Kgtek városahéli mesteremberek is árulhatják Unghvárat munkájukat és kereskedésre való marhájokat, körül parancsoltam ott való tisztimnek, ezután ne háborgatassanak. Akarván más alkalmatosságok-*

kal is kgttek nek kedveskednem stb. Terebes, die 10 May 1665. Kegteknek böcsülettel szolgál: Neliay Tekéntetes és Nghos Gróf Drugeth Homonnay György Uram megmaradott özvegye: Gróf Eszterház Mária”.

A család utolsó évtizedeiről Homonnai Drugeth Zsigmondné Keglevits Terézia naplójából⁸⁵ értesülünk, aki legyezte a fontosabb események időpontjait.

A szakirodalom a Homonnai Drugeth család utolsó férfitagjainak (II.) Zsigmond zempléni és ungi főispánt és (II.) Bálint korbáviai választott püspököt és szentjobbi apátot tekintik, azonban meg kell jegyeznünk, hogy rajtuk kívül volt még egy fiútestvérük – (XI.) János.

Homonnai Drugeth (II.) Zsigmond és testvérei igen előkelő családi kapcsolatrendszerrel rendelkeztek, ami hatalmas vagyonuk és birtokaik mellett nagymértékben hozzájárult a társadalmi ranglétrán való felemelkedésükhöz

Szülők: Homonnai Drugeth (IV.) György gróf (1633–1661), felső-magyarországi főkapitány, Ung és Zemplén vármegyék főispánja és Galántai Esterházy Mária grófnő (1638–1684).

Nagyszülők: Homonnai Drugeth (X.) János gróf (1609–1645) országbíró, felső-magyarországi főkapitány, Ung és Zemplén vármegyék főispánja és Orbovai Jakusits Anna; Galántai Esterházy Miklós gróf (1583–1645), nádor, az Aranygyapjas-rend lovagja és Bedeghy Nyáry Krisztina (1604–1641) grófnő.

A délszülők és az ükszülők között ott találjuk a magyarországi arisztokrácia legismertebb családjait, köztük a Nádasdy, a Thurzó, az Illésházy, a Várday, a Dóczy, a Báthori és a Forgách családokat.

Mivel az apáról, Homonnai Drugeth (IV.) Györgyről alig rendelkezünk hiteles információval, Réz László *A Drugethek és Homonna reformációja* című munkájának ide vonatkozó részleteit vettük át: „*A fiút Györgynek (IV.) hívták. E György 1632-ben született. György (IV.) is nagyon korán hozzáfogott a kath. érdekek körül való munkálkodáshoz. Kassai főkapitánnyá lett, s mint ilyen, kiváló mértékben értékesít*

⁸⁵ Haraszthy Miklós. Adatok a Drugeth-Homonnay grófi család nemzedékrendjéhez. Adatok a Drugeth-Homonnay grófi család nemzedékrendjéhez. (Keglevich Terézia naplójából). // Adatok Zemplén vármegye történetéhez 1896. 168–170. pp.

hette tulajdonait a protestánsokkal szemben. Ő is fiatalon végezte be földi pályáját. 29 éves korában már meghalt, 1661-ben.

Méltó élettársa volt Eszterházy Mária grófnő, ki a kath. érdekek szolgálatában töltött még férjén is. Ungmegyének felét ő tette katolikusná. Férjénél 6 évvel volt fiatalabb; de ő már magasabb életkort ért, amennyiben özvegységben még 14 évig élt, mégpedig nem a legnagyobb nyugalomban. Férje halála után négy egészen apró gyermeke maradt: Bálint (II.). Krisztina, Zsigmond (II.) és János (XI.).”

A négy gyermek közül (II.) Zsigmondot érdemes tüzetesebben szemre vételezni, akiről Szinyei József Magyar írók élete és munkái című kötetében így ír: „Drugeth Zsigmond (homonnai gróf), D. György és Esterházy Mária fia, családjának utolsó férfi tagja. Miután hazájában befejezte tanulmányait, külföldön utazott; 1677-ben Rómában is járt, s a pápától egy vértanú tetemeit nyerte ajándékkép. Eleinte Tököly Imrével kellett tartania, de később holtig a király hive volt. 1684-ben Tököly elfogta s némelyek szerint Kassán fejét vette”.

A „némelyek szerint” (azaz feltételezhetően) kifejezés olyannyira meggyökeresedett, hogy egyes történészek gyakorlatilag készpénznek vették, s számos lexikon, tanulmány már azt közli, hogy Homonnai Drugeth Zsigmondot Kassán Thököly lefejeztette. Ezt az álláspontot képviseli többek között Mészáros Károly *Ungvár története* című munkájában, majd a könyv második részében részben cáfolni próbálja ezt az állítást: „Legalább így írja Szirmay „Notitia historica cottus Zempleniensis” című művében; egyenes bizonyítékok azonban hiányoznak erre nézve”. Ezt a közvélekedést a Századokban Dudás Gyula így próbálja cáfolni: „Dr. Karácsonyi János akadémiai tag, kiváló hazai történetírónk a Drugeth családról a Pallas Lexikon számára írt tanulmányában a család utolsó tagja gyanánt D. Zsigmondot említi, a kit Thököly Imre fejedelem 1684-ben lefejeztetett. D. Zsigmond volt zempléni főispán, később országbíró, a Nucleus Rerum Hungaricarum című mű írója, valóban 1684-ben hunyt el, csakhogy természetes halállal. Hogy őt Thököly, a kinek különben az előbbi időben fogságában is volt, nem végeztette ki...”.

Szirmay Antal (Not. Hist. Com. Zempl. 256.) Wagner Antalra hivatkozva írja, hogy: „Ipsium Supremum Comitem Sigismundum Drugeth

per Thökölianos captum, et jussu Thökölíi Cassoviae capite plexum” (Annak, a Thököly pártján lévőkől elfogott főispánnak Drugeth Zsigmondnak Thököly parancsolatjából Kassán feje vétetett). Ennek a tudósításnak azonban semmi más írott alapja nincs, lévén, hogy maga Wagner csupán Ungvár bevételéről ír.

A hibás állítást Lehoczky Tivadar is cáfolta a szerednyei vár történetével foglalkozó munkájában, mondván, hogy Ungvár és a környező várak kuruc elfoglalásával részletesen foglalkozik önéletírásában Otlyk György, Thököly Imre fejedelem lovasezredese, de csak arról ír, hogy „*a királpárti Homonnai Zsigmond bujában Ungvárit meghala*”, azaz Szirmai Antal Drugeth Zsigmond lefejeztetéséről szóló állítása valótlan.

A történelmi adatok alapján próbáljuk meg nyomon követni Homonnai Drugeth (II.) Zsigmond életútját. Születésének pontos idejéről és helyéről nincs információnk, ahogy korai gyermekségéről sem. Tanulmányait valószínűleg a család által 1647-ben Ungvárra áttelepített jezsuita gimnáziumban kezdte, majd családi hagyományként egy másikban, esetünkben a győri jezsuita gimnáziumban folytatta. Az intézményi bejegyzések szerint testvérével, (XI.) Jánossal együtt a gimnázium hallgatói voltak. Öccse a principista, ő maga pedig a syntaxista tanulmányokat végezte el. Ezután a bécsi egyetem következett, szintén családi hagyományként, lévén (III.) György a prágai, (X.) János pedig a grazi egyetem hallgatója volt. Tanulmányairól későbbi felesége, Keglevits Terézia naplójából értesülünk először: „*Anno Domini 1676. die 22 mensis Jullii végezte el és defendálta maga Philosophiáját Bécsben groff Homonnai Sigmond Uram, ugyan azon defensiója után sok száz tudós Doctorok és okos emberek s méltóságos fő rendek előtt egy szép arany lántzal ajándékozta meg az Felséges győzhetetlen Római Császár és Magyar Országi Király etc. Elseö Leopoldus, Pálfi Thamás néhai Püspök, és Magyar Országi fő Cancelláriussa által*”.

A korabeli hagyomány szerint a jezsuita egyetemeken végzett ünnepélyes vizsgák (sub auspiciis imperatoris) védnöke maga az uralkodó, esetünkben I. Leopold német-római császár és király volt, akit az eseményeken az esztergomi érsek, vagy a magyar kancellár képviselt. Ilyen vizsgán évente 1–2 személy vehetett részt, s a vizsgázó az ural-

kodó képmását viselő, igazgyöngyökkel díszített medalliont vagy egy aranyláncot vehetett át.

Homonnai Drugeth Zsigmond 1676-ban megszervezett vizsgájához egy tézislap is készült, amely a császárt mint Neptunust ábrázolja, amint elűzi a vihart és lecsendesíti a hullámokat. A fennmaradt, barokk falikárpitot idéző tézislapot Nicolaus van Hoy (1631–1679) flamand festő rajzolta, illetve Bartholomäus Kilian (1630–1696) metszette rézbe. A rézmetszet különlegessége, hogy magát a hosszú, sujtásos köpenybe burkolózó Drugeth Zsigmondot is mutatja, amint a család seregélyes címerét ábrázoló pajzsak dől.

A XVII. század vége felé Angliában kialakuló Grand Tour, vagyis a fiatal arisztokraták számára szinte kötelező, eredetileg nevelő célzatú európai körutazás divatja hamar követőkre talált a magyar arisztokraták körében is. Bár a fennmaradt források között viszonylag kevés beszámolót találunk, nagy valószínűséggel a nyugat-magyarországi családok fiatal tagjai közül többen járták be elsősorban a Német-római Birodalom különböző tartományait.

Valószínűleg rokoni kapcsolatai, illetve egyetemi képzettsége révén lett egy hasonló körutazás részese Homonnai Drugeth Zsigmond is. Az utazások során annak részvevői általában kisebb beszámolókat (itinerariumok) készítettek. A fiatal gróf rövid úti leírását felesége naplója tartalmazza, így valószínűsíthető, hogy az útról készült egy nagyobb, időközben elveszett írásos beszámoló is.

Maga a körutazás 1676. szeptember 29-én vette kezdetét és 1677. június 18-án ért véget, amikor Drugeth Zsigmond Bécsbe érkezett. A körút egyik fénypontja Róma lehetett, ahol XI. Ince pápa is fogadta: „*Anno Domini 1676. die 19-Novembris érkezet bé Róma várossában, a holl a Szentséges Innocentius XI. Pápa 22 X-bris audientiát adót eő Kegyelmeknek, és egy szép drága kű arany szemekkel megh rákot olvasóval meg is ajándékozta*”. A pápai kegy megnyilvánulásként a vendég egy katakombaszent, Vértanú Bonifatius ereklyéjét is megkapta, amelyet 1677-ben Homonnán, az ottani katolikus templomban helyeztek el (egyike annak a 36 egész ereklyének, amely 1651–1855 között került Magyarországra).

A naplóbejegyzés alapján valószínűsíteni tudjuk az útvonalat is: Karinthia és Krajna érintésével Velencét, Páduát és Loretót, Rómát és Nápolyt látogatta meg Itáliában, majd az út folyamán érintette Milánót, Tirolt és Bajorországot, Svájcot, illetve a birodalom északi tartományait, majd Ausztrián és Stájerországon keresztül tért haza.

1677 nyarán Homonnai Drugeth Zsigmond eljegyezte gróf Keglevits Teréziát: *„érkezet eő Kegyelme Horvát Országban die 5-a Augusti úgy-mint havi Baldogh Asszony napján Lepoglava nevű Feir Barátok Klastromában az holl én is gróf Keglevits Therésia, néhai Gróf Szech György Uram Eözvegye Templomában ajtatosságomat elvégezvén, a Kerben becsületes feő Rendek előtt gyűrűt váltottunk, az Klastrom Kapuja felet való házban ebédeltünk és vigan laktunk azután”*.

„Anno 1677. die 9 9-bris (november 9-én) let meg lakadalmi solemnitásunk (ünnepség) Horvát Országban Varasd nevű Király Városban ... onnét Bécsben mentünk, atta megh Ő Felsége az Aranyos kulcsot eő Kegyelmének (az „aranykulcs” esetünkben a királyi kamarási méltóság jelképe). „Anno eadem Die 8 Januáry Isten segítségéből jöttünk Ungvára”. Homonnai Drugeth Zsigmond és Keglevits Terézia házasságát sűrű gyermekáldás kísérte, azonban a gyermekek nagy része még csecsemőkorban elhalálozott. Gyermekeik: Rosina Mária (1679. 01. 28. – 1681. 08. 15.), Julianna (1680. 01. 02. – 1726), Zsuzsanna (1681. 04. 05. – 1684), Borbála (1682), Klára (1684. 02. 14. – 1706). Valamennyiüket az ungvári vár templomában temették el.

(II.) Zsigmond tanulmányai után a politikai pályára lépett. Előbb 1675-től zempléni főispán, majd fivére, János halála után ungi főispán, illetve 1682–1684 között Borsod vármegye főispáni adminisztrátora. Családja hagyományait követve édesanyjával, Esterházy Máriával együtt udvarhú álláspontot követett, így szembeszállt a Felső-Magyarországon és Erdélyben kialakuló kuruc mozgalommal. Thököly Imre kuruc fejedelem ezért elkoboztatta a birtokait, amelyek visszaszerzése miatt kényszerből csatlakozott hozzá, és 1683-ban diplomataként szolgált. Követségben járt III. (Sobieski) János lengyel király táborában, aki többek között megpróbált közvetíteni Thököly és I. Lipót császár között. A lengyel és a császári csapatok kahlenbergi győztes csatája

után (1683. szeptember 12.) a Bécs elfoglalására induló török hadsereg visszavonult. Réz László *A Drugethek és Homonna reformációja* című munkájában azt feltételezi, hogy Zemplén vármegye hadereje és maga a főispán is részt vett a nevezetes ütközetben. A lengyel hadsereg Felső-Magyarországon rendezkedett be téli szállásra, s a kialakult politikai helyzet miatt Homonnai, illetve több zempléni birtokos elpártolt Thökölytől. Erről a főúr december 20-án kelt levelében tájékoztatta a fejedelmet. Mint írta, „az Pogány Nemzettől való méltó irtózása” miatt nem csatlakozik a kuruc seregekhez, álláspontját családja és betegeskedő édesanyja biztonságával is indokolta. Ugyanakkor kérte Thökölyt (akinek húga, Thököly Éva Homonnai nagybátyja, Esterházy Pál felesége volt), hogy legyen hozzá és javaihoz kíméletes. A királpárti urak várait (Terebes, Varannó, Csicsva, Homonna) a kuruc haderő apránként elfoglalta, majd Ungvárt is ostrom alá vették, ahol Homonnai 1684 áprilisában meghalt. Erről felesége naplójában így ír: „*Anno Domini 1684. 19-i Április nehéz és súlyos betegeskedése után múlt ki ez Világból boldogul az én édes hitvestársom Tekintetes és Ngos Groff Drugeth Homonnai Sigmond Uram az Felséges Római Császár és Magyar Országi Király etc. Tanács és komornikja, Nemes Ungh Zemplény és Borsod vármegyéknek Fő-Ispánya életének 27 Esztendejében kit az örökké való nyugalomba az Isten nyugosszon Ámen*”.

A 27 évet élt főúr nevéhez többek között két könyv megírása és kiadása is fűződik. Az egyik az 1672-ben Nagyszombaton kiadott „*Ludovici regis Hungariae II mors insperata poëmate descripta et oblata honori illustrissimi comitis domini Valentini Drugeth de Homonna dum in ... Universitate Tyrnaviensi ... laurea condecoraretur per R. P. Joannem Csernyanski e Societate Jesu ... professorem ordinarium ab ... Sigismundo Drugeth de Homonna, oratoriae facultatis auditore*”, a második pedig a Leopold császárnak ajánlott 1681-ben szintén Nagyszombaton nyomtatásban is megjelent „*Nucleus Rerum Hungaricarum, Studio non modico excerptus ex Bonfinio...*”.

A család utolsó férfitagja, Homonnai Drugeth (II.) Bálint Ung vármegye örökös főispánja, címzetes corbáviai püspök, szentjóni apát, esztergomi kanonok végrendeletében úgy rendelkezett, hogy elteme-

tésére minden pompa nélkül kerüljön sor, s mint megfogalmazza, „*az ungvári javakban nem hagy más törvényes utódot, mint a mostani Leopold felséges császárt és Magyarország királyát és más örökösét sem rendel, mint ugyanazon felséget, kérvén, hogy a benne kihaló Homonnay-család érdemei és az ő hűsége tekintetéből e csekély rendelkezését megerősíteni, foganasítottatni és védelmezni méltóztassék. Habár mint utolsó kihalónak nem volna hatalma javai felett rendelkezni s ezen hatalma a női ágat illetőleg a csejthei javakban szerződésileg van korlátozva, de az ország törvényei szerint az ingó javakról feltétlen, az ingatlanokról pedig, legalább a közvélemény szerint, szabad hatalma van rendelkezni.*

A becses ingóságokból a kárbunkulus, a Homonnay-család különös kincse⁸⁶ a nevezett felségnek adassék, különben tudva van, hogy ő testvéri szeretettől vezettetve javai nagyobb részét rokonainak engedte úgy, hogy a neki maradt részből ezen folytonos háborús időkben a nagy részt elpusztult javak jövedelmei csökkenvén s a kölcsönök és elidegenítések következtében magáról állása követelménye és családja tekintélye szerint nem gondoskodhatott... Az arany és ezüst ingóságokból adassék főtisztelendő Pyber László ur kezéhez Forgách Pál gr. részére egy arany egy nagyobb négyszögletű és 15 kisebb gyémánttal ékesített gyűrű, ezüst mosdó aranyozott öntővel, 3 ezüst gyertyatartó, 2 ezüstsótartó nagyobb és kisebb, 3 ezüst közönségesen Czapa poharnak nevezett pohár, egy ezüst kredene, 13 kanál, 8 gyümölcsnek való tál, tintatartó és porzó theka egy ezüst faboritékkal, 2 paripa (sonipes), 2 pár pistol, 2 ezüst aranyozott kard, egy kocsi két fekete lóval s a hozzá való szükségességekkel.

A cisztercita atyák igazgatása alatt álló lilienfeldi (Campi Liliorum) sz. József congregationnak Styriában hagy egy palástot, két dalmatikával, egy misemondó ruhát, stólát, manipulust, egy antipendiumot, egy ugyanazon Terczenalnak nevezett fehérszínű arany virágokkal hímzett anyagból, ezenkívül bizonyos 7 igaz gyémánttal ékitett, a sz. József-kép ujjára helyezendő aranygyűrűt azon fentartással, nehogy ezek másra el ne vonassanak és használtassanak. Ajánlván magát azon congregationnak érte mint egykori rectoráért rondkivülien is mondandó sz. imáiba.

⁸⁶ A Homonnai-kabunkulus a szakértők szerint nem valódi gyémánt, hanem egy különös képződményű opál, amelyet jelenleg is a bécsi Hofburgban őriznek.

A csejthei sz. Antal-kápolnának 1 fehér gyöngyös palástot, fekete arannyal szőtt antipendiumot, egy miseruhát stóla és manipulussal, ezüst aranyozott feszületet, ezüst csengetyűt, a papi ruhákból 2 selyem tunikát, egyet kitűnő Muchairbül (?), 2 palástot, 1 fekete 1 violaszinűt, egész selyem kéksárga tapeceriakat.

A homonnai franciskánus atyáknak küldessék az ungvári juhokból ötven, Sz. Katalin-borjukból a kosztoláni gazdaságból. Ugyanazon trencsényi atyáknak az ungvári jövedelmekből küldessék 75 ft, a galgócziaknak 75 ft, a beczkóiaknak hasonlókép. Szegényházaknak a jövő gabonatermésből az ungvárinak 50 köböl, a homonnainak szintén 50 köb., a csejtheinek 40, az újhelyieknek 30, a verbóinak 30 rendeltetés. A családból... Lovász Lászlónak a 3 lovászló (agazonialis) közül választva nyereg-pokróccal (ephippio) Vassas Mihálynak 1 ló nyereg pokróccal, Ferenc pohárnoknak szinte, a konvenciósoknak egész konvenciójokon kívül egész gyászruha készítettessék és adassék. Főtiszt. Pyber László urnak „pelle lincea” bevont violaszinű selyem mente (chlamys) ismét más selyem nyári fekete ruha infulával adassék. Őfelsége magyar udvari kancelláriájának hálásan felajánl 6 kocsilovat az ungvári javakból vagy ha nem kerülne osztályra azoknak teljes árát... Többi minden ingó javai: kocsilovak, kocsik, borok, élet, barmok, ruhák, házi bútorok, edények összeirandók, pénzzé teendők és a legsürgetőbb szükségre fordítandók... Ezekre nézve kéri Őfelsége kegyeit s ő sem szűnik meg érte folytonos imával kérni a nagy Istent.”.

Eképpen múlik el a világ dicsősége!

HOMONNAI DRUGETH OKMÁNYTÁR

Homonnai Drugeth Imre végrendelete 1540-ből

„Iezus Uram zent háromság isten segel anno 1540.⁸⁷”

elozor ayanlom az en lelkemet az en teremő istenemnek hogy w zent felsege méltatlan uoltamra uegye zent zine eleibe is lehet testembe most beteg uagyok de elmembe isten akaratiabul egez nagyok mikort ezt irtam.

mindennekbul en tezek illyen testamentomat ez uilagi dolgaimrul arrul es amit illet az mas uilagit. jo vram es en szerelmes bátyám Gabriel uram ke. tugya amit en tuttam tehetsegem szerint örömost szolgáltam ke. most es bízom a ke. atyafiúságába, azért én először teszek testamentomat ke. illien módon hogy az én gyermekimet Jánost és Miklóst ajánlom oltamul az ke. birtokába, mint atyádfiait ez három jámbor szolgám és legyenek gond viselők oltalmok ke. után. az az veled egyetembe Viczmánda Mátyás, Korlat László, Hosszúmezei Balázs ha zolgálni yt ez haznal nem akarna Korlat Lazlo legyen helebe Kenderesi Balas uagi Kozka Janos

ha az Ur istennek az zent akaratiabul ezen felül meg neuezet gyermekim fel neukednek es ember kort ernek ozton az en rezem jozogatot nekyk birniok hagyja ke. mindentul mig gyermekek leznek az az a birodalomhoz nem uolnanak elegek adeg ke. ez en jámbor zolgaimal kyket im meg neueztem gongyokat uiselye kyt elozor miellien ke. az istennert annak utanna az en zolgalatomert kjrfe ez uilagon letembe zolgáltam ke. hog ha ez es ualamimodon történnék hog ez en batiam Gabriel uram nem akarna gongyat uiselni is modon ez en gyermekim-

⁸⁷ Radvánszky Béla. Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. III. kötet. /B. Radvánszky. – Budapest: Helikon Kiadó, 1986 – 85-95. old.

nek uagy oltalmok nem lenne io modon uagy egyeb gond uiselesek tehát ez en három jámbor zolgaim it felül neuezet wnomagoktul es gondot uisellyenek ez en gyermekimre mind adeg mig az ur isten ember korra iwtatia uket. az iozagot kyt en yt hagyok ky engemet illet rez zerint ez homonnai iozagba tarczak epen meg ez iambor zolgaim ez en gyermekimnek.

Towaba kerem Batori Andras uramat, Bamfi Istuan uramat, Pereni Janos uramat, Reuai Ferencz uramat hog legyenek w kegyelmek ez en keth gyermekemnek Janosnak es Miklosnak az en jozagomnak es az jámbor zolgaknak es mind a kyk az en gyermekim mellet maradnak oltalmok es nagy bizodalmok hogy ha valamibe meg talalna w kegyelmeket uagy mindeniket uagy zemel zerint ualameliket ez en batiam Gabriel uram, uagi jámbor zolgaim kiket meg neueztem ez en testamentomomba tehát w kegyelmek ez ez urak miellyek az ur istenert, hog agya w ke. ez uilag zerint meg maradasokat bun nekul annak utanna lelkek nyugadalmat es uduosseget a mibe zukseg kernalnak w felsegenek es konyorogyenek ez en gyermekim mellet

kerem ez en ket atiamfiat es Homonnai Ferencz uramat es Gaspar uramat az mi atiafiusagal oltalomal lehetnek legyenek segeczegel ez en ket gyermekimnek a mibe meg talallyak uket ez en jámbor zolgaim kyket en imar megírtam es neueztem ez en testamentomban kerem ez en es kegyelmeteket imar mind ez három atifiat Gabriel vramat Ferencz uramat Gaspar uramat az ur istenert es nyomorusagal ne illesetek ez en gyermekimet es az jámbor zolgákat kyk w uelek leznek kyt miellien az istenert ke. es a mi iot miuelték ez en arua gyermekimel fizesse meg az ur mindenható isten kegielmeteknek az orok mennei bodogsagba lelketek udvossegere es agya zent zinit látnotok orokke. amen.

akarek yt emlekezetet tennem es new zerint neueznem hog az egyk zolgam Hozzumezei Balas, az mi iwuedelmem uolt uolna auagy lenne e jozagba kyt en batiamal el es intestunk közöttünk minden iwedelmet azért akar mi newel neueztetnek mind Hozzumezei Balas zolgam uegye kezehez es w tarczon zamothe w rula es a houa zugseg költeni ozton egymás akaratiabul kolczenek minden iwuedelmet es ez

három meg neuzet zolgam imar kuczintul fogua uegyk minden dolgot egymás akaratiabul czelekegyenek es uegezzenek és e ket zolgam Uicznandi Matias Korlat Lazlo minden eztendonkint zamot uegyenek Hozzumezei Bálástul az iwuedelemmel mindentul de az ur istenert es kerlek mint jámbor zolgaimat hog az zegen nepnek jobbagyoknak nyomorúsága es ualami tomentelen bantasa ne legyen meg a mibe az toruen meg terhelne es uallameliket engegyetek azért nekyk, mert ha ez uilag zerint bwnosoknak megboczatok az bűnötöket es meg boczatia az ur isten, az en gyermekimet es az ur isten ha mikort fel neueli wnekyk es io wraim es atiamfiai ezt agyatok eleikbe es ehez igen oktassatok es taniczatok uket.

hog ha pedig történnék e hog ezen batiam Gabriel uram nem akarna meg maradni az mi közöttünk való uegezesen ki uolt ennek előtte közöttünk es arról leuelet es talaltok az en ladamba tehát ha meg egyenesedhettek jo zowal es ualami jamborokat nem idegent hanem yt ez zomzedsagbul ualot hiuatok ez dologra kyk által ha Tegezhettek ez en batiamal jo ha nem ezt miellyetek hog az mi az en rezem jozag akarmi neucl neuzetnek azokat oztas zerint mind meg kyuannyatok ez en batiamtul gabriel uramtul ha pedig w neki es holta történnék azonniomtul felesgetul es az jozagot byryatok oltalmaztatok jo yraim es atiamfiai az en gyermekimnek fel nowetyglen ezen eskerlek jo wraim es atiamfiai hog ha az ur mindenható isten imar anni időre fel neueli az en gyermekimet fiaimat hog tanulast beuehetnek tehát ottan tanitassatok deaki tudomanra es minden jo erkulczokre ky lygien az ur istennek kelemetes es nekyk wdvosseges kyt ha mielték io vraim az ur isten bizon tinektek fizeti meg az menei bodogsagba.

az en atiamfiaiucl kerlek jo uraim ne haborogyatok es igen megoztalmaztatok magatokat ettul amibe kulomben nem lehet tehát toruen zerint jaryatok a mi igaz toruen, de hog fegwerrel ne haboriczatok egyk atiamfiat es, mert es nagy isten ellen ualo bwn, uagy sok zowal es io modon mind timagatoktul mind ualami jámborok által konyorogy etek az en atiamfiainak ha mi bantastok lenne w tulok ha meg sem lenne igazatok tehát wgy szerezzetek es keressetek dolgotokat toruen zerint ozton, ha imar különben nem lehet.

towaba imar akarek az en marhaimrul emlekezetet tennem es megzereznem mint maragyon es kyknel hagyam azért az en marhaim a mi uagyon aran ezüst draga kőnek es e fele draga marhak hagyom ezeket mind az en ket fiamnak Janosnak es Miklosnak az mi ruhák vadnak arañas selem es pozto ruhák ezeket es az en fiaimnak hagiom. zabliakat es egieb lwra ualo ekessegeket mind ez en fiaimnak hagiom pozto ruhám bátor a mik uolnanak azokat mind ózzak az en ifyaimnak Horuat Matiasnak Sos Matiasnak es a többinek Kemenczei Mihálnak es agyatok ez pozto ruhákból, az gyermek lowak kozzul kyk most uadnak három torok lw gyermekdedek, az eweset, es a tobi egyket agyak Horuat Matiasnak a masikat Sos Matiasnak a harmadikat Hozzumezei Gorgnek az en inasomnak az en legyobik nyergemet es az en sisakomat paisomat Hozzumezei Gorgnek agyatok a tob inasoknak agyatok egy egy gyermek lowat az enmenesimbul kyk uadnak az ket fw louamat hagyom el adnotok illien modon hog zolgalatyaba a ky el akarya uenni agyatok annak meg beczuluen zolgaim mit ernek a louak. a mi nyergeim uadnak mind az ifyaknak ozzatok az egyk menesemet az olah kaczolakat agyatok el mind pinzen es az zegeneknek ozzatok az arat az homonnai espitalba az onguariba masuua es, es agyatok jo uraim es atiamfiai myrt hogy en elozor ez en ifyaimnak hagyek mor- hakat ez az oka hogy ezek jó tehetetlenek magokai most imar jo vrainm thi ke. tezen igazat es jot w welek zeginekel imar es im ti tule- tek uarnak.

imar thinektek ez jámbor három zolgaimnak hagyok otuen-otuen forintot de io uraim eczersmind ne uegyetek ky hanem huzon ototh forintot eczereczter iozagom iwuedelmebul, hagyak otuen-otuen barant es hagyok hatuan diznot nektek es mikort erdőknek termese lezen, mostan io vrainm maragyatok meg ezen a mit im ayandekon hattamr a kykel közületek meg zertzottem uolt jargalastokon azon io vrainm maragyatok meg a kyuel meg nem zertzottem uolt azzal zertzogyetek meg es az ami w zolgalatia lezen meg fizessetek nekyk, az en ifyaimnak Zentkirali Peternek egy-egy kuczi louamat agyatok nyerget ahoz es minden zertzamot uegyetek neki es ha meg marad yt az en gyermekimnel jo ha nem elboczassatok es anni kolcseget agyatok kyuel meg eryl, Matias deaknak az en maiorsagimbul agyatok nyg okroth zantani ualot négy

feios tehent jot. Fekeshasi Ferencznek es fizessetek meg zolgalatiat a mit kel adni uoltam ados regi zolgalatiaual es tyz forintot es tyzen hat kobol gabonat agyatok neki, Kemenczei Mihálnak es agyatok három kaczolat az olah kaczolak kozzul ozton wgi agyatok el a tobit amint imar uegeztem rula yt fen. Galoczi Miklosnak es agyatok ket uago tehent tyzenket diznot az en diznaim kozzul kyk legyenek fiazok. Horuat Matiasnak es Sos Matiasnak agyatok meg a tyzenhat aran forintot, egy aztagot es agyatok jot Sos Matiasnak, en az ur iztenert es kerlek io uraim es zerelmes atiamfiai ne tarczatok meg semmit ebben hanem mind meg agyatok fizessetek ezeknek a kyket neuzezek es meg ide ala es a mit hagyok ha nem talalyatok e kezen hazamba es iozagomba eczersmind meg nem adhatnatok, tehát a mi kesen uagyon abbul agyatok meg a tobit esmet megzerezettek rouid idouel.

errul es akarek illien uegezest tennem hog en az kéth ezer forint summa pénzt kyt hoztam uolt rimanorul az en apam hazabul Rimanoski vramtul kiuel w tartozol az w leanianak az en feleségemnek myg az felseges ur isten ez uilagon meg tartia az en gyermekimet azt w tulok meg nem ueheti tudom senki de ozton mikort történnék wnekik az en gyermekimnek janosnak es miklosnak holtok a mint az emberi dolog zokot jární ez uilagon te hat ha keresni akarnak onnét lengel orzagbul es az en atiamfiai kyket isten meg tart az homonnai iozagba a ket ezer forintért kyt felül meg irtam ne kereshessek ne banthassak mert en az homonnai jozagot oltalmaztam uele azért senki az en atiamfiai az homonnai urakat soha ne tarthassa se uehesse ez felül megmondot suma pinzt meg raitok, oka ez myrt en ezt testamentom zerint illien modom hagyom az en atiamfiainak mert az en zegin feleségem ki uala w eltebe testamentom zerint jámbor zenielek elot kirul uagyon leuelem es oth Jezeno uaraba az en ladaimba meg talalyatok holot az en feleségem testamentom zerint minden rendbeli morhait ezüstöt aranyat es egyebet mindent nekem hagyot arrul penig a mint meg es mondám yt felül az ket ezer forintrul illien testamentomot tesek az en atiamfiainak kyk mostan elnek az homonnai urasagba a kyk iouendore lennenek es ezenkepen ligen az kyk most elnek az urak ezek dominus Gabriel dominus Franciscus dominus Gaspar fily Stefanus homonnensis.

Kapoztas jstnannak uagyon ket leánya kyt Niczuandi Matias tart azoknak egyket hazasiczatok el minden kolczegel a mi ahoz zugseg a kinek agyak az leant annak agyatok egy aztagot jot ha dizno iwuedelem lezen akort jo hanem tehát harminczket barant es ket hordo bort agyatok annak ezt egy eztendon agyatok meg mas eztendon esmet egy aztagot jot agyatok ha zalonna lezen agyatok tyz zalonnat hanem nyg wago tehent jot de ezt es akaram hozzátenni hog en ados uoltam az kapoztas istuan gyermekinek ualami marhaiok el költségért ez felül megmondott dolgokat azt hattam illien modon azért iolehet emlekezetet tettem uala en csak az egi lean felöl de esmet azt mondom es wgy hagyom hog ne ezak az egy leanra legyen az gond uiseles wgy a mint mondám hanem mind az ket leanyara kapoztas istuannak illien gondot uisellyetek,

Akarok immár emlekezetet tennem az ezbugai istuan gyermekirul en aminemu uegezest tottem uala ezbugai istuannal kyt contractusnak neuezunk arrul leuelunk es uagyon kerem azon ke. gabriel uram mint jo vramat es batiamat hogy ahoz tarczad magad mert ha kulomben uolna tehát megerti ke. a leuelbul es hog lelked ellen uolna az tob atiafiat es ineze ehez ke, kulomben ne czelekegyenek hanem á mint im en ke. es zoltam rula ytt. mert ha nyomorúságot teznek a zegen nepen nem lezen es uilagon lakozo hazok mind oroke az ur isten meg bünteti w kegyelmeket bizon erete. az ezbugai istuan iozagahoz nem nyúlhatnak addeg a ket atiamfia Ferencz uram es Gaspar uram mig az Ezbugai Istuan gyermeki elnek a mint az contractus leuel es tartia ezt, hanem az gyermekeknek eltekbe kik Ezbugai Istvantul megmarattak tutorsag csak mi raitunk uolt ketten Gabriel urammal ki most es wgy legyen es ez gyermekek elteig az ket atiamfia Ferencz uram es Gaspar uram ne nyúlhassanak az ioszaghoz Ezbugai Istuanehoz.

ezen es kerem kegyelmedet Gabriele uram mint io uramat es zerelmes atiamfiat az Ezbugai Istuan gyermeket ne uegye el az en gyermekim mellől ke. tarciak együt ukot az en gyermekimel tanítani es hattam uket deaki tudomanra addeg mig isten emberseget ad meg esmernek annak utanna mind az joszagot mind az leueleket kit en Iezeno uaraba uitem uala tudgya hozzumezei balas mellyk az lada es

kiben vадnak mind az marhat kyt en meg ualtottam az az kupa egy mind fedelestől ez uolt zalogba huszonneg forintba kyt az Ezbugai Istuan gyermekinek agyon meg ke. mind az en zolgaimal egyetem-be kyk imar neuezuen uadnak yt felöl, uagyon jozaga es zalogba Roskouani Kalmannal es Kozka Janosnal azokat meg yalczak az en morhaimbul es jozagombul az az ha kulomben a pinznek zeret nem tehetnek tehát zalogba uestek az marhat auagi iozagot kyt mondek a summaiat a pinznek tudgya Kozka Janos meni mert w fizette egy rezet, azért Kozka Janost en es kerem yt ezen testamentomomban ty es keryetek zaz forintiat ha lehet engedne meg az en gyermekimnek mert w fizetoyok lezen imar ez amint im felöl meg es hagyam mert Kozka Janos w pinzet fizette uolt az adosoknak ezen es kerlek jo zolgaim hog ha latnatok ezt miel haburu es bozzusag tamodna errul miel gabriel uram az Ezbugai Istuan gyermekyt kerne tuletkek es ti nem akarnatok adni tehát ne illesetek bozzuual batiamat agyatok bátor az gyermekeket es en batyam kezebe mert semikepen haburut tamaztani nem akartam es ezert mondom ezt, az ezbugai istuan gyermekinek a mi segeczegel lehet ke. gabriel uram es io zolgaim titeket es kerlek legyetek oltalmaztatok imar az w fel neuesek kort

Ezbugai Martonnenak hagyot uolt az zegin anyank ualami pinzt arrul en erettem hog igazat tegyetek fizetessel ami az en rezem jo vrain es zolgaim ezen igen kerlek meni legyen a summaia a pinznek az iestamentomba megtalalyak mel testamentomat uigyen gabriel uram kezebe hozzumezei balas es ercze meg tule menni a summa az aczel ladaban uagyon az testamentom kirul im zolek az mi batiam rezere esnek es fizetesbe keryetek w ke. ez adna meg zegennek.

az andras deákon en mieltem uala ualami nyomorúságot kyt tud Hozzumezei Balas arrul es kerlek tegyetek elegetest wneki es boezanatot keryetek w tőle ualami dolgok uéghez mentenek kykrul en yt mind ezen testamentomomba emlekezetet tettem auagy ha mi ueghez nem ment es Hozzumezei Balas mind iol erti mert kiualtkepen wneki zoltam rula.

az nemetek morhaiarul en minemű uegezest tettem akort mikort az gyeneralis iezeno uaraba nalam uala en azt mind megbezelettem es

montam Hozzumezei Balasnak kyt ke Gabriel uram erczen meg wule es io urain zerelmes batiam elegecze meg ke. es wket az en marhamai egyetembe kyt mel dolgot im meg ért ke. Hozzumezei Bálástul imar niluaban meg es higye ke. zowat mert en meg hwtoztettem utet es hwtos uolt nekem az en gyermekimnek es hwtos nagy zalogba inkab iozagot agyatok az nemeteknek.

akarak emlekezetet tennem az marhakrul es kyket az en tarsomai felesegemel hoztam uolt lengel orzagbul az en testamentomom azért ez errul hog ha az ur mindenható ur isten fel neueli az en gyermeki-met tehát az marhakat mind azokat kirul imar yt felül es emlekezetet tottem es mel marhakrul az en felesegemnek testamentom leuelet es talalliatok az en ladamba Jeseno uaraba az kis boldba kinek irot aitaya uagyon mind azokat a marhakat az en gyermekimnek hagyom hog ha történik azaz mikort az felseges ur istennek az w zent akaratia lezen hog az en gyermekimet ki uenne ez uilagbul tehát a mi azzoni allathoz illendő marhak es az aran gywrocket mind az aran miuet mind az en apam gyermekinek Rimanoi Sbigneus uram gyermekinek hagyom, meg agyatok tiztanjo uraim e szerelmes atiamfiai zolgak kyket yt meg neueztem ezen testamentomba ez kiueuen hog az arannyagba uetot kyt Posomba uottem uolt Kenderesi Balas esmeri azt azért azt es az somzemu aran lanczot kyt vottem uolt beczbeezt es esmeri mellik Kenderesi Balas hagyom ezeket az Gabriel uram gyermekinek kyket jo uraim megagyatok Gabriel uramnak es az w gyermekinek.

uadnak touaba oly zemelek kyknek uagion ados zolgalatiokert kyk zolgaltak ennek elote engemet uadnak towaba ualami zemelek kyknek en bántást tottem ezeket hog mind engeztelyetek es boczanatot keryetek tulok jo vrain ezen kerlek ezt meg ertétek Hozzumezei Bálástul mert mikort en Lengelorzagba megyek uala nem uolt most töb yt ennalam azok kozzul kyket mel zolgaimat neueztem ytt ez en testamentomomba az zolgak felöl kirul im zolek es emlekezem felőle kik zolgaltak ennek elote azokrul es zoltam Hozzumezei Balasnak es ahoz tarczatok magatokat jo uraim imar mind yt ezen testamentomomba meg irt dolgokrul kyket en meg irtam es hattam kerem az ur istenert es ke. io uram es batiam gabriel uram ellent ne

tarczon ke. hanem inkab minden modon segeczegel legyen ke. ezen testamentomomhoz hogy ueghez mennyen kyt az ur isten fizessen meg az orok mennei boldogsagba lelke uduosegere ke. the penig io uraim es zolgaim kyket it meg neueztem kerlek es hagyom Gabriel urambatiamhoz tarczatok mind wgy magatokat minden rendben a mint im itt ezen testamentomomba uegeztem rula es hattam

iolehet az nagyba uetot Gabriel uramnak es az w gyermekinek hagyom de azt meg ualtani kel mert ket zaz forintba uagyon zalogba Posomba kyt tud Kenderesi Balas leuel es uagyon rula Jezeno uaraba azt az nagba uetot senki meg ne ualthassa hanem Gabriel uram es az w gyermeki ha nem akarnak ualtani tehát minden haladék nekul az en apamnak tuttura adgyak az en jámbor zolgaim ymar meg neueztek es w ualthassa meg

jolehet az olah kaczolok felöl ualami emlekezetot tottem imar de meg es akarek rula beueben irnom azért pinzen agyatok el az zegineknek es a mint mondám agyatok benne de az zolgaknak kyknek ados uoltam uelek jo zamot uetuen fizessetek meg innét es az torok kaezoloikat es mind elagyatok sémit ne tarczatok meg benne az arabul annak es az en zolgaimnak fizessetek meg a mint mondám a tobit ennek az arat az mi zukseghez lezen az gond uiseleshez arra kolczetek, ez kaczolokot apamnak lengel orzagba agyatok ha meg uezi jó ha nem batori gorgnek auagi a ki meg uezi az urak kozzul mert (négy szó kiszakadva) zakachokat kulczarokat es egyeb rendbeli zolgaimat fizetes nekul ne hagyatok kerlek a kinek miuel tartozom.

towaba a mint ennek felete es iram ha gabriel uram az en gyermekimre jo gondot uisel amint illyk tehát most is azt hagiom jo uraim batiamtul el ne zagadgyatok ha penig kulomben uolna tehát amint imar felül rula uegeztem wgi ligyen konyorogyetek es neki batiamnak hog az gyermekek gond uiseleset ozton reátok hagia azért most es vrait kerlek az ur istenert es haburut semibul ne tamazzatok a mibe illyk engegyetek az atiafiaknak meg masnak es

hattam uala azt es hog ha Korlat Lazlo nem akarna zolgalni mast helebe zerezettek azért most es azt hagyom de uagi Kozka Janos legyen uagi Possai Gorg es wgian ha Korlat Lazlo zolgalni nem akarna tehát

az mit testamentomba hattam uolt neki annak mind csak harmad re-
zet neki meg agyatok es oztan hazahoz boczassatok de ha zolgalni akar
jól meg eresetek hogy az en gyermekimnek fel nevesiglen legyen ez
zolgak kozzul akar mellik akarek meg az en gyermekim felöl Janos es
Miklos felöl emlekezni, ez en gyermekimet jo lehet en gabriel uramnak
hattam de ezt hozza akarom tennem es wgyan testamentom zerent es
imar illien uegbe hagyom hog hog ezen felül meg mondot gyermeki-
met az három jámbor zolgak kezetul el ne uegye Gabriel batiam ha-
nem azok a zolgak neuelyek es tarczak es gabriel uram lygyen minden
jo atiafiuságal az en gyermekimnek myrt hogy beteges uoltat lattam
ke. gabriel uram gondolám hog ez apro gyermekek tartasa nehez ,uolna
ke. a my iot azért az en gyermekimel tezen ke. az ur isten fizeti meg,

Galoczi Lazlot Barbel Dienest ne hagyatok ha Galoczi Lazlo
zolgalni akar kötelesül uneki jól fizetni az en veres nest subamat
Galoczi Lazlonak agyak miuel segethetitek Galoczi Lazlot segecsetek
jo uraim ennek utanna es Barbel Denesnek legyen meg jo uraim az w
igaza mert bizon sokat zolgalt nekem uagy egy jobagyot es hazbelet
örmezőn Borbei Dienes meg agyatok az en rezemből es iot adgyatok
orokbe nyg okrot es zerezetek neki lam iozagungbol a fele ado jw de
ezak akiuel tartoznak towaba mezolaborczon a maiorsagot ha latiatok
ualami hazonna való tehát agyatok meg az arat a keneznek meg
neguen forintot kel adni es ozton a zegen nep a ki oda mielni kezd
minden adoyoknak felet megengegyetek kulomben se legyen jo ura-
im ezen felete igen kerlek uagi penig agyatok meg bátor a keneseget az
kenezeknek a kye.

az iezenei maiorsagot többé ne zantassatok minden földet a zegen
nep közibe ozzatok mert nem győzi a zegen nep zantani io uraim
zerelmes atiamfiai ezt illien uegbe hagiatok.

Mind ez felül meg mondot es irt dolgokat erti ke. gabriel uram es
jámbor zolgaim the harman kyket felül neueztem, kerem azért kegyel-
meteket imar mind feyenkent kyknek ehez köze uagyon amint meg
irtam felül hog minden modon tarchatok ehez magatokat fizesse az ur
isten meg ke. ez testamentomat en irtam Rimanon az en apam hazanal

zent bertalan nap utan ualo cseterteken anno ut supra az en kezem irasa es peczetem bizonyságul uagyon yt.

id. emericus homonnai manu sua propria. (Vörös viaszba nyomott gyűrű pecsét.)

(Külön íven) iezus vram zent háromság isten segel elozer ayanlom az en lelkemet az en teremő istenemnek hog ew zent felsege myltatlan uotomra vege zent zine elejbe az en lelkemet anno 1540 reuידeden akarom ez testamentomot yratnom amj narhamrul es egieb dolgaimrul kellet vegeznem az mas testamentomba mynd eluegeztem azért valamykor ew felseget az en kegielmes vramot árny dolgaimba meg lelttem ennekem mynden kort kegielmes vram voth azért hagiom ew felsegenek Ferdynandus kiralnjak es az ew fyanjak Maksymlyanyosnak herchiegnek hagyom ew felseget twtorul es oltalmul az en ket fyamnyak Yanosnjak ez Miclosnjak hog ew felsege lygen otalma yozagomnak es az en yambor zolgaimnyak kyket en hattam gond viseloyul az en germekymnek Wiczmandy Mathiast Hozzwmezei Balast es Korlat Lazlot kyert az wr isten ad felsegednek ez vylagbhan való eletet es yo zerenchet kyrem Batori Andras vramot istenert Batorj Georg vramot Revaj Ferencz vramot Losonchj Anthal vramot Perenj Yanos vramot Kechiethy Marton vramot hog lygenek otalmol az en germekymnek yozagomnjak es az en yambor zolgaimnjak kyket en ez testamentomba megh neueztem amiben meg-lelik ew kegielmeketh lygenek segiczsegwel nekyek kyrem az vrakoth az istenert amit vetettem ellenek bochassonjak meg nekem en is meg bochiattam nekyek amit ellenem vetettek en magam yrtam wna ez testamentomot de halalos agiamba fekwtttem a,z kez irast es nehezen vettem rya es testamentomot yrtak Rymanon Zent Yanos nyaka vagasa utan való hetfewn ennek bizonsagul pechetem es kezem yrasa rayta, towaba az en yambor zolgaimnjak yozagot adtam kynek erekke kynek zalogba azért kyrem kegielmeteket az istenert aky banyta az yozagban amelik kegielmeteket megleli kegielmetek legyen otalma nekyek.

id emericus homonnai manu propria. (p. h.)

**Drugeth Ferenc, Ung vármegye főispánja Kassa város
magisztrátusától kéri 1569-ben Terebes várából Pataki
Gáspár ötvösnek a kiküldését drágakövekkel díszített arany
dolgozatok készítése ügyében⁸⁸**

Prudentes ac Circumspectes etc. Tyk(egyelmezeket) erreol akarom
megh lelny, hofi nemynemeo draga Mywet aranból és draga kewekbeul
akarnék chynaltathnj', melnek megh chynalasara hywattam wala
hozzam ethwes gaspart patakylth es myerthhog azt kywannam, hofi
effele draga mywet szemem eleotth itth terebes varaban chynalna,
hofi az en kywansagom szerint enys hozza szólhatnék mynt legjen es
mynemeo legjen az myw; w azt monda, hofi myerthhogi w az cassay
tzechbeol való, az mesternok es az czechmester hylre nelkwl nem megy
azt mjlwelny; hofi itth mywelhetne azért kerem ty K(egyelmezeket),
mynt jo szomszedjimat, hofi szólna tyK(igyelmezek) az mester uoknek
es az czechmesternek ys, hofi w K(egyelmék) engedneye megh ezt az
barathsagomertli es erreol tennenek jo valaszt leweluok által ennekem
es ez mellet irnanak w K(egyelmék) ethweos Gasparnak ys, hofi jewne
ide es mjiwelne itth, mel dolgozt en ty K(egyelmezeknek) nagjob dolog-
ban megh hálálok.

Datum in Arce nostra Terebes, 28 octobr. 1569.

Francisais Drwget de Homonna, comes comittus vngh.

⁸⁸ Mihalik József. Az ungvári úrmutató. // Archeológiai Értesítő. XVII. kötet, 1897. 3. füzet. 256–257. old.

Homonnai Drugeth Ferenc végrendelete⁸⁹

Elossor az en lelkemet aianlom az egj elo istennek az w zent fianak az christus Jesusnak altala testemet hagiom eo Annianak ez feoldnek.

Annak wthanna az en Maradekim felöl teszkek illien testamentomot: Elossor az wr istennek wthanna feo tutorwl hagiom az en megj marat felessegemnek giermekemnek Jámbor zolgaimnak iosagomnak es minden marhamnak oltalmara az en kegielmes uramat feiedelmemet az feolseges Eudolphus cziasart Magiar orsaginak Nemet orsaginak chye h orsaginak etc. kiralliat es az en kegielmes vramat Ernestus Austriaj Hercegott eo felsege vthan es az eo felsege kassai feo kapitanniat es tanacziat az N. Pixendorffi Ruber ianos vramatt es az w utanna kouetkezendó feo kapitaniokatt.

Annak wtanna az en Josagomnak es aruaimnak keozeleb voltaíért feő tutorul hagiom az Nags Magoczi Gaspar Vramat Torna es Beregi varmegienek feo ispanniatt kj ennekem eltemben is mindenkoron biszodalmas uram es io akaró barathom volt es az eo holta utan az eo suecessoratt; Ennek vthanna az Nags Bathorj Miklós uramat Zaboczj es Zakmar varmegienek feo Ispanniat kiralj w felsege orsagi biraiat es az Nags Bathorj István fiamat es az en Attiamfiatt Homonnaj Gaspar es Istwan vramatt, Az Nags Ruskaj Dobo Ferencz es Jacob vramatt es az Nags Vardaj Mihalj vramatt. Es keoniorgok eloszor ew felsegenek az en kegielmes vramnak, Annak vthanna kerem ez feolöl megj irtth vrakoth es kegielmekett mint biszodalmas vramatt es Attiamfiaytt, hogj ew felsege es ew kegielmek az en megj marat felessegemnek giermekemnek Josagomnak es Jámbor zolgaimnak legienek minde nekben oltalmazoj es gond viseleoy az vr istennek Igassaga es orsagunk teoruenie zerint.

Thowaba az Homonnaj Josagibelj ressemrol kj Eostül maradott teszkek ellien testamentomott hogj az gereny vduarhazamatt kj Unguar uarmegieben vagion az eo hozza tartózó maiorsagihoz való zanto feoldeiuel es reteiuel molnaiual zeoleivel es minden hozza tartozokualj

⁸⁹ Radvánszky Béla. Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. III. kötet. /B. Radvánszky. – Budapest: Helikon Kiadó, 1986 – 121-125. old.

Egietemben Hagiom az en feleségemnek es kis leaniomnak Homonnai Christinanak lakó helwl adigj migj az en feleségem az en Neuemeth viselj es az en giermekeomet isten felneuelj kj hazasittiak az eo Igassagokatt orsagi teoruenie zerint megj aduan mi(nd) az eo resz isagokkal Egietemben therien azokra az kiket ver zerint illetth.

Homonnaj Giorgj az en fiam az en Eostül maratt Josagomban az en megj hagiott feleségemetth es arua leaniomat megj ne haboriczia Hanem egj alkalmas napott vegezuen Jámbor fw Nemes vraitmatth fogwan orsagi teoruenie szerintt megj osztassek keozteok es az harmad reszett Homonnaj Giorgj fiam maganak vegie es biria.

Az mj keues araniam Ezüstöm es penzem Ennekem maradott pedigj es mindenüt minden fele maiorsagjhoz walo ingó bingo morham akar mj Neuen neueztessek, legien, aban en az en fiamnak semmit nem hagiok, Ez okaert merth en raitam fiw leuen Attian igy ezielekedek hogj ez gerenj Eostül maradott Hazamra reia iütt es megj hagian hazamat mindenekből kegietlenül megj dula. Minden marhamban zakmantt teon es mind araniomatt Ezüstomott es penzemet walamitt talalt mindeoneokofct el witt tobbett analj hogj nem mint az kj wtett illette wolna. Ezenkepen vgian azkor az Szakczinj (Sztakesin) hazamat is el dúlta es el witte. Annak felette euel nem elegenduen ki mind ezeknel nagjog megj ueremben is feortozzek. Annak felette Terebest minden maiorsagomat kj nem kezint teott kitth en Ez Eostwl marattnak Homonnaj Josagibol szerzettem es zapo- rittottam mindeneket el veotth.

Az en leaniomnak az Nags Bathorj Istvannenak Homonnaj Fruszinnanak az eo Anniatul maradott Marhatt mindenekett igazan megj attam; az nagj draga kouet is kj nalam uoltt. Annak felette ennek felette (igy) ruhatt Aranj es Ezwst miuett ez felett Ezer forintot kesz pénzt; Ezeokot az eo Jámbor szolgálja Zogj Benedek által attam megj.

Az mitt penig Bathorj Istuan vramual vegesztem kiről kaptalamban keolt leuel keoztünk most is az megj tartassek. Est hozza teuen: Nekem Ruber János kett Ezer forintomual ados kitt tud az kamora feo kepen Pacziot János vram. Est az kett Ezer forintot depultaltam (igy) Bathorj Istwanne leaniomnak Homonnaj Pruszinnanak miért hogj az en feleségem es arua leaniom Erőtlenek az megj uetelere.

Ez három ezer forint helieben az en kes penzembol az en feleségemnek es arua leaniomnak adassék megj anny.

Az ezüst my felöl az mintt az előtt is el uegeztem Bathorj Istwan vramualj melj Ezüst miuem ungvarat vagion Homonnaj István vram hazaban tizen egy Ezüst tal es egy ezüst Homlok elo lora való Az itt-hon való kis mosdott medenczieuelj hagiom az en feleségemnek s arua leaniomnak Homonnaj Christinanak egy parta köuelj es teob aprólék holmy teoredek Ezustuel Egietemben.

Az minemw ruháim kedigj ennekem vadnak tudnj illik egy Nest Suba es az mellett nest es es (igy) roka beor subák feolso ruhák es menthek egy ezüstös pallosom es egy zabliam kj az dulastol megj mar-adott volt zeoniegem es egieb fele Haz ezközjbelj morha akar mj neuel neuel (igy) neueztessek sekeres louaimatt mind sekereiuel Egietemben, Hatas louaimatt es giermek louaimatt mindeneket ez felekett orsagi teoruenie zerint hagiok az en feleségemnek loniaj Fruszinnanak. Ezeknek kiuüle minden Ingó bingo morha maiorsagjhoz walo akarmj neuel neueztessek mindenek az vegezes zerintt ostassanak Bathorj Istwanne leaniom keozott es az feleségem es arua leaniom Homonnaj Christina keozottj.

Thowaba az en Jámbor zolgaim kik mellettem turtenek tudnj il-lik Tholnaj Balogj Paldeak kj engemet három estendotül fogwan es az mostanj betegsegembenn is Jámborul zolgaltt kaar vallasaert is hagiok louaim kozzül kett giermek louatt ollovakth kiben megj niughassek posto ruháim kozzol egy Eoltozo ünneplő ruhatt es egy Eoltozo uiselott Emelletth keoltsegere is hagiok Harmincz kett forintott. Ennek feolotte Hazahoz is az enimbol az miből lehet mindenekből segitseggiel legienek nekj miertth hogj az Annia is minkett azonkepen Jámborul zolgalt.

Annak vthanna az Zeretuj nagj balintot kar vallasaert es zolga-lattiaert melto es kepes zerint megj elegitessek. (igy).

Nemes danielnek ki engemett giermeksegetwl fogwa zolgalt egy giermek louat hagiok egy Eoltozo ruhát es egy viselotth es Húszon Eott forintott annak felette hogj ha az en aruaimnak zolgal mindenekből taplaltassek.

Ezeknek kiuwle is egieb Jámbor zolgaim kik megj erdemlettek az en koz marhámból es penzembol meltokepen megj elegitessenek felerol Bathorj Istwanne leaniom részéről felerol esmett az en felessegem részéről kinek gond uiseloül mind Josagomnak morhamnak az eo Attiokat loniaj Giorgj vramatt hagiom mind adigj migj Ideie lesen.

Iratot gereniben Bodogj Ásson Hawanak tiszedik napian 1582.

Homonnaj Miklosne assoniom Hazabann is Barkóban vagion valamj keues penzem kinek az legestromat megj talalliak az en ladamban. Az is az en felessegemnek es kett leaniomnak az vegeszes zerintt igazan megj ostassek.

Homonai Ferenc keze irasa.

Vnguari Babak Peter manu pr. – Chieheri János keze irasa.

Bethlen István Széchy Györgyné Homonnai Drugeth Máriához⁹⁰

Tekintetes és Nagyságos nékem mindenkoron szerelmes Asszonyom Anyám, az úr Isten Nagyságodat, minden kívánsága szerint való sok jókkal, jó egészséggel álgya megh kedvesivel edgyütt. Hogy Nagyságod én róllam alázatos szegény szolgáló fiárúl el nem feletkezett, hanem jó Egészséges állapottja felől való kedves írásával meghörvendeztetett, Nagyságodnak alázatosan meghszolgálom, bizonynyára Nagyságos Asszonyom nékem is elégh szomorú, hogy Nagyságodat ez ideigli is magunk állapotja felől nem tudósíthattam, mellyet Nagyságod nem feledékenységemnek, hanem az mostani zűrzavaros állapotnak tulajdonítson. Magam állapotja felől Nagyságodnak írhatom Istennek neve dícsírtessék tűrhető állapottal vagyok, jóllehet mivel sok jó akaró barátim törekedésére az bornemiszaságnak ismét ellene mondtam, miolta az bort kezdettem innya, mivelhogy nem lehet, hogy néha ember az határt által ne hágja, holmi borbéli aprólékos nyavalya forgódik néhányszor körüllem, de ismét kitörődein belőlle naponként. Az atyámfia felől is Nagyságodnak írhatom, immár mind magának s mind leányának az átkozott hidegli megkegyelmezett, egész eszten-dőt töltvén mindenikem Bizony Nagyságos Asszonyom kedvem ellen igen megh kellették szoknom az váradi várban való keverésemet, úgy annyira, hogy immár ugyan sok üdöktűl fogva, egyik házamhoz való menetelem sem engettetett bizonyos okokra nézve, de ennek most így kellett Nagyságos Asszonyom lenni. Ide való állapotunk felül Nagyságodnak egyebet nem írhatok mostan, csendes állapotban vagyunk mígk tartson csak Isten tudgya. Az Nagyságod és kis sógorasszonykáknek kedves jó egészségeknék látogatására való fel menetelemt bizony nem restellenék, sőt kívánva kívánnám Nagyságos Asszonyom s megbis cselekedném jó szívvel, de tudván az embereknek elméjeket tudom nyilvánssággal azt hirdetnék felőlem, hogy Törökkel Tatárral megyek kívül Isten oltalmazzon. Méltó panaszolkodásom lehetne

⁹⁰ Acsády Ignác. Széchy Mária. A Széchyek Murányban. /I. Acsády. // Századok – 1885. – 307-309. old.

Nagyságos Asszonyom sógor uramra Thurzó Ádám uramra, hogy az Tisza folyásának és Tokaj várának látogatására elfáradni nem restelt, de azon az patakon, az szép sík mezőkre, az azokat lakó Hajdú vitézeknek s azokon innét nekünk nyomorgó szegény Atyafiainak látogatására által rugaszkodni vagy nem merészlett vagy ugyan nem akart, noha mindazáltal oly katona vitéz úrfinak ismerem ő kegyelmét lenni, hogy más ennél nagyobb akadálya nem lőtt volna, elhittem minden kétség nélkül, hogy tiszta szívvel eljött volna s bizony én is örömmel s kedvesen láttam volna ő kegyelmét. Nagyságodat Nagyságos Asszonyom sok írásaimmal (noha volna talán miről) mostan fárasztani nem ítélem illendőnek lenni, hanem Nagyságodat kérem csak azon alázatosan, mint ennekelőtte úgy ez utánna is igaz, jóakaró, engedelmes szolgáló fiának ismervén s tudván lenni, vélem szolgáltasson, kire életem fogytaigh tökéletesen Ígérem és kötelezem magamat. Nagyságod által mind sógor uramnak ő kegyelmének ha ott léssen, mind penigh az Sógor Asszonykáknak ajánlom szeretettel való szolgálatomat és Istentül minden üdvösséges jókkal ő kegyelmeket megháldatni tiszta szívből kívánom. Az ő kegyelmek leveleit, kiket az feleségemnek irtanak jó gondviselés alatt bekiildöttem, tudom, ő is mind Nagyságodnak s mind ő kegyelmeknek választ fog írni. Éltesse és tartsa Isten Nagyságodat sok esztendeigh kedves jó Egészségben.

Ex Várad ultima Augusti 1630.

Nagyságodnak jó akaró engedelmes szolgáló fia mígh él Bethlen István s. k.

Tákossi uramnak Nagyságod által ajánlom sok szolgálatomat, kedvesen venném ő kegyelmétől, ha az mostani végekben való állapotukról és szép vitézi játékokról tudósítana, mivel úgy hallom, hogy immár el is kezdődött köztök; csakhogy az én bolond ítéletem szerint jó volna mentül hamarőbb azt lecsendesíteni, mert együtt ez után csak kicsiny idővel is, talám ha szintén akarnák sem lehet lecsendesíteni, az mi Itt az Török készületit hallom naponkint, mert az mi kevesen magyarok vagyunk, félő, hogy azoknak ellenek állására kevesek ne legyünk, én bizony elég szomorú szívvel hallom az szegény magyaroknak, csak

mostani veszedelmes állapotjokat is, mennyivel inkább eleve ellátván micsoda romlás követheti őket, ha meg nem szűnnek a veszekedéstől. Nagyságodnak ez elmúlt napokban is írtam volt egy levelet, melyet Bornemisza János uram kezében külttem volt, hogy megküldje, nem tudom cselekketteje ő kegyelme vagy nem?

Kivül: Az Tekintetes és Nagyságos Gróff Drugeth Homonnay Mária Asszonynak az Tekintetes és Nagyságos Rimaszéchi György uram ő Nagysága szerelmes és kedves meghagyott özvegyének, nékem szerelmes asszonyomnak, anyámnak.

Homonnai Drugeth István⁹¹

*VITÉZI ÉNEK ÉS KÖNYÖRGÉS*⁹² (1588 körül)

Hozzád kiált lelkem, örök életemnek istene,
magos mennyben,
Mert igen örvendez énnekem fogadott
kegyes ígéretödben,
Azért én istenem, te szent felségednek
így könyörgök hitömben:

Ó, irgalmasságnak és élő kútforrásnak,
minden jóknak istene!
Kinek természeti könyörgő szíveket
szükségében segíti,
Az én kérésem is – hiszem – szent felséged
édesden előveszi.

Minden seregeknek csak fölséged ura,
és vezérlő istene,
Jámbor hadnagyoknak, vitézlő népeknek
igyökben segítője,
Te vagy bátorsága, paizsa és kardja,
pogányoknak rontója.

Oly bizodalommal könyörgök én mostan
isteni felségednek,
Kardot kik felkötünk az te szent nevedben,
légy segítség népednek,
Az te szent angyalod minket körülölel,
és megsegéljen minket!

⁹¹ Homonnai (Drugeth) István (1543-1598) zempléni főispán, korának egyik legvitézebb katonája. Rákóczi Zsigmonddal együtt küzdött a szikszói ütközetben is a török ellen. Versének egyetlen kéziratosa másolata Sepső Laczkó Máté krónikájában (1624 körül) maradt fenn. Ennek teljes szövegét Mikó Imre adta ki, Erdélyi Történelmi Adatok III. Kolozsvár 1858.

⁹² Varjas Béla (szerk.): Balassi Bálint és a 16. század költői. – Budapest: Magyar Remekírók, 1979 – 771-774. old.

Nagy bizodalommal és nagy bátorsággal
hegyön-völgyön mi járunk,
Az Jézus Krisztusban, mi fő hadnagyunkban bízván,
pogányra megyünk,
Az te szent nevedért győzedelmet vegyünk
és tégedet dicsérjünk.

Nagy dicsőségedért kérlek, én istenem,
hallgasd meg könyörgésem!
Jámbor vitézekkel és végbeliekkel
megszenteljed kérésem!
Kiért, én istenem, sok nyomorultakkal
szent nevedet dicsérjem!

Ábrahám és Izsák, Jákobnak istene!
áldd meg az én utamat!
Hozzád tartozókkal, engem hallgatókkal,
kivont élös kardunkat,
Isten, légy segítség, hogy hátokban törjük
fölemelt kópiankat!

Irgalmasságodból ezt megcselekedjed,
sok romlásinkat nézzed!
Az te szent nevedért, mikor szemben-vívunk,
szent fiadért megverjed,
Vedd el bátorságát, add kézben fejenként,
hogy rabolhassuk őket!

Igazgasd elménket, bátoríts szívünket,
mikor nézöd ígyünket,
Az Krisztus Jézusnak vére hullásáért
megsegétsed népedet,
Lássuk hatalmadat, hogy nem felejtéd el
véreddel megvötteket.

Sok jámbor vitézek, kik rabságban vadnak,
szabadíts meg azokat,
Mint Jeruzsálemben hogy megszabadítád
az tebenned bízókat,
Egy jámbor királyért az Senacheribct
hatalmaddal megrontád.

Te felséged akkor elküldé angyalát,
az tört kezében adád,
Istentelen királt, az Senacheribet
hatalmaddal megrontád,
Száznyolcvanötezer népét leváгатád,
és megmentéd az királt.

Vigasztalásodnak ő szent lelke által
azt elhittem magamban,
Hatalmad nem kisebb, úristen, mint akkor
volt az régi üdőben,
Azon angyalt kérem te szent fölségedtől
segétségül útamban.

Atya, mindenható, felséges úristen,
mind megadjad ezeket,
Az kik harcra megyünk, mert mi felségedtül
várunk csak segétséget,
Hogy hazatértünkben te szent felségednek
tegyünk dicséreteket!

Nagy tisztességedért és könyörgésünkért
megengedjed ezeket,
Mert látod úristen, szívem felségednek
teszen tiszteleteket,
Ki közülünk meghal, örök dicsőségben
részteltessed mind őket!

Homonnai Drugeth Bálint

NAGYSÁGOS HOMONNAI DRUGETH BÁLINT ÚR EMLÉKEZETE⁹³

- Meg sose szűnő könnyárt mért viszel, Ung? Duna habja,
mért futsz bús tájon? S nyög, Tisza, áradatod?
Száva, milyen kín mar, s téged, gyors Dráva, milyen gond,
s mért hagyod el zavaros habbal a partjaidat?
- 5 Mért tele minden hely Dryasoknak⁹⁴ bús panaszával,
sír a Faun s menekül messze vidékre Pales?⁹⁵
Mért büszkélkedik úgy a kegyetlen szívü, vad oszmán,
míg örült lelkét fűti a boldog öröm?
- S mért, hogy a szócsavaró, álbölcs, izgága szofisták
10 arcáról nem fogy most az öröm s a derű?
- Mért kínozza, a gyász a nemest s mindazt a tömegből,
kit csak a hon meg a hit drága szerelme hevít?
Mert elvitte, igen, tőlünk irigyelve a Párka
hősök örök díszét, fennragyogó sugarunk.
- 15 Bálintot, ki az ősi homonnai nemnek aranyló
csillaga és a hazánk nagy hirü oszlopa volt.
Védte, sosem félvén, a lenézett krisztusi nyáját,
s líceumunknak adott nagy hirü, új sereget.
- Egyformán osztott jogot Irus⁹⁶ s Croesus ügyében,
20 és segítette, ahol tudta, a jót, a kegyest.
Őt az idősebbek sem előzhették meg erényben,

⁹³ FILICZKI JÁNOS. 1580-ban született elszegényedett szlovák nemesi családban, hazai iskolái után 1602-től Thököly István kísérőjeként Prágában és Görlitzben tanult, majd a cseh Hodejov család fiaival járta a német egyetemeket és főiskolákat. Állomáshelyei: Herborn, Siegen, Marburg, Heidelberg s talán még Bazel és Altdorf. Hazatérve 1617-ben Sárospatakon lett lektor, majd 1620 és 1621 fordulóján rektorrá lépett elő. Ott halt meg 1622 végén pestisben. A késő humanizmus korának jeles latin költője volt, kötetét 1614-ben adta ki Bazelben, ezt Johann Philip Pareus újra kinyomtatta 1619-ben a *Delitiae poetarum Hungaricorum* című reprezentatív antológiájában. Mint Szenci Molnár Albert baráti körének tagja magyar nyelvű verssel üdvözölte annak Zsoltárkönyvét.

⁹⁴ Fákban lakozó nimfák, akik a fával együtt halnak meg.

⁹⁵ A római pásztorok istene.

⁹⁶ Egy koldus neve Homérosznál.

- s ifjakon is győzött hősizinü, gyors paripán.
Ifjabb éveiben, mint Bocskay is tanusítja,
éles eszű volt már, mint ama pylusi agg⁹⁷.
- 25 S Bocskay holta után a kezébe ragadta a gyeplőt,
hogy poharából a hős vad tüzü mérget ivott.
Rá azt mondta Kelet vad hárpia-népe: „ravaszdi”,
s joggal, Laelius⁹⁸ volt, mit adott, a tanács.
Lelke e sok kincsét a király meglátva reája
- 30 bízta: magyar földön szent jogok őre legyen.⁹⁹
S rábízott több más hagyományos tisztet is eztán,
mit magyarok hada már néki előbb felajánlt.
Ám mért mondjak el itt mindent, mélyítve a nagy gyászt?
Szívében ragyogott mindvalamennyi erény.
- 35 S mostan elég is a szó. Ami történt, Isten akarta,
rácsap a vég minden lényre előbb vagy utóbb.
Ifjú, vén s a jogar s kapa közt nincs nála különbség;
nem hal meg, ki el úgy megy kegyes élet után.
Mert nem a kort: a hitet vizsgálja az Úr, s becsülettel
- 40 halni dicsőbb, semmint élni nagy emberi kort.
1609

(Muraközy Gyula fordítása)

⁹⁷ Nesztór, a legöregebb a Trója alatt harcoló görög hősök közül.

⁹⁸ Caius Laelius, ifjabb Scipio Africanus barátja, akit bölcsnek is neveztek.

⁹⁹ 1608. december 1-jén II. Mátyás Homonnai Drugeth Bálintot országbíróvá nevezte ki.

Homonnai Bálint atta Instructio az Kamora Ispánnak¹⁰⁰

Anno 1607.

Instructio Egregio Augustino B. de Dees Praefecto Camerae Salis Ronensis in Máramaros, iuxta quam se in officio sibi commissio gerere debeat. Data die prima January Anno 1607.

Megh tekéntvén es gondolván az vitézlő Deesi Ágostonnak, Maramarososi So Kamaránknak Ispánianak abban az helyben valo regi Szolgalattyat, hűségét, iamborsagát és gondviselését, Biztuk rea ujjonnan ugyan azon Maramarososi So Kamaránk gondgya viselését ilyen instructionkkal:

Elosör: Plena authoritast engedvén es adván eő kegyelmének arra, hogy az Kamarának regi Szabacsaga szerént minden gonosz tivőket, mely-lyek az So Kamara Székit illetik, megh büntethessen es az Kamarához tartozó Szolgáknak es míveseknek mindenben az regih Szabadtsagát oltalmazhassa. Az Városoknak is az elebi szokás es rendtartás szerent, mindeneknek valamellyek az mi házunkat és So Kamaránk szükségét illetik, parancsolhasson. Az mely faluk ab antiquo az Kamarához tartoznak, azok Is mindenekben cziak eő kegyelmetői fügjenek az regih állapot szerent.

Másodszor: Az So vagatasra Szorgalmatos gondgya legyen es menél több sot vágathat, azon legyen *az három városbeli so vágókkal* (2), hatalmat adván arra, hogy az menyi Szamu So vagokal az So vagatást fel eri, anniit állíthasson, hogy az So fogyatkozása miatt minekünk karunk ne következzen. És az So vagatástul az fel vőtt rendtartás szeront, tudni Illik: minden Száz tizenkét sotul harmincz pinzt fizessen az So vágóknak.

Minden So vago, valamely nap sot vagh, az reghi szokás szerént minden nap az kovácsinak negy negy sot ad munkájáért, mellyeket az Kamara Ispany az Kovacsitul be valcson ötivel másfel pinzen; mikor penigh az féle sónak Szama eötvenre telik, arra egy sot tartozzék az kovács vetni, *melyet royanak hynak*; ha százra telik, ket sot.

¹⁰⁰ Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez, 1902. január-november (8. évfolyam, 1-11. szám) 1902-08 / 8. szám - 255-256. old.

Azonkepen minden So vago az *Feredösnek minden* nap tartozzék megh adni az regih szokás szerent az *ket ket soth* az mely nap soth vagh, mellyeknek beváltásának modgya azon legyen mint az Kovácsénak.

Ismét minden nap az mely nap az So vágok sot vágnak, tartozzék minden So vago *kéth sot* vágni, mellyet *Isten Sovanak hyunk*, ezeket is az Kamara Ispán be valcsa azon móddal, mlnth az Kovacsitul, csak hogy ezeknek fel sava nincsen.

Minden So vago minden Szombat napon két két soth ad az gazdassáért mely Sónak mindenikét mas fel pinzen valtyak be regih szokás szerént az gazdatul.

Volt Hlyen szokás is ennek előtte mely nem reógen volt, hogy minden So vago Szombat napon egy egy nagy sot hozót fel az Aknabul, mely három avagy negy sot teszen, megh öt volna es eő maga adta el az kinek akarta, mely az mű jövedelmünknek igen káros volna. Akarjuk azért és parancsollyuk is hogy az a Szokás le tetesék mindenestül fogva, hanem minden so vago Szombat napon két Szám Sot vágjon magának és fel hozza az Aknabul, mellyeknek mindenikét az Kamara Ispán ugyan ott az akna felet két két pénzen válcsón be töllök.

Az *posztó So* be vételben is Hlyen Szokás, hogy minden So vágónak esztendőben adtának az posztójért száz soth, mellyeket ők ugy vágtnak netelire két czipoja járjon mint ennek előtte. Minden regih ususok az kik az akna körül kívántatnak observaltassanak.

Az mikor az So vago Birak lajtorjákat csinálnak, kötöznek, lajtorja fogakat ütnek ki, so virágot le vernek es egyéb szükséges dolgokat megh csinálnak, azoknak az elrendelt fizetés szerént megh fizessen, de az féle fizetöstül az So vago Blraktul testimoniumot vegyen, mellyet szam adáskor elől hozzon.

Az *Husztí vikáriusnak* az regih szokás Szerönt *Esztendőben az ket ezer soth* megh adgya, de eő maga hordassa el, ne az mi jobbagyinkal.

NB (3). Az *Szízeti*h (4) *Praedicatornak* az mely Sot az So vágok adnak, azt eő maga hordattassa el mint az előtt.

Az Nemes népek az rógih rend tartás szerent, az Kamarának Szekér utat mindenüt tartozzanak megh czinalni és az Kamara Ispán azoknak az nemeseknek házok szükségére millyet es darabot adgyon, annak az az rendi szerint.

Az Alsó Rónai Nemes népek jobbái, kik az Léva (5) patakja reteth megk kaszallyak azoknak, ha három nap kaszainak is, többet ne adgyon hanem mindeniknek csak egy egy lo tereh millyet.

Ha mikor az Varosokról az Aknán műwesek lesznek, kik zindelyeznek, Gepelyt czinalnak, az mi egyéb naponkent való épületek es szükségek lesznek, megk csinallyak, azoknak megk fizessen az regih mod es Szokás szerent.

Az so Hajoknak czinaltatására es el kesérésere es ala bocziatasara gondgya legyen es azon ügyekezzenek, az mint nekünk hasznosnak Ítéli lenni es abban illyen rend tartása legyen, minden hajósna egy egy hajóra hót forintot eötvén pénzt adgyon.

Minden Kamara helligh az Sokat rend tartás Szerént megk fizessen az hajósoknak. Ha valamely falu határán az So hajó megk akad, az falu tartozzék ki emelni de Ismeth azoknak tartozzanak minden megk akadot helyen Száz Sot adni az usus szerént. Minden rend tartás az elebbi mod szerint maradgyon helyen az So hajó le szállításban.

Minden dologban penigh az mellyik az mű hasznunkat es Szükségünket nézik mellyre eő eleg nem volna, az mi Huszti kapitányunkat talalya megk es minden segicsigget legyen az Kamara Ispánnak, hogy mi nekünk karunk ne következzék.

Hogy ha penigh oly szükséges dolgok érkeznének es történnének az mi varunkhoz, ugy mint építések, az vagy egyéb szükséges dolgoknak megk szerzési es viteli, mellyeknek megszerzésének az mi kamaránk hasznából es jövedelméből kellene megk lenni es azokrul az ml kapitanunk czedulaja által megk talallya, tehát az Kamara Ispán, az Kapitány czedulajara es requisitiojara azokat megk vegye, meg szerezze es megk epicze, megk tartvan menedékül magának az kapitány czedulajat, mellyeket számadások erant elő hozzon, de az kapitány czedulai olyak legyenek, melyeknek eő maga keze írása legyen. Ha penigh a kapitány kivansága feletten valónak láttatnék neki, minket requirallyon felőle es értésünkre adgya kiből mű töllönk tanussaga leszen;

Ezeknek utanna itt Huszt varunkban vitézlő Kapitányunknak, Porkolabinknak fizetésekre es egyéb szükségekre szorgalmatos gondot viselleyen Kamara Ispán Uram. Az Huszti varunkban levő eötvén

lovas vitézinknek és szaz gialog vitézinknek horul hora fogyatkozás nélkül megh fizessen. Es az Ungvári Hazunkban is környülöttünk az mely Szaz Gyalogh vitézt tartottunk, azoknak tőlünk el rendelt fizetésere is gongya legyen: Ezt is hozza tévén hogy minden épületre, az mint az az felső articulusban is megh vagy on írva, szorgalmatos gondgy? legyen.

Az Kamara Ispánnak ez tisztnek gongya viseléséért leszen fizetése két száz forint. Az Szamosnak huzon negy forinth. Az lapátosnak is húszon negy forinth. Az Kulczarnak, ki Safar Is, 24 forinth. Az Szigethi dolgosnak tizen ket forinth. Egy szakacznak tizen két forinth. Egy sütőnek is tizenkét forinth. Egy Szen égetőnek az akna szükségére való szen égetésért esz-tendeigh huszonöt forint.

Mivel hogy az Kamarának regih szokása hogy az Soth ki szoktak eleitül fogva hitelbe adni, annak be szedésére es bizonyos restantia exactora legyen, melynek esztendei fizetése lesen húszon negy forint.

A regih rend tartás szerent mindenkor ket Darabontot taroson kiknek olyan fizetések legyen mint az több Huszti Darabontinknak es kik hajó Deszkákra, Sovagokra mindenkor gondot visellyenek.

Noha az regih rendtartás abrogaltatot volt, hogy az Kamara Ispánnoknak az elrendeltetett fizetéseken felöl nyocs lora is volt fizetések, mind azáltal hogy minden szükséges dolgainkra inkább elérkezhessek és hasznosb lehessen minékünk, rendeltük neki négy lora való fizetést, ugy mint az Huszti fizetett szolgálóinknak.

Eő magának ötöd magával es az megh Irt Személyekkel, az negy Gepelyessel is Asztalra liszen eztendeigh két száz husz véka Búzaja, azzal az minemű vékával az kamarán élnek.

Negy Erdélyi hordó bor, Tizenhat veka Köleskasanak, Tizenkét verő Disznó, negyven Berbécs, Husz sajt, tizenhat icze vaj, lencse, borsó, hat veka fű szerszám, hus es egyéb aprólék vételekre ötven forint. Az eő maga lovaira hetven öt veka zab. Az kenyér hordó és Gepelyes lovakra való zab költést az eő industriajara bizzuk. Ha mikoron pedlgh oly vendigi mennek, kiknek gazdálkodások az mi becsületünket Is Illetne, mértékletességgel való költséget azokra számba vészük.

Papplosra negy forintja legyen. Ez számtartó Deákot tarcson magának kinek esztzndei fizetése legyen harmichat forint. Maglasnak húszon negy forint.

Senkinek az elrendelt fizetésen kívül ne fizessen, mert szambán nem vészük tőle. Esztendeje el telvén tartozzék minekünk számot adnia.

Dátum In Arce nostra Ungvár, die prima January Anno Millesimo Sexcentésimo Séptimo.

Comes Valentinus Drugeth de Homonna

**Szerencs, 1605. október 27. Bocskai István
Homonnai Drugeth Bálintnak¹⁰¹**

Stephanus dei gratia stb. (István Isten kegyelméből stb.)

Spectabilis ac magnifice domine stb. Salutem stb. (Tekintetes és nagyságos uram stb. Üdvözetemet stb.)

Olykor adá meg Patakon (Sárospatakon) Macskássy uram, az kegyelmed jámbor szolgálja az kegyelmed levelét, mikor immár szekereinket elől elbocsátván magunknak okvetlen másodnapon meg kellett indulsunk; az hadaknak is mindenfelé megírtuk vala, hogy Szikszó felé takarodjanak. Elolvassván mindazonáltal az kegyelmed szép discursussal (elmefuttatással) írt levelét, fölötte igen örülünk rajta, mindazért, hogyha kegyelmed ezeknek maga elméjéből volt feltalálójja, mely igen egyaránt fogott járni a mi elmélkedésünkkel, mert eddig való várákozásunknak nem egyebek valának okai, hanem az melyeket kegyelmed itt előszámlál. Mind penig azért, hogyha kegyelmed ezeket más embernek indításából írta s gondolkodott is ezekről, akarjuk, hogy az jó tanácsoknak és jóra való intéseknek helyt adván ilyen nagy dolgokról való gondolkodásit silentiumban (csendben) nem tartotta, hanem minékünk kijelentette. De annak sokkal inkább örülünk, hogyha ezeknek az gondolkodásoknak kegyelmed leszen, édes öcsém-uram, autora és inventora (szerzője és feltalálója).

Az mi nézi azért az némettel télben való hadakozásnak diffictását (nehézségét), az mi vitézinknek egy avagy másképpen in officio contineálását (szolgálatban való megtartását), az körösztýén vérontásnak valamennyire való tágitását (mert ezek főbb summái az kegyelmed írásának), ezeket ennek előtte is szömünk előtt forgattuk. Az hadakozást mi ízü legyen az némettel mind télben, nyárban, azt immár láttuk s kóstoltuk is. Embörök csak ők is, Istené a dicsőség, valamennyire eddig is ellenek segített.

Vitézinkkel való alkudást mi illeti, nem tagadhatjuk, valamint s valahogy lött, eddig való előmenetelünk Isten után őkegyelmek által lött.

¹⁰¹ Szilágyi Sándor. Bocskay István és Illésházy István levelezése 1605 és 1606-ban. (I. közlés). // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 1. kötet – 1878. – 29-31. old.

Kiért háládatlanoknak nem akarunk semmi időben hozzájuk találtatni, akár békességre menjen az dolog, mint kellessék őket leszállítani, akár hadakozásra, mint kell abban is promoteálni (előrevinni), mindenkben Istent segítségül híván utat és módot keresnünk, melyre mi ökegyelmeknek, viszontag ökegyelmek is minékünk egymásnak kötelesek vagyunk.

Hogy az körösztýén vérontás ne csak ideig táguljon, hanem ugyan örökösen az két császár (II. Rudolf és I. Ahmet) között az békesség meglevén, lecsendesíttessék, ez mostani fölmenetelünknek az egyik fő célja. És minthogy az kegyelmed mostani discursusában az legfőbb kérdés, ha föl kellessék-e mennünk avagy nem, immár arról írok kegyelmednek.

A fővezérrel való szömbenlétünket kegyelmed is ugyanezen írásában szükségesnek ítéli, mely az fölmenetel nélkül nem lehet.

Az békesség dolgaról való tractatusban (tárgyalásban) is az két császár között az mi fölmenetelünk nélkül elégséges módot nem látunk, melyet minthogy mindenik felé megígértünk, hogy szüvünk szerént munkálkodunk benne, hogy véghez menjen, szónknak igazat akarunk tenni.

De az mi nagyobb, minthogy az kegyelmetek eddig való írását mü fundamentumnak (alapnak) tartottuk, és arra építvén, mind az Tiszán túl és innét való vármegyéknek egész Pozsonyig és Nyitraig minden rendeknek fölmenetelünket megírtuk, és mellénk mindeneket az szavára hivatunk. Sőt immár azt mind a két császárnak megírtuk ahhoz képöst, és megírtuk, azmint kegyelmetek szorgalmazott bennünket. Mint lehessen azért, hogy mindezeket most megváltoztassuk, és ígére-tünkben, szónkban az két császárság között más mód találtassék, annak elegendő okát nem láthatjuk.

Most pedig erről nem szükség még disputálnunk (vitatkoznunk), az mi fölmenetelünk után arra megyen-é az dolog, hogy hadakozzunk, avagy békességet szerezzünk, most csak az fölmenetel áll előttünk, és ha hadakoznunk kell, annak miformán kell lenni, akkor végezhetünk felőle, mikor annak ideje lészen. Nem tágitjuk azért az előttünk álló utunkat édes öcsém uram, hanem Isten segítségéből oly készüllettel és módjával ügyekezünk felmenni, az mellyel hazánknak és nemzetségünknek, és abban az szent Istennek tisztességének s igaz hűtünknek előmenetellel való megmaradásának leghasznosabban szolgálhassunk,

kiért semmi fáradságunkat, sem vérünk hullását, és ha az üdő úgy hozza, halálunkat is nem szánjuk.

Azért amint kegyelmednek ennek előtte is írtuk volt, miné müdolgoknak menjen ez üdő alatt végére, most is intjük, hogy arról kegyelmed, mennél hamarébb lehet, írjon valami bizonyost.

És Illyésházy (István) uramnak írjon újólag kegyelmed, hogy őkegyelme gondjait magát üresítvén jőjön előnkben, ez előttünk álló dolgokról beszélgethessünk őkegyelmével. Kegyelmed is pedig az helyet jó módjával hagyván, és mind az vitézeket az mikorra följebb való érközésünket gondolhatja, jőjön előnkben, kiről és egyéb ezekhez való több dolgokról szóval izentünk kegyelmednek, az kegyelmed jámbor szolgájátul, Macskássy uramtul. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

Datum ex arce Szerencs die 27. Octobris. Anno d(omi)ni 1605.
(Kelt Szerencs várából, az Űr 1605. esztendejében, október 27. napján.)

Stephanus mp.

1605. nov. 3. Homonnai Drugeth Bálint Illésházy Istvánnak¹⁰²

Spectabilis ac magnifice domine stb.

Seruitiorum nostrorum stb.

Akarjuk kegyelmednek értésére adnunk, hogy az mi Pozsonyban való írkálásunkat az elmúlt napokban gyermekjátéknak írta vala kegyelmed lenni, mely írásunkra az minemű válaszungk jött, in copijs im megküldöttük kegyelmednek. Bizony oly nehéz dolognak tetszik az az kegyelmednek írása, hogy nem tudom, ha valaha elfelejthetjük-e?

Elhigyje kegyelmed, ha én azt tudtam volna, hogy az botot kegyelmed kezében, és az szablyát kegyelmed oldalára kötötték volt, ez idő alatt is nem koricáltunk volna itt fenn. De mostan az ám járjon, csak édes hazánknak igyekezzünk szolgálni.

Im azért valami négyszáz kopjás vitézzel ő fölsége eleiben indulok. Egri Istvánnál többet, senkit el nem veszek velem, az több kapitányokat ez jedzés szerént elosztottam az falukra, szervei ő fölsége parancsolatja szerént, Desőffy János uramat Újvárba helyheztettem, mivel hogy Bosnyák uram nem akar egyebért benne tenni, hanem ő felségével akar szemben lenni; kegyelmed is azért, ha előbb megindul nálunknál, az igen jó dolog, minket is isten, ő fölsége elenben vivén, örömet akarunk minden javárúi hazánknak ő felsége előtt beszélgetnünk. Keresztes Tamásnak kegyelmed mindenekről parancsoljon, hogy jól viseljen gondot, mi is írtunk neki, és egyéb dolgokat is isten akaratjából, jó módjával elrendeltünk. Kolonicz valamit ne indítsék urunk feljöveteleig, írja meg kegyelmed neki, mert meghattam Desőffy uramnak, hogy tíz annyit indítson mindjárást helyette. Isten kegyelmével.

Datum ex castris nostris ad Mocsonok positis. 3. Novembris 1605.

Sp. ac mag. dnis v. seruitor et fráter H. Bálint.

P. S. Hogy penig így elosztottuk az vitézeket, az végre cselektettük, hogy nálunk nekül mezőben nem akartak maradni, emlegetvén az kani-sai hideget. Azért mint tetszik kegyelmednek, írjon kegyelmed mindjárást felőle, még talán megjobbíthatjuk.

¹⁰² Szilágyi Sándor. Bocskay István és Illésházy István levelezése 1605 és 1606-ban. (I. közlés). // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 1. kötet – 1878. – 31-32. old.

Nyáry Pál Thurzó György és Forgács Zsigmond
királyi biztosokhoz
(Kisvárdra, 1607. február 19.)¹⁰³

Spectabiles ac magnifici domini, affines observandissimi etc. etc. Isten-től kegyelmeteknek jó egészséges hosszú életet és boldog előmenetelt kívánok adatni. Im értem, hogy az Ur Isten kegyelmeteket jó egészségben hozta alá Cassára, az helyeknek percipiálására; azért ha ürességem lehetne hozzá és módom volna benne, örömost fölmennék kegyelmetekhez, de az gyermekim igen betegesek, én magam penig csak szintén ebéd előtt érkeztem az erdélyi útról haza. Az szegény üdvözült kegyelmes urunknak hideg testét attók Homonnay uram is visszajött, holnap haza érkezik ő kegyelme is újvári házához, szintén az határban késértük be az testet, Karikáról tértünk vissza, egynéhány atyánkfiait bocsátánk be az testtel a temetésre, úgymint Czobor Mihály uramat, Veselény uramat, Zéchy György uramat és Varkucz uramat, Drághig jöttek eleikben az erdélyiek, ez elmúlt szombaton, ugy mint 17. hujus mensis Februarii érkeztek be vele Kolosvárra. Mi Homonnay urammal együtt, látván ott benn az változást és minémű dolgok legyenek oda be, haza jöttünk, nem akaránk bemenni. Rákóczy uram az ő régi természeti szerént igen megcsalá az vejit Homonnay uramat, sok hűttel való fogadásit, ígéretit, ki felől mind énnekem s mind Homonnay uramnak irt, mind cserben hatta ki miatt nagy nehezen óhatám meg, hogy nagy vérontás nem lőn, csaknem mind rájuk vivénk mind az egész hajdúságot és az törököt. Minékünk soha különben értésünkre sem atta, hanem mikor immár szintén beértünk az határban az Karikára. Az mint eszemben veszem, ha zsák volna, megfordítának immár az erdélyiek, annál fogják (?) hogy hallották nagy haddal való bemenetelünket, ahhoz képest választották, hogy ne legyenek, ha mi történik köztük, fő nélkül. Ugyan nem is választotta az egész ország, hanem csak vagy harmad része az országnak, csak valami asszonyemberek választották.

¹⁰³ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 277-278. old.

Az török követek is bementenek az ajándékkal, reménlvén azt, hogy Homonnay Bálint uram lészen ott benn fejedelem. Immár nem tudom, bepraesentállják-e Rákóczynak avagy visszaviszik? Im értem azt is, hogy kgtek Kis Lukács uramat ide külte volt pénzért az atyámfiához, az kiben való kgtek jó akarattyát hozzám eszemben vettem, kit ha Isten éltet, megigyekezek szolgálnom kgteknek. Azon is leszek, hogy kgtek kívánsága szerint cselekedgyem, és ő felségének szolgálhasak abbul is. Az ő felsége levelét mind Zakmár vármegyének bizonyos emberektől megküldöttem s mind Szabolcs vármegyének én magam ma utamban megattam, szóval is igen megmondtam nekik s eleikben attam, hogy az elébbi hivséghez tartsák magokat és az római császárhoz hallgassanak. Holnap ismég be akar Szabolcs vármegye hozzám küldeni, azért ha bejönnek, ismég ujabban mindeneket eleikben adok. Az mig itthon lehetek, azon leszek, hogy ez az Tiszán innen való darab föld ne dissentiáljon és hogy valami háborúság ismég ne támadjon. Ennekem mindenekre vigyázásom lészen. Ezek után éltesse az Isten kgteket sok esztendeig jó egészségben.

Datum ex arce nostra Kysvárda 19. die Februarii anni 1607.

Spect. ac Magn. D. V. servitor et compater, affiiiii addictissimus Paulus Nyáry mpr.

Kívül: Spectabilibus ac magnificis dominis comiti Georgio Thurzó de Bethlemfalva, dapiferorum regalium in Hungaria magistro, comitatus Arvensis perpetuo comiti, et Sigismundo Forgách de Ghymes comitatus Neogradiensis comiti, S. C. B. Majestatis consiliariis, et ad perceptionem partium sup. Hung. delegatis commissariis etc. dominis et affinis nobis observandissimis.

Homonnai Drugeth Bálint levele Nyáry Pálhoz

(Kővár, 1607. martius 18.)¹⁰⁴

Spectabilis ac magnifice domine, fráter mihi observandissime et confidentissime. Servitiorum meorum etc. etc. Látogassa az Ur Isten kegyelmedet minden kívánsága szerint való javaival nagy szerencsésen. Jól emlékezem reá, hogy Huszt várából azt irtam vala kegyelmednek, mivel az hegyek köziben vadászni indulok, mely vadászat nem egyéb volt ennél, hanem próbára vetvén szerencsémeket ide Kővár felé ballagtam vala, az nagy kösziklás hegyeken által jövén, a hová engemet az vitézek jó szívvvel befogadának, mostan Isten akaratjából néhány száz vitéz mellettem lévén, ismét tractálom dolgaimat. Az erdélyiek gyűlésében is két rendbeli követimet bocsátottam, kik által mind az apámnak¹⁰⁵ s mind penig az országnak fejéret feketét elszánt dolgaimnak magok engedetlenségekből¹⁰⁶ reájok következendő rút pusztulások felől nyilván s bőségesen megizentem. Ezután minémű válaszom leszen tőlük onnéd belől, késedelem nekül azt is per postám mindgyárást értésére adom kegyelmednek. Néhány napig, míg az követségből szolgálaim megfordulnak, csak itten kívül reméllem hogy kelletik lennem. Interim kgdet kérem, minden én dolgaimra legyen jó szibül intentus s ha történnék, hogy csendeszen az országot nekem kezemben nem akarnák eresztetni, legyen mellettem mindenképen kgd, mely kgd hozzám való jó akarattyát míg élek szeretettel megigyekezem szolgálnom klcgnek. Isten éltesse kgdet.

Ex arce mea Kővár 18. Mártii 1607. Spect. ac Mag. D. V. servitor et fráter deditissimus Comes Valentinus de Homonna mpr.

Kívül: Spectabili ac magnifico domino Paulo Nyári de Bedegh, seren, quondam domini principis intimo consiliario, ac consiliorum praesidenti, nec non comitatui Bihar et Crazna corniti etc. domino et fratri mihi observandissimo et confidentissimo.

¹⁰⁴ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 278-279. old.

¹⁰⁵ Bocskai István magyarországi és erdélyi fejedelem.

¹⁰⁶ Itt valószínűleg arra utal, hogy az erdélyi rendek a fejedelem végakarával szembementek és a szabad fejedelemválasztó jogukkal élve Rákóczi Zsigmond kormányzót választották fejedelemüké.

Homonnai Bálint
a felső-magyarországi királyi biztosokhoz.
(Kővár, 1607. március 24.)¹⁰⁷

Perneszy Gábor uram Közép-Szolnok vármegyének főispánja, az szegény Istenben elnyugott Bocskay István fejedelemnek atyafia meggondolván szegény megholt fejedelemnek még éltében való erős hitlevelét és minden ez elmúlendő világi jóknál följebb becsülvén igaz, tökéletes jó lelki ösmeretét, Kővárat énnekem megatta¹⁰⁸ és ő kegyelmének nagy erős hittel való kötele is volt, hogy énnekem megadgya. Annak okáért én, az mint annak előtte is kegyelmeteknek megírtam, az felséges római császár urunknak és kegyelmes királyunknak életem fottáig való engedelmes, tökéletes, igaz hív szolgája akarok lennem és mint hazájának szeretője igaz magyar ur, ő felségének méltóságát teljes életemben öregbíteni akarom. Állapotomat azért én az kgtek bölcs, okos elméjére hagyván, meggondolhatja kgtek, én az egész ausztriai famíliának minémű tökéletes, hív szolgája legyek. Kegyelmetek is azért minden embereknek fölölem való gonosz tanácsokat eleiben ne vegye, mert az mint megírtam, egyebet bennem, az míg az Ur Isten éltet, nem talál kgtek.

¹⁰⁷ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 279. old.

¹⁰⁸ Kővár Bocskai István végrendelete alapján került Homonnai Drugeth Bálint tulajdonába.

Utasítás a kassai gyűlés által Homonnai Bálinthoz küldött követek számára

Kassa, 1607. március 26.¹⁰⁹

Az nemzetes és becsületes Hofman György és Alaghy Ferencz uraméknak adott instructio, mint járjanak el ő kegyelmek az nagyságos Homonnay Bálint uramhoz rendeltetett követségbe. Elindulván ő kegyelmek Kassáru Kis Várdára menjenek minthogy utjókba vagy, ott Nyáry Pál¹¹⁰ urammal szemben lévén és salutálván az követségnek summáját jelentsék meg ő kegyelmének és kérjék az commissarius urak ő nsgok és az nemes Felső Magyarország nevével Nyáry uramot, hogy ő felségéhez az mi kegyelmes urunkhoz, fejedelmünkhöz való megmutatott hívségéből és az közönséges hazához való szeretetiből ő kegyelme is legyen minden jó akarattal ez dologba, igyekezze azt promoteálni, intse levele által, sőt bírja reá Homonnay Bálint uramot, hogy minden hazájának és magának ártalmas dologtul megszűnyék és az elkezdett szándéknak, ha ugy vagy, az mint az hír forog, békét hadgyon, eleibe adván azt Nyáry uramnak, hogy bizonyosan elhitték a commissarius urak és az nemes ország, hogy az ő kegyelme intése Homonnay uramnál igen foganatos lészen. Onnand elmenvén Homonnay Bálint uramot kövessék meg vagy Husztba, vagy Kővárba találják. Legelőször is az commissarius urak és az nemes ország levelét megadván diligenter salutálja ő kegyelmek. A mellett jelentsék meg, minémű hírek forogjanak itt ez országban az ő kegyelme fejedelemségre nézendő ártalmas igyekezete felől, kik innend tetszenek ki, hogy török követek járnak ő kegyelméhez, botot, szablyát, lovakat, kaftánokat hoznak¹¹¹, utókban nyilván beszéllek, hogy ő kegyelméhez mennek úgymint magyarországi királyhoz, felséges névvel illetik, ő kegyelme nemcsak becsülettel fogadgya a követeket és ajándékokat veszi, hanem fejedelemséghez ilendő nevet és becsületet tőlök szenved. Sőt beszéllek azt is, hogy ő ke-

¹⁰⁹ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 279-283. old.

¹¹⁰ Nyáry Pál Homonnai Drugeth Bálint anyai ági unokatestvére és jó barátja volt, mindketten az enyingi Török- és a guthy Ország-vagyon (Diósgyőr, Debrecen) örökösei, s ezáltal társbirtokosai.

¹¹¹ A Fényes Porta által az erdélyi fejedelmek számára átadott uralkodói jelvények.

gyelme az vezért és budai passát arra hajtotta volna sok ígéretivel és adományival, hogy arra feleltek volna neki, hogy ez Felső Magyarországot Kassával és Erdélyt Tiszántúl való földdel egyetemben kezéhez adgyák, hogy ugy bírhasza szintén, a mint az megholt Bocskay fejedelem birta. Ezekhez képest, liogy ő kegyelme hadat készítene, az hajdúságot is még felvenni igyekeznék, immár is 24 hajdú kapitányokat fogadott volna meg, melyek mind arra nézendő dolgok volnának, hogy az magában elgondolt fejedelemségnek igyekezetiben hazájának és nemzetinek nagy romlásával elő- mehetne. Mindezekhez accedálna ez is, hogy ebben való szándékát ez nemes országtul és annak mostan rendeltetett gondviselőitől titkolta, némi személyekkel titkos gyülekezete- ket és tanácsokat tartana, az közönséges országgyűlésére pedig sem maga jönni nem méltóztatnék sem követet küldeni. Mely dolgok noha hazájához, ez országhoz és ennek koronás királyához való nagy idegen- ségnek jelei volnának, mindazonáltal szintén el nem hihtették magok- ban az commissarius urak és az nemes ország, hogy ezek mindenkép- pen így volnának, és hogy ő kegyelme ez fejedelemségre való igyekezetit mind maga életéliei, megmaradásánál és mind hazájának, nemzetségé- nek közönséges javainál felljebb hordozná, megemlékezvén mind az ő kegyelme eleinek ez országhoz és annak koronás királyához minden- koron maga becsületes hordozásáru, mind pedig az ő kegyelnie nem- zete és hazája mellett ekkedig való dicsiretes forgolódásáru. Annak okáért bocsátották ő nagyságok az commissarius urak és az nemes or- szág az följlül megnevezett követeket ő kgyhez, hogy megértsék ő kgltól, ha így vadnak ezek és mi végre vadnak? és ha afféle igyekezetet és szán- dékot ismernek ő kegyelmébe, arról ő kglmét elvigyék és az jó egyessé- gre és csendességre hozzák. Mert hogy ezen az úton ő kegyelme Magyar- országban fejedelemséget keressen, niódgya abban nincsen, oka ez, mert vagy az országnak felkent koronás király, melytől ez ország- nak szép szabadságai immár meg levén soha el nem szakad ez ország, hanem vele együtt, mig Isten ez világba megtartja, nagytul fogva kicsi- nyig élni-halni akar. Más az, fejedelemséget egy ember magának nem vehet, hanem az Isten dolga, a kit arra választ ő szent felsége, pad alól is előviszi, a mint Dávidot a juhok mellől, Matthiást az rabságbul király-

ságra vitte, kiket meg is áldott benne, mert mind ő szent felsége előtt s mind ez világ előtt dicséretes volt fejedelemségek. De az kik magoktól, Isten hivatalja kívül kapdostak fejedelemségen, soha nem volt Istennek áldása rajtuk, elő sem mehettek dolgokban, kire hogy régi példákat elő ne hozzunk, csak ez mi üdönkbe és köztünk Báthory Andráson. Mihály vajdán, Székely Mózyesen történt dolgok is nyilván megmutatják, kik az fejedelemségeken kapdosván fejeket, életeket, jó liireket, neveket és mindeneket elvesztették. – Éjféle dologban egy megholt embernek testamentoma sem használ, mert az fejedelem választás nem ebben, hanem Isten után egy nemes országnak szabad választásában áll, az is akkor, mikor igaz és legitimus fejedelme elhal. Az török segítségbe pedig Isten ellen és egy ország ellen mit bizhasson, maga általláthattya. Egy az, hogy Istennek ellene vagyon, és az egész Szent írás is tiltja, hogy senki ördög és pogány segítségével az Isten hivei ellen ne éljen és az kik ezt cselekedték, azokon mind lölkekbe mind testekbe nagy büntetés vót. Más az, örök gyalázat édes hazájára törö- köt, tatárt hozni, azokkal nemzetségét rontatni és annak szép lakóhelyeit pusztítani és megemészteni. Harmad, az pogán nem ű neki, hanem magának keres országot, birodalmat, mely ki is tetszett az elmúlt két esztendőbe, holott az egyezségnek és magyarokkal való barátságnak színe alatt ez országnak sok szép erősségit elvőtte, számtalan sok ezer keresztyén lelkeket örök rabságra elvitt. Mi vesztette ezelőtt is egyéb az országot, mi rontotta meg az magyar nemzetnek régi meggyőzhetetlen erejét egyéb, ha nem az törökkel való barátság? István kirátlul fogva Lajos királig nem kellett az magyarnak az pogánnal és törökkel való barátság, mind addig is az magyaron idegen nemzet győzedelmet nem vött, de hogy az ő veszedelme után az hasonlós meglőtt és az magyarnak egy része török segítségét vőtte, azután veszett az ország, azután romlott, most is naponként csak avval romol. Miért hát, hogy ő kegyelme ezeket eszében nem veszi? miért igyekszik egy kis méltóságnak kívánságával mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani? kiben előmenetele sem lehet ő kegyelmének: Egy okáért ezért, hogy ő egyik az, a ki ez mostani szép alkuvást fejedelmünkkel bitivel megerősítette. Gondolja meg, Isten előtt mely

nagy vétők az hitnek megszegése és annak mely nagy az büntetése. Emlekezzék meg László királyrul, kit az ur Isten Várnánál az hitnek megszegéseért hadastul, népestül elveszte. Gondolja meg, ez világ előtt mely gyalázatos mind magának és mind az egész magyar nemzetnek ennyi becsületes urak által, ennyi fő követek által lött vígezéseket egy embernek hiába való titulusnak tekintetiért felbontani és ő érette az egész országot veszedelem alá adni. Kire az nemes ország is ő kegyelmét semmiképpen nem ereszti, mert hogy megértse, készek minnyájan inkább meghalni, hogy nem mint ismég az előbbi zűrzavarba ... és pogán barátsága avagy keze alá egy ember kedviért kelni. Azért az commissarius urak és az nemes ország ő kegyelmének mint ilyen becsületes urnák és kedves attyokfiának javát sziből kívánván, intik és kéri ő kglmét, az feljül megírott okokat jól meggondolván hadgyon békét ennek az igyekezetnek, ne kívánnya senki fejedelemségét, Istentül hivatalja arra nem lévén, az törökkel való barátságnak és praktikának békét hadgyon, azokat, meglévén immár az szent békesség, ez országban ne tartassa, hanem legyen csendességgel, és az több rendekkel egyetértvén ne maga kívánságít, hanem az nemes országnak közön-séges javait kövesse; kit ha megcselekeszik, ő kglmét mint ilyen becsületes urat és az hazának egyik szép oszlopát, mindenkoron böcsülleni, szeretni és tisztelni akarja, ha penig, kit nem remélli (így!) maga kívánságít hazájánál felljebb becsülleni és annak romlásával akarná dolgát elővinni, ő kglmének az követek eleibe adgyák, bizonyos legyen abba, hogy nemcsak az poenával és büntetéssel, kik efféle hazájokat megháborítok ellen rendeltetvén vadnak, élni, hanem mindenképen ellene meg akarják magokat és hazájokat oltalmazni. Ha penig ő avval mentené magát, hogy mind ezek az igyekezetek nem ő felsége az mi kegyelmes fejedelmünk és koronás királyunk ellen, sem Magyarország ellen volna, hanem az minémű igasságát Erdélyhez reméllené, azt ezekkel az eszközökkel akar megkeresni, hogy ő kglmének arra sincs méltó oka, holott sem királunktól ő flségétül, kinek Erdélyhez jurisdictioja vagyon, arra való engedelme, sem az országtul választása nincs. Ezek ellen nem méltó ő kglménk tusakodni, főképen, hogy ez szomszédságban fölgerjesztett tűz és fegyver hazánkat ne érje. Accedál az is, hogy ő

kglmének mennyi gonddal lehele meg az hajdúságnak leszállítása, ki-
nek ismég újonnan való fölfegyverkeztetése, hogy se egy okkal, se más
okkal legyen, nem méltó. Azért ő kglmének ezeket is és ezen kiviil
több Erdélyre nézendő okokat eleiben számlálván vegye reá, hogy az
erdélyi kívánságrul elálljon és abbui is Istentül, annak utánna fejedel-
müinktől, királyunktól, harmadszor az országtul várjon. Érti azt is az
nemes ország és az commissarius urak, hogy ő nsga Homonnay Bálint
uram Zathmárnak is megadásában ellentartó volna, hittel magához
kötelezván Bocskay Miklós» uramot, az ott való kapitánt. Eleiben ad-
ván azért, intsék arra is az commissarius uraim, hogy effélétől magát
megtartóztassa, sőt minden igyekezetivei azon legyen, hova hamarébb
Zathmár is kézbe kerüljön. Minthogy peniglen Deseöffy János uram-
nak, Bákóczy Lajos uramnak és többeknek is, kik immár ő fsge hivsége
alá atták magokat, ő nagyságánál reversalisok vagyon, emlékezzenek
arrul is az commissarius uraim ő nsgának, hogy kiadgya és most ugyan
ő kegyelmektől commissarius uraimtól fölküldgye ide Kassára ad
restituendas. Datum Cassoviae 26. Mártii anno 1607. (Egykorú máso-
lata az orsz. ltárban, Actor. Thurz. fase. 4. nro. 8.)

Thurzó György levele Homonnai Drugeth Bálinthoz

Kassa. 1607. mártius 29.¹¹²

Spectabilis ac magnitice domine amice ac tili mihi observandissimé affinisque diarissime saluteni etc. Jó egészséggel, hosszú és boldog élettel és minden lölki és testi jókkal áldgya meg az Ur Isten kegyelmedet minden hozzá való tartozóival egyetemben. Az kgd régi jámbor és fő szolgája által Kereztury István uram által mindenekről sincere et amice izentem kgdnek, mindazonáltal kgd jó akaró szolgáló attya és attyatia lévén magam kezemmel is irni akartam kgdnek. Mint, hogy történt kgdnek dolga Rákóczy Zsigmond urammal, azt itt nem akarom recenseálnom, csak azt írhatom most felőle, hogy bizony ő kgmének kgddel nem méltó volt ugy cselekedni az mint cselekedett. De immár így lévén ez dolog, gondolkottam mélyebben felőle, mint és hogy lehessen kgdnek, ily módon történvén is kelen az dolog, tisztességes és böcsületes állapottya, embereknél azonképen jó és dicséretes hire neve. Ilyen módot találék azért sok gondolkozásim után benne: Az török követeket bocsássa kgd jó és szép szóval vissza ilyenképen, hogy kgd török császártul és az vezértűi jó néven vette, hogy böcsületes állapotra akarják kgdet promoteálni. de látván azt, hogy az két császár között evvel az kgd Erdélyben való bemenetelivei fölbomolhatna az jó és szent békesség, sok vérontás, zűrzavar és háborúság következhetnék és egyéb inconvenientiák is, azért látván kgd Rákóczy Zsigmondnak is vén és beteges állapottyát és tudván bizonyosan, hogy sokáig való élő ember nem lehet, azért éltéig, minthogy Erdély is választotta, nálla hadgya kgd az vajdaságot és contentus lészen azzal kgd, hogy holta után, ha Istennek az lészen akarattya és az ország is választja kegyelmedet, és az mi kegyelmes urunk és akkor való avagy ez mostani Magyarországban való királyunk conürmatiója és consensus accedálván, confirmálja kgdet török császár is abban az erdélyi fejedelemségben, kirül hogy ugyan most assecurálja kgdt, mely dolgot elhittem, hogy könnyen is efficiálhat török császárnál kgd. Im én is együtt Forgács

¹¹² Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 283-286. old.

Zsigmond urammal azon leszünk, hogy császárnál és herczeg urunknál efficiáljuk, hogy arrul kgdget levelek által biztassák és certam spem adhassanak róla kgdnek. így uram minden gonosz és veszedelmes állapotot mind magárul s mind az szegény romlott hazánkról nagy jó hirivel és nevével eltávoztathat kgd és maga böcsületes állapottya is helyén lészen és marad. Hogy kedig kgd haddal és erővel akarná az erdélyi fejedelemséget apprehendálni és Rákóczy Zsigmond uramon boszszút állani, kinek csak gondolattyátul is az jó Isten oltalmazza kgdget, abbui ezek az gonoszok következtetnének: Edgyilc, Erdélyben haddal bemenni, mint oly romlott és pusztas országban (kinn – él az Isten – ez mostani állapot szerint az kgd uraságát nem adnám) azt annál is inkább elnyomorította kgd és elpusztította, ott sokáig hadastul nem maradhat, hanem ki köll belőle jönni kgdnek, és így soha könnyebb accessusa nem lehetne az töröknek Erdélyhez, mint ugy, kibül lenne az édes hazánknak és következhetnék utolsó veszedelme és romlása. Második, keresztyén vérben és balálban részesnek lenni Isten előtt fölötte nagy véték és bűn, kgd miatt kedig egyéb gonosszal, kik az hadakozásban szoktanak történni, hogy ha az keresztyén vér ontása is következik, minémü lölki ösmereti következhetik abbui kgdnek, sőt mint lenne az kgd lölkének idvössége és minémü számadással tartoznék az élő Istennek kgd, mint okos és keresztyén ur maga kgd megítélheti. Harmadik, ezbül a két császár között való békesség is fölbomolhatna, abból kedig mennyi fogyatkozása, veszedelme és romlása lehessen országunknak, főképen ha idegen országbeli vitélő népnek köllenék ismég hazánkban jönni, kgd meggondolhattya. Negyedik, maga ily békességes szép uraságát elhadni, kockára vetni ki kgdnek és talán el is veszteni egy romlott és pusztas haszontalan országért, melyet csak éltéig bírhatna is kgd. megítélheti kgd, mi haszna lenne benne kgdnek. Ötödik, attyja jó hírét nevét és egyéb elejét elhadni kgdnek és urával, fejedelmével, királyával magát megnótálni nem volna dicséretes, sőt gyalázatos. Tjtolsó, finis belli csak Isten kezében vagyon és ő rajta áll, magát elfogyatván és véghez nem tudván dolgait vinni, mire jutna igye kgdnek, gondolkodgyék csak jól róla kgd, prudentis vero non est fortunae se committere, sőt az hajdúságot, melyet nagy nehezen szállítottunk le, ismég fölindítani

és azzal édes hazáját fogyni és rontani, esset res vituperis et non laude digna. Mindezeket meggondolván, az Ur Isten jó ésszel és okossággal megáldván kgdet, elhittem, hogy eliget sibi meliorem partém. így az Ur Isten is megáldja kgdet, jó hírében, nevében, böcsületiben előbb megyen az fejedelmeknél, sőt az egész keresztyénségben jó hire, neve lévén gratiajokban is leszen, és mi is jó akarói kgdnek szeretettel szolgálunk kgdnek. Ezeket kedig úgy írom kgdnek mint jó akaró atyafia és atya kgdnek, el is hittem, hogy jó tanácsomat jó néven is vévén kgd tüllem úgy is cselekszik, mint jó s fő keresztyén urnák illik cselekedni, ajánlván kgdnek szolgálatomat, az Ur Isten sokáig éltesse kgdet és áldgja meg minden jókkal. Cassoviae 29. Mártii 1607. Spect, ac Magn. D. V. servitor et amicus, pater et affinis addictissimus Comes Georgius Thurzó. Ezekről mi akarattya és resolútiója légyen kgdnek, kérem kegyelmedet, az én szolgálatomért válaszul írja meg kgd. Es ezt is addálom, hogy ha kgd ő fsge császár urunk consensusával, úgy mint Magyarország királyának engedelmével országunknak kára, fogyatkozása, vérontás és nagyobb zűrzavar indítás nélkül, ő fsge koronás királyunk hűségében megmaradván apprehendálhatja Erdélyt, senkinek az ellen nem lehet, nem is leszen és senki sem irigylő kgdnek, csak ne legyen kgdnek kárával és nagy fogyatkozásával propter causas superius jani collegatas.

Kívül: Paria literaram ad spectab. ac magn. dominum Valentinum Homonnay Cassoviae 29. Mártii datarum 1607.

Homonnay Bálint Ung vármegyéhez

Szinyérváralja, 1607. ápril 3.¹¹³

Magnifici, generosi, egregii ac nobiles domini et amici mihi semper observandissimi. Servitiorum meorum paratissimam etc. etc. Noha szomorú és bús szívvel értem itt utamban, mivel kgtek én felőltem néminémii török követeknek hozzám való jövetele miatt mostan néminémii vélekedéseknek consentiált, ki minemű szomorúságot szerzett énnekem, nem tagadhatom, hogy szívem fájdalmával ne viseljem, mert látja az Ur Isten és az körültem lévő emberek is látják, hogy én még eddig, mióta Ungvárról kijöttem és ide járok, törököt szememmel sem láttam, ajándékát sem vettem, s velek sem nyájaskodtam, sőt kgtek fejenként gondolja meg azt, hogy én az kgtek szép szabadságának és az felséges római császár és kegyelmes koronás királyunk s az török császár között való szent békességnek őrizője s országának szaporítója és terjesztője lévén, eleitül fogva erre néztem sok fáradtsággal, sőt ha kívántatott volna, vérem hullásával s halálommal is szolgáltam volna s igyekezek is szolgálnom ez szegény romlott országnak. Most Unghvár felé való utamban értem, hogy két török követek jövének hozzám, mely törökök előtt, immár az békesség mind az két császár között végben lévén, mint bujdoshattam avagy mint szaladhassak előttök, kgtek meggondolhatja; mindazonáltal én im küldtem két jámbor szolgálómat Macskássy Ferenczet és Hoffman (?) Istvánt az commissarius urakhoz ő kgylmekhez Cassára, kik által az commissarius uraktól ő kgktől más követeket kívánok, kik az török követeknek követségeket meghallják, de ha addig valamiképen történetből reám akadnak, nincs mit tennem, meg kell hallgatnom. De mind ez követség meghallgatásában úgy viselem magamot, hogy sem haza szabadságát, sem az császár urunk és királyunk ő fsgéhez való hívségemet meg nem sértem, bizonynyal elhídigye ktek. Ezzel bizonyítom pedig meg, hogy követségeket elvégezvén én magamtól való válaszáddal el sem bocsátom őket, hanem commissarius uraméknak ő kgylmeknek tudására adván minémű kö-

¹¹³ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 286-287. old.

vetséggel jöttek legyen hozzám, az ő kgylmek köz értelmével való válasszal bocsátom vissza őket, hogy jövőendőben is minden ellenkezők felőlem való ítéleti és balvélekedési akárkinek is leszállhasson ezzel s ne mondhassa senki, hogy *privatis conventiculis* az török nemzetségnek én attam volna valami okot hazánk romlásának vagy valami szabadsága megszegésének, mert látja az Ur Isten az én szívemet, hogy én sem egy, sem más kapitánt sem idegen nemzetet arra nézve hozzám nem hívok s nem is hittam, hogy kgtekre én valakit valami módon fellázasszak, csak egyet is, ki vagy kgteknek és szép szabadságának vagy az két császár között való szent békességnek ellene volna, tudván azt, hogy az ti kgtek szép szabadsága nekem is gyönyörűsleges mint igaz magyar hazafiának. Kgteket azért tisztességesen megkövetvén mind fejenként, valaki én felőliem azt hirdette, hamissan, nem igazán s nem jámborul cselekedte, hogy én hazámnak gonosz kívánója akarnék lennem, avagy voltam volna. De hogy sokaknak hamis ítéleteket felőlem eltávoztathassam, akarom, hogy immár ezt is értse kgtek. mert mostan Zakmárra egyébért semmiért nem térek, hanem utamban találván elől Mátyás herczeg urunknak kegyelwies mandatumát, kiben parancsolja ő fsge, hogy Zatmárt és több végházakat is az ő felsége hűsége alá szerezzek. Ez okáért fáradságomat nem tekintvén, sem az mostani ti kgtektől méltatlan szomorúsággal illetett szűbeli fájdalmamat, hanem tehetségem szerént és minden erőmmel azon leszek, hogy az magyar koronától el ne szakadgyon, sőt mennél hamarább viszaszálljon, kirül is több dolgokról is bőven commissarius uramékat megtudósítottam. Így azért nem is sok időre Isten szent akaratjából hajlékomba Unghvárra igyekezem. Tartsa meg Isten kgteket.

Datum ex oppido Zinyer Varalja die 3. Április anno Domini 1607. Magn., Gener. ac Egr. D. V. amicus et fráter servire paratissinius Comes Valentinus Drugeth de Homonna mpr.

Kívil: Magnifieis, generosis, egregiis ac nobilibus dominis vice corniti, judlium et juratis assessoribus, nec non universitati nobilium comitatus de Ungh, dominis amicis et fratribus mihi semper observandis. (U. 0. fase. 15. nro 22.)

Nyáry Pál a királyi biztosokhoz

Kis-Várda, 1607. április 14.¹¹⁴

„Az kegyelmetek levelét ma, úgymint Húsvét előtt való szombaton adák itt meg énnekem, kiben ír kgték arrul, hogy ujjabb törökök akarnak Homonnayhoz jární; azért azt kgték ne vélje semmi praktikának, mert azok nem egyéb törökök, hanem az kik az botot, zászlót hozzák Homonnay uramnak és confirmálni akarják az erdélyi fejedelemségben. De Homonnay uram azoknak megírta, hogy tovább ne jöjjenek Egernél, valamig kegyelmetekkel szemben nem léssen.” Tudósítja továbbá Nyáry a királyi biztosokat, hogy Kis-Várdából a jövő szerdán indul meg Rozgony felé. Homonnay Bálint is készül oda, jó volna neki megírni, hogy egyúttal fáradjon fel Kassára is. Ne gyanakodjanak reá azok miatt a török csauzok miatt, mert megnyughatnak abban, hogy hírok nélkül semmit sem cselekszik. – Ha kívánják, reversalist ad és kötelezi magát, hogy Szathmárt is át fogja adni, ha majd bemegy az erdélyi „uraságra”.

¹¹⁴ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 288. old.

Perneszy Gábor kővári kapitány Homonnay Bálinthoz

Kővár 1607. ápril 21.¹¹⁵

Nagy Szombattul fogva máig minden nap ily hireink gyakran jöttek bizonyosan, egymódon mondván, hogy Isten Rákóczy Zsigmond uramot Fogarasban az vajdaságbul kivette gutta ütés miatt és kórságverés miatt ötöd napig nyögven és most Fogarasban fekszik halva. Egy erdélyi ur barátomhoz kültem vala igen titkon, ki által ez czéduláját külte, kit Nsgodnak kültem, szóval azt izente ő is, hogy megholt Rákóczy uram, azért most forgolódgyék ő nsga, ha mit akar Homonnay uram, mert bizonyára ujjabb praktikától félő, holott Szilvássy most is Radulhoz ment postán Havasalföldében.

¹¹⁵ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 288. old.

Bornemissza Józsa deák huszti kapitány

Homonnay Bálinthoz

Huszt 1607. április 24.¹¹⁶

Továbbá írja nsgod, hogy az Rákóczy urammal való dolog felől való pactálásért Rozgonban az commissarius urakhoz kell menni nsgodnak, kit az Ur Isten engedgyen nsgdnak kedve szerint véghez vinni. De énnekem ez estve írják Szigetről, hogy egy Erdélyből jött ember beszéllette bizonyosan, hogy Rákóczy uram Fogarasban menván megholt volna, de bizonyosan én nem írhatom nsgdnak.

¹¹⁶ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 288. old.

Homonnai Drugeth Bálint Thurzó Györgyhöz

Ungvár, 1607. ápril 24.¹¹⁷

Spectabilis et magnifice domine pater mihi observandissime etc. etc. Látogassa az Ur Isten kgdet lölki testi áldásával nagy szerencsésen. Tegnap napon és ma viszontsággal Erdély felől minemű leveleim érkeztenek, in paribus ezen levelemben betakarván im kgdnek megküldöttem, mely hirnek – bizonyságom az én Istenem – semmit sem örülök, sőt atta volna az Isten, ha ugy vagyon is, bátor ne történt volna. De ha immár valamiképpen az dolog bizonyos kezd lenni, kgdet mint szerelmes jó akaró uramat, apámat böcsülettel kérem, az dologban adgyon énnekem tiszta szivbül való tanácsot, mihez köllenék énnekem magamat tartanom, ha ugyan halála történt az apámnak a mint írják; ha az kgd bölcs s igen okos tanácsa, melyet ezen levelem megadó szolgám által akarok értenem, tiszta szivbül azt javallaná, én ugyan mostan elvenném az botot és zászlót etc. Az igaz Isten láttya szivemet, ez dologon nincsen semmi örömöm, mert én mindenenkben az kgd bölcs tanácsához akarom tartanom magamot, csak hogy tudgya kgd az erdélyiek állapottyát, félő, hogy ez alatt ismét valami zűrzavart ne inditsanak, sőt megszolgálánám kgdnek, írna kgd az commissarius uraknak ő kglmeknek is, a hirt hallva küldené emberét Erdélyben s az én személyemet commendáltatná az országnak, hogy ismét valami új dolgot ne inditsanak az országban. Még is, még is böcsülettel kérem kgdet mint szerelmes apám uramat, minthogy kgdre biztam magamat, a dologbul adgyon oly tiszta szivbül való tanácsot énnekem, az mely lehessen jelen álló dolgomnak szép előmenetére és böcsiületire. Isten sokáig éltesse kgdet jó egészséggel. Datae ex arce mea Ungvár die 24. mensis Aprilis anno 1607. Spect. ac Magn. D. Y. servitor et tilius deditissimus Comes Valentinus Drugeth de Homonna. (Másolat u. o. Act. Thurz. fase. 100. nro. 3.)

¹¹⁷ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 289. old.

Thurzó György Mátyás főherczeghez

Árva vára 1607. ápril 29.¹¹⁸

Küldi Homonnay Bálint levelét, melyben tanácsot kér tőle, hogy mi tévő legyen arra az esetre, ha Rákóczy Zsigmond halálhíre igaznak bizonyul? Ivözli továbbá a főherczeggel a levélre adott választ is. Megirta a biztosoknak, hogy Rákóczy halála esetére ne engedjék meg a vajdaválasztást, hanem várják be a király további elhatározását. Tanácsolja, hogy küldjön a főherczeg futárt Erdélybe, nehogy a rendek a törökben bizakodva a király sérelmével vajdát válasszanak. A futár először Kaszára menjen, s ha Rákóczy valóban meghalt, tanácskozzék a biztosokkal a teendők felől. Irni kellene Homonnaynak, Báthory Gábornak és Nyáry Pálnak, hogy a vajdaválasztást minden módon akadályozzák. Homonnayt jó reménységgel kellene biztatni jövőő promotiója felől, „ut spe bona fretus aliquod attentare non praesumat.”

¹¹⁸ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 289-290. old.

Homonnay Bálint a királyi biztosokhoz.

1607. május 4.¹¹⁹

Spectabiles ac magnifici domini etc. etc.

Álgya meg az Ur Isten kegyelmeteket minden kívánsága szerint való jókkal nagy szerencsésen. Vöttem az kgtek böcsületes levelét, melyet minden részében megértettem. Ahol kgtek engemet arra int, hogy az hivségben állhatatosan viseljem magamat, láttya az Ur Isten, hogy eleitől fogva az én kegyelmes fejedelmemhez, koronás királyomhoz hív voltam, de ha némely embereknek szaporán szóló csácsogó torkokat én be nem dughatom, vagyon Isten az egekben, ki megszánnya az én abban való ártatlanságomat, bedugja torkokat azoknak is. Ami az tatárok feljoveteli felől való hirt illeti¹²⁰, az kgtek leveléből azt is értem, melyben sem most sem az előtt nem volt semmi hírem, sem tanácsom, igyekeztem avagy még csak gondolatom is, hogy én édes hazámnak s kedves nemzetemnek tatárral avagy törökkel, sőt akárminémű nemzettel is ártani igyekeztem volna, amint az elmúlt napokban való leveleimből (igy) elég nyilván kgtek előtt declaráltam, melyet az budai és egri basáknak kgtek kívánsága szerént írtam vala, hogy az tatárokat alá küdgyék. azért ebben is mindenestül fogva ártatlan voltam. Annak fellelte tudgya azt kgtek, mivel én töllem az is tiltva vagyon, hogy ennek utánna sem levelem sem penig postám ne járjon az ő felsége kegyelmes resolútiójáig az basákhöz az botnak és zászlónak elvétele felől¹²¹, én mind ahhoz tartottam is magamat, igen gyakorta olvasván azt az rozgoni végezésünkben való jedzésékét is, az melynek observálására mostani levelében int kegyelmetek, de én az mint érteni, ennek az hónapnak még tizenötödik napján megyen be Turzó György uram, az én jó akaró uram apám Bécsben, melyre képest az én resolútióm ő felségektől mennyi időre haladjon, meggondolhatja kgtek. Inkább azt szolgálнам én meg kgteknek, írna Turzó György uramnak kgtek, az ő felségek

¹¹⁹ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 290-292. old.

¹²⁰ A Porta Erdély és a két fejedelemség megrendszabályozására gyakran alkalmazta a Krimi Kánság lovas hadseregét, azonban ez a haderő eléggé megbízhatatlannak és kezelhetetlennek is bizonyult.

¹²¹ A török jogszokásnak megfelelően a hűbéres fejedelmi jelvények.

kegyelmes resolucióját bocsátná alább minél hamarébb ő kegyelme, hogy én is ennyi számtalan rágalmozó nyelvektől oltalmazhatnám meg magamat, mert én az mint látom, semmi oly nyavalyája hazánkknak s kedves nemzetünknek immár nem történhetik, melyet az én nem jó akaróim szegény fejemnek nem imputálnának, ki miatt mely nagy fáradtságos és keserves gondokat szenvedek itt egy kis szigetkében, annak nehéz voltát, minthogy ártatlan szenvedem, meg nem mondhatom, mely ellenem s felőlem való hamis vélekedésekből tudora mingyarást kimenekedném, ha az ő felsége kegyelmes resolúciója elérkeznék. Végezetre, noha Imreffy uramnak sem tisztí nem mutatta, sem penig arra rendeltetett személy nem volt, hogy az én előmenetelemnek időnap előtt ő kegyelme derogált volna, bizonyosan megérttettem, hogy Erdélynek legnagyobb részét behirdette immár, hogy Husztval s Kővárall¹²² contentált engemet ő felsége a mi kegyelmes urunk és immár nem élek ezután az erdélyi fejedelemségnek titulussával. En azt tuttam, hogy az miket Rozgonban végeztünk, azok oly titokban legyenek, hogy azokat minden imily-amoly helyen nem kezdik minden emberek idő nap előtt beszélleni, de a mint eszemben vettem, az is tudgya azt, a kinek semmi gondgyának nem kellene reá lenni, ám megláttya azért kgtek, mit cselekedgyék, legyen jó gondja reám kegyelmeteknek. En minden igaz dolgaimban az Istenre s kegyelmetekre bíztam magamat. Isten sokáig éltesse kgteket jó egészségben. Datae ex insula mea Lakorriensi die 4. mensis Maji anno Domini 1607.

Spect. ac Magn. D. V. servitor et fráter addictissimus Comes Valentinus Drugelitt de Homonna mpr.

Saját kezével: Valami jókat ő felsége én velem cselekszik, maga hiv és állhatatos jó szolgáljával cselekeszi ő felsége, megbizonyítom, ha élek. Csak kérem ugyan az Istenért kgteket, ne késsék ő felsége kegyelmes és bizonyos resolúciója, legyen hamar. mpria.

Külön darabka papiroson szintén saját kezével: P. S. Most jutának az szatmári követek hatan vagy heten, kiket beküldök kegyelmetekhez késedelem nélkül; azért kgteket kérem, lássa jó szívvvel őket és szép

¹²² A két várat még Bocskai hagyományozta fővezérére, amely adományt a király is megerősítette.

csendesesen kell eleikben adni az dolgot; ezek igen háborús elmével vadtak, jó biztatás nélkül szűkölködnek.

Másik darabka papiroson azon kézzel, mely a levelet írta: P. S. Az szegény debreczenieknek számtalan ínségek vagyon, a mint panaszkodásokbul értem; kgteket ezért szeretettel kérem, az elébbi törvényekben s állapottokban tartsa s oltalmazza szegényeket, mert ebben bizonyos vagyok, ha kgtek sokféle sebeket szegényeknek nem remedeálja, egyszersmind felkelnek s szemünk láttára, a ki közüllök hova ellát menni, elmegyén, mert az török is nyomja őket, mi is s nem tudom, hova szakadhatnak szegények.

Harmadik darabka papiroson azon kézzel: P. S. Immár szintén bepecsételni akarom vala ez kgteknek szóló leveletem, hogy Turzó György uramtul érkezék egy szolgám, az minémű leveleket hozott, kgteknek im megküldöttem. Az Rákóczi uram halála felől, ha mi bizonyost érthetek ezután, kgteknek értésére adom; én nem bánám, bátor ez a hír igaz ne volna.

A levél hátán: Spectabilibus ac magnificis dominis Sigismundo Forgách de Ghiymes et Andreae Dóczy S. C. R. M. consiliariis ad partesque Hung. super, delegatis commissariis, necnon comitatumn Nogradiensis et Barsiensis comitibus etc. dominis fratribus mihi observandissimis atque confidentissimis, Cassoviae. (Nemzeti Múzeum könyvtára, Jászay gyűjtemény VII. 159.)

Homonnay Thurzó Györgyhöz

1607. május 4.¹²³

Kegyelmedet mint jó akaró becsületes apám uramat szeretettel kérvén, ő fsgé kegyelmes resolútiója késedelmes ne legyen; én minden igyekezetemmel, szándékommal, cselekedetemmel tiszta sziből csak azon leszek, miképen lehessenek ő felségeknek leghivebb szolgálók s igaz kezek-lábok.

¹²³ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 292. old.

Thurzó György Koháry Péterhez

Bécs, 1607. május 18.¹²⁴

Generose ac egregie domine et amice nobis observandissime. Salute cum servitii etc. etc. Nem kételkedünk felőle, hogy mindazok, kiktől kegyelmeddel volt beszélgetésünk, eszébe hogy jól ne tartatnának kgdnek, de mindazonáltal im jegyzésben is ez levelünkben becsinálván kgdnek megküldöttük; ha mi penig ez írásból, az miről szóllottunk, elhagyatott volna, tudgyuk annak az kgd elméjétől befoglaltathatását. Homonnay Bálint és Báthory Gábor uraméknak szóló leveleimet im kgdnek küldöttük, ő kgeknek szolgálatunkat ajánlván adgya meg levelünket kgd, szóval való izenetünket is megmondván. Isten éltesse kegyelmedet. Viennae 13. Maji anno 1607. D. Y. Gen. ac Egreg. servitor et amicus Comes Georgius Thurzó nopr. Kívül: Generoso ac egregio domino Petro Koháry etc. domino amico nobis observandissimo.

¹²⁴ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 292. old.

Thurzó György véleménye az erdélyi fejedelmi szék betöltése tárgyában

Bécs, 1607. május 13.¹²⁵

1. Miérthogy Erdély eleitől fogvást az magyarországi királyhoz hallgatott és az koronától függött, valami oly új dologgal attól magokat ne idegenítsék, sőt az fejedelem választástól el is szünyyenek ő felségének Magyarország koronás királyának akarattya nélkül, hanem az kit ő felsége választ és confirmál, ők is ugyanazont s ne egyebet uraljanak, holott mindenkor az ő felsége méltósága abban is megböcsültetett, azon kötelességhez igyekezzenek azért ők is magokat alkalmaztatni.

2. Az diplomához is ne bizakodgyancak, holott az csak Bocskayt illette, de meghalván Bocskay annak is az diplomának vége szakadott, úgy hogy Erdély azon Magyarországnak koronás királyához, az kitől azelőtt függött, szállott s ne is valami új veszedelmes dologhoz, hanem az előbbi jó szokáshoz támaszkodgyanak. szükséges.

3. Az fejedelem-választásba ő nekik semmi módgyok avagy alkalmatosságok nincsen, holott római császárnak mint Magyarország koronás királyának consensusa nélkül nincsen ő nekik az fejedelem-választásban szabad electiójuk.

4. Bocskay Erdélynek nem is választott fejedelme lévén Erdélyt erőszakképen vette kezéhez, kiből hogy mind Magyarországnak s nekie is nagyobb romlása és veszedelme ne következék, az jó békességnek megszörzésében oly dolgokra is ment ő felsége, az kit contra jus coronae ugyan nem is cselekedhetett, ha az közönséges csendes állapotot nem tekintette volna, az kinek az urak közül ugyan akkor is sokak az ország képében contradicaltak.

5. Ha valamit akarnának az előbbi jó szokások ellen indítani, abból ő felsége méltóságát semmiképpen megkisebbiteni nem engedheti, sőt az törökkel való békességnek is nem kevés akadályára volnának,

¹²⁵ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 293-294. old.

az kiből az mint Magyarországnak pusztulása ujluna, ugy őket utolsó veszedelem találná.

6. Ő felségéhez koronás királyunkhoz és Magyarországhoz erős hittel kötelesek lévén, ha azt meg nem állanák, holott még attól magokat meg nem mentették, sem ő felsége föl sem szabadította, gondolkodgyanak jól rólla, mindenek között minemű hitetleneknek ítéltetnének, az kiért rajtok Istennek is kemény haragja és büntetése lenne.

7. Minthogy ott az urak közül sokan vadnak, az kik ő fölsége tanácsságára hittel kötelesek is, azokon állván penig Datum nélkül, de mint a Koháryhoz írott levél melléklete nyilván ugyanakkor és szintén Bécsben kelt. főképen az országnak dirigálása, lehetetlen, hogy lölkök ösmereti ellen valamit olyat mást cselekedhetnének.

8. Az török fogadása, az mint mindeneket megcsalt, őket is hogy Magyarország koronás királya segítsége nélkül valamely fejedelemtől megoltalmazhassa, abban bizakodniok haszontalan, azért minden dolgokat jól meggondolván az római császártól mint Magyarország koronás királyától elszakadni ne igyekezzenek, de inkább hozzá folyamjanak.

9. Miérthogy ez ideig azzal mentették magokat, hogy nem Bocskay de Rákóczy választásokra is az kételenség vitte, most immár előttök semmi oly eltávoztatlatatlan készerítés nem lévén várjanak ő fölségétől és kegyelmes resolútiójától, holott ő fölsége is lám mint Homonnay uramot, mind pedig Báthory Gábort már sedálta. Hol pedig mind ezekkel sem gondolnának, azzal bizonyítják, hogy koronás királyunkkal és Magyarországgal erős hittel lett szövetségeket megállani nem akarják. (u. o. Act. Thurz. fase. 90. nro 33.)

Forgách Zsigmond Thurzó Györgyhöz

Kassa, 1607. júl. 2.¹²⁶

Homonnay uramon sok látogatási lévén az Istennek megcsendesedett, miolta kijött Erdélyből Rákóczy uramtól. Az erdélyiek igen akarják az dolgot, nem olyan szelid immár Rákóczy Zsigmond mint az előtt, mig fél vala. Köszönnye azért csak az kassai gyűlésünknek, mert talán most Makoviczában bánkódnék.

¹²⁶ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 294. old.

Ismeretlen levél író Thurzó Györgyhöz

1607. augusztus 1.¹²⁷

Csillagh bégnek vagyon egy magyar deákja, kit Ali basa küldött volt Homonnay Bálinthoz, de Homonnay eleiben sem bocsátotta, úgy anyyira, hogy hírét meghallván mingyárást megizente, hogy ha sietséggel el nem jó onnét, levágatja, sőt ha ennek utánna ismét valaki oda ő hozzá menne követségül, mindgyárást levágná azt is, mondotta. Ebből is megtetszik azért, hogy igaz körösztýén ember Homonnay, római császár urunknak és az egész körösztýénségnek jó akarója. Az török császár ajándékát, melyet Ali basa Homonnaynak küldött volt, tegnap előtt visszahozták.

¹²⁷ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 294. old.

Péchy Simon Homonnai Drugeth Bálinthoz

Enyed, 1607. september 25.¹²⁸

Illustris ac magnifice domine, domine mihi semper obsequiis colendissime, servitiorum meorum etc et.

Az mindenható istentől nsgdnak jó szerencsés bódogh ... és jó hirrel névvel tündöklő emlékezeti előmenetelt kívánok minden dolgaiban. Beteges állapottal érkezvén házamtul ez gyűlésre ... az urunk ő nsga hivataljára. ugyan meg hogy Nsgdnak jámbor szolgálja által kedvesen íratott levelét láthattam és mind Nsgdnak s mind szerelmes fiának jó egészségéről tudakozhattam, kiknek én nagy jó szerencsés hosszú életet egész nemzetségünknek és mindnyájunknak öröme az seregeknek Urátul, Istentűi tiszta szívből kívánom.

Az nsgd írása szerint törekedtem a Jónás vajda jószága megadatásában urunknál, ezen szóval való választ hagyá irnom ő nsga felölle. hogy az Uyvárhoz való jószág, kitől Sigmond fejedelem ezelőtt minden jószágokat elosztván, szaggatván sok időtiil fogván mind országostul munkálkodik azoknak restituálásában. lám ő nsga minden Kővárhoz tartozó jószágoknak békességet hagy. ebben is, ha oda való volna nem bántaná Jónás vajdát etc.

Ezek után. minthogy kívántatott, mutatám urunknak ő nsgának az nsgd nekem küldött levleit, kiváltképen maga kezével való írását. kit ő nsga csak kedvesen mosolyga és az követség mondásban sem tartana ellent, de az itt benn való unió jól tudgya nsgd mit kíványon. Azon kívül legyen Istennek hála mindenekből tűrhető állapotban vagyunk és semmi időben feledékenségbn az nsgd dicséretes emlékezeti nállam nincsen. Adna az Ur Isten, ott künn is szegény nemzetünknek csendességet és közönséges megmaradást, kire nsgdnak szükségesképpen tudom vigyázása is leszén.

En nsgdnak az én kegyelmes uram, fejedelmem után szegény megromlott hazánknek java mellett azon tiszta szívből való jó akaró igaz szolgálja vagyok, a mint ennek előtte is azt én bennem megtapasztal-

¹²⁸ Levéltári kutatások. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 602-603. old.

hatta, Tarcsa meg az Ur Isten nsgdot sokkáig nagy bódogul, virágzó jó szerencsés életben, szerelmes gyermekével egyetemben.

Datum ex oppido Enyed die 25 septembris anno Domini 1607.

Ejusdem Illustris ac magn. D. V. servitor addictissimus et obsequentissimus Simon Péchy mpr.

Kívül: Illustri ac magnifico domino domino Comiti Valentino Drugeth de Homonna supremo Regni Hungáriáé Consiliario et exercituum ejusdem generali Capitaneo, necnon Comitatuum Zempleniensis et Máramaroisensis perpetuo Comiti et domino mihi summis semper obsequiis colendissimo et confidentissimo.

Homonnai Bálint Thurzó Györgyhöz

Ungvár, 1607. október 5.¹²⁹

Bizony dolog, eddig is felszáguldottam volna kglmedhez valamelyik várában találtam volna kgdet, de látja Isten egészségem nem volt, ki miatt most is erőtelen vagyok. Mostan azért aránzom, hogy Szepes vármegyében elmehetek, ha kgd jó akarattya és oda jó kgd. Az miben az én kegyelmes uram fejedelmem, koronás királyom nekem kgd által parancsol, kgddel egyetértvén tiszta szívvel és minden erőmmel akarok ő fsgének szolgálnom

¹²⁹ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 294-295. old.

Forgács Zsigmond Thurzó Györgyhöz

Kassa, 1607. október 22.¹³⁰

Hogy kglmed Váralján szemben légyen Homonnay urammal, értetem az kgd leveléből. Én az kgd levelét megküldtem vót Homonnay uramnak, reméllem, örömet megyen kgdhez, mert alig várja érteni az ő fsge resolútióját ő kgylnie. Hallottuk vala, hogy beteg vót ő kegyelme. Adgya Isten, kgtek végezzen minden jót.

¹³⁰ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Társ. – 1899. – 295. old.

Homonnai Drugeth Bálint Pallay Pál hajdu kapitányhoz

Ungvár, 1607. november 11.¹³¹

Köszönetem után atyámfia Pallay Pál, nem tudom én azt honnan érdemlitem, hogy az előbbi jó híremnek, nevemnek, becsületes, szép emlékezetemnek gyalázatyára igyekeztek: holott én az ő felsége Császár urunk, koronás királyunk tekintetes követével az tekintetes és Nsgos Turzó György apámmal mind az ti javatokról úgy mind szintén az magam és édes hazánk javáról jó végre tractáltam, de az míg én oda jártam, ti idehaza zűrzavart csináltatok, kihén sem hírem sem tanácsom, sőt sem akaratom sem szándékom. Nagy méltatlanul, gyalázatosan az én nevemre kiáltottatok, az kiért az Istennek nagy ostroma szállhat fejetekre. Jobb volna azért Pallay Pál teneked morváai avagy baraszalai köntösben az én jó akaratommal asztalomon velem edgyütt egy tálból és pohárból enned és innod, mind az előtt, hogy sem mint vont aranyba és sok külömb-külobb féle drága ruhákban az én te tölled való idegenségemet és nagy gyűlölségemet magadra vonnod. Ha azért az te sokszor való esküvésed igaz, hogy énnekem jó akaróm vagy, azt velem akképen hitesd el, hogy az miképen az ti feltámadástokban veletek egyet nem értettem, akképen el is oszoljatok sőt Nagy András barátunknak és az több vitézeknek értésére adván az Tiszán át ne jöjjetek, sőt ugyan eloszoljatok és lecsillapodgyatok, hogy nagy veszedelem reátok ne következék, az ki bizonyai megkövetkezik. De ha magatokban eloszlottok és magam mind ő fsge avagy az Commissarius urak és az ország között dolgotokat az miért feltámattatok, ha tudhatnám, örömmel el igazítanám. Mert jól tudgyátok, hogy mióta az szent békesség meg lött, az békességnek semmi nemű czikkelyiben bennünket meg nem háborítottak, sőt ha el nem csillapodtok mind koronás királyunk ellen és édes hazánk s nemzetünk és én ellenem lészen az ti feltámadástok, az kiből mi következhezzék, jól meggondoljátok. Isten velünk.

Ex arce nostra Ungvár die 11. novembris anno 1607.

¹³¹ Komáromi András. A szabad hajdukra vonatkozó levelek és okiratok. / A- Komáromi. // Magyar Történelmi Társulat, 1900 – 429-430. old.

P. S. Im írtam Kassára Forgách uramnak, hogy sem Moldvában és Erdélyben s' Havasalföldében ellenetek ne írjon és az vármegyéket is reátok ne támassa, ha eloszlottok, hanem ők kgtek csendességben legyenek. Mert bizonyára, ha el nem oszlottok, mindéltig míg ez világ fenn áll az gyalázatya nyakatokon marad. (Másolat. Aláírás nélkül, de kétségtelenül Homonnay Bálint levele.)

**Illustrissime domine domine, et páter observandissime
et charissime. Servitiorum meorum paratissimam
commendationem¹³²**

Az Úristentől ő szent felségétől kívánok Nagyságodnak minden hozzátartozó szerető jóakaróival együtt boldog, jó szerencsés, egészséges életet.

Vévén alkalmatosságot Kellemesi Mihály uram megjöveteléből, akarék rövideden Nagyságodnak erről írnom, noha egyéb dolgokról való írásim volnának, azoknak mostan békét hagyván.

Értettem bizonyosan némely levelekből, és bizonyos emberektől is, hogy némely rövid elméjű embereknek elméjek az hajdúknak hitván, módotlan zenebonájokhoz képest minemű egyenetlen Ítéletben legyenek némely emberek felőliem, kik ellen tudom Nagyságod az én jóhiremben-nevemben mindenek ellen oltalmazom; mindazáltal azok ellen, az kiknek születések hozta az nyughatatlan elmét sok irogatást, és kémség színe alatt hamis izengetést: akarom Nagyságodnak jó lelkiösmeretem szerint (kinél nagyobb gazdagságom nincs is) elmémet megnyilatkoztatnom. Bizonyára semminemű tractám, sem titkom az fellázadott módnélkül országunkban széylelnyargaló hajdúsággal egy csepp sem volt, s nincs is; bizonyosan is Írhatom Nagyságodnak: császáruk ö felsége udvarában tisztességes szolgálatban, egy puskával karddal örömesben enném kenyeremet, hogy sem mint hazánk s nemzetünk ellen támadttakkal barátkozván, avagy magamat közikbe adván. Ennen magamtól akarom, hogy nagyságod ezeket értse.

Exitus acta probabunt. Magam felől Nagyságodnak egyebet nem írhatok: eléggé csudálkozni nem győzőm Nagyságod felőlem való feledékenységet, emellett idegenséget, hogy sem levelével, sem még csak valami ifn követ által is meg nem látogatattat, sőt inkább örömesben ad helyt holmi utánnam leselkedő hitvány embereknek irogatásának, s izengetésén ek, kiből megtetszik ez is, ez mostani élete fogyása kereső hajdúság között való fejedelemnek lenni akarnak Nagyságoddal

¹³² Okmányok az 1607. és 1608. évek történetéhez. Torma Károlytól. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 1. kötet – 1867. – 141-142. old.

elhíttetni az emberek. Magamat Nagyságodra támasztom, eleitől fogva való természetemről gondolkodván Nagyságod magában kivéven az hamis nyelveket, kinél ártalmasb fegyver nincsen. Hogy pediglen Nagyságodnak ritkán irok: oka nem egyéb, (mert az fiúi engedelmeséget, és szolgálatot, minden ez világi okokat hátrahagyván, követtem s követni is akarom Istennek szent parancsolata szerint) hanem biztomban irok nagyságodnak, mint uramnak böcsületes atyámnak, – néhány Nagyságodnak írott leveleimet oly helyekről némelyeknek páriáját szolgáltaták kezemhez, ki miatt Nagyságod jó bölcs ítéleti rajta, hogyha elmémnél akadályom nem találkozhatott-e miatta? Röviden akarom ezekben magamat megnyilatkoztatnom Nagyságodnak. Tartsa meg Isten Nagyságodat jó szerencsésen jó egészségben minden Nagyságodhoz tartozókkal egyetemben.

Datum ex Ungvár, die 13-a Novembris, Anno Domini 1607.

Illustritatis vestrae servitor et filius addictissimus Comes Valentinus Druget de Homonna.

Czímzett: Illustrissimo domino domino Sigismundo Rákóczi Principi Transilvaniae, sicularum comiti, partiumque regni Hungáriáe domino, domino et patri mihi charissimo et observandissimo.

Homonnai Drugeth Bálint a királyi biztosokhoz

Ungvár, 1607. november 17.¹³³

Spectabiles et magnitici domini domini et fratres nobis observandissimi. Servitorum nostrorum paratissimam etc.

Istentől minden jót s' jó egészséget kívánok kgteknek. Az mely szolgálmat kgtek tecczése szerint az hajdúság köziben bocsáttam volt levéllel teljes tehetségem szerint intvén az leszállásra im ezen órában érkezék, micsoda válaszal bocsátták légyen az szolgálmat verissima páriáját leveleknek vévén, noha sok embertelenség vagyon benne im oda küldöttem kgteknek, hogy szándékokat értvén kgtek mindenekben vehessen alkalmatosságot. In specie az levelet magunknál liattam, holtott pedig ugy bocsáttam volt az szolgálmat, hogy az levél mellett mindent megkémléljen, vigyázattyában vette azt is eszébe, hogy ott Monok táján akarnak minden rendelést magok között tenni, onnéd oztán Szikszó vidékén akarnak megszállani az törökhöz közel. Ez mellett látta azt is az szolgál, hogy egy hajdú szintén akkor érkezett egy nagy csomó levelekkel, nagy hálákat adván Istennek, hogy az réven békével jöhetett el, kinn igen nagy örömben voltak minyájan. Hihető, hogy valakitül valami biztatások legyen az Tizsántúl s' az nem jó, annak fölötte az sem dicséretes dolog, hogy az réven nincs semmi vigyázat, az nem járhat békével, az ki ide által ugyan nem akarna jönni. Az mi illeti az particulát, az hol azt írják, hogy három szolgálmat bocsátanám közikben, nekem az így teccik, hogy elbocsátom egy jámbor szolgálmat, kgtek másikat. Zemplín vármegye is egy atyok hát, kitül írtam is Zemplín vármegyében s' ha kgteknek jó tecczése mingyarást adgya tudásomra kgtek, mely nap s' helytt találják azok ketten az kgtek jámbor szolgálját, értsük az végét mit akarnak, így jobbnak tecczik, hogy sem mint csak az magam szolgálai mennének. Ezt sem akarám hátra hadnom, Thurzó György uramnak ő kgylmének érkezék levele, melyben írja, mint egy valami jeles hírt, miképen írta légyen meg Császár urunknak ő felségének az én válasz tételemet, melyet látván ugy tecczik inkább

¹³³ Komáromi András. A szabad hajdúkra vonatkozó levelek és okiratok. / A- Komáromi. // Magyar Történelmi Társulat, 1900 – 430-432. old.

niegbetegedöm, mert az mint kgtéknek írta, azt írta ő fsgének. hogy én reá feleltem az szertelen (?) hajdúságnak leszállítására, kit az igaz Istennel bizonyítok, hogy és arra magamat nem kötöttem s' nem ajánlottam, mert tudom mi voltokat s' hát így az jöne ki belőle, hogy én akaratomból avagy biztatásomból lázattak volna fel. holott tudgya az én kegyelmes Istenem, ő szent felségét hívom bizonyságul, hogy szintén annyi végezésem és tractám vagyon velek, mint az Istennek egyik szent angyalának. Elveszett volna az eszem úgy, ha én ő felségének Thurzó uram ő kegyelme előtt arra kötöttem volna magamat az mi lehetetlen, tudgya kgyd azok nem valami emberséges emberek, hogy jó módgyával valami jót végezhetne ember velek könnyen, pór, paraszt, pajkos, pandúr gazemberekkel neliéz embernek megalkudni. Azért minthogy ő fsgétül Thurzó uramnak instructiójában az nem is volt, mint tuttam volna én arra felelni, bizony ő kgylmétől nem reménlettem volna, hogy ő kgylme császár urunk ő fsgének így commendáljon. Azért kgteket kérem találjon módot benne, ő fsgének nehézsége reám ne szálljon, mert valamit Thurzó uramnak mondtam, abban most sem vonzom meg magamat, mert ezt akkor is csak szó beszéd közben mondtam, hogy én leszek egyik, az ki kgytekkal az többekkel össze, teljes tehetségem szerint azon leszek, hogy mennél jobban lecsendesítsük, most is ugyan aztat mondom, sőt az mind kgtéknek Hegyi György szolgálmtól megizentem, ha az ur Isten ennél nagyobb nyavalyát reám nem bocsát, ki elég nagy rajtam, mind annyi erőtelenségeimel is s' ilyen betegen hova hamarább lehet kiszállok és teljes tehetségemmel azon leszek, hogy valamint s' valahogy az zűr-zavar csöndesedgyék. Bizonyosan higgye ktek, hogy ha valami jó módgyát találnánk lecsendesitnénk, szintén olybá tartanám, mintha nyakamról vetném le őket. Hiszem penig az Ur Isten csudálatos emberi reménség kívől is jó végét rendeli. Isten éltesse kgteket jó egészségben.

Datum ex arce nostra Unghwár 17 die novembris anno 1607.

Spect et magn. D. V. servitor et fráter addictissimus Comes
Valentinus Drugeth de Homonna.

Homonnai Drugeth Bálint a királyi biztosokhoz

Ugvár, 1607. november 19.¹³⁴

Spectabiles ac magnifici domini et fratres nobis observandissimi. Servitiorimi nostrorum paratissimam commendationem.

Istentől sok jókat s' kedves egészséget kívánok kgteknek. Ezen órában érkezék meg kglmktől Hegyi György jámbor szolgám, az kgtek Credientiáját megadá és az mellett az kgtek izenetit megmondotta, kiből értem az kgtek állapottyát, hogy semmiképen immár kgtek ki nem szállhatna, az bizony nem öröm, ha kgtek mellé szállhattam volna, annak örültem volna inkább. Az assecuratoriát is megadá Hegyi György jámbor szolgám, melyet hogy kívánt volna nem hattam vala, az mint egynehányszor kteknek meg írtam, mint ilyen beteges állapotomban semmi közönséges jónkra nézendő dologban magamat nem kiméllem. De nem tagadhatom el, nem felejtetem, szomorú az szivem rajta jövendőhöz képest, az mint császár és herczeg urunkat, ő felségeket informálta Turzó uram, irván azt ő fsgednek, hogy én arra feleltem, hogy le szállítom őket, mert az ur Isten úgy áldgya életemet, hogy énnekem ezekkel az kóborló hajdúkkal soha sémmi értelmem sem titkon sem nyilván nem volt s' nem is feleltem én Turzó uramnak soha arra, hogy le szállítom, hanem mondtam azt, hogy örömezt érte leszek tehetségem szerint csendesítem őket, de holott országul sem tudunk velek valamit végezni, egyedül hogy feleltem vóna én arra. Hogy peniglen hazámhoz s' fejedelemhez való hivségei kgtek s' mindeneknél tekéletesb legyen, az magam szolgálai által velek semmi tractát nem indítok, hanem az mint immár is kgteknek megírtam, válaszszon kgtek egy meg hitt bizonyos embert, másikat én bocsátok, harmadikat Zemlyén vármegye bocsát s' mind ilyen betegséggel is magamat kivontatom szekeremen s teljes tehetségem szerént minden igyekezetemmel, kgtekkel és urak, vármegyékkel egyértelemben és akaratban lévén fáradok s' munkálkodom benne, mert ha lehetne nem csak adományimmal s' fáradságommal de véremmel is használ-

¹³⁴ Komáromi András. A szabad hajdúkra vonatkozó levelek és okiratok. / A- Komáromi. // Magyar Történelmi Társ, 1900 – 432-433. old.

nék hazámnak s' ha ugyan nem végezhetnénk velek tracta által, az-
zal bizonyítom meg, hogy igaz tagja vagyok nemzetemnek, hogy szép
szabadságomért az vármegyékkel élek, halok rajtok, kiből az Ur Isten
mind módot szab előnkben. Isten éltesse kgteket.

Datum Ungvár 19. novembris anno 1607. S. ac. M. D. V. servitor et
fráter addictissimus Comes Valentinus Drugeth de Homonna.

Homonnai Drugeth Bálint a királyi biztosokhoz

Zemplén, 1607. november 26.¹³⁵

Spectabiles a magnifici domini etc.

Kivánok Istentől kgteknek minden lelki és testi áldást, boldog jó szerencsés hosszú életet megadatni. Az kgtek levelét böcsülettel vet-tük. Az mi az magam személyemnek állapottyát illeti, bizony dolog, hogy elég betegessen kellett liázamtul megindulnom, úgyannyira, hogy félek azon, hogy ennek utánna nehezb nyavalya reám ne követ-kezzék. De én mindazonáltal is nem tekintvén ilyen erőtelenségemet, hazámhoz való szeretetemet és természet szerint való koronás kirá-lyomhoz, fejedelmemhez tökéletes hűségemet akarván megmutat-ni, azonképeii az kgtek kívánságának is engedelmes lenni, jöttem ma ide Zemplénre, holott én senkit egyebet Czobor Mihály uramnál, Alaghy uramnál, Barkóczi László uramnál és Tárkány István uram-nál nem találtam, mely dolgon én nem győzők eléggé csodálkozni, hogy hazánkknak szükségekorán ilyen kevesen taláztatnak, kik szol-gálni akarnak, ezek is penig, kiket itt találtam mindenestül nincsenek száz lóval, holott csak ez az nemes vármegye is nem ezer lovast, sem ezer gyalogot állathatna elő, ha egyaránt fognák az nemes uraim. De én csudával fel nem győzőm, se fel nem találom magamban az okait ennek az veszedelmes késedelemnek. Én mihelyt az kgtek levele ke-zemhez jutott, láttja Isten mindenfelé mind az urak s mind penig az vármegyéknek értékre adtam, el is küldöztem az leveleket, de még is igen kevés láttatya vagyon, miért cselekeszik? én meg nem tudom irnia kgteknek. Én itt az minémü helyen vagyok, annak állapottyát kgtek jól tudhattya, ez csak egy romlott földhányás. Azért kgtek én felőlem is, ő felségére készerétem kgteket. viseljen oly gondot, hogy én ő fsgének hiven szolgálván, az sok fogyatkozások miatt jó híremnek. nevemnek gyalázattyában ne essem. Kgteket ezen is kérem, kgtek az két tonna port mindgyárást magok emberitől éjjel nappal küldgye ide. Az hajdúk felől bizonyai írhatom kgteknek, hogy Patak táján, ki ide

¹³⁵ Komáromi András. A szabad hajdukra vonatkozó levelek és okiratok. / A- Komáromi. // Magyar Történelmi Társ., 1900 – 435-436. old.

2 mélföld, vadnak, mi szándékok ennek csak egy óra az közi, de nem kellett volna Báthory uramnak talán sietni, nem is tudgyuk hova állott be előttök. Az hadakozás dolga igen gyenge jól tudgya kgtek. Tarcsa meg Isten kgteket etc.

Datae in Zemplen 26. novembris Anno 1607.

Spect, ac Magn. D. V. servitor et fráter addictissimus Comes V. D. de Homonna.

P. S. Minthogy ennek csak egy óra az közi, ki tudgya mi eshetik az mig az én levelem kgtekhez jut, ez écczeka is lövések hallattanak. – Azért én protestálok kgtek előtt, hogy sem az én hűségemben az velem valókkal együtt vétek s' fogytkozás nem esik, ha mi történik oka sem akarok lenni, de erre kgtek különben viseljen gondot, hogy jövőendőben kgteknek valami ne imputáltassék.

A királyi biztosok Ung vármegyéhez

Kassa, 1608. január 5.¹³⁶

Generosi, Egregii ac Nobiles amici nobis observandissimi, etc.

Az minemű ötven napig való induciákat az hajdúsággal végeztek az urak kgteknek hírével vagyon. De mivel ott nyilván mind nyelvvel megmondták az hajdúk, mind Írásban beatták, hogy ők immár teljességgel az török császár köntöséhez ragaszkodtak, németet tovább uralni nem akarnak, hanem magyar fejedelmet akarván választani készebbek egyiül egyik életeket fogyatni, hogy sem ilyen gonosz szándékban valamit hátra hadni, ki minéinü veszedelmet és minden nemzetek előtt minemű gyalázatot hozzon, ez szegéy hazánkra és magunkra igaz és törvényszerűit való királyunk éltében lévén, meg gondolhatja kgtek; noha azért a kevés ideig való induciák most fenn vadnak, de mind az által enni ezer ember országunk veszedelmére áitozván, országunkban benn lévén, igen méltó minekünk ébren lennünk, hogy ha kívántatik az szegény országnak most úgy mint utolsó szükségében hasznosan szolgálhassunk. Intjük azért kgteket ő fsge nevével serio, hogy az kassai limitatio szerint kgtek mind lovagit, gyalogit el készítse és készen tartsa, hogy ad primam nostrani requisitionem elő állassa, és oda küldesse a hová mi megírjuk kgteknek sub poena nuper in articulis sancita.

Az követek költségére minden füst után rendeltetett öt öt pénzt minden késedelem nélkül szolgáltatassa be kgtek, kit itt nagy nehezen felkérvén, annak meg fizetésére az ország adós levelével obligálta magát s' gyalázatos volt volna ha az országvkövetsége az miatt megfogyatkozott volna.

Cassán 5. januarii Anno 1608.

Grener. D. V. servitor et amici Comes Sigimundus Forgách de Gyimes mpr., Andreas Doczy Comes Cottus Barsiensis mp.

¹³⁶ Komáromy András. Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez (1607-1608). /A. Komáromy. // Magyar Történelmi Tár. – 1899. – 289. old.

Homonnai Bálint Thurzó Györgyhöz

Geszhely, 1608. május 11.¹³⁷

Illustris, spectabilis ac magni ce domine pater mihi observandissime etc. Istentül kgdnek Sok jókat és jó egészséges hosszú életet kívánok kgdnek, kedves jó szerencsésen megadatni. Tisztelettel vettem az kgd becsületes levelét, melybiül értem kgdnek gubernátor urunk ő fsge mellé való menetelét és minden oda fel való dolgoknak állapottyát; adgya az Ur Isten minden jó szerencsére és hasznos végre az ő fsge mellett való kgd szolgálatttyát, hallhassunk onnét is szegény édes hazánknek megmaradására nézendő szép, örvendetes híreket. Dicsértessék az Ur Istennek az ő szent neve, itt is mind az Tiszántúl s mind innét, hogy jövőndőt tudnék, próféta nem vagyok, de az mi az jelen való időt illeti, szinte most igen szép csendesség vagyon, ezt kgdnek bizonynal írhatom, egy dolgon kívül, tudni illik, ez hónap 6. napján hogy Rákóczy Zsigmond uramnál valami kilencz avagy tíz lovon való törökök voltak, az kik nyilván festett lovat és lóra való szerszámot mutattak be, sőt más föld emelő terehbeli ajándékot is mondanak az paraszt emberek, az mint az hódoltságon végire mehettem, de az lovat és szerszámot nyilván mutatták be, azután az mennyit akart annyit tractált velek, mi végre és mit, azt maga tudgya. Ezt sem akartam eltitkolnom kgdtül, az török elmeneteli után bocsátta hozzám követségben Kellemessy Mihályt, kitül izené azt és tanácsola arra, hogy mingyárást tétessenek gyűlést és viseljünk gondot magunkra, mert vötte eszében, hogy kgd és Illésházy uram ő kglme csak az maga hasznát keresi s mi az kgtek gondviseletlensége miatt ennél is inkább elpusztulunk és fogyunk etc. Mely követségre figyelmesen hallgatván, vöm eszemben, hol jár az elméje, hogy itt is közöttünk vajdaságot kívánna, Kellemessy Mihályt igen megpirongatván csak ilyen válasszal bocsátottam, mondván : ne adgya az én kegyelmes Istenem, hogy én gubernátor urunk ő fsge és kgtek akarat tyá és parancsolattya nélkül valaki akarattýából gyűlésezzenek, nem tétetek semmi gyűlést, hanem minden ember üli jön vesz-

¹³⁷ Rákóczy Zsigmond és Homonnay Bálint versengése történetéhez. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Társulat 3. sorozat 22. kötet – 1899. – 295-297. old.

teg s meglátom én, ki miben törekszik kgtek ellen és ki mit árt, mert kgtek jó fundamentomon és uton jár s nem keresi az maga javát, az ki ezféle dologban törí fejét és ilyen szent dologban praktikái. Mely követséget magokkal is három jámbor ősz hajú szolgálímmal megbizonyítok, ha kétség volna felőle. Hogy penig kgdnek erről irok, nem akarom, hogy tisztem ellen kgd ezt mástul értse, és semmit egyebet kgd rajta ne vélljen, hanem engem erre tisztem viszen, mert az én kglme s uramhoz, fejedelmemhez ő fsgéhez való igaz liivségemben oly erős és fundamentumos vagyok, hogy ő felségét, sem édes hazámat ipamért, sem édes atyámért is soha el nem árulom és senki kedviért Istenemet, fejedelmemet ő fségét és hazámat liamissan az én magam haszna keresésemért nem szolgálom, sőt minden váramot, jószágomat és örökségemet és magamot is, holtom után való emlékezetemért, hogy az én igaz hívségem mindeneiben maradékimnál is örök emlékezetben maradgyon, ha szükség kívánnya, ő felsége és édes hazám mellett elfogyatni nem szánom. Még az mezei bot ő fsge jó és kegyelmes akarattyából s az ország választásából kezemben vagyon, teljes tehetségem szerint mindenek előtt bátran megakarok felelnem tisztemnek, noha még sem hajamban sem szakállamban ősz nincsen. Nem úgy vagyon most dolgom, mint az erdélyi dologkor, hogy mind annyi miatta méltatlan látott bosszúmat csak nagy tiiredelmességgel csendesen szenvedtem, sem ő fsgének sem kgteknek nem conqueralkodtam, mert szabad személy voltam s ha türtem, szenvedtem. avval senkinek sem vétettem. Ha akkor penig, az mint kgd tudgya, mennyi sok jó módóm volt én nekem az erdélyi dologban s még is ő fsge hozzám való kegyelmességét és szeretetét amplectáltam örömesben, bizonyára mostan annyival inkább senkiért, egynehányszor való Erdélyért sem vétenék ő fsgének s nem is kívánom soha ő fsge kegyelmessége és az ország akarattya kiviil. De hogy uram ezféle dologbul valami újonnan való inconvenientiák ne történhessenek és ne következhessenek, kgdnek jó és szükséges volna ő fsgének is ezeket megjelenteni és instálni ő fsgénél, compescálná ő fsge Rákóczi uramot valami módgyával. mert szinte csak úgy viseli magát, mintha mi is erdélyiek volnánk és senkitül semmit sem kellene félni. Im ez előtt Rákóczi Lajos által medítalkodik vaia valamit indíta-

ni, azt lenyomám, most törökkel fogja, Erdély felől sem szűnik, követe most is jó s megyen, mit akarjon avval, nem tudom. Amaz Kellemessit pedig ugyan meg kellene ő fsgének vigyáztatni, ha Isten vakká tette, ülne veszteg házában; mert nem külömben cselekeszik, mint az evangéliumban írják az ördög felől, hogy mint az siró-rívó orosz lány incselkedik, keresvén kit nyeljen el. Tavalý esztendőben én hozzám két rossz török jöve akaratom ellen, kit cselekedetömmel is megbizonyítottam tapasztalhatóképpen, hogy nekem semmire sem kellettenek s mégis Kassán articulust költe ellenem s végezek azt, hogy törökkel senkinek se legyen szabad tractálni, most pedig az maga articulusa ellen jelen volt Szerencsben az tractakor. Ezek után, jöllehet az másfél hónap alatt nem kevés sanyarúságot szenvedtem lábamon való sebemnek, kinek már négy hónapja hogy rajtam vagyon, mindazáltal minden dolgoknak jó végéig, ez másfél hónap alatt sem fájdalmamnak nem kedvezvén, sem költségemet nem szánván, itt forgolódtam és tehetségem szerint szegény hazánkknak csendességben való juttatásában szorgalmasan laboráltam Istennek segítségével. De mivel hogy ez időnek hévsége igen nagy ártalmára vagyon fájdalmamnak, immár innét felmegyek házamhoz valahány napra, az én kedves atyámfiát Mágocsi Ferencz uramat ő kglmét az vigyázatra kérvén, ez mellett jámbor fő fő szolgálmat is itt hagyván. Viszont ezen szerint, ha kívántatik, ő fsgének és hazámnak kész szolgálja vagyok, szolgállok. Ezek után Isten tartsa meg kgclet jó egészségben. Datum in curia Geztely 11. die Maji anno 1608. Illustris, Spectabilis ac Magnificae D. Y. servitor filius addictissimus Valentinus Drugehtt de Homonna comes mpr.

Kívíül: Illustii, spectabili ac magnifico domino comiti Georgio Turzó de Bethlehenfalva etc. etc. ac partium regni Hungáriáé inferiorum generali capitaneo etc. (Orsz. lt. Act. Thurz. fase. 100. nro 10.)

Homonnai Drugeth Bálint Szabolcs vármegyéhez

Ungvár 1608. május 30.¹³⁸

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles Domini, fratres, amici vicinique mihi observandissimi. Servitiorum meorum paratissimam commendo.

Jól emlékezhetik reá kgték ennek előtte való levelemben megírtam vala Kgtéknek, hogy ha valamely éretlen elméjű emberek miatt országunknak valami oly véletlen háborúja történnék, tehát sem jószágom pusztulásával váraimnak veszedelmével sem életemnek elfogyásával nem gondolván fejedelmünknek, kgtéknek és édes hazámnak szolgálni akarok. Minek okaiért tisztem szerint kgtéket az mi kgylmes urunk fejedelmünk nevével szeretettel intem, magam pedig atyafiuságosképen kérem, hogy ott az kgték böcsületes vármegyéjében mindgyárást kgték gyűlést hirdetvén kgték oly készüllettel legyen, hogy az mikor második levelém érkezik akkor minden gyűlés tétel nélkül viritim et personaliter jó készüllettel lovassal és gyaloggal fel ülven, az hol az mi kgylmes fejedelmünk zászlóját, ha csak egy mezőben fel ütöm is, mingyárást mellém siethessen, hogy penig kgtéket hirrel tartassam, ex inclusis paribus mit igán egy szigeti biróm az huszti kapitányomnak megértheti kgték.

Hol penig az szükség hirtelen kívánná az felülést, hogy sem mint hazánk pusztítani reánk várnók azokat az nyughatatlan atyafiakat én magam lovagimmal és gyalogimmal mennél jobb készüllettel lehet, annak felette az ország hivségére hajlott hajdu atyafiakban is egynehányat mellém vévén, az határban Husztig eleikben megyek mig ktek utánam érkezik és eleikben állatok. Tarcsa meg Isten kgtéket.

Datum ex arce mea Unghvar die 31. maji anno 1608.

Spect. Magni et D. V. sevitor fráter, amicus vicinuscipie paratissimus Comes Val. Drugeth de Homonna mpr.

¹³⁸ Levéltári kutatások. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 603-604. old.

P. S. Ha pedig úgy tecczenék jobbnak hazánkra való vigyázásban az mint az naponként való bizonyos hireim megmutatják. idején Husztban felmegyek és bizonyos legyen kgték abban per omnem occasionem az kgték megmaradására vigyázok, gondot viselek és onnan minden hirekkel is tápláljuk kgtéket. Interim arra is jó kgtéknek vigyázni, ha affélék találkoznának, kik Erdélyben volnának, akár ki volna, jó volna bizonyára megbüntetni, hogy az mi nagy fáradságunk munkánk alá affélék ne ásofattatnának. Kgtéket szolgálni, kgtékért életet is halált is szenvedni készek vagyunk.

Báthori Gábor fejedelem Homonnai Drugeth Bálinthoz

Gyulafejevárvár, 1608. június 30.¹³⁹

Spectabilis ac magnifice domine et pater nobis observandissiine, salutem etc.

Sok jókkal áldgya meg Isten kgdet. Kegyelmed emlékezhetik rólla Matthias herczeg urunk ő felsége ez elmúlt napokban megtaláltatván, intett arra, megmutatnánk hazánkhoz való szeretetünket, mi is minden felháborodott zürzavarok csendesítője lennénk. Sőt az oda fel való urak, mind penig kgtek ezent kívánta tőllünk, mely dologban minden igyekezetünkkel és tehetségünkkel azon voltunk, hogy mind ő fsgének s mind az országnak és kgteknek szolgálatunkkal kedveskedhessünk. melyet meg is teljesítettünk, Isten immár minden állapotokat jó végben hozott vala.

Mostan nem tudgyuk micsoda gondolatjából Rákóczy Zsigmond hitét hátra hagyván nem elégedvén portára menő követeinknek egyszer felverésekvei, utókat másodsor is ujobban megállatván, levágatta őket maga fizetett szolgálóival, kiket személyek szerint megismertek, úgymint ónodi Jakabházy Pált. szerencsi Gombos Barrabást és Fekete Mártont több magokhoz hasonló lator társokkal, ezek nevezett szerint így cselekedvén, követinken lött gyalázatot semmiképen tolerálni nem akarjuk, megkeressük érette valahol föltaláljuk.

Mivel penig ő fsgének azon az földön kgd generálissa, akarjuk kgdnek értésére adnunk, megindulásunknak oka semmi egyéb nem lészen. hanem az Rákóczy uram hitetlensége, kgd egyébbre ne vőlje és semmi gonoszra ne magyarázza, az ország, sem penig kgd meg ne induljon rajta. Irtunk postán az nándorfejevári és budai vezéreknek is. hogy minden tractátul megszűnvén, az hatalmas, győzhetetlen császárnak parancsolatjához tartván magokat, minden erejekvel mellénk jöjjenek, mert elszenvedhetetlen dolog, az országnak is romlására vagyjon. Azonképen az havasalföldi és moldvai vajdáknek is Írattunk, hogy készek levén második levelünkre személye szerint minden hadas-

¹³⁹ Levéltári kutatások. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 604-605. old.

tul mentül számosabban és jobb módgyával lehet, magok kötelessége tartása szerint hozzánk jöjjenek etc.

Datum in Civitate nostra Alba Julia die 30. junii anno 1608. Spect. ac Magn. D. V. servitor filius addictissimus ac paratissimus Gabriel Báthory.

Kívül: Spectabili ac magnifico domino Comiti Valentino Drugeth de Homonna etc. etc.

(Másolat, melyet Homonnay 1608. július 18. Thurzó Györgyhez küldött, mondván hogy ő a király parancsolatához tartja magát és azonképen fog cselekedni.)

Báthori Gábor fejedelem Homonnai Drugeth Bálinthoz

Gyulafejevárvár, 1608. október 27.¹⁴⁰

Illustris ac magnifice Domine, pater et affinis nobis observandissime salutem etc. etc.

Látogassa az jó Isten és áldja meg kgdet kívánsága szerint való jókkal etc. Az kgd követi megadák nekünk kdnek becsületes levelét, melyben mit irjon kgd megértettük, hisszük mikor kgd követit hozzánk expedialta, ujabban, másodszor kgdhez bocsátott követink Cserinyi Farkas és Körösi István uramék kdhez nem érkeztenek volt. Mindazonáltal noha ez irását még akkor kdnek nem értettük mikor ujabban követinket kdhez elbocsátottuk, de piena autoritate engettünk és attunk nekik, hogy kgddel jó módgyáva] végezzen és Kővárát kézhez vétén Husztban kgdet statuálják. Kdet kérjük is szeretettel, mint jó akaró apám uramat, végezésünk szerint továbbra ne halassza. Ertjük azt is, hogy némelyek némi nérnü okon contradictiót akarnának formálni Huszt ellen, abból kdnek semmi bántása nem lészen, magunkra vétén megakarjuk oltalmazni kgdet benne. Ezek felett a mi jó akarattal való hiv szolgálatunkat ajánljuk kgdnek. Tarcsa meg Isten sokkáig jó egészségben kgdet.

Datum in Civitate nostra Alba Julia die 27. Octobris anno domini 1608. Illustr. ac. magn. doni. Vestrae servitor filius affinis sincerus addictissimus Gabriel Báthory mpr.

(A fejedelem saját kezével): Agya Isten kgdnek a következendő örvendetes napját jó egészséggel megérni, öcsémnek én szómmal kgd mongya köszönetemet.

Kívül: Illustri ac magnifico Domino Corniti Valentino Drugeth de Homonna, etc. etc. (följegyezve rá, hogy Ungvárvan 1608. nov. 6-án vette.)

¹⁴⁰ Levéltári kutatások. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 605-606. old.

(III.) HOMONNAI DRUGETH GYÖRGY

Homonnai Drugeth György levele 1587-ből¹⁴¹

Zoigalathomath írom kegjnek. Minth biszodalmas vramnak Attiamfianak az io istenteől kiuanok kegjnek io zcrencsesen sok eztendeiglen való egissiges illeteth, Touaba megh ertettem az kegj: leveliből az en hozam való io Attiafisagath es maga Ajánlását melj io Attiafisagath en hozzam ha az isten illetemet agia mindenben esmeth hasonló Attiafiusagal es zolgalatal akarok zolgalnom az myre élig lizekkegjenek. Kegj: Irta letieliben izente is az en Jámbor Zolgamtul hogj minek eleőtte haza indulok annak eleőtte égj néhány napal ilire adnam kegjnek. Azerth lm mostan betsbe migiek de az harmad napnal teóbeth nem kisé Annak okaertb ki rém kegjedet. minth vramath Attiartifiath hogj az zekereketh az mellieket az vtra ad kegj: ennekem lennenek kisé es varnanak az kegj: faluiaba veszelien hogj ha betsből haza viza terek ne lenne kisé aznak varasa miath Touaba Ezreől kelletek kegjnek. Irno hogj az melj louaimathat kegj: iozagaban tartotta azokat el hozatta merth betsben azokonkel mennem es lm hatas louaimath oda keileth keőldenem Annak okaerth kirem kegjedet. minth vramath Attiamfiath hogj ne hagiassa Zinanelkől Abraknelkől,

Isten iltesse es tartsa megh kegjdeth.

Adatoth. Zombatban die 5. Octobris 1587.

Kegj. io Akaró Attiafia zolgal kegjnek.

Az Nagyságos Banfy Janos vramnak Adassek énnkem biszodalmas vramnak Attiamfianak.

¹⁴¹ Sas. Vegyes tárgyú iratok az olvasni és tudni méltó minden ágaiból 12. (Pest, 1832) – 139-140. old.

UNGVÁR VÁROSÁNAK 1593. ÉVI SZABÁLYZATA¹⁴²

Anno dni 1593. Unghvár városának törvényül irattatott privilégium.

1. Hogy akit főbíroságra akar a város választani, semmi okkal magát meg ne menthesse az főbíroságtól esztendeig és minden ur résziről való embernek parancsolhasson a főbíró.

2. A főbíró válaszszon melléje két esküttet, az tizit az város egyenlő akaratból válaszszon a bíróval együtt, tizenharmadik ő maga legyen, és tizennegyedik a nótárius legyen, az főbíró kezéből senki ki ne vehesse. Aki pedig fel nem akarná venni vakmerőségből az esküttséget, azon a főbíró hat forintot vehessen, és azt a város szükségére tartsa, regestum szerént. Az bíró pedig minden tizenötöd napon széket üljön, a törvény pediglen hétfőn legyen, az mikor pedig a szükség kívánnya, több napokon is törvény legyen.

Továbbá pediglen az eskütt ember, ha a hirdetést elhallgatná, be nem jőne, az főbíró mindenkor tizenhat pénzt vehessen az elhallgatásért. Akiknek pediglen törvények leszen, hát mindenik tartozik a főbírónak esküttjével együtt nyolcz-nyolcz pénzzel az törvénytől, tanutól pediglen két-két pénz. Az külföldiek egy-egy tanutól tartozának négy-négy pénzzel. Hogyha pediglen az meglőtt törvényt az Ö Nagysága székre felviszik, az mely pörös felviszi az törvényt, tartozik a főbírónak huszonnégy pénzzel, kinek az harmada a nótáriusé, a két része a főbíróé.

Az mely törvény az Ö Nagysága székén véghezmegyen, tehát az a törvény erejében maradjon, és fel ne bontassék. Hogyha pediglen az főbíró mesgyét, avagy barázdát igazit, törvény szerént azféle törvények appellatióban ne mennyenek az ur székre, hanem helyén maradjanak.

Hogyha pediglen az vidéki ember meglőtt törvényt kérdőképpen hoz be ebben a városban az főbíró eleibe, és törvényt láttat, tehát tartozik az felperes negyven pénzzel, aki a törvényt behozza. Aki pedig utána jő, az alperes, az tartozik nyolcz pénzzel, és oszlattassék az esküttekkel egyetemben.

¹⁴² Adatok Ungvár városának 1593. évi szabályzata // Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 3. évfolyam (1896). – 102-109. old.

Az mely ember pediglen a járó bíróval perest idéztet és tanukat, tartozik a peres ember a járó bírónak két pénzzel, az két pénzért láttassa meg kárát, a főbíró megítélvén tanácsival a kárt, a kinek résin bement, azzal elégíttesse meg a főbíró a káros embert. A mely ember szántszándékkal hajtana marháját a szőlőhegyre, avagy egyéb tilalmas helyekre, a kerülő hajtsa be a főbíró udvarára, s a főbíró vegyen egy forintot rajta, a két része a főbíróé, a harmadrésze a kerülőké. Hol pediglen valaki a kerülőkre támadna, tehát azt a főbíró megfogassa és törvényt láttasson reá, az törvény szerint büntesse meg.

Továbbá szüretnek idején az főbíró vigyáztasson, a mely nemes ember, avagy paraszt ember, borát elszöktetné szüretkor, és rajtakaphatná, mind lova, szekere elvétessék, kinek harmada a bíróé, és kerülőké légyen, az két része pedig az uré, az ur hon nem létében az ur vagy meg akarja adni meglátja, vagy felét az espotályba, felét a schólába adják, azt is, a mit az emberen vehetnek, a ki borát elszöktetné egyenlőképen osztassék.

A szüretnek idején pedig senki a szőlőhegyen marháját, se ökrét se lovát ki ne bocsássa, hanem szekéréhez kösse, mert a birsága egy forint, a pedig a főbíróé.

5. Ötödik tiszti az ungvári főbírónak: hogy a sokadalomkor viseljen gondot, és több bírakkal egyetembe az sokadalomnak idején minden napra tiz-tiz embert állasson a főbíró a sokadalom őrzésére, az kit pedig a főbíró reá vetne s el nem menne, a tizedes büntesse meg tizenhat pénzzel, hol pedig a tizedes elhallgatna, az főbíró a tizedest büntesse meg egy forintig az főbírónak várjon. Ezek pediglen valakit lopásban, avagy valami vétekben kaphatnak, azt megfogják, és a főbíró házához hozzák, az főbíró tanácsival egyetemben törvényt lásson reájok, és törvény szerint büntesse. Az idegeneket pedig az kit az őrzők az lopáson, avagy egyéb bűnön találnak, tehát a mit rajtok az főbíró veszen, két része az főbíróé lészen, a harmadrésze a város őrzőké.

Valaki pediglen tartat a főbíróval, tartozik a főbíró az ő tiszti; szerint megtartani, és a főbíró azon az méltán megtartott emberen negyven pénzt venni. Ha pediglen méltatlanul tartatja a főbíróval az embert, tehát meg viszont szálljon az fizetés arra az emberre, a ki méltatlanul tartatja.

És ha az embert méltatlanul kalodáztatja s tartatja, tartozik annak az méltatlan tartott embernek egy forinttal a kalodázásért. Az után minden vasárnapokon és csötörtök napokon az főbíró viseljen gondot tudniillik vasárnap praedikációig senkinek ne legyen szabad árulni semmit, sem házban, sem ház kívül, hogyha az főbíró rajta tapasztalhatja, avagy megtudhatja, hát az eladótól amit árul. azt elvehesse, az pediglen osztassék két részre, az egyik részét a főbíró külgye az espotályba, a másik részt külgye a scholában.

Továbbá mivelhogy itt az ungvári hegyen vidéki nemes urainknak és paraszt népeknek is vagynák szőlejek, ha a szőlőgyepüket esztendőnként meg nem építik, és réseken a barom bemegyén a szőlőbe, tehát a főbíró megüzenje nékik, hogy a gypüket bekerteljék, hogyha pedig be nem kertelnék, tehát a szüretnek idején itt az ő nagysága földén borát, avagy lovát kaphatja a főbíró, azt egy forinttal megbüntesse, és az ki részről kárt vallana, a káros embert a főbíró megelégtesse.

Továbbá a mi szőlőhegyünkén ne legyen szabad sem nemes embernek, sem külföldi parasztembernek szőlőjüket mérniek, sem pedig határozniok, hanem az ungvári főbírónak tegyék hirré, és hijják ki esküttjével egyetemben, és törvény szerént igazittya el, és tartozzanak megadni a főbírónak esküttjével egyetemben a megnevezett negyven pénzt. A mely külföldi emberek rájönnének a szőlőnek igazítására, avagy mérésére, avagy törvény tételére főbíró hire nélkül, és az ungvári főbíró rajtatapasztalhatja, mindeniket egyegy forinttal büntesse meg.

4. Negyedik tisztzi az ungvári főbírónak, hogy a szőlőhegy és mezőkerülésre embereket esküssön. Homonnai István urunk ő nagysága részről négyet, Homonnai Gáspár ő nagysága részéről egyet, Homonnai Györgyné asszonyunk részéről egyet. Ezekkel pediglen a főbíró szorgalmatosan őriztesse hegyeinket és mezeinket, mindaddig, mig az ő bírósága tart, az hat embereket senki, kezéből ki ne vehesse, hanem szolgálja igazán és hűségesen az várost Hogyha pediglen az kerülök az ő tisztekben hűségesen el nem járnak, és az főbíró rajtatapasztalhatná, tehát a kalodába tegye, és mindaddig büntesse, miglen igazán el nem járnak tisztekben.

Az kerülők tisztí pedig ez: hogy hűségesen őrizik a hegyet, se szőlő termését, se gyümölcsét haza ne horgyák, se pediglen kalibába ne hoi'gya, mert ha valamelyiket rajta kaphatják, hát felköttessek érette, ha reá bizonyosodik. Hogyha pediglen a kerülők valamely embert az más ember szülein, avagy gyümölcsén kaphatnának, vagy valamely káron, azokat az ő hitek szerent megfogják, és a főbíró házához hozzák, azon az főbíró egy forintot vehessen, az egy forintnak az két része a főbíróé, a harmadrésze az kerülőké. Hol pediglen a kártevő ember elszaladna, a kerülők őket meg nem foghatnák, ha megismeri, tehát tartozik aztat hiti szerent a főbírónak megmondani és az főbíró megfogassa, és amint felül megvagyon írva, megbüntesse. Az mely marhát a kerülők a kárban találják szaladás szerent, nappal egy pénz, éjjel pedig két pénz, hol pedig oly kárban találják a kerülők a marhát, tartozzanak megmondani a káros embernek, ha a káros ember el nem szenvedheti az ő kárát, tehát kihija a főbíró esküttével egyetemben és pediglen harmadszékiig szolgáljon. Az mely embert pediglen törvényben idéznek, az két törvényszéket elhalaszthatja, az harmadik törvényszéken elő kell állani, és meg kell az törvényt hallani.

Hol pediglen az harmadik törvényszéken előállana, hát a főbíró reá mehessen, és megfoghassa, és fogság alatt hallgattassa meg a másik peresnek feleletét. Hogyha pediglen valamely ember hatalmasul az más ember szöleit elkapálná, avagy pediglen szántóföldit elszántaná, vagy pediglen rétit foglalná, a káros ember, ha a főbíró esküttjével egyetemben kihíjja az kárt látni, tartozik a főbírónak esküttjével egyetemben negyven pénzzel. Az főbíró pediglen kimenvén esküttjével egyetemben igaz Ítéleti szerent az káros embernek visszaadja, és azt pediglen az hatalmaskodó embert, az ki a más földit elfoglalta volna, azt az embert a főbíró büntesse meg két girával, mely girák tesznek hatvannégy-négy pénzt, az egyik gira a főbíróé esküttjével egyetemben, a másik gira a peresé. Ezenkívül minden rend beli hatalmaskodó embereket az főbíró ez szerent büntesse meg.

Továbbá valamely atyafiak osztolni akarnak egymással, avagy pediglen külső örökséggel, avagy ingó-bingó marhával, az tartozik a főbírónak esküttjével egyetemben negyven pénzzel. Hogyha pediglen

valamely szőlőt osztatna főbíróval, esküttjével egyetemben kiviszi, az tartozik minden barázdától negyven-negyven pénzzel. Az mely ember pediglen házat veszeti, avagy szőlőt három fizetésre legyen az ára, az mint régi atyáink éltenek véle vagy pedig egyéb örökséget, egyenlőképen éljenek vele. Az ki pedig házat avgv szőlőörökséget veszen, tartozik áldomásban az főbírónak esküttjével egyetemben három tál étekkel és egy forint ára borral, de ugy, hogy aki veszi két részivel tartozik, és az ki eladja harmadik részivel. Az mely ember pediglen az örökségről város pecsétje alatt való levelet veszen, tartozik a pecsétől negyven pénzzel a főbírónak esküttjével egyetemben, és a nótáriusnak a levélírástól tizenkét pénzzel, a mint a régi eleink éltenek véle. Hogyha pediglen a nótárius perfolyta levelet ír, a törvénynek folyása szerint, tehát tizenkét pénzt vehessen Írásért a nótárius.

3. Harmadik tiszti a főbírónak ez, hogy háromszor esztendőbe a szőlőhegyet megkerülje, és a szőlőknek gyeptűit meglátogassa. A kién hitván volna a kertelés vagy rés volna rajta: elsőben a főbíró büntesse meg tizenhat pénzzel, második kerülésbe, hogy ugyancsak azon rést találja kerteletlen. kétannnyival büntesse, tudniillik harminczkét pénzzel. Harmadszor pedig ha kimegyen a főbíró, s ugy találja a rést, tehát egy forinttal büntesse meg. Ilol pediglen keménységnek vetné magát, hát a főbíró annak utánna megfogja és mindaddig fogságban tartsa, míg be nem csinálja, nap valamit venne, azt megtudván, azon a főbíró vehessen egy forintot: ennek fele a scholában és espotályban, fele pedig a biróé és eskütté legyen. Annakutánna vasárnap avagy csütörtökön az mit a városra hoznak eladni, az kufárok tizenkét óráig complárságra meg ne vehessék, hanem a ki behozza, az árulja, tizenkét óra elmúlván szabadon megvehetik, az kik akarják, hogyha pediglen ez kívül cselekednének, tehát az főbíró a szerint büntesse, a mint a vasárnapi büntetést rendelték.

Továbbá csütörtökön és vasárnap mind halból, rákból és csikból, olajból a főbírónak két-két pénzzel tartozzanak, a vidéki kalmárok pedig az kik csütörtökön árulnak, tizenkét óráig szabadon árulhatnak, azután nem, és a főbírónak tartoznak fél fertőn borssal. Annakutánna ungvári ember, ha az vidéki embert házához behiná, és ottben vásárlana

titkon, annak egy forint a birsága, ez is a szerént osztassék, a mint felül megírtuk.

6. Hatodik ő nagyságok végezése, hogy a városnak szent Mihály napjától fogva szent György napig szabad legyen bort árulniok, eddig ő nagysága a várost az ő idejekben meg nem bántja az ő esztendejek forgásában, viszontag szent György napjától fogva szent Mihály napig ő nagyságok áruitat.

7. Hetedik végezés ez, hogy a főbírónak az ungvári borból az kit kezdnek, kóstolóban messzely bort hozzanak, és a főbíró az ő lelkiesmereti szerént megítélje, mit érdemel az időnek állapotja szerént. Szent Mihály naptól fogva szent György napig vidéki bort különben be ne hozhasson, hanem a ki be akarja hozni, a főbírónak tegye liirré, hírével, akaratójával vethesse le, ha pediglen orozva valaki behozná, a főbíró megtudhatná, azt a bort a város számára foglalhassa. Viszontag valaki a vidéki bort főbíró hírével behozza, szabad ne legyen kikezdeni mindaddig, mig egy ungvári bor vagyon. Hanemha az bornak szüki lenne, az főbíró esküttivel egyetemben a vidéki bort megkóstolván egy itczét hozna kóstolóba, megítélik a mit ér az időnek állapotja szerént, s a szerént kezdettessék. Ha pedig engedeleből behozandják hordóstól, mindenkor szabadon eladhatja, és a városnak adjon egy-egy hordó bortól huszonöt pénzt öt cseberig, ha pediglen öt cseber alatt leszen az főbíró ítéleti szerént vegyen tőle. Ezek regestum szerént tartassanak a város szükségére. Továbbá hogyha valaki vidéki bort kezdene ungvári bor gyanánt, azt megtudhatná a főbíró, ott érné, azt az főbíró elvehesse és három felé osztassék, az egyik része espotályba, schólában, a másik része az tiszttartóé, az harmadik része a főbíróé esküttjével egyetemben légyen. Hol pediglen ki árulna titkon, megtudhatja a főbíró, tizenkét forint a tilalma, ennek a négy forintja a főbíróé esküttivel egyetemben, a négy forintja az tiszttartóé, a harmadik négy forintja város szükségére tartassék regestum szerént.

8. Mivelhogy vidéki embereknek vagyon szőlejek itt hegyünkön, kívánják azt, hogy az borokat ide be a pinczében a városban hoznák, azért ilyen okon be hozhatják: hogy szent Márton napig az szőlő hegyről be hozhatja, de ha hazaviszi, onnét házul nem szabad be hozni

önnön magának és mikoron a szőlőhegyről behozza az főbiró hírével vesse le, és a város számára huszonöt pénzt adjon, ha csak egy csöbör léssen is, azt a bort pediglen az mely vidéki ember be hozza, ne legyen szabad korcsmán kiárulni, sem ő magának, sem ungvári embernek, hanem fájában adja el. Szent Márton nap után pediglen ugyan nem szabad a szőlőhegyről be hozni, hol pediglen valaki titkon be hozná főbiró hire nélkül a városban és titkon ki árulná, a büntetése tizenkét forint, ha a bort éri pediglen a főbiró, akképen osztattassék el a mint felül megirtuk.

9. Kilenczedik végezés ez, hogyha az bornak szüki volna, a korcsma meg fogyatkoznék, bort nem akarnának kezdeni, tehát az főbirónak szabadsága legyen paraszt ember pinczéjét meg járni, a hol bort találja, tehát bort kezdessen, hol pediglen valaki keménységnek vetné magát, az főbirónak engedetlen volna, azon esztendőben bort ne kezdessen, és a város népit a főbiró eltilthassa róla, és valaki reá menne, egy forintig megbüntesse a főbiró.

10. Tizedik ez, hogyha az ungvári bor elfogyna, tehát a főbiró esküttivel egyetemben elrendelje a vidéki bornak az árát és úgy árulják.

11. Tizenegyedik ez, hogyha valaki szőlejét, házát avagy szántó földit vagy egyéb örökségét el akarná adni, tehát tartozik elsőben meg kínálni a vér-attyafiát, és azután az két fél szomszédit, ha azok meg nem veszik, azután úgy adhassa el örök áron, hol pedig az vér magát gondolná esztendő három napig tegye le az idegennek azt a pénzt, a mint megvették, de ha azt elmulatja idegen leszen tőle.

12. Tizenkettődik ez, hogy a főbiró esztendőben tizenkétszer el járja a várost és a kinek hitván kéménye vagon avagy tüzrakó helye volna hitván, hát az főbiró elrontassa, és egy forint birsággal megbüntesse, szénát pedig nem szabad senkinek padgyára rakni, ahol tüzjáró hely vagon.

13. Tizenharmadik ez, hogy esztendőnként a mennyi birságok esnek panaszokból avagy cselekedetekből, tudniillik az orrbirság egy forint, két birság hatvannégy pénz, vér birság harminczkét pénz, ezeknek két része a tisztartóé, a harmadrésze a főbiróé. Azután száraz panasz tizenhat pénz a főbiróé magáé.

14. Tizennegyedik ez, hogy a várbeli köböllel éljen, a ki a városra vagy búzát, vagy rozst, vagy árpát, vagy zabot, borsót, lencsét hozna be, a város csötörtivel mérje, mert valaki azzal nem méri, mind az adó, s mind a vevő egy forinttal megbüntettessék, fele az schólában, fele pedig a főbiróé.

15. Tizenötödik ez, hogy a kapásoknak az ő bérek ne legyen tavasszal nyitáskor és metszéskor. A kinek sem innya, sem enni nem adnak, adjanak den¹⁴³. 12. Az kiknek enni adnak, adjanak tiz pénzt, a kinek pediglen mind enni, mind innya adnak, adjanak den. 8. Fedéskor ezenképen adjanak. Nyárba úgymint pünkösöd tájba, avagy kapáláskor és bujtáshajtóknak, az kiknek enni és innya nem adnak, adjanak tizennégy-négy pénzt, hol pedig enni és innya adnak, adjanak tiz pénzt, mint felül megiratának úgy legyen fizetések. Az ki pediglen a végezést meg rontaná, és végezés kívül többet adna, az főbiró egy forinttal büntesse, és az a főbiróé. Hogyha pedig a külső nemes uraim többet akarnának adni a kapásoknak, tehát itt ne fogadhasson mivest, hanem falujából hozzon, és azzal miveltessen. Hogyha pediglen itt fogadnának miveseket, és többet adnának a végezés kívül, azt a főbiró megbüntesse egy forintig. Továbbá a szőlökütozőknek többet ne adjanak negyvennégy pénznél, és háromszor enniük. A szőlőbe való fiaratóknak e szerént adjanak. Vesszősedőknek háromszor enniük, és adjanak három pénzt. Szőlősedőknek többet ne adjanak három pénznél és négy gerezd szőlőt, enni pedig csak ebédet, a ki ezeket megrontaná, az főbiró egy forinttal büntesse. Továbbá a buza aratóknak többet ne adjanak öt-öt pénznél, a kévekötoőnek pedig halhat pénzt, a kaszásnak pediglen tiz-tiz pénzt. Valaki ezeket meg nem állaná, és felbontaná, a főbiró egy forintig megbírságolja, és megbüntesse. Az felül megirt miveseknek béreket a városnak főbirája az időnek alkalmatosságához rendelje.

16. Tizenhatodik ez, hogy a sokadalmat sem tisztartó, sem ur keze ne igazgassa, hanem a főbiró tisztí az sokadalom igazgatása. A ki pediglen háborúságot kezdene sokadalomkor vagy vért tenne, vagy pediglen kardot vonna háborúságra, annak a büntetése tizenkét forint, ennek a

¹⁴³ Dénár.

hat forintja a tisztartóé, a hárma a főbiróé, a hárma pedig a város szükségére tartassék. Ismét a sokadalomkor a vásárvámot az eskütt bírák szedjék és a főbiró házához vigyék, és az főbiró az ő hiti szerént három részre ossza, ennek a két része az urak ö nagyságoké, az harmadik része a főbiróé az eskütt bírákkal egyetemben. Továbbá a sokadalomkor, hogyha valakit a főbiró hamis singen avagy hamis mértéken vagy pedig hamis itezén tapasztalna, annak is a birsága tizenkét forint ez is a tizenkét forint akképen oszlassék, a mint oda fel meg irtuk. Továbbá hogyha valamely idegen ur jobbágya avagy nemes ember jobbágya sokadalomkor, és akárminemű köznapokon valami vétken fogattatnak, annak a birsága a főbiróé, de hogyha törvénybül megyen ki, tehát a tanácsnak egyetembe oszlassék.

17. Továbbá tizenhetedik, hogyha valamely örökséget, szőlőt, vagy szántóföldet rekedvő hétfőn és kedden, tudniillik hushagyó hétlőn és kedden, a mint régi eleink éltenek véle, nem tiltanak, azon esztendőben nem pörölhetik, hanem más esztendőben. Továbbá minden dologért való birságlás egy forintig a biróé legyen azokkal egyetemben, kiket illeti, de egy forint felét a mi leszen, az uré legyen, melyet az ur avagy az ur képe az schólában avagy az espotályban adjon.

18. Tizcnnnyolczadik végezés ez, hogy valamely örökséget elpénzesitenek, a vér pediglen honjába lakna a kié volna, vér szerint nem élteti perit, tizenhat esztendeig peri mellől elmaratt, és abban az örökségben a kit keresni akarna idegenre maratt. Hol pedig bujdosásba volna, avagy pedig fogságban volna a vér, idegen országba, az éltetheti pörít, a mit akár szabad akaratjából keresheti, minthogy honjába nem lakott.

19. Az nemes személyek közül, kik az mi fundusunkon laknak, és paraszt örökséget birnak, kiknek örökségekre Regius Consensusok nincsen, azok is tartozzanak a város székin törvényt állani és ha kiknek azok közül mi injuriája vagy, tartozik ezen város törvénye előtt igazságot prosequálni, a mely félnek nem fog a törvény tetszeni, appellálhassa a mi székünkhöz.

Nos Comes Joannes Drugeth de Homonna Perpetuus Comes Comitatus de Ungh Sacrae Caes. Reg. Mattis, et Ferdinandi Terty

Regis Hungáriáé et Bohemiae, nec non Seren. Archiducis Leopoldi cubicularius etc.

Adjuk emlékezésül mindeneknek, a kiknek illik, hogy minket Thury Szabó András Ungvár városának főbírája megtalálván eskütt polgártársaival együtt könyörögvén azon nekünk az ide fel megirt articulusokat minden részeiben megerősítenénk. Melyeket megolvassván minden részeiben, és punctumaiba helybenhattuk, approbáltuk és acceptáltuk, kiket mind magunk, mind pedig az alattunk valókkal megtartunk és megtartatunk. Ennek nagyobb bizonyosságára és erősségére attuk és vetettük az ő privilégiumokra kezünk írását pecsétünkkel megerősítvén.

Datum in Arce nostra Unghvar in Festo Divi Andreae anno 1628.

Comes Joannes Drugeth

Comes Georgius Drugeth de Homonna. L. S.

Homonnai Drugeth György a királyi biztosokhoz

Vásárhely, 1607. november 21.¹⁴⁴

Spectabiles ac magnifici domini et fratres mihi observandissimi etc.

Nem akarám el mulatnom, hogy kgteknek ismét ne írnék, mivel hogy kgték közel lévén az hajdúságnak igyekezetit az mennyire megértettük, halljuk azt is némi némii része közülök Filek felé ment volna, kgteknek tudom bizonyos híreket hoznak, minthogy mi távolban is vagyunk tőlük, jóllehet szolgálaim most is oda vannak, ha valami nyelvet foghatnának, kgteknek értésére fogom adni. Továbbá értvén azt is, hogy kgték az budai, eghri passákhoz küldött volt követeket az hajdúság állapotja felől, kgteket kérem, az válasz mi legyen agyja értésemre. Valami kopjáért küldtem Kassára az szolgálaimban, ha találhatnának, minthogy szűkösek vagyunk efféle fegyver nélkül. Ung vármegye érkezett mellém, öszvességgel gyalog, lovag lészen ítélem öt százig, Zemplin vármgye is igen gyülekezik. Kgték énekem minden dologrul írjon, mihez tugyam magamot s' az vármegyék is azonképen tartanunk.

Quod super est in reliquo etc.

Datum ex oppide Vásárhely 21. novemhris anno 1607.

S. ac M. D. V. servitor et fráter paratissimus Georgius Drugeth de Homonna Comes mpr.

Kívül: Spectabilibus ac magnificis dominis N. et N. sacrae Caesar. Regiaeque majestatis in superiori Hungáriáé deputatis Commissariis et Consiliariis etc. dominis et fratribus mihi observandissimis.

¹⁴⁴ A szabad hajdukra vonatkozó levelek és okiratok. Közli Dr. Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 433–434. old.

Báthori Gábor fejedelem Homonnai Drugeth Györgyhöz

Radnót, 1612. május 2.¹⁴⁵

Spectabilis ac magnifice Domine affinis nobis observandissime, salutem etc.

Értjük, hogy kgd Huszt várának kgd kezében adását szorgalmatosan sollicitálja és Máramaros vármegyét hol gratiájával kinálja s hol imez amaz fenyegető szóval és levelekkel próbálja. Az kgd gratiájára hogy szükségesek legyenek nem Ítéljük, miért kelletnék penig kgtül félniek, azt sem tudgyuk. Az mi Huszt várát illeti, maga is jól tudgya kgd azt, hogy szegény idvezült Homonnay Bálint uram halála után annak proprietássa egyebet nállunknál nem illet, de csudálkozunk azon, hogy az nyilván való igazságot meg nem gondolván oly dologban is töri kgd fejét, az ki kgdhez nem illenék, holott az huszti vitézlő rendet is azzal hitegette kgd az várnak megadására, hogy az erdélyi fejedelemnek nincs módgja az vitézeknek való fizetésben és fogyatkozott állapottya miatt ez esztendeig alig ad egy hó pénzt váraiban. Ítéljük, hogy az Báthori familiának mindenkor volt anyi értéke, mint az Homonnay háznak, nem is igen láttyuk ez ideig, hogy supplicálni oda járnának. Tudgyuk mind az kgd méltóságos állapottyát s” mind peniglen értékének kiterjedt határát, az kgtek váraiban is miképpen pizeznek azt is láttyuk, mert az sok hó pénz miatt az ruhában sem viselhetnek, hanem bocskorban s rongyos, foltos köntösben, az mi várainkban penig hála Istennek gránátban, skarlátban járkálnak, mely. itélljük. hogy arrul az részről az hó pénznek bősége, innét pedig szüksége miatt vagy on. Igaz az, hogy mi nem fizetünk úgy mint kgtek, mert mi jámbor szolgálóinkat nem csak nyaroltatjuk, hanem telettettjük is és nem csak három avagy négy forinttal, hanem falukkal, jószágokkal tápláljuk, hogy peniglen oda innen igen sietnének ez jó fizetésre, azt sem igen látjuk. Azért kgdnek mi szükség az féle irogatással magát jedczettetni és efféle dologban ártani, lenne contentus az magáéval, ne kívánná az másét, mert akárki is nehezen engedi az ő konczát. Ez után penig afféle dologban

¹⁴⁵ Levéltári kutatások. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 1. kötet – 1900. – 606-607. old.

oda Máramarosban kgd ne jártasson s' oda való követséget ne hordoztasson, mert fűrtünk ez ideig azért, hogy kgd attul megszűnnyék. de ha ezután az kgd emberi Huszt felé járkál, nem Ítéljük, hogy az követséget megvihesse. Az huszti kapitánnak penig az mely jószágát és marháját kgd elfoglalta, azokat kgd adassa meg, mert ha annak az kinek kötelességgel tartozott hű és igaz volt, nem méltó kgdnek jószágában, marhájában zsákmánt vetni. Mert ha mi is az szerint akarunk procedalni, talám vagyon annyi módunk benne, a mi birodalmunkban is, mind Máramarosban s mind másutt vadnak oda ki valóknak jószági, igen könnyen elfoglaltathatjuk mi is ha csak abban jár az dolog, melyet meg is cselekeszünk, ha kgd az huzti Capitánnak Bornemizsa Jósának minden jószágát s' marháját meg nem adgya. Innen mi minden . . . megtartjuk s álljuk az szent békességet, de ha kgd kezd immár okot adni az dissenzióra, azt kgd lássa.

De reliquis etc. etc. Datum ex Castro nostro Radnoth die 2. maji 1612.

Gábríel princeps. mpr.

Kívül: Spectabili ac magnifico domino Georgio Druget de Homonna, Comiti Comitatum Zemplin et Ungh, sacrae Reg. Majestatis Equiti aurato ac consiliario etc. affini nobis observando.

Homonnai Drugeth Györgyné Nádasdy Katalin

A tárgyakat különböző nagyságú ládákbán („cista”) tartották:

1. sz. láda

1. Mosdó medencék, aranyozottak 7 db.
2. Mosdók töröttek 2 db.
3. Ezüst kengyel, aranyozott, egyik türkissel¹⁴⁶ rakott 3 db.
4. Ampolna¹⁴⁷ medencéstül, aranyozott 1 db. (egyik ampolna híjával vagyon)

2. sz. láda

1. Öreg¹⁴⁸ mosdó korsó, aranyozott 4 db. (az egyik ezüst tokban vagyon)
2. Ezüst öreg kanna, tokostul, aranyozottak 2 db.
3. Töredezett strucc mony¹⁴⁹ kupa, aranyozott bőr tokban 1 db.
4. Más strucc mony kupa, aranyozott fa tokban 1 db.
5. Kakas formájú pohár, tokostúl 1 db.
6. Meccett cristál¹⁵⁰ poharak, aranyozott tokostúl 3b.
7. Cserecsendió¹⁵¹ aranyozott palasz 1 db.
8. Törött meccett cristál üveg fa tokban 1 db.
9. Öreg jáspis kűbűl csinált csésze, ezüstben foglalt aranyozott 1 db.
10. Egyben járó kupácskák jáspis kűbűl, aranyozottak 2 db.
11. Jáspis kűbűl faragott fedeles aranyos kupa 2 db.
12. Ezüst aranyozott sárkány módgyára csinált csiga¹⁵² 1 db.
13. Rák láb ezüstben foglalt poharak, egyik fedeles 2 db.
14. Ezüst aranyozott cethal 1. db.
15. Ezüst aranyozott kupácska fedelestül 1 db.
16. Vörös bársony tokban cristál üveg 1 db.
17. Vörös bársony tokban cristálbúl meccett üveg, törött 1 db.

¹⁴⁶ Türkizzel

¹⁴⁷ Ampolna, ampulla: kicsi palack vagy kancsó üvegből, agyagból vagy nemesfém-ből, eredetileg a szent olajok tárolására.

¹⁴⁸ Nagy

¹⁴⁹ Strucctojs

¹⁵⁰ Valószínűleg velencei kristály

¹⁵¹ Valószínűleg kókuszdió

¹⁵² Valószínűleg nautiluskagylós kehely

18. Tengeri csiga ezüst aranyozott delfin fedelű pohár 1 db.
19. Páncér kesztyű (pár) 1 db.
20. Farmating¹⁵³, ezüst aranyozott 1 db.
21. Pogány pénzes hellyel aranyozott kanna 1 db.
22. Karéján és fenekén aranyozott ezüst csészék 6 db.
23. Ezüst, karéján aranyozott kannácska 1 db.
24. Öreg szemű ezüst aranyozott lánc 1 db.
25. Merőn¹⁵⁴ aranyozott csésze iskátulában¹⁵⁵ 1 db.
26. Fedeles kis kupa, aranyozott 1 db.
27. Tengeri csiga 1 db.

3. sz. láda

1. Hasonló formájú öreg aranyos kupák 4 db.
2. Apróbb, egyenlő formájú aranyos kupák
3. Öreg sima aranyos kupa, fedeles 1 db.
4. Merőn aranyozott pogány pénzes pohár 1 db.
5. Régi öreg merőn aranyozott fedeles kupák 3 db.
6. Egyben járó öreg aranyos kupák 2 db.
7. Hójas¹⁵⁶ fedeles aranyos kupák 2 db.
8. Hójas fedeles üveg aranyos kupa 1 db.
9. Hójas fődölös aranyos kupa, az csúcsa eltörött 1 db.
10. Merőn aranyozott sima csészék 1 db.
11. Jáspis kőbűi meccett ezüstbe foglalt aranyos hajó, négy kereken járó 1 db.
12. Öreg ezüst, karéjon aranyozott gyertyatartók 2 db.
13. Más öreg magos merőn aranyozott ezüst gyertyatartók 2 db.
14. Item, szentegyházban valók aranyos gyertyatartók 2 db.
15. Egyformájú karéjon aranyozott sima ezüst poharak 2 db.
16. Egyben járó ezüst kupa pohár 4 db.
17. Item, más három sima ezüst pohár 3 db.

¹⁵³ Lószerszám szíja: a ló farka alatt áthúzva megakadályozza, hogy a hám, vagy a nyereg lecsússzon.

¹⁵⁴ Teljesen

¹⁵⁵ Dobozban

¹⁵⁶ ún. hójasos serlegek, amelyeknek oldalát kidomborodó hólyagdzsek ékesítik

4. sz. láda

1. Három bokor¹⁵⁷ egyben járó öreg kupák, merő aranyosok, melybe vagon kupa 6 db.

2. Egy hólyagos fedeles kupa, merőn aranyozott 1 db.

3. Öreg virágos merőn aranyozott kupák 5 db.

4. Merőn aranyozott virágos csészék, lábasok 8 db. egyik, láb híjával vagon.

5. Más öreg lábas csésze magos, merőn aranyozott 1 db.

6. Kívül aranyozott kupa, mely virága híjával vagon 1 db.

7. Ezüst agár¹⁵⁸ 1 db.

8. Torony formájú virágos darab ezüst 2db.

9. virágos kupa földél szabású

10. Ezüst aranyos tollas bot¹⁵⁹ 1 db.

11. Ezüst vödör, födeles 1 db.

12. Öreg ezüst gyertyatartó 1 db.

13. Ezüst egyben járó poharak, aranyos karéjú 4 db.

14. Item, paraszt ezüst pohár 1 db.

15. Item, ezüst tálacska 1 db.

16. Item, más apró renden való aranyas karéjú poharak 3 db.

17. Item, ezüst kanna 1 db.

18. Item, mosdó medencéstül, karéjon aranyozott 1 db.

19. Item, ezüst fedeles csupor 1 db.

20. Egy tokban ezüst kalán¹⁶⁰ 26 db.

21. Item, ezüst villácskák 13 db.

22. Item, ezüst fedeletlen só tartócska 1 db.

23. Egyben járó aranyos kupák három, láb híjával vadnak 6 db.

24. Só tartó, aranyozott 1 db.

25. Ezüst ökör 1 db.

26. Ezüst aranyozott csésze 1 db.

27. Öreg egyben járó aranyas kupák láb nélkül, töröttek 2 db.

28. Só tartók, aranyozottak 2 db.

¹⁵⁷ Pár

¹⁵⁸ Valószínűleg kisebb szobor

¹⁵⁹ Buzogány

¹⁶⁰ Kanál

29. Régi formájú aranyos pohár 1 db.

30. Ezüst kis poharacska 1 db.

31. Ezüst aranyos csésze 1 db.

5. sz. láda

1. Dirib darab ezüstök¹⁶¹ 27 gyra¹⁶²

2. Egyéb aprólék ruha díb dáb. 6 lat¹⁶³

6. sz. láda

1. Nagy öreg ezüst aranyozott kereszt 1 db.

2. Kehely 3 db.

3. Patena 1 db.

4. Ezüst, karéján aranyozott képtok 1 db.

5. Az egy öreg Szent László gyönggyel rakott casulája¹⁶⁴ 1 db.

6. Item, más gyöngyös vont arany casula 1 db. két stolával, egy manipulussal.

7. Item, vörös vont arany casula, gyöngyös rakott stolával együtt, manipulus nélkül 1 db.

8. Item, vont arany régi, szentek képeivel és középen gyönggyel tűzött casula, stolával együtt, manipulus nélkül 1 db.

9. Item, más vont arany régi casula cum crucifixo, Beata Virgine et S. Johann, az kik gyönggyel tűzöttek, stolával edgyütt 1 db.

10. Item, zöld tafotával béllett vörös és sárga vont arany casula, cum crucifixo, az ki gyönggyel tűzött, stolával edgyütt 1 db.

11. Item, vörös és sárga vont arany dalmatica¹⁶⁵, ezüst gombos, hamu színű, tafotával béllett 1 db.

12. Item, sárga és szederjes vont arany dalmatica, zöld tafotával béllett 1 db.

13. Item, vörös atlac dalmatica egy szint arannyal, az mely körös körül gyönggyel tűzött, ezüst aranyozott gombok rajta 1 db.

¹⁶¹ Tört ezüst

¹⁶² 1 gíra – 240 g

¹⁶³ 1 lat – 50 g

¹⁶⁴ A római katolikus papok misemondáskor használt ruhája. Eredetileg bő, redős, ujjatlan, harangalaku köpeny volt, közepén nyílással a fej számára, s a testet sátorként egészen befedte.

¹⁶⁵ Bő ujjú, két oldalt nyitott, térdig érő miseruha a papi segédlet részére (eredetileg dalmáciai előkelő viselet, bő hosszú kabát).

14. Item, feír virágos vont arany és ezüst pluviale, az galléra gyöngyös 1 db.

15. Item, ágyra való selyem recés arany és ezüst varrott superlat¹⁶⁶ 3 db.

16. Item, alba, darabbal vont arannyal ékesített 2 db.

17. Item, virágos vörös bársony vont arannyal való csóltár 1 db.

18. Item, kis verős atlac subka¹⁶⁷ 1 db.

19. Item, teveször kék bagariával béllett ágyra való kece¹⁶⁸ 1 db.

Az úrfi szállására adták.

1. Item, régi tarka dívány szőnyeg 1 db.

2. Item, temérdek varrott kendőkeszkenő 1 db.

3. Item, selyemmel és arannyal varrott oltárra való kiszkenő, képes 1 db.

4. Item, lengyel patyolat, 1 vég¹⁶⁹

5. Item, török patyolat, 1 vég

6. Item, öreg sávós abrosz, meg szakatt 1 db.

7. Item, régi formájú üveg, köröskörül és elől arannyal tűzött pe-rein rajta 1 db.

8. Item, lepedő, köröskörül recés 1 db.

9. Item, más öreg lepedő 1 db.

10. Item, régi fekete recével való vánkös, kis 3 db.

11. Item, veres föső tok, az allya verős tafota, arannyal tűzött, az úrfi vitte él 1 db.

12. Item, recés lepedő 3 db.

13. Item, hosszú sávós abrosz 1 db.

14. Item, temérdek abrosz 2 db.

15. Item, recés kendőkeszkenő 2 db.

16. Item, sávós abrosz 2 db.

17. Item, paraszt kendőkeszkenő 1 db.

18. Item, temérdek lepedő 1 db.

19. Item, hosszú aranyos török kiszkenő 2 db.

¹⁶⁶ Ágymennyezet

¹⁶⁷ Sapka

¹⁶⁸ Csipkés háló

¹⁶⁹ Szöveteknél használt göngyöleg – 20–40 méter hosszúságú

20. Item, más török keszkenők, kiknek varrását el nem végezték 2 db.
21. Item, más temérdek abrosz 1 db.
22. Item, fekete bársony szoknya, régi formájú, új aranyos peremes 2 db.
23. Item, selyem boncsok¹⁷⁰ 2 db.
24. Item, ezüst gombos boncsok, szőrből valók 4 db.
25. Item, magán való szőr boncsok, ezüst nélkül 1 db.
26. Item, barack virág atlac kaftán dolmány 1 db.
27. Item, fekete régi formájú bársony szoknya 1 db.
28. Item, gyönggyel tűzött 6 db.
29. Item, vont arany skófium¹⁷¹, gyöngyös 1 db.
30. Item, vörös kamuka antepedium¹⁷² aranya virágokkal 1 db.
31. Item, más rongyos dupla tafota antepedium, körösz az közepin 1 db.
32. Item, gyönggyel tűzött egyházi nyakra való eszköz 1 db.
33. Item, hosszú varrott kendőkeszkenő 3 db.
34. Item, körül csipkés új lepedő 1 db.
35. Item, recés abrosz 1 db.

7. és 8. sz. láda

1. Levelek vadnak benne.

9. sz. láda

1. Levelek vannak benne és valami apró ezüst pénz egyik fiókjában.

10. sz. láda

1. Levelek vannak benne.

11. sz. láda

Pénzek tele.

12. sz. láda

Drága öreg kű, és egy eb arany köves, gyöngyös drága marhák és egyéb töredezett dib dáb arany marha, egy darab unicornis szaru, pogány pénzek, gyöngyök.

Mely ládát páter praepositus fcarbenczel uramnál láttanak.

¹⁷⁰ Ló nyakába függesztett dísz.

¹⁷¹ Arannyal és ezüsstel varrt szövet

¹⁷² Az oltár elülső oldalán függő díszes kendő

Az kisasszony számára amiket kivettek az ládából.

1. Egy főre való koronkát, gyöngyös kövest, négy szőr feketőt, apró gyöngyökkel ritkán tűzöttet.

2. Gyöngy bogláros és pésmás nyakba való láncot.

3. Egy ezüst ó chorda, ő törött.

4. Egy aranyban foglalt pésmá lánc, melyben vagyon mindenesül negyvenhét ezüst gombafej.

5. Még más koronka, apró gyöngyökkel, hét szép köves boglárokkal tűzötték.

6. Item, még harmadik koronka, apró gyöngyös tűzött.

7. Item, negyedik koronka, rubintos és gyöngyös huszonegy boglár-
ral vagyon tűzve.

8. Ötödik régi kopott koronka, csak igen apró gyönggyel tűzve.

9. Egy régi pártát, melyben vagyon tizennégy gyönggyel és drága kövekkel rakott boglár.

10. Más szép öreg gyöngyös tűzött párta.

11. Egy pár kesztyű.

12. Item, egy magyar imátságos könyvet, ezüstös veres bársonybaji kötöttet.

13. Item, bélelt lengyel süvegre való öreg gyöngyös pártát, melyben vagyon három öreg kerek kerekded boglár, az kettőjében rubint.

14. Item, vagyon benne négy hosszas boglár és két fél paraszt arany boglár.

15. Másobb lengyel süveget.

16. Item, nyolc arany boglárt, gránáttal és gyönggyel rakottakat.

17. Egy szép verős atlatc erszény, skófiúm arannyal tűzött.

18. Item, egy kis iskátulában tíz öreg gyöngyszem enniliány darás szem, öt arany szem, egy darab aranyban foglalt gyémántocska, egy hegyes kised gyémántos arany gyűrűcske és egy rubintos kised arany gyűrűcske, egyéb gyöngy szemekkel edgyütt.

19. Egy ezüst vesszőből csinált fodor támasztó.

20. Két arany perec.

21. Egy öreg bogiáros nyakba vető, melyben vagyon 9 öreg boglár, melyek öté öreg rubintos, négye gyémántos.

22. Item, közben vagyon ugyan azon nyakban vetőben apró négy öreg gyöngyös boglár 9 db.

23. Item, az vég szélén egy boglár, minden öreg boglárnak pedig vagyon egy egy öreg gombolyag gyöngyszem a végén.

24. Item, egy régi formájú hosszú farkú és prémes új fekete sima bársony szoknyát, sárga ujjast.

25. Item, más két régi formájú hosszú fekete virágos bársony ujjakat, keskeny arany prémmel hántott és telt szemű aranyos atlaccal béllettet.

26. Egy ezüst aranyozott gyönggyel rakott, kettős hüvely kést.

27. Két hüvely új keresztyén kést, gyöngyös nyéllel.

28. Így vég vásznat.

Az úrfi számára

1. Egy cheh kövekkel rakott bokrétát.

2. Egy gyűrőt is, melyben vagyon termés rubint kő.

3. Egy hüvely új keresztyén kést.

4. Egy ezüst gyertyatartó lábat, kinek csináltatására attak egy kicsin só tartót és egy kicsin gyertya tartót.

5. Egy vég vásznat.

Ismét az öreg ládából ezeket atták az úrfinak.

1. Egy öreg vert teveszőr Velencét¹⁷³, ki bagaziával¹⁷⁴ bélelt.

2. Veres fülű tokot, az allya veres arannyal tűzött.

3. Item, egy varrott tarka csótárt.

4. Egy veres bársony nyeret, ezüst és aranyos csillagokkal verve és egyéb virágok is vadnak rajta afféle ezüst aranyos pléhben, azon vagyon ezüst aranyozott kengyel.

5. Más fekete bársony nyeret, ezüst pléhvel, emitt amott beverve paraszt boglár, ezüstös kengyel vagyon rajta.”

A leltárt összeállította: Johannes Törös, Mattheus (családi név olvashatatlan), Dániel Rauch, Sugár István.

¹⁷³ Pokróc

¹⁷⁴ Színes kelmefajta

Instiuctio pro grosso dno Joanne Gombos, inspectore «et praefecto universorum bonorum Homonnensium, arciumque simul et castrorum castellorumque Jeszenő, Terebes, Chichva et Varanno.

Urunk ő fge az istenben elnyugodt ngos és tek. Homonnay György uram meghagyatott árva gyermekihez, Homonnay János-hoz, Homonnay Orzsébet asszonyhoz úgy mint kgls tutor eorundem orphanorum fejedelmi kegyelmességét és gondviselésétakarván megmutatni, hogy az soktele tutorok között az árvák felnövéseknek idejéig kárt ne valljanak, sőt inkább hogy valami pénzt és költséget successu temporis in requisito találhassanak, és urunknak ő fgének atyai providentiáját és gondviselését jövődöben eszekben vévén jó hírét nevét ad posteritatem bocsáthassák, ilyen rendelést tött, hogy azoknak az egész jószágoknak dependentiája urunk ő fge és az ő fge kassai praefectura és tanácsi után egy bizonyos embertől legyen, arra peniglen az tisztre választotta ő fge az nemes és vitézlő Gombos János uramot, megtekintvén az Homonnay famíliának eleitől fogván való jámbor szolgálatját, s bizván abban, hogy ennek utánna is azon hívséggel és industriával az árvákhoz re ipsa azt megmutatandó leszen és rendelte ő kegyelmét az homonnai, csicsvai, varannói és terebesi jószágoknak és azokhoz tartozó várainak, kastélyoknak inspectorává és praefectusává sub sequentibus conditionibus:

1. Legelőszér, hogy az praefectus Gombos János uram ő fgének tam ratione tidelitis suae serenitati praestanda, quam orphanis hittel legyen köteles, és maga személyéről reversalist adjon.

2. Homonnán, Terebest és Varannón mingyárást meghitt tisztartókat és udvarbírákat, kik zálogosok legyenek, fogadjon, kik hasonlóképpen mind urunknak ő fgének s mind az árváknak sub juramento kötelezzék magokat, reversalisokat ide az kamarára küldvén. Mely tisztartóknak és udvarbíráknak dependentiája urunk ő fge és ő fge kassai praefectura és tanácsi után az praefectustól legyen.

¹⁷⁵ A Rákóczyak levéltárából. III. közl. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 17. kötet – 1894. – 659-662. old.

3. Mindennemű proventusnak az kész pénzét (az kegyelmes akarátja ő fgének) az udvarbíráktól és tiszttartóktól kezéhez vévén praefectus uram, Jeszenőben az tárházban tétesse, és onnat akárki instantiájára is, ő fge és az kassai praefectus és tanácsi híre, akarátja és engedelme nélkül sohova semmit ne adjon, hanem az tárházban jó őrizet alatt levén, az árvák jövőendőbeli szükségére tartassák.

4. Az pénzgyűjtésnek több módjai között azért mindeneknek előtte praefectus uram azon legyen, hogy az jószágban levő porkoláboknak, tiszttartóknak, uclvarhíráknak és egyéb rendbeli' szolgálknak az szabad asztaltartás és egyéb superflua erogaticolláltassék, hanem a helyett szakasztva legyen mindennek az ő módja szerint készpénzzel és élésül, in specielimitált conventiója, kivel esztendő által contentusok lehessenek.

5. Az tiszttartókra és udvarbírákra szorgalmatos vigyázása legyen praefectus uramnak, hogy a majorkodásban jó módjával foglalatosok levén, csak azon igyekezzenek, hogy mindenből pénzt teremthessenek; az pediglen ez jó gondviselésből könnyen meglehet, úgymint:

6. Az mely jószágban bor terem, ha bőven vagyon az gabona, tehát szüretkor az boros jószágban annyi bort foglaljanak búza fizetésért, hogy esztendő által nemcsak az korcsomákon elegendendő bor legyen, hanem az várak se fogyatkozzanak meg; az jó bort peniglen, melyet tam ex vineis allodialibus, quam occupatitiis congerálnak, kiválogatván, az lengyeleknek jó áron adhassák el.

7. Az jószágban mindenütt az udvarbírák sert fézesseuek bőven, hogy annak fogyatkozása ne legyen, hanem az korcsomákon és az jószágban árultassék sine intermissione.

8. Mikor az búzának jó ára vagyon, akkor az asztagokban el kell csépleni és pénzen eladni, de fél áron azt el nem kell vesztegetni. Az udvarbírák peniglen praefectusok hire nélkül asztagokat ne csépelhesenek, derék búzáat se adjanak el.

9. Az jószágban az minemű szokás és rendtartás vagyon, az tiszttartók ahhoz tartsák magokat, az hol bordézma, búzadézma és nova báránydézma, avagy sztronga jövedelem, adópénz és egyéb adójok, fizetések volna az jobbágyoknak, azt mindenütt igazán beszédjék min-

den kedvezés és engedelem nélkül és mindenbűi pénzt gyűtsenek. Az restantiákat is, a hol volnának, magnacum diligentia beszédjék.

10. Az tehén baromtól, juhtól az tisztartók az vajat, túrót és sajtot meggyűjtessék, tyúkot, ludat, sertés marhát, borjúkat, mentől több lehet, szaporíttassanak és abból is pénzt gyűjtsenek.

11. Minden tisztartóknak praefectus uram idején meghagyja, hogy az jövedelmet mindenütt augeálják, és az micsoda kereskedés melyik jóságban, mint leliessen, instructiójokban kell adni, hogy afféléből is az jövedelem szaporíttassék. Az szőlőket is mindenütt megmíveltetvén, igaz míveket adják meg.

12. Az mikor őszi vagy tavaszi vetésnek ideje vagyon, egyik se mulassa el, hanem az földeket megganéjoztatván és megszántatván, bevessek. Az aratásnak és kaszálásnak és behordásnak, takarodásnak, szőlők szedésének idejekben minden tisztartó mindeneket behordasson.

Az jóságból az minemő konyhára való barmot és egyéb élést esztendő által ennek előtte beszoigáltattanak, azt ennek utánna ne specieexigálja, hanem pénzt szedvén érette, az proventust augeálja.

Továbbá az országnak némely része szokott volt pro laboribus praestandis arendát pénzűl fizetni, ő fölsége akarata az, hogy ezután is úgy legyen. Azért praefectus uram mentől nagyobb summát imponálhat arra az jóságra, azon igyekezzék, cum ea tamen moderatione, hogy az szegénység ultra posse ne erőltetessék, ki miatt vagy az jóság elpusztulna, vagy egyéb kár az fölöttébb való sarczoltásból következhetne.

13. Az határokra vigyázzanak az tisztartók, hogy valaholott beléjek ne kapjanak. Igaz törvényeket szolgáltasson, az szegénységen törvény kívül való dolgokat cselekedni ne engedjen, se birságot szedni ; ha peniglen oly nagy dolog occurrálna, tartozzama az praefectusnak tudtára adni és az dolgot eligazítani.

Ha az praefectus arra elégtelen volna, tartozzék az praefectus is az ő fge kassai praefectusának és tanácsinak tudtára adni, kik ő fgétől informatiót vévén az dologról, jó módjával eligazítják.

14. Praefectus uram az törvényszékekre és pörekre az tisztartókkal igen vigyáztasson, kiki diariumot tartván az procatorokra és törvénytevő személyekre mit költ, de tékozlást semmilyen ne tegyen.

15. Hogy peniglen gondviseletlenség miatt az jószágban és hártárban el ne foglaljanak és egyéb kár az jószágban ne essék, bizonyos procatorokat fogadjon praefectus uram, képes fizetést rendelvén nekik.

16. Az várakban és kastélyokban drabantok s virrasztók és egyéb szolgák csak annyin legyenek, az mennyi kívántatik, úgy mint Jeszenőben tíz drabant, 4 virrasztó és 2 porkoláb, az drabantnak egyikének 2 forint fizetése legyen, de azt promoveálja, hogy az jószágbeli szegénység közül drabantságra senkit ne fogadjon. Terebest is képeesen szerint tartson drabantot, Csicsvában is; azok peniglen mind hitesek legyenek ő fge és az árvák számára. Az porkolábok és az hites drabantok az kapukon senkit az tisztartók hire nélkül be ne bocsássák, tüztől az várakat és kastélyokat, udvarházakat oltalmazták, és éjjelre kiváltképpen, az tűz a hol nem kívántatik, megoltásák. Az várakat, kastélyokat, udvarházakat pusztulni praefectus uram ne hagyja, hanem az tisztartókkal, a hol kívántatik, megépíttesse.

17. Szorgalmatos gondviselek után mind az udvarbírák, tisztartók és egyéb rendbeli szolgák az megnevezett jószágból honnét mi pénzt beadnak, az praefectus uram kezéhez vévén, quietálja az tisztartókat rólla, és az pénzt Jeszenő várában felvivén az tárházban rakja be, és jó zárattak muniálván az kulcsa legyen az praefectusnál, és az porkoláb az őrizetre viseljen gondot.

18. Az tisztartók ratióinak beadása ilyen renddel legyen, hogy minden udvarbíró tartozzék minden cantorban bizonyos és igaz extractust az praefectusnak exhibeálni, az praefectus viszontag mindenekről, valami az egy cantor alatt bejön, bizonyos signatiírást ide az ő fge kamarájára küldjön, constáljon itt is, ő fgeisaz szerint informáltathassék, mikor mennyi proveniált legyen. Esztendei ratiójokat pediglen az udvarbírák két holnappal az esztendő eltelése előtt kezdjék írni és esztendejek eltelvén, mingyáróst tartozzanak éppen az egész esztendei ratiójokat ide az kamarára beadni.

19. Az jószágban peniglen, mind várakban, kastélyokban, sőt mindenütt új inventariumot omnium rerum mobilium és urbáriumot is super numero colonorum conscribáltasson az praefectus uram, idonea persona ex camera adjuncta, hogy jövőendőben az számadás-

ban tisztartó uraim jobb módjával procedálhassanak, itt is az kétség eltávoztatassék. Mely inventariumoknak és urbáriumoknak egyik authenticum exemplart ide az camarára praesentáljon.

20. Ezeken kívül ha mi oly dolgok volnának, melyek itt be nem volnának Írattatván, ő fge után pediglen az árváknak hasznára és segítségére lehetnének, azok az praefectus hű és szorgalmatos gondja viselésére bizattatnak.

Leszen pediglen hivséges forgolódásáért és jámbor szolgálatjáért ő fge kegyelmes akaratjából fizetése esztendeig:

Esztendeig az asztalra valóval együtt készpénz fizetése fl. 300 dn. – 12 sing fajlondis, idest ulnae 12, mentéje alá róka béllés, hát vagy mál.

Frugum cubuli centum, – idest frug. cub. 100.

Zab cub. 100.

Vini Göncziens. vasa 6.

Cerevisiae vasa 6.

Verő marha tíz, idest nro 10.

Bárány huszonhat, idest nro 26.

Tíz kő sót, idest nro 10.

Vajat tíz pinttel, idest butyrum pint 16.

Melis is pint 16. Széna húsz szekérrel, idest foeni currus 20.

Az udvarbírák fizetését praefectus uram maga limitálja el, mentől szűköbben conveniálván velek és az conventiónak páriáját mingyarást unacum literis reversalibus adrevidendum ide küldje az kamarára.

Actum Cassoviae 17. Mártii, 1623.

Juramentum¹⁷⁶

Én Gombos János esküszöm az egy élő mindenható istenre, atyára, fiúra és szentlélekre, az teljes szent háromság egy bizony istenre, hogy az én reám bizattatott tisztemben, úgy mint az Homonnához, Jeszenő, Csicsva és terebesi várakhoz és Varannóhoz tartozó jószágoknak inspectorságában és praefectusságában hív, igaz és tökéletes leszek, először urunknak ő fgének, úgy mint legitimus principális tutorának, azután az istenben elnyugodt Homonnai György meghagyatott árváinak, Homonnay Jánosnak és Homonnay Erzsébet asszonynak, az várakat és azokhoz tartozó jószágokat szüntelen őriztetvén és oltalmaztatvén, mindennemő jövedelmeket Jeszenő várában beszolgáltatvén az tárházban reponáltatom, és az árvák számára megtartom és megtartatom, ő fge avagy az ő fge kassai praefectura és tanácsi híre akarhatja és engedelme nélkül akárki instantiájára és persuasiójára sem adományért, sem barátságért, sem bosszúságért, atyafiságért, kedvért, félelemért és semmiféle okért sehova semmit nem adok és nem adatok, hanem fejem főnállattáig és életem föttáig ő fge után az árvák számára megtartom és megtartatom, és ha olyat értenék, az ki vagy az ő fge méltóságának fogyatkozására vagy az árváknak kárára lenne, ő fgének és az kinek illik megjelentem és tudtára adom, az somma szerint ő fge után az árvák hasznát mindenképpen promoteálni igyekezem. Ez egyet kivéven, hogy az számadásra nem én, hanem az udvarbírák kötelesek legyenek. Ennek nagyobb bizonyására és erősségére adtam ez jelen való leveletem kezem Írásával és pecsétemmél megerősítvén.

Datum Cassoviae die 17. Mártii, anno 1623.

Kívül: Instructio bonorum Homoniiaiensium praefecto grossa Joanni Gombos data die 17. Mártii, anno 1623.

¹⁷⁶ A Rákóczyak levéltárából. III. közl. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 17. kötet – 1894. – 663-664. old.

Vizsgálat a Homonnay-árvák gazdatisztjei ellen¹⁷⁷

Instructio Adm. Rever, et Generosis Dominis Michaeli Maurovitsio, Martino Keöszeghi et Georgie Nagymihályi, circa peragendam contra nonnullos Officiates oeconomicos inquisitionem data.

1-mo. Alámenvén Kegyelmetek Isten hírével az úrfi jószágába, s Usz János uramnak szóló levelünket megadván, az ő ellene és tisztartók ellen tett panasz szerint peragálja az inquisitiót, és de percepii vegyen számot tőlük, s ha min maradnak s nem rectificálhatják, hagyjon terminust nekik és arbitrativ meg kell láttatni, de az executiójál maga dolgában kiváltképpen Usz Jánosnak, halaszsa ad informationem nostram.

2-do. Ha mindazok megbizonyosodnak Usz János uramra, a kikkel vádoltatik, interim supersedeat ab administratione officii, de mást helyébe nem kell addig rendelni, míg mi is meg nem látjuk és értjük.

3-tio. A reversalisok, instructio és inventarium dolgát a mi illeti, az inventáriumot mingyárt ki kell kezekből venni, mert a mellett lehet a számvétel. De a reversalisok elvételét arra kell hagyni, ha elvétetik tisztí Usz Jánosnak.

4-to. A Krajnikok megnevesítését nem cselekedhetette volna Usz János uram. De ha már meglett, arra kell nézni Kegyelmeteknek, mi kára lehet abban az ő nemességekben az árváknak.

S ha úgy találalik, hogy károsok: de legeregni kell procedálni ellenek. Jóllehet, ha ők eljárnak most is az ő hivataljokban s jobbágyi helyen laknak, nem kell csak a nemességkérésért megbántani őket.

5-to. A tiszttartóknak írt leveleinket, hogy compareáljanak kegyelmetek előtt, praesentálni kell vagy megküldeni.

6-to. Ha mely tiszttartó káros avagy gondviseletlen gazda találkoznék, amoveálni kell, és mást tehetni helyébe, akit alkalmatosnak itél kegyelmetek.

¹⁷⁷ Vizsgálat a Homonnay-árvák gazdatisztjei ellen (1627.) // Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 3. évfolyam, 1896 – 328-330. old.

7-mo. Már Isten megadván a békességet, haszontalan lovasszolgát nem kell felest ott tartani, de valahány főember nélkül ugyan nem kell hagyni őket, a kik a vármegyéken is hasznosak lehetnek.

8-vo. A négyezer ezüst tallért mi el nem veszjtük az árváktól s most Nyári uramnak nem szükség írni felőle.

9-mo. A Kisasszonynak kész pénzt kell onnét vásárlásra hozni, s itt Bécsben jobban megvehetni, hogysem Lengyelországban akármit is.

10-mo. Rendelje el azt is Kegyelmetek, hogy fele jövedelme az ös jószágoknak a Kisasszony számára tartassék minden jószágiban.

11-mo. A szabadosok dolgában legitimus terminust kell hagyni, és annak ruminálására bizonyos főembereket convocálni, s az ország törvénye szerint kell ellenek procedálni.

12-mo. A lengyelországi jószág dolgát igen szorgalmasan investigálja Kegyelmetek, és ha félelmes állapotja, a mint mi is Ítéljük, értekezzék az emberekkel, hogy ha el kellene adni, micsoda mód lehetne benne az árvák kára nélkül, és azután azt referálván minekünk, azt kell inivclni, a mi jobb a dologban irunk a levelek felől Rákóczi uramnak és Usz Istvánnak, de azt talán káptalannal is kellene kéretni praemittálván a missilis requisitiót.

Adum in Arce nostra Biese 28. Novembres 1627.

Szükség azt is observálni kegyelmeteknek s rendelést tenni felőle, hogy ha mi jószágot az úrfi és kisasszony közönséges szükségéért, úgymint nevezet szerint a liszkai jószágot, elzálogosítottanak: azokat a közönségesből kell kiváltani, a mikor kiváltják. De ha vagy a szegény atvjok az árváknak valamely jószágot elzálogosított, aki őstől való volt és a kisasszonyt nem illette sem illeti, annak kiváltására a kisasszony részéből semmit se adjanak, hanem csak az urfiéből váltsák ki magán, azt kívánván a közönséges igazság.

Továbbá, mivel ugy értjük, hogy ezen Homonnai-árvák jószágiról való levelekben nem kevés legyen Rákóczi György uramnál, ez elmúlt háborúban kerülván és akadván az ő kegyelme kezéhez, hasonlóképpen Usz István uramnál is: ím ő kegyelmeknek irtunk valahány szóval, hogy visszaadják. Kegyelmetek küldje meg leveleinket s szorgalmaz-

zon választ reájok. Kik ha megadják a missilis által való requisitióra, bene quidem; sin minus, a leleszi conventre adott ezen dologról való autenticum mandatimi mellett vegye ki kegyelmetek, avagy küldje ki a convent emberét s repetalja tőlük, és ha ugy sem adnák meg: evocálja penes articulum anni 1622. Mi gondunk leszen azután: mint procedáljunk ellenek.

HOMONNAI DRUGETH (X.) JÁNOS

A tornai várórség hadi szabályzata, 1636¹⁷⁸

Edictum Castrense pro Comitata Tornense

Mi gróf Drugeth Homonnai János Országbirája, Ungnak örökös, Zemplén vármegyének penig főispánja, az felséges II-ik Ferdinánd császár és magyarországi koronás király urunk ő felsége felső-magyarországi részeinek generálisa, tanácsa és egyik komornyika. Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik. Mivel mostani hazánk oltalmára nézve ő felsége parancsolatjából az ő felsége bandériumait ki kellett szükségképen hoznunk és az nemes vármegyékkel együtt oltalmunkban táborba szállanunk, holott hogy mindenek rendelt állapotban legyenek és az hadak is disciplinában tartassanak, tetszett hogy legelsőbben is az czikkelyekben foglalt edictumot adjuk ki, melyet hogy táborban valók kicsinytől fogván nagyig mindennemű rendek épen minden részeiben megtartsák, kívánjuk, – mely ez szerint következik.

1. Edictum, Az útban lévén ő felsége hadai, minden szekerek az szekérmesterek rendelési szerint villongás nélkül járjanak, azon szekérmesterek büntetése alatt, kiknek szorgalmatos gondviselések legyen arra, hogy az lövő szerszámot munitio és egyéb szekereket is, se lovas se gyalog hadnak az útból kivenni semmiképpen ne engedjék.

2. Hogy az megszállásban az tábormesternek rendelése kívül megszállani s másképpen confundálván szabni ne merjen kemény büntetés alatt.

3. Az fő istrázsamesternek kiki minden rendek közül hadainak számát beadván, valakit valahova rendel, senki mást benne ne merjen tenni, sőt az kinek mi ordinantiát kiad, élete veszedelme alatt ahoz alkalmaztassa magát minden rend.

4. A fő prófont mesteren kívül senki semmi éléssel szabados ne legyen, hanem az ő felsége tábora szükségére valahova mit parancsol, minden helyekből igazán beszolgáltattván az élést, úgy rendelje ő kegyel-

¹⁷⁸ Thallóczy Lajos. A tornai várórség hadi szabályzata 1636-ból. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 3. kötet – 1880. – 776-779. old.

me, hogy mindenek magokhoz egyenlő szükségek letelvén, senki meg ne bántódjék és meg se fogyatkozzék éléséből az mi rendelésünk szerint.

5. Az piaczkok állapotjok, hogy jó rendben legyen (nem látni) minden rend vásárbírótól függjön, úgy hogy se az vevő ne vegyen, se az eladó semmit el ne adjon vásárbíró uram limitatiója nélkül, ha nem az, kit mire rendel ahoz alkalmaztassa minden rend magát.

6. Az artilléria-magistertől függjön minden, valaki az munitio mellett vagyon mind gyalogok, pattantyúsok úgy hogy baromból meg ne fogyatkoztassa az munitiót, se alatta valókat élésből, hogy peniglen az barmoknak is legyen élések, szorgalmaztasson provideáljon valakinek penig mit parancsol, s meg nem fogadják, szabados büntetése legyen főgondviselőjöknek rajtok.

7. Valahol az tábor megszáll, sem hadnagy sem kapitány mi hí-rünk nélkül sem lovast sem gyalogot sehova ne küldjön, se ne bocsásson, hogy valami derék veszedelem efféléből ne legyen, hanem kiki böcsületi alatt zászlója alatt találtassék.

8. Reggeli Jézus kiáltozás alatt sehova senki semmi szükségére ki ne menjen, hanem ha kinek valami szükséges dolgáért valamely zászló alól ki kell menni, rendet tartsanak affélében, ne menjen egyik kétszer háromszor, míg más egyszer sem. Abrakon, szénán, eledelen kívül penig senki semminemű eleséget, az szegény embernek fejér és egyéb ruházatját penig semmi úttal el ne merészelve venni. Ha ki penig az zsákmányosok vagy kvártélyosok közül házat vagy falut gyűjtana meg, avagy felverne, azt büntessék érette.

9. Ez legkönnyebben megtartathassák, semminemű jövő járó, de kiváltképen az tábor szükségére élest hozandó embereket, se penig helyben az piacon senki meg ne háborítsa, semmit pénz nélkül el ne vegyen. Az ki ez ellen cselekszik, minden kegyelem nélkül érdemlett halállal büntettetik.

10. Valaki valamely helyben szablyát vonva haragból avagy harcra okot ad, annak keze vágattatik el, hanem, ha kinek mi injuriája leendő; az ő felsége hadi bírása előtt persequálja dolgát.

11. Ha ki vért teszen, érdeme szerint büntettetik meg, ki peniglen embert öl minden kegyelem nélkül megölettetik érette.

12. Táborban senki urát el ne hagyhassa, ha olyan találtatik, kézben adassék büntetés alatt.

13. Ha valakitől vigyázatlanságért tűz támad, megölettetik érette.

14. Valaki ellenségnek legkisebbik dologban kedvezne, avagy az mi hírünk és akaratunk kívül írna vagy izenne, megölettetik. Hasonlóképpen ha ki valami hamis, veszedelmes hírt költ, mi hasonló büntetéssel büntettetik.

15. Valaki az tábor kárára valamit hallana, s nekünk, avagy előtte járóinak meg nem jelentené, törvéynél megölettetik.

16. Senki se készülőt se felülőt se dobbal se trombitával veretni avagy fútatni az táborban ne merészeljen, hanem az mi dobunkhoz, trombitánkhoz tartozzék minden.

17. Hogyha valaki akár mezőben akár falun, avagy városon valami követet találna, ha az ellenségtől jönne is, senki fejvesztése alatt ne merje háborítani, hanem tartozzék mi előnkbe kísérni.

18. Ha valaki nyelvet kapna vagy levelet intercipiálna, mielőnkbe, avagy éjszakának idején az strázsamester elében tartozzék anni és senki az leveleket fel ne merészelje szakasztani kemény és érdemlett büntetés alatt.

19. Este Jézus kiáltás után senki bort ne áruljon, se ne vásároljon marhája vesztese alatt. Minden pedig személyválogatás nélkül az esteli JÉZUS kiáltásraminden felől bétakarodjék, senki az táboron kívül, az mi és tisztviselője híre nélkül feje vesztese alatt ne háljon, kiváltképen az kik zsákmány színe alatt mennek ki a táborból, kin ne háljanak, hanem, mint rendek az táborban takarodván, szép csendességben legyenek. Az kvártérokra ugyanazont értvén, és az dobszóra takarodjanak be.

20. Valaki esteli Jézus kiáltás után löne, vagy valami zendülést tenne az táborban akármiképpen, megölettetik érette.

21. A munitió és lövő szerszámokhoz az kinek köze nincsen kiváltképpen északának idején, és az Jézus kiáltás után, járni ne merészeljen erős büntetés alatt. Ha mikor kvártélyokban szállanak az hadak, az kvártélymester híre nélkül senki magának kvártélyt foglalni ne merészeljen, abban pedig hasonlóképen egyik a másik szállására szállani, kimenni kemény és erős büntetés alatt ne merjen, kiváltképpen a lovas az gyalognak, viszont az gyalog a lovasnak rendeltetett szállására.

22. Valakik tolvajlásban találtatnak, megölettessenek kegyelem nélkül, ha pedig effélét hallana, az káros embernek kérései utána nem megyen s meg nem fogná, orgazda hasonló büntetést szenvedjen mint az tolvaj.

23. Valakik az élésen kívül akármi legkisebb marhát vagy lovat akármi eszközt elvesznek az nyomorult paraszt emberektől, megölettessenek.

24. Ha valaki lopást cselekednék, reá bizonyosodik, felakasztassék érte.

25. Valaki erőszak paráznaságot cselekszik, kerékben töretik. A ki pediglen másféle paráznaságot patrálna és asszonyembert táborban tartana paráznaságért maga mellett, feje esik el érte.

26. Hogy mind azok jobb módjával et cum effectu végbevitessenek, Istentől kegyelmet kérven szükséges, hogy az tisztviselők az magok tisztében megmaradván, egyik az másik tisztébe magát ne avassa. Azoknak pedig minden rendektől kinek-kinek érdeme szerint való böcsületi megadassék, és abban az tisztben, melybe mi helyeztük, meg is böcsültessék.

Datum ex Castris in Oppido Göncz positis, die vigesimo octava mensis novembris Anno domini 1636.

Gróf Homonnay János s. k.

Homonna város vásártartó engedélye

III. Ferdinánd királytól¹⁷⁹

Mi harmadik Ferdinánd, Isten kegyelméből a rómaiak választott és mindig fölséges császára stb. stb. a jelen oklevél tartalmával jelezve emlékezetbe ajánljuk mindenkinek, a kit illet: hogy mi részint hívünknek, tekintetes és nagyságos homonnai Drugeth János grófnak, Ung és Zemplén vármegye főispánjának, országunk bírójának, magyar királyságunk felső részei főkapitányának, kamarásunk és tanácsosunknak felségünk elé azért előterjesztett legalázatosabb kérésére és könyörgésére, részint pedig az egész magyar királyság összes, valamint így a Zemplén vármegyében levő, a nevezett grófnak Homonna nevű városa lakosainak előnyére és hasznára két szabad vásárt, vagyis két szabad országos piacot, az elsőt Szt. Dorottya szent és vértanú, a másikat pedig a Szentkereszt felmagasztaltatását közvetlenül megelőző és követő, erre tudniillik alkalmas és elegendő hétköznapijaira minden évben, valamint minden héten hetivásárt minden csütörtöki napon mindazon szabadságokkal és előjogokkal, melyekkel szabad királyi városaink, mezővárosaink és helységeink szabad évi vagy heti vásárai tartatnak, a nevezett Homonna mezővárosban örökre tartatni kegyelmesen megengedhetőnek és engedélyezendőnek véltük, sőt a jelen oklevél erejével engedjük és engedélyezzük; de a körülfekvő szomszédos minden más helység szabad országos és heti vásárainak kára nélkül. Azért titeket, vásáros embereket és utasokat, a jelen oklevél rendjében biztosítunk és értesítünk, hogy az általunk a fenti módon a fent említett Homonna mezővárosban örökre tartatni és megületni rendelt és engedélyezett említett vásárookra, vagyis szabad országos és heti vásárookra, minden kereskedelmi áruítokkal és tárgyaitokkal szabadon és biztosan s minden félelem vagyis személyetek, dolgaitek és áruitok féltése nélkül jöjjetek, siesseetek, járuljatok és elvégezvén ottan minden ügyeiteket, ismét a saját, vagy oly helységekre, hova inkább akartok, visszatérjete, épen ma-

¹⁷⁹ Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez, 1908. január-december (14. évfolyam, 1-12. szám). – 22-23. old.

radván mindig személyetek, pártfogásunk és kegyes oltalmunk alatt megmaradván dolgaitok.

Akarjuk továbbá, hogy e rendeletünk a vásárokon és más nyilvános helyeken mindenütt nyilvánvalóvá és közhírré tétessék; akarjuk és parancsoljuk, hogy a jelen oklevél, függő titkos pecsétünkkel, mellyel mint Magyarország királya élünk, megerősítve, annak elolvasása után a bemutatónak visszaadassék.

Kelt Pozsony sz. kir. városunkban, az Úrnak 1638. évében, március hava 17-ik napján, római császárságunknak második, magyar királyságunknak tizenharmadik és cseh királyságunknak tizennegyedik évében.

A csicsvavári udvarbíráknak Eszterházy és Homonnay részről adott utasítása¹⁸⁰

A palatínus úr ö nagysága, nekem adott plenipotentiám mellett, főemberek commendatiójára, Bollósi Ferencz uramat helyheztetvén az csicsvai és varannai jószágok gondviselésére és udvarbiróságára, nincsen kétségem benne, hogy mind maga előmenetire s mind azoknak az főembereknek kik nekem cominendáltak ötct, böcsületekre nézve, az reá bízott dologban, hiven és igazán arrul adott reversálisa szerint el nem járna. De mégis, hogy azokban bátrabban accomodálhassa magát, ím ezeket instructió gyanánt akartam eleiben adni, hogy mind inventárioma s urbáriumja és instructiója mellett, ő is tudjon mindekről számot adni, az úr és az asszony ö nagyságok is tudjanak tüle mit várni.

1. Legelőször is azért, az isteni félelmet és szolgálatot viselje maga előtt s azt megadván az mi az Istené, s az egyházi és szerzetes személyeket megbecsülje s tehetsége szerint, az catholica religiót igyekezzék, cum bona discretione az idő és alkalmatosság szerint, promoteálni s az Varanón s ott az tájon való lelkeket az sztropkói barátok vagy más egyházi emberek által segiteni, kiknek alamizsnával is legyen néha, az ott való értékhez szabván magát.

2. Azon legyen minden tehetségével, hogy minden közönséges jóra való dolgokban, egyetértsen az gróf Homonnai uram tisztartójával és porkolábjával s más gondviselőivel is, és ha mit magok el nem igazíthatnának s ítélné szükségesnek lenni, ne restelje az olyan dolgokról Homonnai uramot is megtalálni.

3. Szorgalmas gondja legyen, hogy az várhoz s jószághoz való határok el ne idegenítesse, se ne pusztíttassanak, kikre mindaz várbul s mind innét alól bizonyos vigyázó kerülőket kell rendelni.

4. Ott némely határokbán, mikor termése vagyon, bőven léssen makk, és annak idején korán végire kell menni s tizedre való sertésmarhának kell megtiltani és annyit kell reá fogadni, az ki meg

¹⁸⁰ A csicsvavári udvarbíráknak Eszterházy és Homonnay részről adott utasítása (1636.). // Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 4. évfolyam, 1897 – 331-336. old.

hizhassék rajta; kinek megtizedléséért az más tisztartóval szorgalmasan maga vigyázzon és magátul senkinek semmit meg ne engedjen.

5. Ha mi faépület vagy foldozás, tatarozás mind az várban s mind az udvarházban lészen, egyetértsen az porkolábbal s minden tehetségével az molnárokkal s jobbágyokkal véghez vigye ; ha mi közönséges vagyon penig, abbul se vonja ki magát, hanem az más tisztartóval egy akarattal s költséggel vigyék véghez.

6. Az udvarház pinczejében, mindaz kettőben, nagy viz vagyon, annyira, hogy hasznát sem vehetni, mely igen káros ö nagyságoknak, azért az mely kut az ház előtt vagyon, azt egy napestig meresse elsőben serényen s ha apad vele az pincze, continuálni kell; ha látja, hogy nem használ, akkor kell az város utczáján átalásni és jól kivenni öly mélyen, hogy vagy az pataokban, vagy inásúvá kivehessék az vizet belőle; az árokmelléket, ha kövel fel nem rakhatnák, faragott tölgyfával is felróhatnák s felül jól becsinálhatnak.

7. Az majorokban igen gyakorta tekéntszen s meglássa, hogy mindek rendesen legyenek, tékozlás semmiben ne essék, minden baromfinak illendő elesége adassék meg. Az mi marha penig benne lészen, azokat jó gondviseléssel szaporítsa, kiváltképen az disznókat. Tyúkot, ludat, pókát, kacsát is bőven tartsanak és megszorítsák, kiből az majoréknak és majornéknak fizetésekig való pénzt teremthet, ha akarja.

8. Az szántást, vetést, mind ősszel, tavasszal: az ő idejekben igyekezzék elvégezni s ugy be is takarni, de az keretszámot rátióiban mindenkor specificálja, mindenik felett mindenik majorban. Így az. kaszáltást s betakarítását is az ő idejében végezze.

9. Az ganéjzást vagy együtt vagy másutt, minden esztendőben .continuálja, de azt observálja, hogy újságra ne terítsék el az ganéjt az szántóföldeken.

10. Most az mely gabona az majorokban, vagy szemében vagy asztagban lészen, oly gondja légyen, hogy az szemében valót, az várban alkalmas helyekre hordassa fel s minden garmada alá vagy közepében egy kósót tegyen, az muszka nem eszi meg. Az udvarházban is feleset tölthet lé, ha kiváltképen háborútól félelem nem lészen, kinek idején az várban kell hordani. Az mely asztagok penig vadnak, mivel régiek is és

igen károsok, azoknak csépeltetését eöntinuálja, de jobb securitáséit, az cséplőkkel is mindenkor ravást tartasson s magánál is tartson, kivel számadásakor bizonyíthasson,

11. Az gabonának ez idén jó árát remélik mindenek, kinek eladásában igen cautus legyen és bizonyos árokat kell vagy Lengyelországban, vagy másutt Eperjesen, vagy hol keresni, az ki feleset venne, meg. És így is végezhet vélek, hogy pünkösdtájban 6 vagy 7 mértföldig is elvitethetni, mivel jó szekeres emberek vadnak abban az jószágban; ha pedig az jószágbeliek is megszűkülnének, bizonyos ideig adhatni azoknak cum discretione hitelben.

12. Mraszko Gergely az majorispán és gazda, arra az hivatalra igen alkalmas és neki sokban tanácsot is tud adni, mivel ott régi szolgál, az helyében ott sem kulcsár, sem kasznár, sem ispán nem kell, hanem megtartsa s érdeme szerint tisztességben is tartsa, de az mit amaz bevészen is, vagy majorokbul vagy falukbul, mind de perceptis s mind de erogatis ő tartson számot.

13. Az majornék ott az tehenektől 10 túrótt s 10 itcze vaját adnak, azokat bevénén, az ki magoknak fizetése kívül lenne, azt pénzre fordítsa az udvarbíró.

14. Az juhok hasznát is, gyapját, az megholtaknak borit, úgy az mi lencse, borsó, kása, szilva, bab és egyéb kerti vetemény lészen is, mind pénzzé togye, az kívüli, az ki magokért rendeltetett.

15. Az bor megszerzésére idején gondja legyen, hogy az mikor hol korcsomákat kell árulni, borból meg ne fogyatkozzék; reá vigyázzon pedig, hogy mikor az ur bora foly, sert ne áruljon setnki, sem bort titkon.

16. Az rozgonyi és regéczi tisztartókkal jó correspondentiájá legyen, hogyha mikor bort kell Varannóra szállítani, maga bizonyos embert küldvén az borokért, Regéczből Rozgonyba s onnét Varannóra vigyék.

17. Az jószágban való szekereseket pedig, idején hozzákészítsék mind az soltészok s mind az jobbágyok, hogy ha kívántatik, Rimanóig vagy Jesliezkáig ők vihessék el az borokat.

18. Arra pedig Gyurigh Benedek által gondja legyen, hogy emberseges és ismerős lengyelt hizlaljanak, az kivel társokodhassanak bátran az borok megvételében, s eladásában, hogy valamint az ur ő nagysága,

kárt ne váljon. Mikor pedig árosok lesznek az borra és el kelletik vitetni, Gyurigh Benedek értvén ahhoz és ösmeretsége is lévén ott benn, ő reá kell bizni. Reá kell mindazáltal vigyázni, hogy valamint maga ollyas borait, az ur ő nagysága fő borai mellett ne árulja, kivel az ő nagysága borait olcsóbban vennék.

19. Az majorságszölők munkájához néha maga is hozzá tekintsen, hogy fogatkozás ne essék benne.

20. Az dézmálásnak pedig maga viselje gondját együtt az más renden való tisztartóval és az mi jut, kedvezés nélkül kivegye az szerint, ha mi más dézma esik is.

21. Az kertekre és kerti veteményekre is szorgalmatos gondja legyen s egy bizonyos zsellért rendeljen az többi eleiben.

22. Az mely malmok ott az jószágban lesznek, mind részében való őrlésre kell fogni harmadában, de az varannai molnár helyében mást kell fogadni, mert az semmire való a erős hittel kell pedig mind magát, mind feleségét s legényét megesküdtetni, hogy igazak lesznek és se magok, se más által semmit el nem lopnak az malom hasznában. Az mikor pedig mit mérnek be, fele az molnárnál, fele tisztartó uramnál álljon. Az mely malmok pedig csak az ur ő nagysága számára valók, azok tatarozására és minden munkájára, gátokra, kövekre, fájára magának legyen gondja; az mi pedig köz, nódítsa az más részen való tisztartót is az egyiránt való építésre. Mraszko pedig gyakorta vizsgálja meg őket.

23. Mindenkor hizlaltasson disznókat az malomban, kiket mészárszékre jó pénzen eladhat.

24. Igen szorgalmatosan tudakozzék egy serföző-házhelyet és ha alkalmatost talál, keressen főzőmestert is hozzá és építse meg s hozzá való eszközt szerezze meg, nem kicsiny haszna lenne az úrnak ő nagyságának abbul, mert mind az városon s mind az jószágban kihordanák.

25. Ha mikor mi törvények dolga az vármegyén vagy az jószágban is lenne ő nagyságának, idején tudósítsa az Ordinarius prókátort Phea Hyeronimust és az dolgot közölvén vele, onnét vegyen értelmet, kinek conventiója szerint onnét fizessen, néha tartozik Regéczhez is szolgálni.

26. Ha pedig valami birság esnék az jószágban, azt cum discretione vegye meg s magátul el se engedje.

27. Ha halálra való rab találtatik is és az törvény megsulyositja, magátul gratiát ne adjon neki, hanem az urnák hirré tegye. Ha pedig executióban kell menni, csak legyen discrete, az ur hire nélkül is exequáltathatja.

28. Az porkolábnak, drabantoknak és minden szolgáltnak conventiójok szerint megfizessen igazán, jó correspondentiát tartván mindenkor az porkolábbal is meg is becsülvén, s az várbeli kulcsárt is megtartván.

29. Az vám bizonyos summában levén, restantiát ne hagyjon benn s reá is vigyázzon, hogy indebite ő se vexáljon senkit s az hidak is jők legyenek.

30. Az méheket megszaaporítsa jól s az mézet hordókban tartván sonkolyostul mikor annak ideje, jó alkalmatossággal fel kell az ur ő nagysága szükségére küldeni más occurrálandó marhával.

31. Ha az urnák ő nagyságának oda szolgálja megvon, annak pro ratione personae, az urébul úgy gazdálkodjék, hogy az takarékos-ságot meg ne haladja; kitül eljötekor az mit reáköltött, quietantiát is vegyen.

32. Ha Régeczben praefectust fog az ur ő nagysága tartani, dependentiája attól legyen és ha mi kérdésre vagy informatióra való dolga occurál, attól vegyen értelmet.

33. De omnibus perceptis et erogatis, reversálisa szerint, esztendeje eltelvén számot adjon; lagistromát pedig confuse ne csinálja, hanem szép renddel: kitől? mit? mennyit? és mely nap percipialta? így az erogatiót is, nem confundálván az pénzjüvedelemmel össze, az másféle egyetmás perceptomot.

34. Az úr és az asszony ő nagyságok commissiója nélkül pedig, vagy ha praefectus lenne, annak hire nélkül, semmi derekas és extraordinária erogatiót ne tegyen. Az kinek pedig mit ad, quietantiát vegyen róla.

35. Az szegény emberek is mikor adójókat behozzák, quietálja őket arról, hogy feledékenységéből másszor ne fizessenek.

36. Az minemű tyúkkal, luddal és egyéb ezfélével az urbárium szerént tartoznak az jószágban, azokért, istenesen, az mint pénzen veszik az piaezokon, mind pénzt vegyenek.

37. Krucsai András tisztartóságától valami kevés restantia is legyen, kit inventáriomban hagyta, azokat mindenestül exigálja s pro perceptis fel is írja rútiójában.

38. Eltávoztassa, hogy restantiát maga után ne hagyjon, de azi szegény embereket is illetlenül ne nyomorgassa, ugyan megadják ők az mivel tartoznak.

39. Ha hol magvaszakadt jószág leszén, azt az ur számára foglalja, s ha mely pusztán marad is, vagy megszállítsa, vagy az ur számára foglalja, akár penig haszonra más jobbágynak adja.

40. Az ottvaló soltészok tartoznak gyermeklovakat is tartani, az eperjesi vásárokon olcsón szép gyermeklovakat találni, ordinarie 6-6-ot vegyen és közikben ossza s tartsák jó gondviseléssel s tanítsák meg s azután együtt kétannyi áron is eladhatni őket, csak egybenillők legyenek.

41. Ezenkívül is, ha milyen hasznót lát, az ur pénzével indíthat holmi kereskedést az ur számára pro ratione temporis et locorum, kit el se mulasztson.

42. Mivel peniglen lehetetlen minden és occurálható dolgot instructióban írnia, hűségére, igazságára, gondviselésére és industriájára bizatik az többi. Mindezekben való eljárásért és reversálisa szerint való hü szolgálatjáért esztendeig leszén fizetése ő nagyságátul, kit maga vegye fel ez szerint:

Kezdetik penig esztendeje die 8. Április és leszén készpénz fizetése: fl. 50. Ruházatjára 8 sing fajlondis vagy fl. 27. Buza cub. 25. Zab is cub. 25. Verömarha nro 4. Bor egy hordóval nro 1. Sós káposzta egy hordóval vas 1. Székhúsért egy vágó marha. Lencse cub. 1. Borsó is cub. 1. Árpadara cub. 1. Vaj justae nro 12. Méz justae nro 6. Vesling-túró nro 20. Só két kő nro 2. Két paripájának széna. Ser egy hordó vas nro 1.

Ezeknek felette mikor esztendeje kitelik és meg nem akarna maradni, két hónappal azelőtt hirt adjon ő nagyságoknak, vagy az ki praefectus leend.

Datum et actum in oppido Tállya die 30 Mártii anno 1636. Paulus Ezterházi de Galántha m. p.

**Gróf Homonnai Drugeth János zempléni főispán és
felső-magyarország főkapitánya, Gyöngyössi András udvari
titkárának Varannóban házat és birtokot ír be zálogjoggal
(1637)**

Nos Comes Joannes Drugeth de Homonna Judex Curiae Regiae, Perpetuus de Ungh ejusdemque ac Zempliniensis Comitatum Supremus Comes, necnon Sacrae Caesareae, Regiaeque Majestatis Partium Regni Hungariae Superiorum Generalis Consiliarius et Camerarius.

Adgyuk emlékezetül mindeneknek ez levelünk rendében, hogy mi megtekintvén az mi jámbor szolgálknak Gyöngyössy Andrásnak udvari sekretariusunknak mellettünk való jámborul, hiven és tökéletesen szolgált szolgálhatat, reá bízott dolghainkban hivségét és dexteritassát, melyet ez ideigh praestált, és ennek utánna is hasonló igyekezettel praestalandó, szabad uri jó akaratunkból és hozzá való indulatunkból meghbecsültetvén ighaz becs szerint, Warano nevű várossunkban Zemplén vármegyében lévő éghez hely épületét egy Háznak, az ki keözeönségghessen mostan Modron Thamás Hazának neveztetik, melynek állól úgy mind Eyszakról Kőkéni István szomszedgiay, pro fidelibus servitiis, meghnevezett jámbor szolgálknak Gyöngyössy Andrassnak, maradékinak, successorinak és Legatariussinak is, mind az két ághon valóknak, minden hozzá tartozzandó Pertinentiakkal egietemben, úgy mint szántó földével, Rétéivel, legheltető heliekkal, kertéivel, Erdőivel, Szőlőivel, Halászó vízeivel, egy szóval mindennemű, akar mi né vei nevezendő hasznával és obventioival, kivéven azon helit, mindennemű szokott adózásiul, paraszti munkátúl s szolgálattúl háromszáz magyar forintban adtuk és conferaltuk sabadságkal, illien okok és conditiok alat. Hogi sem mi sem peniglen az mi maradekink, successorink, mind az két ághon valók át nem vészük, sem veszik az meghírt inscribalt házat Gyöngyössy Andrástól és maradékitól, successoritól és legatariussitól mind az két ághon valóktól, seöt kezénél hadgiuk és szabadsághossan birnia enghediük,

mind addigh nála migh mi avagy az mi maradekink, successorink mind az két ághon valók az meghnevezet summái pénzt plenarius akori ió fölió pénzül, le nem teszük. Hogy ha penighlen üdovel azon ház mellet való más házat, az kik edgiüt építettének volt ennek előtte is és giüvő voltannak applicalna, melliet most Mogiorossy István bir, Gyöngyössy András magha successori utriusque sexus universi és legatariusi maghokhoz váltának, hassonló szabadsághal birhassak azt is, cum praerogativa Exemptionis, et cum omnibus pertinentiis, mint az melliet most adunk és conferralunk, és annak is árát, valamint azt maghokhoz váltának az kiváltásnak idein simul et semel tartozzunk az Capitalis summával le tenni maghunk maradekink utriusque sexus universi és successorink. Az épületet penigh illien forma engettetik megh nekiek azon házakon egy kamarabótot kőből szabad leszen éppitenük az házból nyilót többit nem. Egieb fa épületek, az mellicet azon funduson építnének azzal az boltal edgiüt, az minth találtatnak meghbecsültetvén értelmes emberekkel, azoknak is ighaz árát a Capitalis Summával edgiüt az kiváltásnak idein, mi és maradekink, successorink mind az két ághon valók tartozzunk le tenni nekik. Az kiváltásnak ideié előtt egy holnappal tartozzunk megh kínálatni az Summa pénznek fölvételével maghát, avagy successorit, melliet tartozzanak fölvenni minden ellenkezés nélkül. Arra is léptünk Uri io akaratunkból, hogy azon házakat és azoknak pertinentiaiat élteigh Gyöngyössy Andrásiul ki nem valiuk. Maghunkra haeresinkre és successorinkra válalván, mind az házak épületeért ighaz, bocs szerinth való contentatióját, az kiknek illik mind penighlen mindennemő impetitorok és Peresek ellen való evictiot. Melinek nagioberősséghe adtunk az kezünk írásával megerősitet pechetes levelünket.

Datum in Libera Regiaque Civitate Cassoviensi die sexta mensis Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo trigesimo septimo. (A szepesi káptalan levéltárából.)

1640. novemb. 12¹⁸¹.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak stb.

Esék értésemre kegyelmes uram, ez itt való vladika hogy csak alattomban ment volna Nagyságodhoz panaszolkodni, ilyen dolog felől, hogy vagyon egy Ivány nevű faluja Nagyságodnak az melynek szőlőhegyei is vannak, és az szegénység könyörögvén asszonyonknak ő nagyságának is ittlétében, mivelhogy ennekelőtte az püspöknek dézmával nem tartoztak, hanem egy igen vén pap vala, Ganadinak hitták, az koldulni ment oda az faluban szüretnek idején, és úgy koldulgatott, az ki mit adott neki isten nevében. Immár most az szegénység eszében vötte, bogy illetlenül veszi az dézmát rajtok, úgy találának meg engemet is s asszonyunk ő nagysága is én hozzám küldte vala az szegény emberek supplicatióját, és megindulék az dologba, ugyan inquiráltattam felőle, az inquisitióból feltaláltuk, hogy soha nem adtak ezelőtt dézmát abból az helyből, és ebez képest én sem engedtem meg neki. az kiért immár haragjában hogy hittel mondották rúla az szegénység, azokat mind kiátkozta, ugyan átkozó levelet küldözött az jószágban lévő orosz papokra, hogy se az cercomban ne járjanak, se ne kereszteljenek, se ne temessenek, ezt azért cselekedte, hogy megesküdtének; ilyen mód nélkül cselekedett haragjában; az vármegyére is küldöttem két átoklevelet. Több illetlen actái is vannak, melyről most akarok inquiráltatni, és minden actáit relatoriában vétetvén, be akarom Nagyságodnak küldeni, az mely leveleket mutogattak, utaltak aval. Ez, kegyelmes uram, mindent kitakar innét Lengyelországban az jövedelme nagy, ő hozzá képest csak az negyven nestet sem vehetem meg Nagyságod számára rajta. Azért kegyelmes uram vegye be Nagyságod panaszát és küldje ki és ő magát csak egy szóval kellene tartani, az mig ott érné az actái felől való informatio, azon vagyok kegyelmes uram, hogy hittel kikeressem minden actáit és ha lehet azon kell lenni, hogy kitulhassuk innét, mert káros mind az szegénységnek, s mind Nagyságodnak. Most kegyelmes

¹⁸¹ I. Rákóczi György fejedelemsége történetéhez. Tarapovics Bazil vladika fogsága. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 7. kötet – 1884 – 673-675. old.

uram ez dologról csak ezt íroin Nagyságodnak, hanem késedelem nélkül minden actáirúl tudósítom Nagyságodat mentül hamarébb.

Az dézmálásokat csak szinte most végezték el. Az foglaláshoz is mindjárást hozzá fognak. Az dézmabor mind Beregszászban, s mind több helyeken s majorsággal együtt meg fogja haladni az négyszáz hordó bort, vagy több is valamivel. Az foglaláshoz is hozzákezdvén, száz hordó bornál valamivel többet foglaltatok, az árárúl contentálván az embereket. Még itt tiz-tiz forinton adták egyebeknek, de ha lehet azon leszek, hogy kilencz forinton megvehessük. Tudom, hogy az beregszásziak inkább reá tartják, mivel azoknak szűkebb borok vagyon; most 15 forinton is adták, de Nagyságodnak talám tizenkét vagy tizenhárom forinton ide fogják adni. Az vidéken, minthogy ott olcsóbb az bor, hat vagy hét forinton is el fogják adni, felét pénzűl, felét gabonául fogják contentálni, úgy hogy nem fognak zúgolódni érte. Mihent ezek végben mennek, mingyárást derekasb extractust küldök Nagyságodnak. Az püspök vagy vladika felől késedelem nélkül akarom Nagyságodat alázatosan tudósítanom.

Ezek után tartsa meg az úristen stb.

Datum ex Munkács 12. die Novembris 1640.

Nagyságodnak alázatos szolgája és hive Ballingh János m. p.

Addig kegyelmes uram nem is kellene kibocsátani az vladikát, mig innét az informatiót be nem küldöm.

Kívül más kézzel: 1640. 20. Novembris resc. A. J. Balling uram. Egy oláh pap vladika dézmát exigál egy falun, s hogy intercipiálták a dézmát, kiátkozta az községét.

Külczím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rákóczy stb. domino mihi semper clementissimo. Cito, cito stb.

Oldaljegyzet: I. R. Gy. kezével: értjük az ő kegyelme irását s az szerént cselekedjék.

1641. jan. 16¹⁸².

Generose domine vicine nobis observandissime.

Servitiorum commendatione praemissa, istentül Kegyelmednek minden jókat megadatni kívánunk. Esék értésünkre, hogy Kegyelmed, nem tudatik az erdélyi fejedelem parancsolatjából-e avagy peniglen csak maga akarattjából Basirius Tarasovicz munkácsi klostromban lakozó görög püspökét minden érdeme kívül megfogatta volna és mostansággal is fogva tartaná, sőt mindennemű marháit, portékáját, kalastromhoz való jószágát elfoglaltatta volna; annak felette törvényt akarna reá szolgáltatni. Mivel penig az mint nálunk tudva vagyon, semmi vétke nincsen, ki miatt ezeket szenvedje, annak felette az elfoglalt kalastromhoz való javaira régi királyoktól adott donatioi confirmatioi vannak, kik mellett mind maga s mind az praedecessori szabad uraságában voltak, és ha valamiben excedalt volna is, ő neki más competens és egyházi bírái vannak. Minek okáért Kegyelmedet szeretettel kérjük, admonealjuk is, Kegyelmed azon püspököt fogságából bocsáttassa ki s az elfoglalt klostromhoz való javait szabadítsa fel, és törvényt ne szolgáltatson reá, ha valamiben excedalt renden kívül, Kegyelmed delegálja az egyházi bírának, ott Kegyelmednek elég satisfactiot impendálnak. Az klostrom penig és hozzávaló jószág mivel régi fundatiók. Kegyelmeitek semmi úttal el nem veheti tőle, mivel az közönséges igazság is azt hozza magával, hogy kinek-kinek az övé megadattassék. Kegyelmedtől választ várunk. Isten tartsa Kegyelmedet jó egészségben.

Datum in Ungvár 16 Januarii, 1641.

Generosae Dominationis Vestrae vicinus servire paratus comes Joannes Druget de Homonna.

Kívül: Homonnai János uram levelének paríája.

¹⁸² I. Rákóczi György fejedelemsége történetéhez. Tarapovics Bazil vladika fogsága. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 7. kötet – 1884 – 675. old.

1641. jan. 18¹⁸³.

Illustrissime comes domine domine mihi colendissime, servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Az úristen Nagyságodat minden kedves jókkal és jó egészséges hosszú élettel áldja meg. Megadák az Nagyságod levelét 17 Januarii tizenkét órakor tájban, melyben írja Nagyságod, hogy esett volna értésére, hogy én az Basilius Tarasovicz görög püspököt minden érdeme kívül megfogattam volna és mostansággal is fogva tartanám, sőt mindenmű portékáját, marháját, klostromhoz való jószágát elfoglaltattam volna, annak felette, hogy törvényt is akarnék láttatni reá, kire semmi vétkét nem értette volna Nagyságod, az kiért azt kellene szenvedni, más az, hogy régikirályoktól adatott donatioi s confirmatioi volnának, ki mellett mind maga s mind praedecessori szabad uraságában voltak és ha miben excedalt volna is, ő neki más competens és egyházi birái volnának.

Hogy azért az elsőre tegyek választ Nagyságodnak, hogyha magamtúl cselekedtem-e, avagy az én kegyelmes uram az erdélyi fejedelem ő nagysága parancsolatjából? az dolgot Nagyságod így értheti minden bizonnyal, hogy az mikor az én kegyelmes uram ő nagysága jószágát s jobbágyit sok mód nélkül való dolgokkal, abusosokkal, szokatlan dolgokkal s törvénytelenségekkel terhelte volna, elunván az sok panaszszokat az szegénységnek, és több oly applicatiokat is cselekedett, hogy az kik dézmákkal tartoztanak volna is, azokat is praetextusok alatt az klostromhoz applicalta, és ezeket megunván, akartam elsőben inteni, hogy azoktól supersedealjon. Végre kívántam azt is, hogy igazítsuk el magunk között, de mivel neki nem tetszett sem az intés, sem azoknak eligazítása, panaszlani ment az erdélyi fejedelemhez, az én kegyelmes uramhoz ő nagyságához, azonban én is informatiot irtam az én kegyelmes uramnak ő nagyságának, végre osztán inquisitoria bocsátotta ő nagysága az dolgot, és így az nemes Beregh vármegyétől bírákat esküttekét kikérvén, legitime inquiráltattam és az inquisitiot

¹⁸³ I. Rákóczi György fejedelemsége történetéhez. Tarasovics Basil vladika fogsága. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 7. kötet – 1884 – 676-678. old.

relatoriában beküldöttem ő nagyságának, ő nagysága meglátta az relatoriából és ő nagysága az püspöknek Fejérváratt létében in paribus meghagyta, az supplicatiojára is az én kegyelmes uram ő nagysága azt írta, hogy azokból expurgálja magát, és így bocsátotta ki az fejedelem ő nagysága, sőt arra is offeralta magát ő nagyságának, hogy expurgálja magát és kijöven az püspök Erdélyből, jött hozzám, mind az supplicatiot megadván s mind az ő nagysága commissioját, és így megjelentvén énuekem, micsoda válaszsza jött volna ő nagyságától az fejedelemtűi, megértvén én is mondtam az püspöknek, hogy az ő nagysága akarja az, hogy expurgálja magát azokból, az püspök is accedala arra, hogy az inquisitiok ellen replicai, és így egyenlő akaratból meg egyezvén az püspökkel, subiicialván magát az Bereg vármegye viceispánját bírával és eskiittivel együtt, bizonyos terminust hagyván neki, úgymint 16 diem Ianuarii az ő replicait s mind pedig az inquisitiokat ő kegyelmének megruminalván, lelkeismereti szerint deliberáltak felőle, és mivelhogy oly dolgok is jöttek be az tanukban, az kiért méltónak Ítélték ő kegyelmek, hogy tisztitűi is priváltassék, és így szakadott vége dolgának.

Az hol pedig Nagyságod azt írja, hogy ha valamiben excedalt volna is, de más competens egyházi bírái volnának, istennek kegyelmességéből huszonegy esztendejében jár miulta itt lakom, de nem volt az püspököknek több competens bírása, hanem az munkácsi fő possessorok, egész az jó emlékezetű Magoczi Gaspártól fogván való possessoroktól dependealtanak, most is az szerint, az én kegyelmes uram sem akar abutalni avval ; más az, ha az régi szent császároktól s királyoktól adatott donatiojuk és confirmationalis levelek vagyon, abban én nem kételkedem; az mi ő magában az klastrom dolgát nézi, annak nincsen semmi impedimentuma szabadságának, hanem mind megtartattak s tartatnak most is, de az személy úgymint az püspök, az ki magát jól nem viselte, az possessorok privalták ha dolgát nem szerették s mást állattak helyében; mert ezen jószág hasznával élnek az püspökök, az mint az régi szokása volt ennek az jószágnak és helynek. Ezt is pedig az püspököt nem senki egyéb, hanem az én kegyelmes uram állatta be tisztiben és az én kegyelmes uram donatioja mellett lakik. Itt

ebből is eszébe veheti Nagyságod, hogy az ki őtet beállatta, ugyanaz is priválhatja, ha mód nélkül viseli magát. Más az, noha vagyon régi levelek, de igen ommittalták és elléptek mellőle, mert ennekelőtte az egész Beszkédalja mind innét dependealt egész Makoviczától fogva, de most csak az én kegyelmes uram jószága tartja többire, és ő nagysága is szabad volna vele, ha az maga jószágát odaengedné, vagy nem, mint szintin más urak, az kik hogy most ide nem engedik, hogy az püspök-tűi dependealjanak. Ez ilyenbűi Nagyságod eszébe veheti, kitől lehes-sen dependentiája ez idegen püspöknek. Hogy peuig én az klastromtól csak egy talpalatnyi földét is avagy jószágát elfoglaltam volna, abban Nagyságod semmit ne higgyen, de hogyha ő magát az klastromtól elkezdik szakasztani, ki úgy is leszen, nem következik, hogy avval az ő jószágát foglaltuk volna el, mert az püspök helyett más püspököt állat-hatnak és az czerkomhoz való jószág, örökség és minden proventusa helyben áll. Nagyságodat azért kérem, hogy az én kegyelmesjiram ő nagysága ellen ne patrocinaljon neki, és az ő sinistra expositiójának helyt ne adjon. Mely dolgot ha cselekeszik Nagyságod, az én kegyelmes uram is Nagyságodtól kedvesen veszi, én is Nagyságodnak megigyeke-zem szolgálni. Talám még az püspök maga is többet használhat vele, ha másképen veszi eleit dolgának. Ezek után Nagyságod énnekem jóakaró szolgájának parancsoljon mindenkor bizvást.

Datum ex arce Munkács, die 18 Januarii, anno 1641.

Kívül: Homonnai János uram levelére tött választételemnek paríája.

Hogyha kegyelmes uram az vladika mellett való intercessorok megtalálnák Nagyságodat, hogy jó módok alatt az menyinyében az Nagyságod méltósága is meg nem bántódván helyben akarná hagyni, melyre nézve im egynehány conditiókat irtam le, úgyhogy ha Nagyságodnak illendőnek látszik és helyben akarja hagyni, az Nagyságod kegyelmesége, de Ítéletem szerént szükségesek ezek az conditiók.

1. Mivelhogy Nagyságod provomealta és az Nagyságod donatiojával birta az püspökséget, s az Nagyságod jószágát is birta az püspökséghez, az Nagyságod árnyékában nyugutt eddig is, az császár urunk ő felsége és az több királyok méltósági helyben maradván, mivel az klastromnak vagyon az régi császároktúl és királyoktól privilégiumok és donatiojok, az ugyan mind helyben maradhat. De mivelhogy ab antiquo mind az püspökök s mind az klastrom Munkács urától és az possessoroktól dependealt, így ezután is Nagyságodat ismerje patrónusának s kegyelmes urának lenni, mivel az Nagyságod donatioja s promotioja által vagyon ez hivatalban, és ne confugialjon ezután Nagyságod bosszújára sem az lengyel püspökökhöz sem magyarországi urakhoz, hanem ez helynek, de legfőképen Nagyságodnak méltóságát szemei előtt viselje.

2. Hogy az klastrom jövedelmét idegen országban ne reponalja, az mint eddig is az mit kaphatott, beejtette Lengyelországban és oda takarta, hanem az klastromnak szükségére és épülésére megtartsa hiven, kire hittel is köteles legyen. Alioquin, hogyha ez dolog comperialtatnék, privaltassék tisztitúi simpliciter minden perpatvar nélkül.

3. Hogy ennyi sok és feles lengyel papokat és deákokat ne tartson, hanem inkább hazafiait tartson és tanítson, avagy penig egy avagy két tudós embert ha tart mellette, elég legyen, talál Magyarországbán mind papot deákot maga mellé, mert ha így leszen az mint most, megemésztik az klastrom jövedelmét, és az Nagyságod szegény jobbágyinak s jószágának nagy romlása leszen.

¹⁸⁴ I. Rákóczi György fejedelemsége történetéhez. Tarasovics Bazil vladika fogsága. Közli: Szilágyi Sándor. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 7. kötet – 1884 – 678-680. old.

4. Hogy az oroszország közén mind az Nagyságod jószágában s mind egyebekében, az kik most az klastromhoz pertineálnak, semmi új taxát és jövedelmet az szegénységre ne contribualtasson, hanem az mint az ennekelőtte való jámbor püspökök megelégedtenek az régi usus szerint való jövedelmekkel, nem úgy mint eddig, hogy az szegény községnek megromlására cselekedett, úgymint az divortiumtól is az hol hat forintot vötenek elein, most ez az vladika tizenkét forintot vött, az hol tizenkét forintot vötenek annakelőtte, most ez huszonnégy forintot avagy többet is vött. Annakfelette oly tilalmokat imponált az jószágban, kire az szegény ember elégséges nem lehetett, hogy azokat is pénzvétellel, saczoltatással terhelte nagy nyomorúságokra. Történtek ilyen dolgok is, hogy ejesztésekkel az szegény embereket megejlesztették, csak azért is, hogy inkább valami munkára reá vehessék, úgymint szőlőkapálásra s egyéb dologra is; hogyha azért ennekutána afféle dolgokat követne az jószágon és az ilyenben comperialtatnék, privatioja lehessen s legyen érette, és az kárt is megvehessék rajta.

5. Hogy az szegénységen méltó panaszolkodásokért boszut rajtok ne álljon semminemű szin alatt, sőt inkább compiacalja szegényeket.

6. Hogy vendégfogadót az klastromban ne tartson, holott gyakran volt ez, hogy az lengyelek kijönek Lengyelországból és az Nagyságod vendégfogadója ellen ott tartja az vendéget, korcsomát árulván, sert és bort; hogyha ezután effélében comperialtatnék, erőtlen legyen szabadsága az ilyen dologban.

7. Vannak valami szőlőhegyek az iváni, lankai és lohói hegyeken; ezeket Nagyságod törvény szerint való igazításra hagyhatja.

8. Hogy ez mostani fogságáról gonosz végre meg nem emlékezik, és semminemű szin és praetextus alatt boszut nem áll senkin, Munkács várához tartozókon is.

Ezeket kegyelmes uram értvén Nagyságod, ha arra megyen az dolog, hogy az intercessoroknak tekintetiért accedalna Nagyságod az hozzá való kegyelmességre, vagy az hogy ugyanott Nagyságod előtt, avagy az, hogy bizonyos emberek előtt mind az ő részéről és mind az mi részünkről bizonyos arra rendeltetett emberek jönének ide, hogy azoknak is lenne piena autoritasuk, és ugyanitt ebben az helyben len-

ne az *compositio*; mindazonáltal az mint Nagyságodnak tetszik, az tevő leszek. Talám nem ártana kegyelmes uram ezekről Bornemisza János uramot is tudósítanunk.

Noha bizony ez is odajárulhatna, hogy Homonnai uram ő nagysága az maga jószágát mindenestűi, mind homonnait és ungvárit, az praemislyei püspökséghez engedte birni, ki azelőtt az itt való klastromtól és püspökségtűi dependealt, és azt nem sollicitálja ez az püspök, noha evvel is megbántódott ennek az klastromnak privilégiuma, s abutalt avval is, kiből kitetszik, hogy ez is mind egyet ért avval az praemislyei püspökkel, és tantum facit, mintha ez munkácsi jószágot is Praemislyéhez bírnák, és minthogy idegen ember az püspök, nem gondol vele, az mit az szegénységen elvonhat, elvonsza. Ezeket azért íram. kegyelmes uram, hogy ha egyéb nem lehetne benne, az mint Bornemisza János uram is írja, hogy mind az császár ő felsége s mind palatinus uram irtak Nagyságodnak, hogyha ugyan helyben kezdené Nagyságod hagyni, azokra nézve és az intercessorokra nézve ilyen *conditiokkal* menjen Nagyságod reá, ha így tetszik Nagyságodnak.

Ex arce Munkács, die 30 Mártii, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos szolgája és hive Ballingh János.

Atyának, Fiúnak és Szent Lélek istennek nevében. Ámen

Mi GroffDrugeth Homonnai János, Ország Bírája, és Magyarország felső részének Generálissá. Ungh és Zemplén Vármegyének Fő és Örökös Ispánja. A Fölséghes Harmadik Ferdinánd Római Császárnak, mint Magyar Ország koronás királyának Tanácsosa és Titkos Bejáró komornikia. Elsőbennis maghunk és kedves házastársunk, Groff Korbovai Jakusith Anna Asszony, azután pedig mostani szerelmes gyermekink Groff Homonnai György, Groff Homonnai Kata, és Groff Homonnai Borbála nevekkal minden utánunk következő fiainknak, leányainknak, maradékainknak, legatoriusinknak, közel és távol lévő atyánkfiainak terheket mindenekben maghunkra vévén, kedves Szomszéd Ur és nemes renden lévő barátainknak, Jószáginkra gondot viselő Praefectusinknak, Tisztviselőinknek és egy szóval mindenkinek, a kiket jövődőben is ez írásunkbéli rendelés illetne, e pecsétés, és kezünk Írásával megherősített levelünk által örök emlékezetre adjuk tuttokra, hogy Mi maghunk is indulattyán és meghmásolhatatlan is akaratumkon fundulván Istenes igyekeztünket, a Páter Jesuitáknak ő kegyelmeiknek, a mi Unghvári saját városunkban egy értékünkhöz és Grófi méltósághoz becsületünkhöz illendő tisztességhes Collégiumot, melyben, kápolnán, Bibliothekán, konyhán, Safárházon, Pinczén, Refectoriumon Vestiariumon, téli közmuseumon, Infirmarian, Patikán és egyéb efféle közönséges házakon kívül, huszonnégy szerzetes ember, külön-külön féle kamarákban tághassan el lakhassék, együtt az hét Iskolákkal és azokon felyül egy öreg Auditóriummal, melly mind a Poéták és Rhetorok gyakorlásira heted szaka, (mind pedig nyhadisputatiokra, és az elemés Comoediaknak is tisztességhes játékira helyessen szolgáltasson. Grófi szónkra, böcsületünkre magunk mindennemű matériájából, melly köbül, mészből, téglából fővényből, fából, deszkából, sindelből áll fundamentumtul foghva ighértünk föl épiteny.

Hogy pedig ily nemes szándékunknak méltó okai nem csak a mostaniaknál de utánunk következő kedves maradainknál is nyomóssan fönn maradjanak, viselt bennünket ily derék dologhnak

elkezdésében, nem hírünknek fül viszkettető csörghése, vagy pedig nevünknek az emberek nyelvén való hivsághos pattaughása, hanem leghelsőbbbennis a Catholica Religiónak és ighaz Isteni tiszteletnek gyarapítása, terjesztése, melly egynihány esztendőtül fogva eghész Magyar Országban oly kicsin futamra határoztatot, hogy réghi Catholicus Eleinknek ki nyílt térségéhez képest, csak szoroságh és keskeny korlát legyen most, Isteni tiszteletre való helyeiknek minden tághaságha. E pedig nem hitünkbeli fogyatkozástól, kiben, úgy mint Istentől dictalt tudományban, sem gáncs sem hiba nem lehet, történt, hanem a tudós és jó példát adó Egyházi Tanítók szűk voltából, kiket rész szerint sok hazánkbeli pártos támadások, rész szerint pedig a Poghány Török súlyos vas ighája vont el tőlünk. És, ki Istennek sanyarúbb csapása rajtunk, akkor szintén mikor a sok hitbeli szakadások miatt mind a Tudós lelki Pásztor kívánatot volna, ki bölcs tanításával gátolta volna által a tévelyghő tanításnak zavaros folyamékját; mind pedig a jó példa adó Egyházi személy, ki a bűnnek mételyére rohant egygyigü kösséghet, Istenes magha jóviselésével gyógyíthatta volna, is kézen foghva vezéreltette volna az istenes életnek tündöklő fényére. Mivel pedig az emberek idvösségére vigyázzó Istennek Atyai gondviselése ugyan azon időkben méltóztatta az Anyaszentegyház seghitségére rendelni a Páter Jesuitáknak Szent Szerzetét, a mellyekben a Szenséghes jó étellel együtt, azon botlásban megh hanyatlattanak volt az iskolabeli elmés tudományok is, így eleven jó reménység viselvén bennünket, hogy mind e két fogyatkozásnak káros csorbáit e környék földön, réghi tündöklő fényére és élire hozhatnánk, mind egyé keresztyén országok is, ezen Szerzetes Személyek által, e két derék fogyatkozást, dicséretessen előbbi nyomokra állatták, el tekélllet szándékkal véghezénk azt, hogy maghunk épületit is imitt amott, egyéb házi munkáinkal együtt nagyon fönn hátra hagyván, a megh nevezet épületnek föl állatására bimánk maghunkat.

Ezen jónak kezdetire sörkenghetet másodszor bennünket, réghi Istenfélő Eleinknek is efféle dologban adott eleven példáia, kik közül sokan, maghok szemek előtt viselvén azt, hogy opera eorum sequentur eos: holtok után csak annak érdemes jutalma követné őket

Menyországba, amely iót itt éltekben cselekettenek volna, számos helyeken ióságokban, úgymint Homonnán, Unghvárt, Terebest, Zemplént, Váranon és egyéb helyeken is az Isteni tiszteletnek terjesztésére, mind a Barátoknak, mind pedig az Apáczáknak, Templomokat és roppant kalastromokat fundáltak maghok költségén, részt is szakasztván saját jószágokból, azon kalastromokban lakozó szerzetes személyeknek tisztességhes táplálásokra, hogy így ők is ez világi szorghalmatosságtól üzőlvén, nagyobb csendességhez és lelki nyughodalommal szolgálnának Istennek.

Ezek között, mint egy sötétségben tündöklő hajnal csillagh, fénylett a mi boldogh emlékeztető szerelmes Atyánk is, Gróff Drugeth Homonnai György, ki azon eleinknek dicséretes nyomdokát törvén, a végre, hogy mind Jóságában a község, s mind pedig az ő főispánsága alatt levő Nemes Vármegyének színes eleje, a catholica Religionak megtartására és ismerésére eszközt kaphatna, ugyan azon Péter Jessuitákat ő kegyelmeket Országunknak ighen szoross Spitzre jutott állapotjában, szólította volt ki Homonnára ez előtt húszon nyolc esztendővel még P. Claudius Aquaviva Generális idejében, és a mint akkor az idővel együtt enghethe az érték is, nem csak lakásokra ideigh való Collegiumot és iskolákat építtetett, de nyomos meghmaradásokra, magha Jóságiból ugyan részt is szakasztott, honnét a sok jámbor segítségével együtt hivatalyokhoz illendő tartásokra esztendőnkint való provisiójok is lehetne mind kész pénzből s mind maiorságban. Ez kevés idő alatt pedig a köz renden levő Ifúság kivől, hány Nghos Urak és nemes emberek gyermeki tanoltanak legyen Homonnán mind Erdélyből, Székelységről, Magyar Országból, Lengyel Országból és több szomszéd tartományoknak is környékekből, csak az jó Isten vehetne bizonyos számba, kik közül sok százan, az ighaz Catholica Religióra azon Iskolákban meg is tértenek, és most, a mint nagy szivünk örömeivel láttyuk, tudományok s maghok jó viselése után, mind a Politicus s mind pedig az Ecclesiasticus Statusban, a Religionak súlyosb terhet és hazánkban is színesb színesb tisztit, nagy satisfactióval viselik. Ez köz jóra Homonnán fölfakatt forrásnak idvösséges folyamékja pedig mind messzebb, s mind pedig mélyebb

fenékkal több szomjuhozó elmékre is ki áradott volna réghen, ha vagy megh nevezett édes Atyánknak, (kinek hidegh tetemít is áldgya megh Isten) véletlen halála olly illetlenül nem történik vala ki a Pátereket Collégiumostól és Iskolástól Unghvárrá akarta által vinnyi, vagy pedig mi maghunknak is árva gyermekségünknek teljes idejét, édes hazánkban föltámadt zűrzavar miatt, minden jószághintól érdemetlen megfosztatván, Iffiusághunknak szintén mind felsördült állapottyáigh ideghen országbeli királyok és császárok háta meghett, nagy tűréssel és sanyarúságghal nem kelly vala el töltenünk. Ez sűrű füst alatt pedig, kit Betlen Gábor faragha pártosival, nem csak Homonnáról velünk együtt, de egyéb helyekből is az hol Magyar Országban resideáltak, ki bontakozván a Páterek egész tiz esztendeigh hazánk a Dunán túl és innét is az Iffiusághnak és Religiónak hatalmas kárával catholica Iskolák nélkül volt, migh Isten bennünket Ezer hat száz harmincz esztendőkbén kedves házas társunkkal együtt, honyunkba és ioszágunkba vissza nem szállita Homonnára, Hollott velünk együtt ismét a Páterek is kezdének letelepedni és iskoláikban tanítani.

A mint pedig szeghén idvözült Atyánknak a volt mindenkor föltett czillya, hogy bajos akadályból kifesölvén, Unghvárra vinné Homonnáról a Páterek Collegiumát és Iskoláit, úgymint naggyal is alkalmatosb helyre, azon jó dologhnak executióia forghot a mi elménkben s szünetlen, de ghördültek akadályok előnkben, és egyéb aránt is amaz mondas szerint: Cogitandum diu, quod statuendum est semel; ez derék dologban nem fért hozzánk az hertelenkedés, mig kiváltképen magunk experienciájávalis eszünkke nem vennénk, ha ennek ez Unghvári által kiköltözésnek, ugyan megh kellyetnék e szükséghesképen lennie, vagy nem? kit tiz esztendő próbánk után szükséghesnek tapasztaltuk lenny. Mert noha az mi Homonnai városunk eghésseges, csendess, és elme gyönyörköttetésre elégheges zöldellő hegyekkel, halmokkal, folyó vizekkel és forrásokkal bevelkedő hely legyen is, ezeken kivől közel lévén Homonnához a Páterek táplálására való majorság is, talán a dologhban tartóztatást tehetne és a ki legfontosb, ha mi háború támadna is. Lengyel Orzágnak szintén tőshatárán fekvén és az Homonnai Groff ioszág bátorághosb utat adhatna az ideigh való félreállásra, mindazáltal ta-

gadhatatlan akadály az, hogy Tótság avagy inkább Oroszág lakván a várost, mind a Magyar Nemes iffiak szállására, mind az mindennapi kosztanak megszerzésére fölöttébb alkalmatlan. Unghvár viszont az ellen, mindenben nagy fönn megh előzi Homonnának alkalmatosságait, együtt a városi csinossággal mellyre egyéb aránt a nemes vérnek természet szerint való vágyódásának és kellyene lenny.

E kifejtett két tekinteten kivől, mely az Isteni tiszteletet elsőben, azután pedig Eleinknek dicséretnek nyomdoka követését foglallya maghában, viselt harmadszor az épületnek föl válllásába az is benünket, hogy ehez a dicséretes szerzethez, és annak böcsületes tudós személyeihez köteles jó akaratunkat, és hálaadó voltunkat világh látára meghmutatnánk. Mivel nem csak Mi gyermekségünkől foghva vettük tanusághunkat az ő kegyelmek Iskolaiban, de azon kivől most kedves fiunk is Homonnai Gyuricza, az Homonnai iskolában tanul: és mi előttünk réghen, a mi boldogh emlékezetű Atyánk is, azon ő kegyelmek iskoláiban szopta mind a Catholica Religiónak Anyai teiét, mind pedig a Deáki tudománnak ágyát vetette megh. Azonképpen mivel a mi kedves házastársunk is Groff Jakusith Anna Asszony, édes Annyával, Gróff Thurzó Judith Asszonnyal, két mennyével és egy öcscsével, Jakusith Erzsébeth, Jakusith Kata és Jakusith Judith Asszonnyal együtt, a Luther tévelyghésből kitérvén, ezen ió Páterek munkája után ismérték megh az ighaz Catholica Religiónak tündöklő fényét, tartozik ő is magha részéről hálaadó voltát ezen dologhban velünk együtt kimutatny, az mint mutattya is nagy eggyes akarattal. Annyival inkább, hogy néki vér szerint való édes Bátyya is, Jakusith György Veszprémi Püspök Urunk, Jakusith Imre és Jakusith János két öcsce, sok esztendeigh, ki Romában, ki Bécsben, ki pedig Homonnán az Isteni félelemel és jó erkölcsi együtt, nemcsak ighaz Romai hiten való Religiónak, de Deáki tudományoknak is minden kenesét ingyen vették ugyan ezen Páter Jesuitaknak fogyhatatlan tárházából, melly az ő kmek rendes Iskoláia. Nemis itillyük ezt a kölcséghet eléghséges jutalmazásnak lenny, annak az érdemes fárattsághnak kifizetésére, mellyet ő kmek az mi Iskolabeli tanusághunknak ideien, sok ideigh mellettünk föl vállalt, hanemcsak az hálaadásra való kész vol-

tunkat mutattyuk tehetségünk szerint, mivel ighen igaz amaz bölcs Aristotelesnek elmés mondása: Diis, Parentibus et Praeceptoribus nemo aequivalens reddere potest. E véghre egyéb gratiakkal és jó akaratunknak jelenséghivel is akarjuk ő kmnek maghunkat kedveltetnünk és köteleznünk e következő punctumoknak continentíáia szerint.

És legelsőbbenis a melly örökös fundatiót A 1613, die 23 Novembris és azután bővebben A 1615, die 2, Julii tett ő kegyelmeknek az Homonnai és Unghvári jószágokban az mi Istenben elnyughott Atyánk Gróff Homonnai György, azt my is újonnan kedves házas társunkkal együtt Gróff Jakusith Anna Asszonnyal folyúl megh nevezett mostani és az után is leendő gyermekeinknek is képekben nevekben, reá értvén azokat is, kik atyánkfiái maradékink, succesorink vagy lagatariusink lesznek, jószáginkban, mint engedelmes flak, unokák, és örökünkben igaz haeresek, legitimus successorok, in omnibus punctis et calusulis, becsületesen acceptállyuk, helyen hadgyuk, roboralljuk és uyonnan cum novo rigore conferalljuk, hogy örökbe és meghmásolhatatlan ighasággal bírassák, és azon jószágokat békével élhessék minden réghi igaz és hozzá tartozó határiveral és jövedelmivel együtt.

Ennek fölötte ezen levelünknek ereje által, azon Homonnai Collegium fundatiójának minden esztendőbeli jövedelmit, hasznát, és ahoz tartozó jobbágysághnak szolgálattját Grófi authoritásunkbol az Unghvári Collegiumhoz taransferalljuk, és applicalyuk Jure peretuo et irrevocabilter. Helyén hadgyuk ezzel eggyütt a Maghunk fassionális cikkeliben, mellyett az Homonnai Collegium iovára tettük, a Leleszi Conventben Anno 1634, kis Aszony nap után való vasárnapon. Mivel pedigh ott arra Ígértük maghunkat, hogy Isten nagyobb értékkel szeretvén bennünket, az ezer hét száz forintot is, mellyel esztendőnként készpénzül tartoznánk a Collegium fundatiója szerint Atyánk ighéretéből, meghadnánk okvetlen 5 kmeknek, most is ugyan azonra ighérjük is köttyük maghunkat.

Ez pedigh a várás hogy annyival könnyeb legyen ő kmeknek az ötszáz forinton kívül, kit készpénzül az Homonnai várasnak Arendájából esztendőnkint deputaltunk ugyan akkor Leleszt két terminusban, és két falun, úgymint Peticzén és Modrán kívül is, kit akkor mindgyárt

ő kegyelmek kezéhez eresztettünk, ezeken kívül mondánk, kikből a hátra maradt ezer két száz forint kész pénzül esztendőnkint ki nem jöhet, azon közben Konczháza ne vő falunkat köttyük ő kmekek, melly Unghvárhoz közel vagy, ez az mint most ő kmekek, ad arbitrium Nostrum tizenkét száz forintban birja zálogban mindennemű hasznával, úgy azután minden határral, földével, réttyeivel, erdeivel, és egyéb jövedelmivel, azon Unghvár Vármegyében levő Koncházi falunkat, vigore praesentium mind addigh bírhasza ő kmekek, valamigh mi vagy pedig Maradékink ezt egy hátra maradt ezer kétszáz forintot, esztendőnkint valami bizonyos pénzpenzióból, vagy más jószági jövedelmből, két hét terminusra certo et infallibiliter megh nem adjuk. Epiccsenek is az Unghvári Páterek ezen koncházon levő rosztat Curián vagy inkább Majorházon illy formán, hogy most mindjárt becsüllyék megh az értelmes emberek, mit érjen az épület ott az eghész ház táján együtt a csűrrel és kertek keretesivei, az után viszont mikor hozzánk vesszük a falut, másodsor becsüllyék megh értelmes emberek mind két részről egybegyülvén, és a mennyivel isten szerint többre fogják akkor becsülni azt, minekelőtte belépünk a jószágba simul és semel in bona et usuali moneta tartozunk ő kmekek Maradékinkkal együtt refundálny, együtt azzal a tizenkét száz forintot, mellybe ő kmekek attuk zálogban. Mely kiváltásról, reoccupatorról és pénznek letételéről, három holnappal az előtt tartozunk ő kmekek praemonealny. Ezeket mindazáltal úgy értjük, hogyha mi vagy pedig Maradékink azt az Homonnai Arenda summán kívül hátra maradt tizenkét száz forintot esztendőnkint meghadgyuk, ő kmekek is a Leleszi Conventben tett kötés szerint, minden haladék és pörpatvar nélkül, Modrát, Peticzét és Konczházát, praemissa, az mint mondánk, trium mensium praemonitione, magunknak vagy maradékinknak tartozzanak vissza bocsátany. Peticzéhez mindezáltal akkor se nyúlhassunk egyéb formán hanem ha azt a pénzt, mellyen Baros Ferencznétől két záloghos jobbágyunkat váltják ki a Páterek maghokhoz, és a faluhoz applicállyák elsőbe letesszük éppen és egyszersmint. Együtt annak a majorsagnak és raita tett épületnek árrával, mellyet ott a Páterek maghok penzeken vettenek és készitettenek. Maghunkra vesszük pedig és Maradékink-

ra, ezen megh nevezett Konczházi jószágunkban az evictionak is terhét, úgy hogy valamigh biria az Ungvári Collegium, mind addigh maghunk kölcségben és fáratsághán minden legitimus Impetitorok ellen készek legyünk a Societast benne megh oltalmazny. Ennek fölötté Maghunk is Maradékinkal és Tisztviselőinkkel együtt minden szabad ususában bántás és háborghatás nélkül meghtartjuk a Pátereket benn Másodszor, ez mi Unghvári Collegiumunkban lakozó Szerzetes személyeket is, több mi fundusunkon levő Jóságokkal együtt, maghunk szárnya és oltalma alá vészük modernis et futuris perpetuo temporibus, ighérvén, arra magunkat, gyermekink és maradékink nevekkal is hogy minden violentiától, injuriától, illetlenséghektől ő kmekeket személyünkben és Tisztviselőink által is megholtamazzuk. Ennek fölötté az Unghvári Iskolákban levő Deákokat is, akár köz s akár pedig nemes renden levők legyenek, semmi illetlen veréssel, foghsággal vagy egyéb vexatiokkal nem bántjuk, s alattunk valókkal sem bántattjuk: Sőt, ha szintén miben kapnák is őket, vagy vádolnák, a Páterek keze alá adattjuk minden haladék nélkül, hogy az iskoláknak disciplinája szerint bűnhődgyenek, és a Praetendensek is onnét várják satisfactiójokat. Ez rendelésünket pedig, valamikor Uy Tisztartót választunk a várban, vagy pedig uj Birakat a városban, mindenkor meghuyttattjuk és publicaltattjuk, csak az Iskoláknak Pater Praefectusi jutassák eszünkbe.

Annak fölötté, a melly négy négy öl fát AD 1616, die 20. Maji rendelt volt Istenben idvözült Atyánk Homonnára minden Iskolának külön külön való fűtésére, azt mi is az Iskoláknak száma szerint meghordattjuk ió idején négy négy öllel Unghvárra és az Iskolák Udvarrára rakattjuk. Tisztviselőinknek is meghparancsollyuk efficaciter, hogy ha mi Iskolákon való tartozás kívántatik valamikor, székkal, paddal, ablakkal, ajtókkal, Kemnczével, azt az jószágbeli mester emberekkel végbe vitesség Unghvárott is szintén úgy mint Homonnán volt az előtt.

Harmadszor mivel pedig az Unghvári Collegium Majorház nélkül nem lehet honnét közel a várashoz a konyhára és legettetésekre való szükség megh legyen, és kert nélkül sem lehet, holott a fáradt elme

nyha nyha megpihennyen, úgy ez két dologhra is gondunk lévén, ily rendelést teszünk, hogy a Majorházra és a szüretre való prössölésre is, a mi kerti szőlőnk lábában az Ungh hidján kívül a minemü két szomszéd kertecske vagyon az ő kmekek kerte mellett két felől azt maghok pénzén vegyék meg az ő kmekek és fordicsák az meghmondott major épületre. Hogy pedig hetetszaki multságokra is kertyek lehessen, arra deputállyuk az maghunk szighetkertjét, melly a Collegium ellenében vagyon az Ungh vizének folyta között. Birja kmekek szent Isteni áldással és Ebbeli jó akaratunkért is Istent imádjon.

Negyedszer, a menny hel kívántatik a Collegiumnak és az Iskolának tághas fölállítására, együtt a jövőendő Templum fundusával, azt maghunk költségén megszerezzezzük és másuvá szállittyuk onnét a lakosokat, oda vetvén Gergely Deáknak is házárt kertestől, udvarostól a vár felé, mellyen a Collegium szekér Kapujának kelly lenni hogy a közel való tűz is, kit Isten eltávolitasson a Collegium, Templum Iskolák épületének ne árthasson.

Ötödször szent Mihály napiától fogva szent Gyeörgy napigh, mint szintén egy városbeli ott lakó nemes vagy polgári rendben levő embernek, szabad legyen a Collegium Péter Rectorának vagy Vicejének, akkor szintén mikor akarja, mind bort mind sert, s mind pedig mézsert, czéghére alatt árultatni és privatim is a mint véli helyesebbnek lenni, és a városnak egyéb hasznót hozó ighassághával is élni, minden obligatio nélkül, melly ő kmekekét a város terehviselésére legkisebb dologban is kötelezné.

Hatodszor ezért fundatioért, mellyet mind az mi boldogh emlékeztető Atyánk tett s mind pedig ezzel az épülettel együtt mi confertaltunk az ő kmekeknek semmi kötelességheket vagy bizonyos szolgálatra való obligatitot és terhet, nem kívánunk maradékokkal együtt sem a Collegiumtól sem pedig a Societástól itt avagy másutt. Megh eléghszünk bővön vele, ha az ő kmekek a Szent Szerzetnek Regulái szerint, Mi éretünk, gyermekinkért, és Istenben réghen el nyughott Catholicus Eleinkért, mind most s mind ez után, mindennapi áldozattyokban a szent Oltárnál s egyéb naponkint való áhítatosságokban is Istent imádnak. Nagy iutalom gyanánt tartjuk azt is ez irat, ha mind ekkoráigh,

úgy ezutánis praedikallások, gyónás hallgatások, és egyéb efféle időösséghez munkájok által, a kösséghez Isteni félelemre tanítják, a nemes ifjusághoz kezek alatt való dicséretes fölnevelésével együtt, kiknek szíveikbe, mighlen gyermeki elméjük hajlandóbbak, a deáki tudománynak trágája alatt, csepepgetik az Isteni félelmet is, melly mind hitünknek, s mind pedig keresztényi életünknek széke és veleje.

Hetedször, a külső, vagy belső ellenség miatt, kit az jó Isten ez után eltávoztasson, a Pátereknek Unghvárról ki kellyene bontakozni és Homonnáról is, ha kik ott resideálnak, in illő solo casu et nullo alio, az ő kmeiknek adott falukat, szőlőket, malmokat, majársághokat, örögségeket és egyéb inghó bingó morhajokat, mint Patronusok, Conservatorok, úgy vesszük maghunknak és Maradékinknak kezéhez, hogy medio tempore, sem pusztítást, sem záloghitást, elideghe nitést, avagy inscriptionalis Summára való adományt in toto, avagy in parte se maghunk se gyermekeink, se pedig más Succesoraink vagy alattunk levők ne tehessenek semmiképpen és ha mit effélét valaki attentalna, ipso facto irritum és invalidum legyen mostani declaratióink és szententiánk szerint, ne is tartozzának a Páterek semmi pénz letétellel annak maghokhoz váltásában mikor meghtérnek, hanem de piano et simplivi maghok által is, vigore praesentium dumtaxat és egy szolgha Biró által, reoccupálhassák mindjárt és bírassák szintén úgy mint az előtt. Azt is hozzá vettyük, hogy mikor a háborúnak lecsendessédése után ő kmeik visszatérnek, az mint hogy kívánnnyokis visza térésüket, akkor mingyárt, haladék, kár, pörpatvar és této vázás nélkül, valamit kezünkhöz vettünk, mindeneket viszsza eresztünk mind itt Unghvárott, s mind pedig másutt. Azért pedig a jövedelemért, kit a Páterek itthon nem laktában a Jóságból, majorságból, szőlőkből és malomból percipiálnának, akar menny esztendőre haladna is visza térések, mikor osztán Isten visza hozza ő kmeiket, többel ne tartozzunk egy esztendeigh való jövedelemmel, az az, ezer hét száz forintnál kész pénzül, búzából pedig, borból és egyéb konyhához való majorsághból, annival a mennyivel esztendeigh meg érhessek mind maghok tisztességesen, s mind pedig cseledgyek. A töb jószágbeli jövedelem ki az Páterek elmenetele után percipáltatott, fordullyn a Collegium szőlő

munkájára, szaporítására, és arra a tartozásra, melly a malom, csűr, kertek, és házak tayan minden esztendőben szünetlen szükségesekek.

Nyolczadszor mivel Nagykemenczén a Páterek faluiában, minek előtte bírták ők volna azt, a mi eleink titulo inscriptionis, bizonyos somma pénz alatt, négy paraszt egész jobbágy hely fundust kötöttének két udvari szolgáljoknak, úgymint Bornemisza Mihálynak és Rácz Pálnak, kiről asztán per defectum Seminis Homonnai Bálintra visszaszállott, és öt száz forintban uyonnán inscribáltatott Tsisco Jánosnak Homonnai tiszttartójának István deákkal, úgymint veivel együtt, mivel mondánk afféle kötés is sok uraknak egygy határon való egyenetlen dictálások mind káros s mind pedigh akadályos, ez levelünk ereje által a Leleszi Fassionk után szabadsághot adunk a Pátereknek, hogy levetvén az insriptionnak summáját, ezt a négy jobbágy helyet visza foglalhassák, maghok falujához applicalhassák és mint szintén a falunak többi részét, úgy ezt is a négy fundust, minden hozzá tartozó rétekkal, földekkel, jure perpetuo és pacifice bírassák. Ennek pedigh a somma pénznek felvételére, maghunk Tisztartói által idejen akarjuk a ghazdákat, kik most bírják, Országunk törvénye szerint praemoneálny.

Kilenczedszor, hogy az mi progressust ő kegyelmek az lelki dologban Homonnán és annak szomszéd vidékin tett ekkoráigh, ezzel az Unghvári átköltözéssel együtt füstbe ne mennyen, az mint az előtt sokszor, így most is ajánlyuk magunkat, hogy Homonnai Parochiát, minden hozzá tartozó filialis Ecclesiákkal és mind ehez, s mind pedigh azokhoz tartozó jövedelmivel, jóságghival, mint „legitimus Patronus” a Societasnak conferálljuk, és mint legitimus Patronus, egyet értvén Egri püspök Urammal ő kegyelmével, mint Odinariussal, jure perpetuo, é az mi részünkről, irrevocabilter, az Unghvári Collegium fundatiojához applicálljuk olly conditioval, hogy mivel ő kegyelmek közül kettőnek vagy talán háromnak is, az átköltözés utánis Homonnán kelly állandóképpen resideálny, kik az Ungvári Collegium jóságára, mely Homonna táján vagyon, gondot visellyenek, azon munkával és úttal, mint a Homonnai Parochiának gondgyát egygyütt az gyermekek iskoláival s mind pedigh az hozzá aplikált filiális Ecclesiáknak adminisztratióját in spiritualibus et temporalibus etiam vállallyák magokra, és jövedelmit

is a Collegium számára percipiállják esztendőnkint. Ebben mindazonáltal az ő kegyelmek iotetszése legyen mind most, s mind ez után, salvo omni jure et instituto Societatis, et personarum ejusdem, kit sem most, sem ezután sértény semmiben nem akarunk, és ha időjártára négy öt esztendő experientiája után vennék eszekbe Páterek, hogy ennek a Parochiának adminisztratioja nem férne szerzettyek formaiahoz vagy privilegiumihoz, szabad legyen mindenkor resignallyniok, és mégis Egri püspök Urammal ő kegyelmével, és ő Kegyelme Succesorival is tartozunk ezt a resignatit acceptalni.

Tizedszer, hogy tűzre való fából is esztendő által provisioja lehessen a Collegiumnak, meghengedgyék a Pátereknek, hogy az Ung vizén annyi fát eresztessenek alá, a niviczkei erdőből és hegyek oldaliból, a mennyi kívántatik. Hol pedig ez a praxis nem succedálna, akkor vagy a Gherénny erdőből vagy pedig honnét maghoknak az városbeliek, és nekünk is a Tisztartók provideálnak, ő kegyelmek is maghok bármán szekeren, onnét tegyenek maghoknak minden tilalom nélkül eleghendő provisiot. Migh pedig ez az épület tart Ung- várott, egy Páternek társával, ki a matériának provisiojára és a munkások fizetésére is gondot viselleyen, a várbeli Tisztartónak asztalánál, tisztességes étele itala legyen, és szállása is a várban rendeltessék.

Noha pedig az egész épületnek terhét in cura materialium magunkra vettük, mind az által hogy specificályuk ighéretünket legbelőbbben is az apró kézi munkásnak kifizetésére esztendőnkint, míg ez épület tart, négy száz Magyar forintot adunk az Unghvári P. Rector kezébe, elkezdvén ez idén mingyárt P. Dobronikin ő kegyelmén, hogy ő is muladék nélkül elkezdhesse mingyárt a fundamentum és pincze ásást. Másodszor a kő, mész, viz, fövény, fa, téglá és egyéb tereh hordásra, szünetlen hat béres szekér leszen rendelve hat hat ökörrel két béres legénnyel, és egy pallér drabanttal együtt, kiknek fizetések, ételek, italok, ruházattyok az Unghvári és Homonnai krainakról fogh meghjámi esztendőnkint. Hlyen forma leszen pedig mindezekben.

Egyik béres szekér Zaieczko, második Bankó, harmadik Belenszki, negyedik Verchevinai, ötödik Brenyo, hatodik Kopáczi krainik járásából leszen meg, a legenyekkel és azoknak fizetésekkel egygyütt. Ezen

kivől ha mi szapora tereh hordás kívántatik töb szekeret is rendel az Unghvári Tisztartó. Azon hat krajna járásból deszkát, sindelyt, léczet, szarufát, kötés gherendát, állásokra és padlásokra való gherendát, molnárokat annyit adatunk, a mennyit az épületnek szüksége meg fog kívánni. Harmadszor, az épületnek csinos elrendezésére, intézésére és ighazgatására, ki a P. Rectortól fűghjön, maghunk kostyán és fizetésén tartyuk a jeszeni várunkbeli fundalo mestert, ki Jeszenön helyben hagyván dolghának folyását, ehez az Unghvári épülethez is gyakorta tekintsen és vigyázzon a kő mivesek munkáira, kik közöl ha ki nem jól viselné maghát keze és hatalma legyen rajta mind a város birájának, a Páter Rector requisitiojára, s mind pedigh a Tisztartónak is ki egyebaránt is mind effélébe, s mind pedigh egyéb szükségben is tartozik ez mi mostani tett rendelésünknek erejéből minden seghitséggel és Assistentiával lenny mikor kivannya az épületnek Páter Praefectura. Ami pedigh az kőmivesek, kőfaragók, ácsok, téghlavetők, lakatosok, kovácsok, asztalosok, üvegjártok és fazekosok fieztését illeti együtt a vassal és épülethez való szerszámmal, arra éppen a P. Rectornak és az fabrika Praefectusának leszen gondgya. Negyedszer, hogy a mészbe semmi fogyatkozás ne legyen, két falunkat az Ungh mentén, úgymint Pereczént és Rakovánt, ez mai naptól foghva mind egyéb munkáiktól fölszabadittyuk, és csak a mészkészítésre rendellyük. Ötödször a téghlaéghetésre való fát is ió idején és elegendőképpen meghordattyyuk, ghondot viseltetvén mind a téghlakemenczére, s mind pedigh a téghla színre is, hogy valamiképpen károsan meg ne rossadjanak. Hozzá vettyük azt is hogyha medio tempore mig az épület el nem kezdődik, vagy az el nem végződik, Isten kiszólitana bennünket e világból, azon épületnek véghbe vitelére mind kedves házas társunkat Gróff Jakusith Anna Aszonyt, mind pedigh gyermekinket, maradékinkat, successorinkat együtt ezen pecsétes és kezünk Írásával megherősittetet levelünk által, per modum testamentarias dispositionis, ugyan mostan kötelezzük annak elvégzésére és per omnia köteleseknek lenni, Országgi Biróságunk sententiája által pronuncióallyuk.

Hogy pedighlen ezen levelünknek meghmásolhatatlan ereje, jövendő időkbenis minden Repliciák és Prokatori Exceptiók ellen

foghanatosb lehessen, ighérjük arra is maghunkat ezen Írásunk érejével, hogy ugyan ezen mostan tett rendelésünket, minden elő számlált czikkeliben, készek leszünk nem csak valamellyik nemes Captalanban vagy Conventben is kedves házastársunkkal együtt föl valanunk, de azon kivöl a Collegium örökös fimdatiójára deputált falukra is, egyéb oda rendelt pertinentiákkal egygyütt, maghunk kölcséghén és fáradságán, una cum jure Regio, ugyan Regius Consensust is akarunk szerezny királyi urunktól ő felségphetől, ki előtt minden Jussunknak és propietásunknak, excepto casu supra §. Hetedszer declarato, azon falukban és pertinentiakban, maghunk és minden gyermekeink, Item kedves házas társunk és minden utrisque sexus succesoraink nevekkel, plene et in perpetuum ellene mondany és renunciálni akarunk, az mint most mindgyárt és de facto ezen helyen ellene is mindünk és renunciálunk mint Isten Oltárára Szent Ignatius napján tett és bemutatót alamysnáknak, ajándékunknak. Vegye Isten kedves áldozatul be színye eleibe ez tőle vett Jovakból szakasztott adományt és szent Fiának vére hullásáért el törölvén bűneinket. Elsőbbenis megh holt Eleinknek lelkeket és az után maghunkét, mikor az áldot óra el jön, édes házas társunkét, szerelmes gyermekeinkét, és minden utánnunk következendő kedves maradékinkét a sok jámbor szerzetes emberek áldozatai és érdemes imátsággi után, méltóztassék az örök boldogsághnak hailékába be vinny. ÁMEN.

Ha pedig Succesoraink közül valaki, akár fiunk, leányunk, házas társunk akár pedig atyánkfia, vagy lagatariusunk legyen az, a ki olly gonoszra vetemednék, hogy ez mi istenes és megért elmével tett rendelésünket, in parte, vagy in toto föl bontaná, vagy holtunk után, ha úgy történnék totaliter véghbe nem akarná vinny, az élő Istennek örök átkát visellye testén, lelkén és se dolghaiban előmenetelt se pedig személlýében vagy maradékiban azon élő Istennek, és minden megdicsőült szentinek, soha semmi áldását ne érezze. ÁMEN.

Actum Homonnae Saeculari Societatis Jesu. qui fuit reparatae salutis Millesimus Sexcentessimus Quadragessimus, ipso S. Patriarchhae et gloriosi Confessoris IGNATII Sacro die, qui fuit trigesimus primus et ultimus Julii.

Homonnai Drugeth János levele Nádasdy Ferenchez

Kelt: Homonna, 1644. január 7.

A külső címzés: „Illustrissimo Comiti domino Francisco de Nádasd Perpetuo terrae Fogaras, Comitatus Castri ferrei Supremo Comiti Dno fratri observantissimo”¹⁸⁵.

Illustrissime Comes domine frater observandissime seruitiorum commendacione praemissa¹⁸⁶. Sok új esztendőket kívánatos jó egészségben engedjen Isten ő fölsége kk. érhetni, szerencsésen elis mulathatni.

Tegnap adá meg Görbey uram az kgd levelét, ő kegtől értvén az kid-jó egészséget, szűbitil erőlttem kívánván Istentől ő Szt. Felségétől, hogy abban az jó egészségben sokáig megtartsa klmdet. Az klmetek között való vérséget pedig, és az kis asszony között, reménységem kívül, igen véletlenül értem, mivel én ekkoráig semmi oly közöl való atyafiságot, mely az anyaszentegyháznak tilalma alatt volna, kid és az kis asszony között sem olvastam, sem hallottam még öreg élemetes emberektől is tudhatta maga is kid édes öcsém uram, hogy a mikor afféle dologban dispensatio kívántatik, szükség hogy legfeljebb negyedik izt foglaljon magában az atyafiság”¹⁸⁷.

¹⁸⁵ Nagyságos Nádasdy Ferenc úrnak, Fogarasföld örökös grófjának, Vas vármegye főispánjának, nekem tiszteltreméltó testvér Uramnak.

¹⁸⁶ Nagyságos Gróf úr, testvéruam. A „domine frater” (testvéruam) megszólítás nem véletlen, hiszen Homonnai Drugeth János és Nádasdy Ferenc másodfokú unokatestvérek voltak: mindketten gróf Nádasdy Ferenc és Báthori Erzsébet unokái.

¹⁸⁷ A levél ezen részletében gróf Homonnai Drugeth János országbíró valószínűleg Esterházy Júlia Annára (Esterházy Miklós nádor és Nyáry Krisztina lánya utal), akinek a kedvéért Nádasdy Ferenc (Nádasdy Pál és Révay Judit fia) még evangélikus vallását is feladta és rekatolizált. A házasságkötéssel kapcsolatban Esterházy Pál, a későbbi nádor is ír napójában: „Nem sokára azután jött el Nádasdy Ferenccz uram, a ki is kérvén néném asszonyt, oda adták neki, s az 1643. esztendőben a lakodalma is megvolt Kismartonban. Vőfely Illésházy György uram volt, a császár képi Lippay György esztergomi érsek, lengyel király követje egy Kazanovszky nevű lengyel úr volt, a ki igen kívánta volna nénémasszonyt Casimirus herczeg számára, a ki azután lengyel királyllyá lőtt. Mert Bécsbe jöven Casimirus herczeg, ki László lengyel király öcsse volt, Kismartonba is eljött vala, a bol néném asszonyt megsemmelvé, megszerette, s igen kicsinyben múlt, hogy el nem vette, hanem hirtelenséggel meghalván bátyja, a királyságra kelletvén menni, ángyát vőtte el, a kitől semmi maradéka azután nem lön; az franczia asszony volt.» Érdekes módon maga Esterházy is először 1643-ra datálja az eseményt, majd később saját kezűleg 1644-re javítja. A lendő nádor így ír testvéréről: „Testi bájai s művelt szellemének kiválósága egyaránt alkalmasok valának őt a nagyúri ház sokszor fejedelmi vendégekkel dicsekvő társaskörének központjává emelni. Kortársai, úgy a bazeaiak (Zrínyi Miklós horvát bán, a költő – a szerz.), mint a külföldiek (Kázmér lengyel királyi herceg, a későbbi II. János Kázmér király – a szerz.), föltétlen bódolattal adóztak a művelt lelki úrbölgység elragadó tulajdonságainak, melyek által hasonlíthatatlanul kimagaslott a korabeli hajadonok legelőkelőbbjei közül. Kezéért ama kornak legelőkelőbb fiai versenyeztek”. Úgy tűnik, hogy felmerült a házassulandó felek esetleges közeli rokonságának kérdése, s emiatt a pápai Kúriához kellett fordulniuk. Egyes forrásokban (Történelmi Tár 1888.: Az Esterházyak családi naplója. Közli: Szilágyi István. 213) a házasságkötésre 1644. február 6-án Kismartonban került sor, mások szerint 1644. augusztus 28-án tartották.

Minek okáért deducaltassa jól kid édes öcsém uram az geneologiat, mind két ágrúl, és küldje párját énnekem is, hogy értsem, mivel mi nyiri Báthoriak familiájából¹⁸⁸, Báthory Erzsébet után szakadván, ő klme penig az rozgonyi Báthoriak¹⁸⁹ ágából szálván alá, nem láthatom az oly közelváló atyafiságot, melyre kívántatnék az dispensatio, mindazáltal ha mi oly leszen az mely miatt nem nyughatatnának meg tovább is az emberek, kész vagyok ezen dolgot kk. igazságában promoteálni minden alkmatossággal és szolgálnom kk, de nem reménylem hogy tovább vonodjék az a dolog; ha palatínus uram¹⁹⁰ ő klme tudott volna valami akadályt az kid házasságában, nem is adta volna kk szerelmes leányát, tudom hogy okos ember ő klme praevenialta volna elébb az dolgot.

Casu quo ugyan dispensatio nélkül nem lehetne meg, palatínus úr ő klme azt egy szavával megnyerheti az Nuncius Apostolicusnál.

Páter Szeghedy Ferencz uramnak is fiam praefectusának, kit kid jól esmér, megírtam, hogy ha kid requirálni fogja és parancsolni ezen avagy más dologban is serényen szolgáljon kk.

De caetero édes öcsém uram meg nem írhatom, mennyire örven-dezek, azon hogy kegyelmedet Isten az anyaszentegyháznak kebelébe áldotta meg, kívánom Istentül, hogy azon ajándékjában, malasztjában, élete fogytáig tartsa meg, az ő szent nevének dicséretére¹⁹¹.

Felette igen tetszett volna nekem, hogy ha ez az impedimentum nem találkozik vala lenni, hogy még ez farsangban az kéz fogásnak színe

¹⁸⁸ A Báthori család nyíri/nyírbátori ágazata (voltageppen az ecsedi ágról beszélünk, amelyet a birtokközpontjáról neveztek el) (II.) Györgytől (?–1570) veszi kezdetét, aki unokatestvérét, a somlyói ágazatból származó Báthori Annát (Drágffy Gáspár és Homonnai Drugeth Antal özvegyét) vette feleségül. Felesége révén Báthori István lengyel király és erdélyi fejedelem sógora lett. Házasságukból 4 gyermek született: Báthori István országbíró és zoltárszerző, Báthori Erzsébet, Nádasdy Ferenc felesége, aki a „csejte boszorkány” néven vonult be a történelembe, Báthori Klára, Losonczy Antal felesége (Esterházy Anna Julianna ükanyja) és Zsófia, Figedi András felesége

¹⁸⁹ Esterházy Anna Julianna anyai ági felmenői között is ecsedi Báthory ősokeket találunk (Rozgonyi KataBáthori András→Báthori Klára∞Losonczy Antal→Losonczy Dorottya∞Wárdai Mihály→Wárdai Kata∞Nyáry Pál→Nyáry Krisztina∞Esterházy Miklós→Esterházy Anna Julianna∞Nádasdy Ferenc)

¹⁹⁰ Gróf Esterházy Miklós, Nádasdy Ferenc leendő apósa

¹⁹¹ Nádasdy rekatolizációjával a protestantizmus gyakorlatilag eltűnt Nyugat-Magyarország vármegyéiből, ezért érthető az országbíró örvendezése. Maga Esterházy Miklós nádor az eseményről így írt 1643. november 30-án Lamormain bécsi jezsuita páterhez címzett levelében: „Isten kegyelmességéből Nagyságos Nádasdy Ferenc gróf úr a vele született eretnekségből végül az elmúlt szent Katalin ünnepén a katolikus hitre tért, saját városában Csepregen, a parókialis templomban, nagy tömeg ember előtt, amely oda mind a nemességből, mind pedig a polgárok közül tömegesen összegyűlekezett, némely ott lévő lutheránus prédikátorok előtt (...) magát teljes dicsőséggel, okosan és illendően, sokaknak csodálkozására a katolikus egyház igaz és valódi fiának nyilvánította. Payr Sándor: Egyháztörténeti Emlékek 215-216. old.]]

alatt lehetett volna meg az klmetek lakadalma, mert az lakadalomnak minden ceremóniáit, és annak illendő praeparatióit, az kid gyászos állapotjára nézve, mostanság meg nem lehettek volna, arra való képest is irtam mind palatínus Uramnak is, mind penig kidnek is, hogy ő kglme, mind idő s mind beteges állapotjára nézve, adná élteben haza k k az asszonyt, s tudhatna kid is micsoda dispositióval lenne klmetek.¹⁹²

Az mi az szegény asszonyom ángyom eltakarítását nézi, úgy gondolom, úgy is értettem másoktól, hogy még e farsangnak a közepében meg lenne, és így az kid kézfogásának egyik akadéjja találtatnék. Ezzel az ur Isten tartsa meg kidet sok jó egészségben¹⁹³.

Dátum Homonnae die 7. January Anno 1644. Illsimae dominationis Yestrae. Servitor et fráter paratissimus Comes Joannes Druget de Homonna¹⁹⁴, m. pr.

P. S. Ezt az levelemet in ea parte, ha kívántatik magyaráltassa meg kid az pápa követének, quo ad concernens negotium, ha ugyan ex superabundanti kívántatnék, az testimonialis levelét is meghagytam k k, én kldtül várok superabundanter ha kívántatik szolgálatom. Édes öcsém uram, hogy Székelly uram későn megyen kidhez, és ennyi ideig itt mulatott, kid ne nehezteljen reá, én magam tartóztattam itt.

¹⁹² A gyászos állapottal kapcsolatban Nádasdy Pálné Révay Juditról, Nádasdy Ferenc édesanyjáról van szó, aki 1643. november 21-én halt meg. Révay Judit (Révay Péter Turóc megyei főispán, koronaőr és Forgách Mária lánya) 1620. augusztus 3-án ment hozzá Nádasdy Pálhoz (Nádasdy Ferenc és Báthori Erzsébet fiához), aki 1625-ben grófi címet szerzett a család számára. Házasságukból négy gyermek született, azonban csak kettő, Ferenc és Anna Mária élte meg a felnőttkort. Férje gyakori távolléban Révay Judit igazgatta a birtokokat. A nagyszony támogatta a nyugat-magyarországi művelődési és vallási életet, több evangélikus predikátor neki ajánlotta munkáit. Férje 1633-ban bekövetkezett halálát követően öt év múlva feleségül ment gróf Forgách Ádámmal, akinek a kedvéért (illetve a közeli rokon Esterházy Miklós biztatására) katolizált. Emiatt került konfliktusba fiával, Nádasdy Ferencel, aki birtokaiból is kizárta. Azonban a történelem megismételte önmagát, mivel leendő felesége és annak családja kedvéért ő maga Nádasdy Ferenc is odahagyta evangélikus vallását.

¹⁹³ A levélből arra következtethetünk, hogy a hivatalos temetésre még került sor (ami jellemző a korabeli viszonyokra), éppen ezért javasolja Homonnai Drugeth János, a kézfogót követően a gyászévre való tekintettel minden pompát mellőzve kössenek házasságot. Azonban a Nádasdy család társadalmi státusa miatt mégis nagy esküvőt tartottak, erről tanúskodik Esterházy Pál naplóbejegyzése is *“És így a lakodalom megszolgáltván, hazavitte Köröstyúrra Anna Júlia néném asszonyt Nádasdy Ferencz sógor uram, a hol is nagy pompával való vendégség tartatott nagy főurak jelenlétében.*

¹⁹⁴ A későbbiekben a Homonnai Drugeth család is közvetlen rokonságba került az Esterházy családdal: Homonnai Drugeth János fia, IV. György feleségül vette Esterházy Miklós nádor és Nyáry Krisztina Mária nevű lányát.

Homonnai Drugeth Jánosné Jakutish Anna

1.

Kegyelmes asszonyom. Árva szolgálatom ajánlása után kívánok istentől nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak minden jókat¹⁹⁵

1646. Sept. 11.

Az nagyságod commissióját az szöllő felől oda küldöttem volt Debreczeny Thamás uramnak, hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint most mindjárt becsültetne ő kegyelme oly szöllőt, mely annyit érne mennyit Sztáncz nevű falum, és én is annak mindjárt hasznát vehetném. Ő kegyelme azt feleli praefectusomnak, hogy most abban semmi módom nincsen, mert immár az szüret közel lévén, jó akaratjából senki böcsre szöllejét nem bocsátja, erővel pedig valakitűi elvenni országunk törvénye ellen vagyon, mely az szöllők becsültetésire Sz. Gergely napját rendelte. Azzal ajánlja azért ő kegyelme magát, hogy az szüret után valahol kívánom, kész ő kegyelme az szöllőt megbecsültetni s kezemhez eresztetni. De kegyelmes asszonyom, én erre semmi utón nem mehetek, mivel nyilván való injuriam és károm lenne szegény árváimmal, ő kegyelme a megnevezett falumat immár régen bírja és proventusát beszedte, az közönséges igazság azért azt kívánja, hogy ha cserének kell lenni, nekem is oly igazságot adjanak kezemhez, melynek hasonló hasznát és proventusát vehessem mindjárt avagy másképen legyen illendő contentatióm. Nekem kegyelmes asszonyom nem volna most annyi szükségem a szöllőre mint a falura, melyet az nagyságod kegyelmességére s jó akaratjára hagyok, alázatosan kérvén nagyságodat mint kegyelmes asszonyomat, megtekintvén mind az közönséges igazságot, mind az én árva keseredett állapotomat, ez iránt károsra ne hagyjon nagyságod. így várhatja nagyságod mind magára, mind szerelmes maradékira istennek atyai áldását, ha az árvákhoz és özvegyekhez anyai kegyességét megmutatja. Nagyságodtól mint ke-

¹⁹⁵ I. Rákóczi György nejének Lorántfy Zsuzsannának levelezése 1646—1648 között. Közli: Szilágyi Sándor. // Történeti Lapok, 3. évfolyam, 1-53. szám, 1876 – 655. old.

gyelmes asszonyomtól választ várok és nagyságodat istennek kegyes gondviselésében ajánlom.

Datum ex curia Homonnensi, die 11. septembris, anno 1646.
Nagyságodnak alázatos árva szolgálója Jakusith Anna m. p.

Kívül: 1646. 11. septembris G. Homonnai Jánosné assz. ő nagysága levele Stancz nevű faluról.

Külczim: Illustrissimae principissae ac dominae dominae Susannae Lorántffy, dei gratia principis Transylvaniae senioris etc. conthorali etc. dominae dominae gratiosissimae.

(A névalírás saját kezű. Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

2.

Jakusith Kata és Anna meghívják Aszalay István nádori ítélő mestert Jakusith György egri püspöknek 1649. május 4-én leendő temetésére¹⁹⁶

Szomorú és keseredett állapotunkbeli szolgálatunkat ajánljuk kdnek és kívánunk Istentül minden jókat kgdnek megadatni.

Ez világnak örökös testamentuma, az mint igazán írja a Bölcs, nem egyéb a halálnál, ebben mind szegénnek, boldognak része vagyon, ezt sem e világi hatalmasságok, sem az egyházi szentségek el nem kerülhetik, ezt bizonyítják a mindennapi példák és nem régen a mi kedves urunk bátyánk, az tekintetes és nagyságos orbovai Jakusyth György egri püspök, Heves és Szolnokh vármegyéknek fő ispánnya és császár urunk ő felsége tanácsosa, a ki midőn püspöki méltósággal és ahhoz illendő tökéletes étellel hazánk javára virágoznék, sok hosszú és súlyos betegségek által halandóságát világos példájával bizonyítá meg az elmúlt novembernek 21. napján. Meghidegült testinek pedig illendő eltakarására, atyánkfiái és más jó akaróink tetszésébül rendeltük e jövődő májusnak negyedik napját ugyanitt Pruszkiban pater franciscanusok templomában, igen illendőnek Ítélvén, hogy a holott e halandó életre elsőben született, ott születnék ujabbán az halhatatlan életre is, és azon helyben nyugodnának csontjai, melyet ő nem kevés fáradságával, költségével Istennek és annak az szent szerzetnek fundamentumból építtetett.

Hogy pedig ez az eltakarítása annál böcsületesben lehessen meg: kgdét kérjük szeretettel, ilyen istenes dologban ne szánja kgd fáradságát, és az megnevezett napon és helyen reggel nyócz óra tájban legyen jelen, kgdnek abbeli hozzánk és Istenben üdvezült urunk bátyánk meghidegedett testéhez mutató jó akarattát más örvendetes alkalmatossággal meg igyekezzük szolgálni. Tartsa meg Isten kgdét jó egészségben.

Datum Pruszkii die 7. Április Anno 1648.

Knek böcsülettel szolgálunk

¹⁹⁶ XVII-ik századi gyászjelentések. Közli: Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 14. kötet – 1891. – 514. old.

Jakusith Katta, m. p.

Jakusith Anna, m. p.

Külczím: Generoso domino Magistro Stephano Aszalay,
illustrissimi domini Regni Hungáriáé Palatini etc. Prothonotario etc.
domino nobis observandissimo.

3.

Generose Domine mihi semper observandissime, servitorum meorum paratissimam Commendationem¹⁹⁷

Midőn az elmúlt esztendőben itt Nagyszombatban szent Klára szerzetiben lévő szüzeket látogatván s velem együtt az én szerelmes leányomat is gróf Homonnay Druget Katát bevittem volna az szent szüzek közibe, Istennek csuda irgalmasságátúl és kegyes hivataljától s belső munkálkodásától megnevezett edes leányom fölgerjedven, nem annyira akaratom ellen ugyan (mivel jó szándékát más alkalmatossággal nem akartam ellenzeni), mint hirem nélkül haját elmetszervén, és azután lábaimhoz sírással borulván és az ott maradásra engedelmet kérvén, benn maradt az szent szerzetben, a holott dicséretesen az szent szerzetnek szokása szerint, az uovitiust elvégezvén, hogy ainiyival inkább az ő édes Jézusának, jegyesének holtig és azután örökké való köteletségében legyen, az szerzetnek rendi szerint, nem csak Ígéretet, de ugyan fogadást és esküvést is akar tenni jegyesének, kire ötöt az szent szerzet méltónak ítélvén, annak az solenmitásnak napját az fejedelem asszonnyal ő kglmével s több mások egyező értelméből is rendeltük ez jelen való Octóbernek 23. napjára a nagyszombati szent Clára szerzetiben lévő szüzek szentegyházában.

Annakokáért kgdét nagy szeretettel kérem, hogy az megnevezett napon és helyen méltóztassék jelen lenni, és édes leányomnak lelki menyegzét kívánatos jelenlétével ékesíteni, mely kgd jó akaratját, szeretetét és Istenes cselekedetét mind leányom s mind az egész szerzet, és én is Istenhez való buzgó imádságinkkal meg igyekezzük hálálni. Kedves választ is várok kgdtül. Az jó Isten tartsa meg jó egészségben.

Datum Tyrnaviae die 1. Octobris anno 1650.

Generosae D. Vestrae ad obsequia paratissima Illustrissimi quondam Comitis Johannis Drugeth de Homonna relictá vidua Jakusith Anna, m. p.

Külczim: Generoso domino Stephano Aszalay vice judici Curiae etc. domino mihi Semper observandissimo.

¹⁹⁷ Jakusith Anna két levele. Közli: Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 14. kötet – 1891 – 703-704. old.

4.

Árva állapotom szerint való szolgálatomat ajánlom kgk és Istentől minden kívánsági szerint való jókat megadatni kívánok¹⁹⁸

Ma vettem édes Aszalay uram az kgd levelét, melyből értem, hogy az ezüst mívről való regestom kívántatnék, hogy oda küldenék. Az mely szegény úr ezüst míve volt, annak a regestomát prókátoroknak kezébe adtam. Az szegény úr halála után semmi arany mív nem maradt, a ki szegény uré magáé lött volna, hanem csak két györő s egy násfa, azt a süvegtíre szegezték s az egyik györőt az ujjára tették s az másik nállam vagyon, hanem jegyben, lakodalomkort s azután is kit adott nékem egyszőr is, másszor is ajándékon.

A rubintról pedig így gondolkodom, hogy ha kgk tetszik, hogy arról nem is kell szólni, valameddig ezüst mivet s egyéb holmi dib-dáb, a ki tárházba volt, elő nem adgya, a kit elfoglalt, ha azokat előadgya és a rubintot fogja kívánni, arra így felelek: ha én hozzám való anyai jó akaromba meg akar nyugodni, és azután is azt reám bizza, én megtartom azután is, és meglátván, hogy elégséges annak gondviselésére, előadom, holott pedig nem, bizza emberségemre, abból is részt kívánom mind magam s mind leányom számára, és addig elő nom adom, még ki nem fizet minket s valamint fogják böcsülni, annak épen felét megkívánom.

A ki az apjától maradt ezüst kalamáris ládácska, az is itt vagyon.

Kilencz czapa pohár.

Gyümölcs alá való csésze ezüst aranyas nr. 12.

Innyaadó csésze nr. 2.

Sótartó nr. 2.

Ezüst tányér nr. 2

Ezüst gyertyatartó nr. 1.

Nádméz porozó nr. 1.

Ezüst aranyos tálocska nr. 1.

¹⁹⁸ Jakusith Anna két levele. Közli: Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 14. kötet – 1891 – 702-703. old.

egy ezüst confectnek való csésze fedelestül, kiben egy néhány fiók vagyon, de azt szegény úr nekem úgy tetszik élteben ajándékon adta nekem.

Én nállam több ezüst sem magamé, sem övé több nincsen, jó szívvvel meg is esküszem nállam semmi nincs, a ki az apjáé volt volna. Magamnak penig a ki ott ezüst mivem volt, igazán bizony eszembe nem jó, még is a menyire eszembe jó, rendszerént ím leirom:

Egybe járó ezüst poharak aranyozott nyolcz-e vagy kilencz, fedelestül, az szegény anyám tizenkettőt adott volt, de úgy tetszik, az ketteje, vagy mennyi, elveszett benne.

Item kisdéd egyben járó ezüst pohár fedelestül aranyos nr. 12.

Ezüst új palaczkocska nr. 1.

Iniyaadó vastag ezüst tányér nr. 1.

Aranyozott csésze tokba nr. 1.

Másik ezüst aranyozott csésze tok nélkül nr. 1.

Több nem jut eszembe, de az szegény úr ezüst mivét vasas ládába raktam volt, az én ezüst mivemet penig egy öreg zöld ládába, regestromja is volt, ha a József eljöhetne, úgy reménylem neki eszébe jutna, az én ezüst-mivem mennyi volt. Az nyolcz ezüst tálat, kit szegény anyámtúl hoztam volt s mosdót medenczéstül és holmi dirib-darab ezüstet, az mit Bécsbe vásárlottam rajta, prókátoroknak jedzésbe adtam. Az szegény bátyám credentia ládáját is úgy hallom felterte, és kivéven ezüst tányérok, lóra való szerszámokat, kantárokat csináltatott belölle, gondolhattya kgd, egy urnak a mennyi kívántatott pohárszékhez, benne volt, nem tudom-é ha negyven-é vagy harmincz ezüst tál, a mellett tányérok, poharak, mosdó medenczéstül, kalán, villa, palaczkok, kanak, talám kgnek juthat eszébe, hányezereu vette volt, mikor szegény kardináltul maradt.

Kgdet kérem, legyen azon, verjék fejébe az fiamnak, hogy én kész voltam itt is az alkuváshoz (de az ő felsége részéről kglmes parancsolattya mellől ki nem hagyhattak), azután is ne lenne keménységgel hozzám.

Kgdet kérem édes Aszalay uram, legyen immár segítséggel és jó akarattal hozzám s az mint legjobban lehet legyen mellettem. Ezeknek utánna Isten éltesse és tartsa jó egységben kgdet.

Datum in Arce Terebes 14. Mártii 1651.

Kgnek böcsülettel szolgál Jakusith Anna, m. p.

P. S. Az tokai pénz ugy tetszik engem is illet, azért kgtek lássa, mennyit váltottam az jószágban, vesse meg kgtek, mennyi ment reá és hova lött. Az urbáriumok nállam nincsenek, hanem az itt való terebesi és varannai jószágban amint kgd rendbe vette, jól tudgya kgd, s az több jószágról való urbariomok tisztviselőknél vannak, ők tartoznak jelenteni, mennyit váltottam, adgyák tuttára kgnek. Az mennyire jutott eszembe, prókátoroknak adtam a jedzést, ő kknél vagyon, kit hová költettem. – Az több jedzés ott volt tárházban, hogy felverték, ők tudgyák, hova lött, adgyák elő.

Külczím: Generoso domino Stephano Aszalay vice Judici Curiae et domino observandissimo.

HOMONNAI DRUGETH (IV.) GYÖRGY

Homonnay György hűtlen gazdatisztjének reverzálisa 1655-ből¹⁹⁹

Én Lapispataky Mihály, Zemlyén vármegyében Czekc nevű faluban lakozó, adom tudtára mindenknek, a kiknek illik, és vallom ez reversalis levelemben:

Mivel hogy én, az én kegyelmes uramnak Gróf Drugeth Homonnay György urnak ő nagyságának terebesi tisztartója lévén, magamat nem viseltem úgy a mint kívántatott volna; hanem Urunk ő nagyságának – kevés ajándékért – nem kevés károkat teltem, lopásban is tapasztaltattam, és az ő nagysága javait elvesztegettem, tékozlottam és házamhoz hordattam; mely cselekedetemet ő nagysága eszében vévén, és inquiráltatván ellenem, megfogatott és rabságban tartatott, és hogyha törvény szerint procedálna ellenem s kegyelmessége hozzám nem járulna, halált is érdemelnék érette. Mindazonáltal ő nagysága, sok főember szolgálai mellettem való törekedésére és a magam gyakorta való könyörgésemre is nézve, rajtam könyörülvén, elbocsáttatott ilyen conditiók alatt: Hogy eddig való tisztartóságomról tartozzam ő nagyságának elegendő számot adni és lopásomról is ő nagyságának kedvét keresni s arrul ő nagyságát contentálni.

Annak felette szabad jó akaratom szerint, ez reversalis levelém által hittel kötelezem arra magamat, hogy én ő nagyságán és az ő nagysága maradékain akarattjok kívül tellyes életemben mást nem szolgállok. A mikor ponig ő nagysága vagy maradéki valami szolgálatra és tisztre applicálnak, abban hiven, igazán és jámborul szolgálván ő nagyságokat, minden jövedelmekről elegendő számot adok és az mostani rabságomra is soha meg nem emlékezem, és boszút nem állok ő nagyságán, maradékin, szolgálain, emberin és jobbágyin, sem törvént semmi nemű perpatvart és praktikákat azért soha és semmiképpen nem indítok.

¹⁹⁹ Homonnay György hűtlen gazdatisztjének reverzálisa 1655-ből. // Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle
Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle – 7. évfolyam, 1900 – 328-329. old.

Holott pedig elegendő számot nem adnék, adhatnék, avagy adni nem akarnék, és ezen reversalis levelem s hitem ellen in loto vei in parfé cselekedném, eo in easu ő nagysága ezen reverzalis levelem mellett (non suffragante etiam praerogativa mea nobilitari, et abscissis omnibus juridicis remediis juristitiisque regni) akarki háta megelt, végházakban, zászlók alatt, uton, vámon, hajdú-, mező-, szabad- és királi városokban, vármegyék gyűlésiben és törvényszékiben, egy szóval akar hol és akar mely helyeken megfogathasson propria sua autoritate, sine omni poena violentiae, és mindaddig fogságban tarthasson, míg ő nagyságának kedve tartja, és úgy büntethessen meg, valamint ő nagysága a sékarja maradéki akarják.

Azonkívül minden névvel nevezendő ingó és ingatlan javaimhoz, házamhoz, szölleimhez, földeimhez, réteimhez, irtványimhoz, kérteimhez, lábas és lábatlan marháimhoz, pénzemhez, arany és ezüst marháimhoz, mindenféle posztó- és vászony ruháimhoz, és egy szóval minden féle házi eszközeimhez, jövedelmimhez, hasznaimhoz, és igasságimhoz, ezen levelem erejével és vigorával hozzá nyúlhasson, magának és maradékinak appropriálhassa és in perpetuum bírhassa.

Ezen reversalis és hittlevelem ellen pedig énnekem senki pártomat ne foghassa; és hogyha valaki pártomat fogná, az is olyan hite hagyott, hamis és tökéletlen legyen mint én. S ezen levelemnek annyi ereje és vigora legyen, mint ha in aliquo loco authentico et credibili emanáltatott volna, és azt semmi úttal móddal, semmi helyen, ne revocálhassam; ha revocálnáin is én, vagy mások én képemben és én általam, inanis és haszontalan legyen, és per praesentes cassálom és annihilálom.

Melynek nagyobb bizonyására ezen kezem írásával és pecsétémmel megerősített leveletem, a melyet, hogy in omnibus suis punctis, clausulis et articulis, ac in omni sui parte igazán és éppen megtartok és nem violálom, az mindenható Isten, ki Atya, Fiú és Sz. Lélek Tellyes Sz. Háromság egy Istenség engemet úgy segéllyen.

Datum in Arce Terebes die 1. Septembris. Anno D. 1655.

(P. H.) Michael Lapispataky m. pr.

Coram me Joanne Nyomárkay, Judiium Cottas Zemplén, in. pr.

Coram me Losatinszki Zachariás. +

Coram me Olá János. +

Coram Ola Simon. +

Coram me Hori János. +

Coram me Szabó István. +

Coram me Csizmadia András. +

Coram me Pesti István. +

Ezen levél adása, pecsétlése, coramezása, ön előtten lötl mostani fő-
porkoláb: Horváth Péter előtt m. pria.

Levél gróf Homonnai György uramnak szülő²⁰⁰

Illustrissime Comes Domine, mihi observandissime. Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok jókkal, és egészséges hosszú élettel látogassa Isten nagyságodat. Ez elmúlt napokban Huszton létemben hallom az török erőnek keves szent-jóbi jószágom felé való közelítését, mind penig az fejedelemnek ő magának közöttök lételét, az ő nagysága szolgálatjára, és kevés jószágom meg marasztására jöttem Ecsed alatt lévő táborokban, melyet Isten kegyelmességéből végben is vittem. Az fejedelem ő nagysága hallván nagyobb török erőnek jövetelét, mint Tömösváv felé, (ha lehetne) annak elfordítására, kit reméllek is Isten után. Engemet ő nagysága Váradról visszabocsátván, itt vagyok most Szent-Jóbon. Hallván azért római császár ő felségének is ott az Tisza táján fényes hadait, és német armádáját leuni; nagyságodat szeretettel kérem mint régi bizodalmas uramot, ne nehezteljen tudósítani, hol legyen most nagyságtok, s melyre igyekezik? Mely nagyságod hozzám megmutatandó jó akaratját köteles szolgálattal akarom recompensálni. Maradván nagyságod jóakaró szolgálja, nagyságodat Isten oltalmában, magamot nagyságod jó akaratjába ajánlom.

Datum in Szent-Jób die 29. Junii 1660.

Illustrissimae Dominationis Vestrae.

Servitor paratissimus N.N. (Rhédey László)

²⁰⁰ Rédei László levelező könyve és némely köziratok 1660–1663. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871. – 82-83. old.

Levél ugyan gróf Homonnai urnak szőlő²⁰¹

Illustrissime Comes Domine et Affinis mihi observande.
Servitiorum meorum addictissimam semper commendationem.

Nagyságod Tokajból 2. Julii érdemetlen voltomra atyatiságosson írt levelét nagy becsülettel, s kedvesen vettem. Mely nagyságod kevéssé jószágomra megígért protectióját megszolgálom. Nagyságod is az én nagyságodhoz való tökéletes synceritásomban, szolgálatomban, s mind pengig (keresztyén lévén) keresztyén vérhez való indulatomban, ő felségének való alázatól szolgálatomban és magyarnemzethez való szeretetemben, az mire az én kicsin tehetségem, és szabadságom engedi, meg nyugodva legyen. Nagyságod az én jövőendő tisztben való szerencsétetését is megszolgálom. Azt még az elmúlt esztendőben offeralta vala az mi kegyelmes urunk ü nagysága, de nimely jóakaróim gátolták vala meg, melyen kevésbé búsultam; az az jó akaróm is nem sokat örülhete neki. Most immár ő nagysága előbbeni szándékát effectualta ugyan, ha körül való elenségek miatt véghez mehet. Ha Istennek úgy tetszik, adja Isten, abban is szolgálhassak nagyságodnak.

En nagyságod köteles szolgájának tartván magamot, kívánom hogy isten nagyságodot minden dolgaiban szerencséltesse.

Dalum in Szent-Jób die 3. Julii Anno Ao. 1660.

Illnstrissimae Dominationis Vestrae

Servitor addictisäimus N. N. (Rhédey László)

²⁰¹ Rédei László levelező könyve és némely köziratok 1660–1663. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871. – 83-84. old.

Levél gróf Homonnai György uramnak szőlő²⁰²

Méltóságos gróf, nekem bizodalmas uram.

Tartván nagyságodnak köteles szolgájának magamot, akartam egyínihány izben nagyságodat levelemmel látogatnom, abban nagyságod egészségéről értekezvén, de úgy tudtam, hogy mostanság nem volt nagyságod ott, hanem másuvá tekintett volt. Ez alkalmatossággal azért nem mulatom el, gondolván nagyságod ott létét, hogy ez kis írásom által nagyságod személye előtt meg ne jelenjek. Kérem nagyságodat, maga egészséges állapotja felől tudósítani ne nehezteljen, mely mindenkor kívánatos leszen nálam, és az oda való állapotokról is, mivel, úgy hallom, ismét újab hadai érkeztenek ő felségének nagyságtokhoz. Valóban kívántatnék nagyságos uram, ha Isten után nagyságtok valami segítséget mutatna, mivel többire Várad elvesztésével immár mint az kertben kerített nyúlak olyak vagyunk, félő, Kassa tája is jövőendőben meg ne érezze Váradnak keresztyén kéztől való elesését, mert az törököknek az ő békességek, frigyek, hitek, s fogadások csak addig tart, míg az alkalmatosság nem hozza annak felbontását, én jól megesmertem az ebeket, bár másképpen esmernéra, de soha ő bizony az jó alkalmatosságot el nem mulatja. Ezzel nagyságodat Isten oltalmában, s magamot ai nagyságod jó akaratjában ajánlom. írtam Huszton 17. Septembr. Anno D. 1660.

Maradván nagyságodnak köteles szolgája N. N. (Rhédey László)

²⁰² Rédei László levelező könyve és némely köziratok 1660–1663. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871. – 117. old.

Levél Homonnai uramnak szülő²⁰³

Nagyságodnak ajánlom köteles szolgálatomat; szerencsés boldog hosszú életet kívánván Istentől kegyelmednek. Nem mulathatám el, hogy nagyságodat szegény édes feleségem véletlen haláláról ne tudósítanám, tudván azt, hogy nagyságodnak sem volt idegenje, kitől való megválásomért bizony életemet sem kívánom. Azt is hallhatta nagyságod, mennyi időtül fogva betegeskedett légyen szegény, akarván azért curalásnak okáit késmárki doctorhoz vinnem, hogy hazulról megindítottam, mindjárt jobban kezdett lenni, s annyéra könnyebbedett volt az úton, nem hogy haláltól féltettük volna, jó doctor is lévén mellette, de két három hetek alatt való meggyógyulását remélttük, hanem az Istennek bölcs Ítéletiből, szép beszédi között az szekérben jobbfelől az guta megüté, ő tan hamar szava elállván, harmadnapra meghala, elig hozhatám ide Eperjesre. A mostani változására nézve azért ami nyomorúlt hazánknak, innét ki nem mozdétom (mivel immár a mi temetés-helyünket a török bírja), hanem im szintén most akarom koporsóban tétetnem, és egy jó bótban betétetnem, míg temetésnek napja felől atyám urammal, asszonyanyámmal beszélek. Nagy szívem fájdalmára vagyon, hogy énekszó, és praedicatio nélkül kell ezt cselekednem; de én itt peregrinus ember lévén, nem nyerhetem meg a várastól, hogy vallásomon való praedicatorokat, és deákokat hívassak, magok magokét offerálták, de azt én nem cselekedhetem. Tartsa meg az Isten nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum in Eperjes, die 18. Junii Anno 1661.

N. N. (Rhédey László)

²⁰³ Rédei László levelező könyve és némely köziratok 1660–1663. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871. – 165-166. old.

Levél Homonnai uramnak szülő²⁰⁴

Illustrissime Comes, Domine mihi summa observantia colendissime!
Servitiorum meorum paratissimam semper commendationem.

Sok dolgai között, hogy nagyságodat ennyi levelemmel terhelem/igen követem; de viszen arra nagyságodban való bizodalom. Kérem azért nagyságodat igen syncere, ne neheztelje jóakaró szolgáját az oda fel való állapotokról tudósétani, kiváltképen pedig a németek alá jöveteliről, és a hadak mivoltáról. Mivel szegény idvezült feleségemet²⁰⁵ circa 28. Aug. avagy 4. Septembr. akarnám Eperjest eltemettetni; ha az idő s az alkalmatosság megengedné, és az ott körül való hadak és egyéb állapotok miatt lehetne, melyről mégis felette igen kérem nagyságodat, ha levele által nem lehet is, mégis szolgálaim által tudósétani ne nehezteljen, tudhassam mihez alkalmaztatni magamat, megtekéntvén azt is, hogy szegény idvezült feleségem nem volt nagyságodnak idegene, s mind pedig az én jövőendőbeli szolgálomat. Kérem nagyságodat akkori tájban maga honléte felől is tudósétani ne nehezteljen. Mely nagyságod hozzám mutatandó jóakaróját, nagyságod parancsolván, minden alkalmatossággal megigyekezem szolgálni. Erre a pártra mi nem igen jól vagyunk. Szintén ez órában hozák a fejedelem levelét. A budai vezér Izmael-passa immár Fejérvárnál vagyon feles törökkel, tatárral. A fejedelem Bonczidához jött vissza, Petki úr az egész haddal Szeben felé ment, ha valamit distrahálhatnák két télre a nagy erőt, de úgy látom, hogy egynehány ezer muskatélyos kívántatnék. Nagy égetéssel jó az ellenség, immár két százsz várast égetett el, úgymint Szászsebest, és Szászvárost. Tudom mindezeket nagyságod nálamnál jobban tudja. Kérem nagyságodat, az én nevem emlékezetben ne légyen, csak akartam nagyságodnak ezeket ex confidentia írnom.

His Illustrissimam Dominationem Vestram feliciter valere desidero.

Datum in Huszt die 24. Julii, Anno 1661.

Nagyságod jóakaró szolgája N. N. (Rhédey László)

²⁰⁴ Rédei László levelező könyve és némely köziratok 1660–1663. // Magyar Történelmi Tár – 2. sorozat 5. kötet – 1871. – 171-172. old.

²⁰⁵ Szunyogh Zsuzsannát.

Homonnai Drugeth György kiváltságlevele az ungvári cigányoknak²⁰⁶

Kelt: Ungvár, 1661. december 7.

Mi gróf Drugeth Homonnay György, Ungnak örökös ura, és azon vármegyének örökös és főispánja etc.

Adgyuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez levelünk rendében, hogy mi tekintvén ungvári jószágunkban lévő György vajdának, jó emlékezetű urunk atyánktól adatott igazságát, és az ő rendek s módjok szerint való jámbor szolgálatját és tisztében való serény magaviselését. Erre nézve unghvári jószágunkban lévő cigányoknak, kik az Márton vajdaságán kívül valók, azoknak vajdaságát neki attuk, és conferáltuk ilyen okon: Elsőben az ő vajdasága alatt levő cigányokat törvényekben és szokásokban megtartsa, ha valakik ez ideig alóla elidegenettek és elmentek, azokat visszahozza. Másodsor, Lopásra és kártételre őket ne bocsássa, semmi mód nélkül való dolgot, boszút, háborúságot és kártételt közöttök ne indítson, hogy ehez képest meg ne kevesedjenek, hanem szaporodjanak és sokasuljanak, az alatta levő cigányok pedig mindenekben hozzája engedelmessek legyenek s tüle fűgjenek. alóla más vajdaság alá ne menjenek. Mivel azért ez a nemzetség életit mestersége által keresi és ez végre szillel fáradozniok szüntelen kelletik, hogy mint elébb mehessenek dolgokban és mesterségeket gyakorolhassák, kérünk ez okáéit barátságosan minden rendbeli embereket, hogy mindakkor, midőn vajdájokkal együtt, avagy pedig ez kívül mikor valahova szakasztón mennek, minden háborgatás, tartóztatás nélkül bocsássák és bocsáttassák őket békével, ha kinek mi kárt tennének, vagy vétenének akármi módon, az káros ember keresse meg az vajdát, elsőben szokás szerint igazságát neki megadván, úgymint egy pint bort, ő is azontúl tartozzék igazát az káros embernek szolgáltatni, történet szerint pedig, ha az kár anynyira való volna, kirül megnevezett György vajda igazat nem tehetne,

²⁰⁶ A cigányok szervezete történetéhez 1661. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 1. kötet – 1878 – 704-705. old.

az káros fél azontúl az magyar fővadjákat találja meg felőle, az kik tartozzanak mindenekben törvény szerint igazat az káros félnek szolgáltatni. Ennek nagyobb erősségére adtuk ez kezünk írásával megerősített pecsétes levelünket.

Datum in Arce nostra Unghváriensis, die septima mensis Decembris, Anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

Comes Georgius Drugeth mp.

HOMONNAI DRUGETH GYÖRGYNÉ ESTERHÁZY MÁRIA

Esterházy Miklós végrendelete²⁰⁷:

Marianka leányomat pedig a mi illeti, ha Isten élteti és férjhez veszik, minden jószágim, kiket fiaim között osztok s aszerint az anyai jószág is concurráljon kiházásítására, minthogy hasonló dossa akarom, hogy legyen ennek is, mint a néniének Juliankának, kitelven a regéczi jövedelemből Istók fiam contentatiója, mely ki is telhetik akkorra, míg ez föl nő, s Ferkócska kiseded leszen akkor is. Ugyanazon regéczi jövedelemből rendelek neki is ötven ezer forint dost, kivel tartozni fognak bátyjai neki, és kérem is a tutor atyafiakat, vegyenek eziránt is gondviselést föl, kire vigyázzon László fiam is, sőt már akkor oly ember lehet, ha él, hogy maga is végben viheti azon dosnak azon regéczi jószágnak jövedelméből; equaliter hagyván néniével Juliankával az anyai jószágban való fiak portióját neki is.

Volt olyan elmékedése is szegény atyánkfiának²⁰⁸, hogy Mariánka leányunkat az apácák közébe adjuk, kit ha jövendőben maga kívánná, tíz esztendősen korában nem kell ellene tartani benne, csak valami gyermeki persuasióval ne legyen, kinek in tali casu az atyafiai, akikkel egy, és élnek azonban, mindenik fiam négy-négy ezer forinttal fog tartozni neki Istókon kívül, úgy hogy tizenkét ezer forintot adjanak hárman neki, de úgy hogy az apácák azt el ne költhessék különben, hanem csak kétezer forintját, a tízen pedig vegyenek valami haszonra való dolgot, avagy fordítsák valami bizonyos épületre, de ezt mindaddig sem kell beadni, valamíg professiót nem tészem, és securitást is nem adnak az apácza asszonyok fölöle, hogy ezen dispositio szerint erogálják, kinek viseljék a tutor atyafiak gondját, sőt ha ebben valamelyik valami difficultást tenne, esztergami érsek uramnak, aki akkor lenne, hatalmat adok ezen dispositionkban, hogy solum vigore präsentis testamenti

²⁰⁷ Esterházi Miklós végrendelete. // <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarTortenetiEletrajzok-magyar-torteneti-eletrajzok-BE5D/esterhazy-pal-16351713-6A1A/fuggelek-grof-esterhazy-miklos-nador-vegrendelete-6D64/>

²⁰⁸ Nyáry Krisztinának, Esterházi Miklós második feleségének. Nyári Krisztina 1641. február 1-jén hunyt el, ekkor Mária 4 éves volt.

satisfactiót impendálhasson ő kegyelme annak a fiamnak jószágából, amely meg nem akarná adni, s ha csak egyik fiam maradna is, avagy az atyafiak is, akik jószágomban succedálnának, evvel tartozni fognak neki, de ezt mindenestől pręcaveálni kívánom, hogy szabadakarattjából cselekedje ezt, ha cselekedni fogja minden kényszerítés nélkül..

Mivel pedig Istennél semmi lehetetlen nincsen, ha ő szent Felségének úgy tetszenék, hogy ez az én fiú ágon való maradékom mindenestül deficiálna, s a szerint fölül megírt öcsém uramnak fiú ága is, in tali casu, ha kik az én ágyékomból származott leányi ágak lesznek, azokra szálljon minden névvel nevezendő jóm énnekem, úgy azért: akár is, mivel hogy ím énnekem Isten két leányt adott Juliankát és Mariánkát, ha maradékjok megfelesednek is, Isten áldásából a váarak és jószágoknak mivolta szerint kétfelé limitálják akkor kezekben maradandó jószágimat és egyik ág egyik részét, a másik a másikat bírja, de semmi uton megosztani a váarakat és az ahhoz tartozandó jószágokat nem kell, hanem ezek között is, amelyik öregebb lészen, a kétfelé osztott és limitált jószágnak egyik részét egyik bírja, s a másik felét a másik cum reciproca successione, mindenkor az öregebbik atyafi succedálván aszerint, amint felül is magam gyermekiről és fiú ágamról íram. De ha a két leányom gyermekei között valamelyik deficiálna, úgy, ha több gyermeki lennének a másik leányomnak, úgy ne szálljon csak egyre az egész jószág, hanem kettőre egyenlő limitatióval.

Iram Semphén 14-a Augusti 1641.

Böcsülettel való szolgálatomat ajánlom kgdnek, Isten minden kívánsága szerint való jókkal áldgja meg kgdt.

Kgd levelét böcsülettel vettem az includált huszti udvarbíró czédulájával együtt, kire udvarbíró urammal választ is Írattam s ezen alkalmatossággal el is kiáltam, bogy ő kglmek bizvást szakaszszák fel leveleimet, kgdet kérem, bizonyos embertől kiálgye be. Igen akarnám, lia valami szós ember vinné be, az ki szóval is megtudná mondani, hogy az só végett irtam, mert ha most ki nem küldik, tartok attól, az viz is megapad s akarnák sem küldhetnék ki. Nekem, pedig káros, mert arra való biztomban másutt sem tettem sónak szerét, más az, hogy már anynyi idő óta benne áll az pénzem. Kgdet kérem, ha válasz jó, bizonyos alkalmatossággal külgye kezemhez, tudhassam magam mihez alkalmaztatnom. Irja kgd, hogy nem szintén bátorságosan lakhatik már ezután kgltek otthon, azért az mi bizonyos hírt tudnék itt én közelebb lévén, megírnám kgdnek, de én semmi olyat nem hallok. Mondgyák, hogy most egy holnapig itt lesz Tököly uram Kapostt; némelyek hirdetik azt is, hogy megizente volna a tavalyi generálisnak Leszli uramnak Bécsbe, az kivel frigyét kötött volt, hogy már felbontja, de mások meg azt mongyák, semmi sincs benne és így el nem igazodhatni. Az szakmáriakon való szerencsétlenség ha igaz, nem kicsiny dolog; tartok attól, ha ugy van, az én sóm kiszállításában valami akadályt tanálnak. Az mi az kgd savának itt való lerakását illeti, minthogy nem igen sok, helyet kell keresni neki. Az üvegeket hirtelen meg nem csináltathatom, mivel Tököly uram számára kellett sokat dolgozniok, hanem már most csinálják, itt is van már benne, azon leszek, Lázár Tamás uram kezéhez szálléom Munkácsra; ha ott nem tanálja az kgd embere, ha csak Szerednyére is elszállitom, ott keresse az kgd embere.

Az feszület hogy kedves kgdnél, igen akarom; adgya Isten jó egészséggel viselhesse kgd. Farkas, reménlem, vagy Hétfün vagy Kedden kírkezik. Az materia odavitelében is tanáljon módot kgd. Keztyükre

²⁰⁹ Esterházi Mária levele Perényi Zsigmond özvegyéhez. // Hazánk s a Külföld, 1865 (1. évfolyam, 1-53. szám) – 216-217. old.

irja kgd egy tallért küldött, az kit én nem láttam, nem is reménlem, fél talléron olyan keztyüt vehetnének Eperjест is, de mindazáltal csak írja meg kgd, hogy az mely pénz ha megmarad az szoknya árátul, azon is hozassak, megcselekeszem; de azon pénzen is kgd arany fonalat is akar vetetni s pántlikákat is, de nem reménlem, hogy mindkettő kiteljék, valamelyiknek el kell múlni. Az mi az kgd poharait és az husz forintot illleti, Lázárt felhivattam, Buday által izentem neki, s azt mondja, soha nem is látta. Azt mondgya, maga is alkalmas ideig tartotta szegény Szabó Jánost itt, az minthogy én is későn tuttam meg itt létét s az után nem sokáig mulatott itt. Olyan parasztban csak jó szolgájától vált meg kgd.

Az fiam menyemmel együtt Homonnán vadnak, fiam uram is ma megyen Szerednyére, mivel a Prinyi urakat várja ő kegyelme magához, ezen levelemt is ő kglme fogja megküldeni kgdnek. Magam egészségeről irhatom kgdnek, most Istennek hála fenn vagyok, mindennap a szobránczi vizben fürödöm, mint fog használni, Isten tudgya Eltesse Isten kgdet jó egészségben.

Datum Ung, die 12. Junii anno 1682.

Kgdnek böcsülettel szolgál Gróff Esterhás Mária, s. k.

Pannust köszöntse kgd én szómmal.

Kívül: Tekéntetes és Nsgos Kornis Anna asszonynak, néhai tekéntetes és nsgos Priny Gábor²¹⁰ uram meghagyatott özvegyének, etc. nekem jó akaró asszonyomnak ő kegyelmének adassék.

²¹⁰ A Magyar Történelmi Társban Komáromi által közölt dokumentum Perényi Gábor özvegyének van címezve, ellettétben a Hazánk s a Külföld című folyóirattal.

HOMONNAI DRUGETH ZSIGMOND

1684. február 23.²¹¹

Jó kegyelmes uram, alázatosan szolgállok Ngdnak.

Akarám Ngnak kötelességem szerint jelenteni, hogy a mily litvaniai hadak valahány napig Bártfa körül kvártélyoztak, nem győzvén vagy nem akarván kegyelmes urunk ő felsége hadait magok mellé várni, hazájokban visszamentek. A lengyel király ő felsége²¹² is Krakóbul Ilvára, onnét Javorovára sietett, hihető onnét akarja zabolán tartani, s kedve szerint kormányozni mind az két Oláhországot, hogy Kaminyeczet azáltal is szorongathassa, elesett fizetését elfoghassa. Igyekeztek volna némelyek velem a király előtt számot adni, és magok fogyatkozásait fedezni, meglátja Ngd mentő levelemre jött válaszból ő felségének. Csekély elme is általlátja, nem lévén mezei erő kezemben, szegett szárnnyal mint röpkülhettem volna cet, Klobusiczky Ferencz ur az ungvári atyafiak nevével segítséget kérni ment volt a királyhoz ő felségéhez Krakóban. kit nem tudom mi okból meg nem nyerhetvén, reménylem, hogy mind g. Homonnai Zsigmond uram, mind Barkóczy Ferencz uram több főrendekkel együtt Lengyelországba ejtik magukat, míglen kegyelmes urunk ő felsége hadai oly erővel a mi földünkre nem érkeznek, kivel az ellenség ne bírhasson, kik ujabban Homonnát felégették, azon kívül hat egész falut és tizenhármát felprédáltak. A mily punctumokat a király ő felsége Tököli urnak küldett, summája csak az: ki adta neki Magyarországot, hogy lelke és kereszténysége ellen, pogánynak kereskedhessék vele, magánál sok garádicscsal nagyobb rendű és tisztekben levő magyar urak s főrendek ellen. Kalmanezai István ítélő-mester uram tegnap indult Lőcséről Pozsonyban. Ngd nálamnál ő kegyelmét jobban esméri, Szirmai Istvánnak igen meghitt barátja, Paczendorfnak sem idegene. Ketzer András, Hidvigi Mihály, Szalai Pál, Tököly commissariusai

²¹¹ Thököly Imre-féle oklevelek. Közli: Iványi István. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 9. kötet – 1886. – 128-129. old.

²¹² III. (Sobieski) János lengyel király

már iskezdik mindenik jószágit, valakik minap Debreczenbe és Ungvár alá nem mentek, úgy kik ő felsége hivségére állottak, confiscálni.

Kelt Lőcsén 23. Februárii anno 1684.

Maradván Ngd. alázatos szolgája gr. Csáki István.

(A levélen csak az aláírás gr. Csáki István sajátkezű írása.)

A hátirat: Literae Com. Steph. Csaky ad Paulum Esterhasz.

Leuchovia die 23. febr. 1684.

HOMONNAI DRUGETH ZSIGMONDNÉ KEGLEVITS TERÉZIA²¹³

„Anno Domini 1676. die 22 mensis Jullii²¹⁴ végezte el és defendálta maga Philosophiáját²¹⁵ Bécsben groff Homonnai Sigmond Uram, ugyan azon defensiója²¹⁶ után sok száz tudós Doctorok és okos emberek s méltóságos fő rendek előtt egy szép arany lántzal ajándékozta meg az Felséges győzhetetlen Római Császár és Magyar Országi Király etc. Elseő Leopoldus, Pálfi Thamás néhai Püspök, és Magyar Országi fő Cancelláriussa által.

Anno Domini 1676. die 29 7-bris²¹⁷ indult megh Groff Homonnai Sigmond Uram az idegen Országok látogatására, ugyanakkor Prima 8-bris²¹⁸ vendégeltetet megh ő Kegyelme Felső-Lendva nevű várban Groff Draskovics Miklós urral ő kegyelmével.

Anno Domini 1676. die 19-Novembris érkezet bé Róma várossában, a holl a Szentséges Innocentius XI. Pápa 22 X-bris audientiát adót ő Kegyelmeknek, és egy szép drága kő arany szemekkel megh rákot olvasóval meg is ajándékozta.

Anno Domini 1677. die 18 Junii érkezet megh Groff Homonnai Sigmond Uram az idegen Országbul szeréntsésen Bécs várossában.

Anno Domini 1677. midőn egy néhány roppant Országokat, kiket részében, kiket peniglen egészen el járt volna ő Kegyelme, úgymint Kranitz²¹⁹ és Karinthia országokat, Velentzét, Paduát és Lauretomot²²⁰ és a Neopolitanusoki²²¹ statusokat városival együt, részében az Adriát és Tírhéniumi Tengeret Lombardia Országát és Mediolanumot²²²

²¹³ Haraszthy Miklós. Adatok a Drugeth-Homonnay grófi család nemzedékrendjéhez. Adatok a Drugeth-Homonnay grófi család nemzedékrendjéhez. (Keglevich Terézia naplójából). // Adatok Zemplén vármegye történetéhez 1896. 168-170.

²¹⁴ Az úrnak 1676. évében júl. 22. napján

²¹⁵ Védelmelte (t. i. a vitatkozásban) a maga tudományát

²¹⁶ Védelme

²¹⁷ Szeptember 29.

²¹⁸ Október 1.

²¹⁹ Krajna

²²⁰ Lorettó

²²¹ Nápoly

²²² Milánót

Tirolist, felső és alsó Baviát²²³ egészben, Helvétianak és Sveviának²²⁴ az az Imperium városi némely részeit, Felső és Alsó Ausztriát egészen, Stiriának egy részét szerentsésen eljárta volna, érkezet eő Kegyelme Horvát Országban die 5-a Augusti úgymint havi Baldogh Asszony napján Lepoglava nevű Feir Barátok²²⁵ Klastromában az holl én is gróf Keglevits Therésia, néhai Gróf Szech György Uram Eözvegye Templomában ajtatosságomat elvégezvén, a Kerben becsületes feő Rendek előtt gyűrűt váltottunk, az Klastrom Kapuja felet való házban ebédeltünk és vigan laktunk azután.

Anno 1677. die 7 Augusti érkezet Eő Kegyelme Papots nevű Castélomban, ott egy néhány napig mulatván, megint ki sietet Magyarországbán.

Anno Eadem 7 Sept érkezet az Méltóságos Nagy-Asszony Galanthai Groff Eszterházi Mária Klenovinik várában és onnét együtt mentünk Krápina nevű várómban, az hol 14 Septembris az Várbéli Templomban Istenesen meg is esküdtünk. Péter Berkovics Ágoston akkori Péter Fejér Barátok Generálissá által, azután harmad nappal ki jött eő Nagysága Magyarországba.

Anno 1677. die 9 9-bris²²⁶ let meg lakadalmi solemnitásunk²²⁷ Horvát Országban Varasd nevű Király Városban Groff Draskovits János Uram házánál, a hol Méltóságos groff Eszterházi Paál és Ferentz Uraimék úgy az Horvát Országi Bán is Groff Erdődi Miklós Uram jelen voltak, több más Főrendekkel együtt, onnét Bécsben mentünk, atta megh Ő Felsége az Aranyos kulcsot²²⁸ eő Kegyelmének.

Anno 1678. die 4-a Januárj érkeztünk Varannóra²²⁹.

Anno eadem Die 8 Januárj Isten segítségével jöttünk Ungvára.

²²³ Bajorországot

²²⁴ Svédország (itt valószínűleg tévedés lehet), vagy olyan birodalmi tartományokról lehet szó, amelyek ebben az időben Svédország fennhatósága alatt álltak.

²²⁵ Lepoglaván (Horvátországban) pálos-rendű barátok (ebben a kolostorban nyugszanak Corvin János és Corvin Kristóf, a Hunyadi család utolsó képviselői)

²²⁶ November 9-én

²²⁷ Ünnepségünk

²²⁸ Vagyis a kamarási méltóságot

²²⁹ Varannó a Báthori-örökségből jutott a Homonnai Drugethek birtokába, Nádasdy Ferencné Báthori Erzsébet végrendelete alapján.

Anno 1679. Die 28-1 Januáry atta Isten e világra Kis Leányomat Rosina Mariánkat kilentz es tiz óra között dél előtt. Kereszt Attya volt Tekintetes és Ngos Szalay Barkóczy Ferentz Uram és Kereszt Anya Tekintetes és Nságos Gersei Petheő Susanna Asszony Unghvárt, akkor volt az Ur Húszon egy esztendő, én pedig Tizenkilentz esztendő.

Anno 1680. Die 2-t Januáry atta Isten e Világra' kis Juliánkámot Unghvári városunkban viradóra.

Anno 1681. Die 5-i Április atta Isten ez Világra Kis Susikámot Homonnán tiz óra tályban délelőtt Kereszt attya volt Putnoki Ferencz Uram.

Anno eodem vette Isten a világból die 15-1 Augusti kis Mariánka Leányomat Unghvárt el is temetettem.

Anno 1682. die 13-i 7-bris atta Isten e Világra kis Leányomat Boriskámot Ungvárt viradóra, ott és Anno eodom die 13-i February mult ki ez Világból néhai Groff Homonnai János ur Szenna²³⁰ nevű Castélyában életének 22-ik Esztendejében temettetet el Ungvár várában eodem Anno die 11-i May.

Anno 1684. die 14-i February atta Isten ez világra kis Leányomat Klariskát Unghvárt viradóra ött és hat óra közöt.

Anno 1684. die 2-i Április Tizenegy és Tizenkét óra közöt boldogul sok szép istenes ájtatos fohászkodási után mult ki ez világbul az Méltóságos Nagy Asszony Galanthai Groff Eszterházi Mária életének 46 esztendejében el is temettetet Unghvári várbeli Templomban die 11-a ejusdem.³

Anno Domini 1684. 19-i Április nehéz és súlyos betegeskedése után mult ki ez Világból boldogul az én édes hitvestársom Tekintetes és Ngos Groff Drugeth Homonnai Sigmond Uram az Felséges Római Császár és Magyar Országi Király etc. Tanács és komornikja, Nemes Ungh Zemplény és Borsod vármegyéknek Fő-Ispánya életének 27 Esztendejében kit az örökké való nyugodalomba az Isten nyugosszon Ámen²³¹.

²³⁰ Ung vármegyében

²³¹ Homonnai Drugeth Zsigmonddal kapcsolatban a megjelenő életrajzi leírások többnyire azt közlik, hogy a királpárti főurat Thököly Imre Kassán lefejeztette. A történet Szirmay Antal „Zemplén vármegye története” munkája alapján került be a köztudatba, azonban a napló szerint nem felel meg a valóságnak, lévén, hogy a

Anno Domini 1684. Die 24-i X-tiris⁴⁾) vette ki Isten e Világból kedves Kis Leányomat Susikámot Homonnán, Temettettem Édes atya mellé az Unghvár várában.

két főúr egyrészt közeli rokonságban állt egymással, illetve több dokumentum is alátámasztja, hogy Sobiesky (III.) János lengyel király nagyon támogatta az országában is birtokos Homonnai Drugeth Zsigmondot. Erről tanúskodik kancellárjának 1684. január 10-én Thököly Imrének a felső-magyarországi állapotokkal kapcsolatban írt levele: *„Az inánt kívántam Kegyelemsségedet megkérnem, hogy Méltóságos Gróf Homonnai – valamint az ő királyi Felségének ott teli szálláson tartózkodó hadai üldözésével és ostromlásával bagyna fel, mert a gróf a Király őfelsége kiváltképen való oltalma alatt vagyok. Különbö nyilvánvaló Kegyelemsséged előtt annak a következtetése, ha a király tekintélyét fel se véve ... nyílt ellenségedést akarna megizenni. Mit cselekedjek Kegyelemsséged, azt bölcsesége könnyen megítélendi.”* Maga Szirmay is ellenmondásba kerül korábbi írásaival, amelyekben megjegyzi: *„Ugyan ennek az Esztendőnek elein Groff Homonnay Sigmond ur ő Nsgba Topollyokai Jóságnak perpetuitássabban confirmált”* (örökségében megerősített). Majd még hozzáteszi: *„Ennek az Esztendőnek Végbe felé Lengyel Király táborostul itt az Felső Magyar országh akarván quártelyozni, Groff Homonnai Sigmond Úrtul és némelly Papista Uraktul is, kik .Fejedelem urunktul ell pártolának, bekességes quártélyozásrúl assecuráltatattván, midőn ő Felsége Kassához közelített volna, Fejedelmünk nem bizván erejéhez Debreczenben inéne némelly hadaival és Nemesekkel, engem is oda hivattván, a holl tovább őtt hénél quártellyoztunk, mig tudniillik az Lengyel Király országába takarodik, az fáradt és ehei hóit népe meg nem maradhatván Fejedelmünk hadai miá; bizony ha az egész hadát Debreczenbül fel kütte volna ő Nsgba kevés Lengyel ment volna Országában; noha így is Eött ezernél több vezett ell”. Summa summárum a köztudattal ellentétben Homonnai Drugeth Zsigmondot nem fejezték le Kassán, hanem szeretetei között hunyt el.*

KÉT NAGY BIRODALOM KÖZÉ BESZORÍTVA

Északkelet-Magyarország és Erdély történelme szempontjából korszakosnak tekintendők a Bocskai István uralkodásának utolsó, illetve halálát követő esztendőök, amelyek történései nagymértékben befolyásolták a térség politikai, gazdasági és vallási arculatának alakulását. A korabeli eseményeket a három főszereplő, Bocskai István, Rákóczi Zsigmond és Homonnai Drugeth Bálint életrajzi adatain, Bocskai István politikai végrendeletén, majd pedig a Rákóczi-Drugeth fejedelmi versengéshez kapcsolódó levelezését próbáljuk meg nyomon követni. A legújabb kutatások eredményei számos újdonsággal szolgálnak a témával kapcsolatban. Egyre inkább úgy tűnik, hogy a török Porta számára volt igazán fontos, hogy Homonnait beültesse az erdélyi fejedelmi székbe, s nem maga a főúr melengetett efféle aspirációkat. Mint Borbély Zoltán, a Drugeth família korabeli történetét kutató történész megjegyzi: *„Személyén keresztül ugyanis nem csak Erdély, hanem a Magyar Királyság egy része felett is biztosítani akarták a befolyásukat, amihez Bocskai, általuk kreált magyar királyi titulust és annak örökítését használták fel”*. Emiatt a törökök több követséget is indítottak a meggyőzésére, amit a királyi biztosok „ellenséges” cselekedetnek nyilvánítottak, és felvetették Homonnai számára egy újabb hűtlenségi per és birtokelkobzás lehetőségét. A továbbiakban vizsgált dokumentumok ezeknek az eseményeknek a részleteire világítanak rá, s lehetővé teszik Homonnai Drugeth Bálint személyiségének alaposabb megismerését.

Bocskai István

Bocskai István, a későbbi magyarországi és erdélyi fejedelem 1557-ben született, amikor is apját János Zsigmond erdélyi fejedelem börtönbe vetette császárpártisága miatt. A család birtokainak többsége a királyi Magyarországhoz tartozó Szatmár vármegyében terült el, ezért az ifjú Istvánt II. Miksa császár udvarába vette mint királyi apródot. S bár a család 1568-ban Erdélybe költözött, a fiatalember továbbra is az udvarban maradt, s a magyar kancellár, Listhy János titkáráként tevékenykedett. Az 1572-es pozsonyi országgyűlésen a kancellár betegsége miatt ő adta elő a megnyitó beszédet – magyarul. 1576-ig maradt Miksa császár udvarában, majd egy ideig II. Rudolfot is szolgálta. Ezután visszatért Erdélybe. Szerencse-csillaga 1592-ben ragyogott fel a legfényesebben, amikor unokaöccsét (nővérének a fiát), Báthori Zsigmond fejedelmet az erdélyi rendek nagykorúsították. Előbb váradi főkapitány, majd országos főgenerális lett. Unokaöccsét annak hintapolitikája ellenére feltétlenül támogatta. Mivel elgondolásai szerint Magyarországnak a koronás király fősége alatt kellenie egyesülnie, mindent elkövetett a vele szembenálló udvari párt letörésére. 1594-ben ura nevében szövetséget kötött a császárral, s kivégeztette a „törökös” párt főembereit: Báthori Boldizsár országos főkapitányt, Kovacsóczy Farkas kancellárt, Kendy Sándor fejedelmi tanácsost.

1595-ben, hogy szorosabbra fűzze a családi szálakat a Báthori és a Habsburg dinasztia között, II. Rudolf jóváhagyásával megkérte Károly stíriai főherceg lánya, Mária Krisztierna kezét Zsigmondnak. A házassági ceremónia során is ő helyettesítette urát. 1599-ben, miközben Prágában tárgyalt, az amúgy is izgága fejedelem lemondott a trónról, s átadta azt unokabátyjának, Báthori András bíborosnak. A főúr ekkor visszavonult a politikától, s bezárkózott bihari várába. Az erdélyi országgyűlés összeesküvéssel vádolta meg, száműzte és elkobozta birtokait. 1600-ban, hogy tisztázza magát, Prágába utazott, ahol mint megbízhatatlan személyt „házi őrizetbe” vették. Nem csoda, hogy az aulikus főúr igencsak megsértődött, hiszen, mint mondta „... én egész nemzetségemben mindig a felséges császári ház szolgája voltam!”. Ennek ellenére csak két év múlva bocsátották szabadon.

Nagyon elkésérítette az éppen kezdődő ellenreformáció, a protestánsok üldözése, a hűtlenségi perek sora, amelyekkel a Kamara az üres kincstárát igyekezett feltölteni. Ekkor került kapcsolatba az erdélyi emigrációval, amely megfelelő vezért keresett egy esetleges Habsburg-ellenes felkelés kirobbantásához. Egy fogoly török emír közvetítette a levelezést a török hódoltságba. Bocskai ekkor még óvakodott színt vallani. 1604. szeptember 14-én azonban váratlan dolog gyorsította meg az események menetét: Rákóczi Lajos és Dampierre lippai hajdúi rajtaütöttek a bujdosók Temesvár alatti táborán, s állítólag kezükbe került Bethlen Gábor egyik levele, amelyben felszólította Bocskait, hogy fogadja el a fejedelmi méltóságot. A levelet eljuttatták Belgiojoso kassai főkapitányhoz, aki meghívta Bocskait rakamazi táborába, *„bizonyos birtokügyek tisztázása végett”*. Az óvatos nagyúr nem jelent meg nála, inkább meghúzódott Sólyomkő várában. Másik két várát, Kerekit és Szent-Jóbot, a váradi kapitány csapatai fogták ostrom alá. Kereki ostromakor látta hasznát, hogy még váradi főkapitány korában jó kapcsolatokat alakított ki a hajdúkkal. A szolgálatába állt köleséri hajdúk Egry István vezetésével megtámadták Concin Cyprián váradi vicekapitány ostromló seregét, s úgy *„meglövöldözték”* őket, hogy *„sok fő ember hullott német...”*. Ugyancsak megpróbálta megnyerni az ellene küldött sereg hajdúit. A kapitányok levelet hamisítottak Belgiojoso főkapitány nevében, miszerint azért gyűjtötték össze a sereget, hogy mindazokat, akik vonakodnak pápistává (katolikussá) lenni, elpusztítsák. S ha pedig ezzel készen lesznek, a hajdúkat is ki akarják irtani. Ezért kurafi legyen annak a neve, aki nem csatlakozik hozzájuk, s aki nem rohanja meg és nem öli halomra azokat a német kutyákat, akik most rendezetlenül és mit sem sejtve menetelnek. Ott helyben pártütést szerveztek, valamennyien összeesküdtek, és átálltak Bocskaihoz, akit kapitányaik már előre értesítettek és biztosítottak mindenről. Az egyezséget az 1604. október 14-én kelt hitlevél erősítette meg: *„Anno 1604. Mindszent havának 4. napján. Attunk az mi hit levelünket erős pecsétnek alatta, az mi fogadásunknak ura, s megtartója lehessönk. Ez okáirt az mi hit levelünket attuk az nagyságos Vitézlő Bocskai Istvánnak, ez körösztínsignek*

s az mi Országunknak s ides Hazánknak, leg fő képpen az egy Igaz Hitnek meg tartására.” Az egyesült hajdúsereg már másnap, október 15-én éjjel meglepte Álmosd és Diószeg határában Pezzen ezredes seregét, és mint Szamosközy István írta, *„mind levágták őket mind gyermekkel, kurvájokkal együtt, kik a gyalog németekkel az ő módjuk szerint ugyan számosan voltak”*. A győzelem egyik oka az volt, hogy a császári vértések, mit sem tudva a hajdúk átállásáról, közel engedték magukhoz azokat. A főkapitány előbb Váradra, majd Kassára vonult vissza, de seregeinek utóvédét Rakamaznál a hajdúk szétverték. Ekkor került Bocskai kezébe a Partium (Kapcsolt Részek) és a Tiszántúl, majd november 11-én bevonult Kassára, ahol berendezte udvarát. A következő évben Bocskai hajdúkapitányai elfoglalták a Dunántúlt, majd Ausztriát és Csehországot kezdték el dúlni. Kiaknázva gyenge pontjaikat, Basta tábornagy kiszorította őket a Duna mellől. Csupán Nyitrát és Érsekújvárt sikerült elfoglalniuk, de azokat is inkább tárgyalások útján, mint fegyverrel. Miután a magyarországi pozíciói megszilárdultak, a hadszíntér áthelyeződött Erdélybe, ahová Bocskai serege élén Gyulaffy Lászlót küldte. A székelyekre támaszkodva Gyulaffynak sikerült felszámolni az erdélyi Habsburgpártot. 1605. április 20-án Rákóczi Zsigmond birtokán, a szerencsi református templomban az összegyűlt magyarországi rendek fejedelmükké választották Bocskait. Szeptember 14-én pedig a megyesi országgyűlés Erdély fejedelmének is megválasztotta. Ekkor, hatalma csúcspontján kérhette a Fényes Portát, hogy küldjön számára királyi koronát (tudvalevő, hogy a magyar korona ekkor a Habsburgok kezén volt). A szultáni díván – mivel a török hatalom helyzete nagyon ingatag volt – teljesítette kérését, és egy bizánci császár diadémját küldte el Bocskainak a nagyvezír által. A találkozóra a Buda melletti Rákosmezőn került sor, amelyet Bocaccius kassai bíró²³², Homonnai

²³² „Hozzák a koronát meg aranyhüvelyében a kardot, mindkettő szinte roskadozik az értékes gyöngyök és drágakövek alatt. Beszélni kezdenek a fejedelemhez, aki már közben felállt. A vezír meg egy másik basa felkötik fejedelmünk oldalára a kardot, szerencsét kívánnak neki, ígéreteket tesznek, majd kifejtik, hogy mi ennek a dolognak a jelentősége. Egy másik ruhát is adnak rá, mégpedig egy biborszínű, cobolyprémes, aranyéziüst szálakkal átszőtt palástot. Fejére teszik a koronát is, elmagyarázzák, hogy ez is mit jelent. A fejedelem elfogadja, hálát ad érte, de az ajándékba adott korona méltóságát elhárítja magától...”

Drugeth Bálint²³³ és Alvinczy Péter udvari prédikátor²³⁴ is megörökített naplójában. Mivel még mindig nem bízott „szövetségesében”, Bocskai az alábbi mondatra fővezérének, Homonnai Drugeth Bálintnak: *„Ha énnékem (kit Isten ne adjon) a török miatt mostani közibek való menetelemben valami nyavajám történne, Magyarországot ne hagyja(d) el... az magyarországi urak közül Báthory Gábort mindeknél feljebb becsüljed, és ő vele értekezzél!”*. Bár a találkozó sikeresen zárult, Bocskai a kialakult politikai helyzet miatt a koronát csak mint ajándékot volt hajlandó elfogadni²³⁵. 1605. november 10-én a korponai országgyűlésen rendezte a hajdúkérdést is, azaz kollektív nemesítést adományozott számukra, s letelepítette őket szabolcsi birtokain. Adománylevele az alábbi szöveget tartalmazta: *„Megtekintvén ezeket a dicsőséges és örök emlékeztetre méltó érdemeket, hajdú vitézeinket – a mi régi szabadságunk bajnokait és visszaadóit – hogy a haza szabadságáért végzett fáradtságos munkájuknak és a mi irántunk való hálánknak emlékeztetét és késő utódoknak is emlékül hagyjuk és hogy abban a hazában, amelyben harcoltak fő tiszteletet és szabadságot nyerjenek... a paraszti és nem nemesi állapotból amelyben születtek és amelyben eddig éltek, kegyelmesen kiemeljük. Nekik adományozzuk Szabolcs vármegyében fekvő, azelőtt a mi tokaji várunkhoz tartozó egész Kálló városát, hasonlóképpen Nánás, Dorog és Varjas pusztabirtokainkat, Hadház, Vámospércs, Sima és Vid nevű részjóságainkat... Mindezt a mi említett 9254 vitézünknek és mindkét nemű utódaiknak azzal a föltétellel adjuk és ajándékozuk, hogy ők és örököseik ne-*

²³³ „... annak utána Memhet vezír pasa a török császár küldte koronát nagy tisztességgel megadta öfelségének. Ez ugyanazon vezír együtt a koronával adott öfelségének egy arany hüvelyű, türkezekkel [türkizekkel] rakva igen szép aranyos kardot és egy handzsárt ajándékon, tizenkét lovakat”.

²³⁴ „... Mehmet basa, a török császár nagyvezére a pesti mezőn, elmondhatatlan ünnepek közt (olyat írok, amit magam láttam), megkoronázta a felséges fejedelmet ezekkel a szavakkal: Ezzel a koronával a buszurmány nemzet győzhetetlen császára felségednek ajándékozza az egész és teljes Magyarországot, ősi szabadságával. Segítsen bennünket - úgymond - a mindenható Isten, és tegye tartóssá ezt a szövetséget a magyar és buszurmány nemzet közt az utolsó ítélet napjáig. Beszédét befejezve megajándékozta a fejedelmet arannyal és drágakövekkel díszített karddal és dárdával, egy olyan gazdagon ékesített lóval...”

²³⁵ Az 1619. május 20-án, Rudolf császár kincstárának összeírása során leltárba vették az ún. Bocskai-koronát is, amely a leírás szerint: „Egy erdélyi egész arany korona. Persa munka, amelyet eredetileg a török császár ajándékozott Bocskaynak és amelyet Thurzó György palatinus szállított öfelségének 1610. október 6-án. Van rajta 32 piciny és nagy türkisz, 90 rubin, 64 smaragd, 22 rubin paliasz és 282 gyöngy. A tetején egy nagy smaragd. Az egész kettős tokban.”

künk, Magyar- és Erdélyországunknak esküvel kötelezzék magukat, hogy... a mi vagy utódaink parancsára, minden hadjáratban kötelesek legyenek megjelenni, és a hazának híven szolgálni.” Ezzel Bocskainak kettős célja volt. Elsősorban szeretne volna megnyerni a hajdúság szélesebb tömegeit, másrészt pedig letelepítésükkel akarta elérni, hogy „... letévén amaz ő fene természetöknek mi voltát, s emberségesekké és gazdálkodás szeretőivé legyenek”.

Mivel a tizenöt éves háborút a Török Porta csak azzal a feltétellel volt hajlandó lezárni, hogy a Habsburgok előbb a magyarokkal rendezik viszonyukat, megindultak a tárgyalások Mátyás főherceg és Illésházy István között, amelyek eredményeként 1606 júniusában megszületett a felkelést lezáró bécsi béke. A szerződésben rögzítették a vallásszabadságot és a nádorválasztást Magyarországon. Erdélyt elismerték szuverén államnak, hozzácsatolták a Partiumot, valamint Bocskai életének tartamára Ugocsa, Bereg, Szabolcs és Szatmár megyéket, Szatmár, Huszt és Tokaj várakat és uradalmakat. A kassai udvarban már a békekötés előtt kikristályosodott két politikai irányvonalat követő párt. Mindkettő saját jelöltjét igyekezett elfogadtatni a fejedelem utódául. A békepártot Illésházy István vezette, trónjelöltje Homonnai Drugeth Bálint volt. A háborús párt feje Káthay Mihály kancellár volt, aki rokonát, Báthori Gábort támogatja. Mivel a tárgyalások idején a fejedelem súlyosan megbetegedett, Illésházy a tárgyalásokon résztvevő kancellárt távollétében mérgezéssel vádolta meg. A visszatérő Káthayt börtönbe vetették. Mivel berekszoói Hagymássy Katával (korábban Varkocz Mihályné) kötött házasságából nem született utódja, Bocskai, halálát érezvén közelegni, elkészítette politikai végrendeletét, amelybe érthetetlen módon kijelölt utódként Homonnai Drugeth Bálint neve került bele, bár a fejedelem az év elején csak a kassai főkapitányi tisztségre látta alkalmasnak. Bizonyára Illésházy és hívei – Péchy Simon (Bethlen későbbi kancellárja) és Rimay János fejedelmi titkárok – érték el, hogy a nagybeteg és sokszor öntudatlan, haldokló fejedelem aláírta a nekik megfelelő végrendeletet. A potenciális utódra, Báthori Gáborra csak Solyomkő, Micske és Örvend birtokokat hagyta. Végrendeletének

végrehajtásával Péchy Simont, Örvendy Pál kincstartót és Alvinczy Péter kassai lelkészt bízta meg. A temetési menet Kassáról Gyulafehérvárra csak februárban érkezett meg, ahol a fejedelmet a székesegyházban temették el. A kíséretben lévő főurak alaposan kiürítették a fejedelmi kincstárat. A végrendeletet a végrehajtók nem tudták megvalósítani, mert a fent említett vármegyék visszatértek a királyi országrészhez, míg Erdélyben – a fejedelmi végakarattal szembeszál-
va, saját akaratukból – Homonnai Drugeth Bálint helyett Rákóczi Zsigmond korábbi gubernátort választották meg fejedelemnek. A török koronát Homonnai örökölte, s az ő fiától, Istvántól kobozta el a Kamara országgyűlési határozattal.

Rákóczi Zsigmond

Rákóczi Zsigmond 1544-ben született az abaúji Felsővadászon, Rákóczi János zempléni alispán és Némethy Sára gyermekeként. Korai gyermekkoráról nagyon keveset tudunk, valószínűleg a nemesi ifjak életét élhette, bár a család anyagi helyzete nem engedte meg külsországi taníttatását. Az 1500-as évek elején édesapja a Perényiek sárospataki udvarába adta, hogy a korabeli műveltség alapjait elsajátítsa. Itt az elméleti oktatás mellett felkészítést kaptak a vitézi életre is, hiszen mint udvari apródok részt vehettek kisebb-nagyobb csetepatékban hol a török, hol a királpártiak ellen, ahogy a politikai helyzet hozta. Perényi Gábor hirtelen halálával a híres iskola feloszlott, az 1568-ban megkötött drinápolyi béke pedig véget vetett a nagy háborúknak, s hivatalosan is három részre osztotta fel Magyarországot. Ebbe azonban az erdélyi fejedelmek nem nyugodtak bele, s így mindig akadt mód egy kis háborúskodásra. Rákóczi előbb Egerben szolgált, majd csatlakozott Bekes Gáspár csapataihoz, aki Báthori István ellenében szerette volna elfoglalni a fejedelmi trónt. Részt vett a szerencsétlen kimenetelű kerelőszentpáli ütközetben is, s egyike volt azon keveseknek, akiknek sikerült visszatérni a királyi Magyarország területére.

1577-ben az akkor már híres katonát Rudolf császár kinevezte a szendrői vár főkapitányává, s ezen a poszton sikeresen védelmezte a lakosságot a budai és a füleki törökök támadásaitól. Kiemelkedő haditette, hogy még azon évben katonáival rajtaütött a szikszói vásár kirablásából hazatérő füleki törökökön, s szétverte őket. Olyan sikeresek voltak rajtaütései, hogy a budai pasa személyesen tiltakozott ellenük Ernő főherceg helytartónál. Sajnos a legtöbb problémája a királyi kincstárral akadt, amely gyakran több hónapi zsoldjával is adósa maradt. Ezeket a tartozásokat kiegyenlítő, az elmaradt 50 448 forint fejében kapta meg zálogbirtokul Sajólenkét, Szentkirályt és a tokaji uradalomból Szerencset, s ezzel megteremtette a későbbi birtokkomplexum alapját. Aktívan bekapcsolódott a lengyelországi borkereskedelembe is, ami igen szép jövedelmet hozott. Pályája immár felemelkedőben volt; mint tekintélyes nemest megtaláljuk a királyi rovók (adóbehajtó) között Gömörben és Borsodban.

1587-ben nagy fordulat következett be életében, ugyanis Mágócsi Gáspár felkérte unokaöccsei gyámjául. Ekkor került kapcsolatba vidékünkkel, mivel az árvák birtokolták a kb. 300 000 holdas munkácsi váruradalmat. A gyámságból hamarosan házasság lett, mivel Rákóczi feleségül vette az árvák édesanyját, Alaghy Bekény Juditot. A munkácsi uradalom zálogjoga 1588. október 20-án szállt át Rákóczi Zsigmondra, amelynek egyévi jövedelmét 97 936 forintra becsülték. A birtokot hatalmas erdőségek borították, de a síkságon földműveléssel is foglalkoztak. Bár a vártartomány 260 adózó portával rendelkezett, az új birtokos kenéz családokat telepített az addig még érintetlen területekre, hogy ezeket is művelés alá fogják. A jövedelmek java részét a vár felszerelésének korszerűsítésére fordította.

Ugyanebben az évben a pozsonyi országgyűlés kinevezte Forgács Simon és Révay Péter mellé a magyarországi bevételeket felülvizsgáló bizottságba, majd annak befejezte után, 1580-ban a fontos végvár, Eger kapitányává. Rákóczi rettenetes állapotban találta az erősséget, ahol már hónapok óta nem volt zsoldfizetés, s ezért a legénység nagy része megszökött, a megmaradtak lázongtak, önbíráskodtak. A parancsnokságot átvevő főkapitány először a fegyelmet szilárdította meg, majd hozzálátott a vár gazdaságának rendbehozatalához. Az egri püspöki birtokokból, valamint az egyházi tizedből és a földesúri szolgáltatásokból származó összegeket a várórség felruházására, a vár falainak és bástyáinak kiépítésére használta fel. Megbízása egy kísérlet volt arra nézve, hogy mennyire alkalmas egy magyar egy ilyen felelős poszt ellátására, amely 950 katona irányításával, az egri püspökség birtokainak és Heves, Borsod megyék kormányzásával járt. Katonái sokszor összecsaptak a szomszédos török várak helyőrségével. A kiváló szolgálat eredményeként született meg az a királyi diploma, amelyet a Liber Regius IV. kötetének 534. oldalán találhatunk, s amely Rákóczi báróvá való kinevezéséről szól: *„Téged és örököseidet és minden maradékodat ... a nemesek sorából és gyülekezetéből kiveszünk, és Magyar Királyságunknak és alája tartozó részeinek bárói vagy mágnásai sorába és gyülekezetébe az előbb mondottat beveendőnek és hozzászámítandónak véltük...”*. Egri főkapitányként részt vett a szikszói ütközetben, amelyben a fehér-

vári bég által vezetett török sereg vereséget szenvedett. Hithű kálvinistaként nem feledkezett meg a lélek műveléséről sem, többek között birtokán, Vizsolyban nyomtattatta ki bibliafordítását Károlyi Gáspár. Könyveket is gyűjtött, támogatva a magyar nyelvű könyvkiadást.

Első (?) házasságából egy lány született, Erzsébet, akit Homonnai Drugeth Bálint vett feleségül. Rákóczi Zsigmond Alaghy Bekény Judit halála után 1592-ben ismét megnősült, most Erdélyből, a Kemény-rokon fejedelmi tanácsos Gerendi János lányát, Annát vette feleségül. Ebből a házasságból három fiú – V. (I.) György, a fejedelem, V. Zsigmond és IV. Pál, az országbíró – született. A tizenöt éves törökellenes háború során rengeteg csatában vett részt. Ezért, illetve a királynak nyújtott anyagi segítségért I. Rudolf császár 1597. május 27-én kibővítette a Rákócziak címerét, amely ekkor kapta meg ismert formáját. Gerendi Anna halála után harcostársa, Chapy Kristóf özvegyét, Telegdy Borát vette el, aki kiskorú lányát, Chapy Zsuzsát vitte a házasságba. A háború lassan áttolódott Erdélybe is, közben pestisjárvány dühöngött, ezért Rákóczi visszahúzódott birtokaira.

Feszült volt viszonya Basta tábornaggal, a fővezérrel is, aki megakadályozta, hogy megszerezze Tokajt. Tokaj helyett azonban sikerült megvásárolnia a zboró-makovicai uradalmat Janusiustól, a litvániai Osztrog hercegtől, akire feleségéről, Serédy Zsuzsáról háramlott. Ekkor szűnt meg a Mágóchy-gyámság is, s át kellett adni Munkácsot, holott 32 falut ő építtetett, s teljesen felújíttatta a várat. A Kamara is szerette volna megszerezni birtokait, vejével, Homonnai Drugeth Bálinttal együtt hatalmaskodás címén perbe fogták. Ez volt az egyik kiváltó ok, amely Bocskai táborába sodorta őket.

Az 1604-es országgyűlésre Ecsedi Báthori István országbíróhoz hasonlóan nem ment el. A császári katonák hatalmaskodása, a protestánsok üldözése és a konfiskáló perek végül is kipattintották a Bocskai-felkelés szikráját. Bár Bocskai többször írt neki, Rákóczi nehezen szánta rá magát a megjelenésre Kassán. Csáky Istvánnal együtt vállalkozott a közvetítésre a császári udvar felé, bár kevés szerencsével. Birtokán, Szerencsen rendezték 1605 áprilisában azt az országgyűlést, amely Bocskait Magyarország fejedelmévé választotta. Miután Erdélyt

is sikerült elfoglalnia, a fejedelem Rákóczit küldte oda kormányzónak. Mint kitűnő szervező, képesnek látszott a feudális gazdaság és a társadalom zilált viszonyainak helyreállítására, ugyanakkor „Homo novus” (új ember) lévén Erdélyben nem veszélyeztethette Bocskai pozícióit. A katonai és pénzügyi kérdésekben a fejedelem személyesen döntött, így Rákóczira csak a kormányzás feladata maradt.

A bécsi béke elismerte Erdély szabad fejedelemségválasztó jogát, amellyel a rendek éltek is Bocskai halála után, annak kijelölt utódja ellenére, az ország történelmében egyetlen alkalommal, minden külső befolyás nélkül, szabad akaratukból fejedelemmé választották Felsővadászi Rákóczi Zsigmondot. A fejedelmi trónra ketten is pályáztak: volt veje, Homonnai Drugeth Bálint és Somlyai Báthori Gábor. Ez utóbbi volt a veszélyesebb, hiszen a Báthori névvel és vagyonnal, valamint a hajdúk támogatásával komoly erőt képviselt. A megválasztott fejedelemnek sikerült ugyan elérnie, hogy a szultáni athaméba az ő neve kerüljön Homonnai helyett, ennek ellenére helyzete mind Bécsben, mind Sztambulban ingatag volt. Alig egyéves fejedelemsége alatt rengeteg intézkedést foganatosított, egy százsz krónikás az alábbiakat írta róla: *„Idős, jámbor úr volt, jó rendben tartotta az országot, és nem tűrte a katonák féltelenségét”*.

1607-ben kitört a hajdúfelkelés, amely Báthorit támogatta, s alkalomadtán trónra is segítette volna, ha Rákóczi mint reálpolitikus, nem akarván az ország pusztulását, le nem mond. Igaz, egy feltételhez kötötte, amely szerint Báthori Gábor cserébe kifizeti számára Csáky István özvegyénél azt az összeget, amellyel kiválthatja a szádvári és sárosi zálogbirtokokat, valamint Sáros megye tizedbérletét. Ezek után megrakott társzekerek kíséretében 1608. március 7-én elhagyta Erdélyt. Új birtokára, Szádvárra utazott, amely korábban Bebek György sasfészke volt. Bár a katonai parancsnokok és a Kamara továbbra is fordultak hozzá pénzkölcsönzési kérésekkel, az országos politikától távol tartotta magát, különösen azok után, hogy a vele szembenálló Illésházy István és Thurzó György lettek a királyi biztosok. Az 1608-as országgyűlésén már nem tudott részt venni; egyre inkább elhatalmasodott rajta a betegség; idejének javát Szerencsen töltötte, ott is halt meg 1608. december 5-én.

Drugeth Bálint

Homonnai Drugeth Bálint 1577-ben született Drugeth István, Ung és Zemplén vármegye főispánja és enyingi Török Fruzsina²³⁶ második fiúgyermekéként. Életének korai szakaszáról nagyon keveset tudunk. Tanulmányait a bártfai és az eperjesi iskolákban végezhetette. Bátyja, László, majd apja korai halálát követően lett a Drugeth-vagyon nagyobbik részének tulajdonosa. Feleségül vette Rákóczi Erzsébetet, s bár rokonságban volt az ország legelőkelőbb családjaival, az országos politikában nem vett részt. 1602-ben unokaöccsével és apósával együtt hatalmaskodással vádolták. Teljesen érthető hát, hogy 1604-ben Ung és Zemplén megyékkel együtt az elsők között állt Bocskai István oldalára. Katonai szerepvállalása kapcsolatban volt felesége elvesztésével is, mint naplójából kitűnik, remélte, a sok dolog elvonja a figyelmét. Az inkább költői talentumokkal, mint hadi erényekkel megáldott fiatalember 1605-ben Bocskai hadainak fővezére lett. Rákóczi Zsigmonddal együtt vonták az ingadozó Báthori István országbírót Bocskai pártjára. 1606-ban másodszor is megnősült, felesége Palocsai Horváth Krisztina, Bocskai unokahúga lett. Mivel az általa ostromolt Érsekújvárra a török is igényt tartott, a feladott várat úgy vette át, hogy nem engedte be a szövetséges budai pasa csapatait. A Bocskai udvarában kialakult két párt közül ő az Illésházy vezette békepárthoz csatlakozott, amely őt jelölte Bocskai utódául. Miután Káthay Mihály kancellárt, a Báthori-párt fejét sikerült félreállítani, Illésházy hívei, Péchy Simon és Rimay János fejedelmi titkárok – a mai napig tisztázatlan módon – rávették a nagybeteg és sokszor öntudatlan, haldokló Bocskait, hogy politikai végrendeletébe Homonnai neve kerüljön be mint fejedelmi utód, holott még azon év (1606) elején csak a kassai főkapitányi tisztet szánta fővezérének. Csakhogy a végrendelet nem számolt az erdélyi fejedelemség rendjeivel. A fejedelem holttestét egy 6-700 főre

²³⁶ Enyingi Török Ferenc és Országh Borbála lánya a házasságba jelentős hozományt vitt, többek között Debrecen városának egy részét, illetve a diósgyőri uradalom (ide tartozott abban az időben Miskolc városa is) résztulajdonát. Húga, Török Zsuzsanna Nyáry Pál felesége lett, akivel nem csupán rokonok, de birtokostársak is lettek. A közvetlen rokonságba tartozott csesdi Báthori István országbíró, aki Homonnai Drugeth István nővérét, Fruzsínát vette feleségül.

felszaporodott temetési menet kísérte Kassáról Erdélybe. Ugyancsak megérkezett a szultán által Homonnai nevére kiállított athnamé is.

Éppen ezért nagy meglepetés érte az Erdély határára érőket: a rendek először és utoljára éltek szabad fejedelemválasztó jogukkal, és megválasztották fejedelmüknek az addig kormányzó Rákóczi Zsigmondot, Homonnai egykori apósát. A bécsi békében kapott felső-magyarországi vármegyék visszaszálltak a koronára, s a tétovázó Homonnai semmi nélkül maradt. Határozatlanságára nincs nagyobb példa, mint hogy a szultáni athnamét átíratta Rákóczi nevére, majd távozott Erdélyből. Csak februárban foglalta el Husztot, Kővárt és vette magához az ún. Bocskai-koronát. Márciusban buzgó támogatója, a budai beglerbég megbízottja Ungvárra ment, hogy ha kell, erővel is „*Magyarországnak és Erdélynek fejedelmének tennék*”. Homonnai Kővárra húzódott a követ elől. Úgy tűnik, leszámolt fejedelmi ambícióival, mert bár a felkelt hajdúk felajánlották neki szolgálataikat, nem élt vele. 1607 pünkösdjén Erdélybe utazott, ahol lemondott trónigényéről, de a két elfoglalt várat megtartotta. 1608-ban II. Mátyás király országbírónak nevezte ki. A következő évben nádornak jelölték, de halála, amit méregnek tulajdonítottak, megakadályozta a választásban való részvételét. Az ungvári vár kápolnájában temették el.

Bocskai István végrendelete

Én Bocskai István, Istennek kegyelmességéből Magyarországnak és Erdélynek fejedelme, székelyek ispánnya. Noha testemben a Szent Istennek látogatásából ennyi időtől fogván való betegségem miatt erőtlen voltomat esmérem, de elmémben és lelkiesméretemben csendes lévén s meggondolván az halálnak minden rendeken személy válogatás nélkül való uralkodását és annak órájának bizonytalan voltát, ilyen testamentom tételemet rendelem meghitt lelkipásztorom és igaz idvességre tanítóm Alvintzi Péter uram előtt, Eörvendi Pál uram tanácsink s kincstartónk előtt és Péchi Simon deák meghitt belső secretariusom előtt: Igaz keresztény hitemről először és vallásomról, mellyel idvességemre az én kegyelmes Istenemnek, Teremtőmnnek tartozom: ilyen vallást tések: hogy vallom az Atyát, Fiát, és Szent Lelket, a tellyes Szent Háromságot egy bizony Istenségben lenni, és az egy Ur Jézus Krisztusnak érdeméért minden bűnömnek bocsánattyát, és noha ifjúságomtól fogva minden életemet, mind Ő Szent Istensége, mind az emberek előtt jó lelki esmérettel igyekeztem viselni: de mint Ádámtól származott és gyarlóság alá vettetett ember, por, hamu, nem angyal lévén, a bűnnek terhe alá vettetettnek vallom, és esmérem magamat lenni; de erős és bizonyos hitem minden én bűneimnek bocsánatja felől oly vagyon, az én Idvezítő Kristusomnak érdeméért, hogy ha mind a széles világnak bűneit, és annak számlálhatatlan voltát egyedül cselekedtem volna is, és terhe rajtam volna, az én Idvezítő Kristusomnak minden hivekért, és érettem is szegény bűnös férgeéért a keresztfán kiöntött csak egy csep vére is azoknál nagyobb, hathatós és érdemesebb lévén, én róllam azt el-mosta, Szent Attyánál nékem azzal kegyelmet és engesztelést szerzett, és az én igaz hitem mellett, engemet az Idvezülendő!k száma közébe rendelvén, a Szenteknek örök életre választott seregében, társaságában részessé, tett, és e képen minden kétség nélkül bizonyos levén Idvességem felől, az én lelkemet ajánlom az én Idvezítő Istenemnek kezében, testemet pedig viszontag a földnek, közönséges Anyáknak hagyom, az honnét vétetett, tudván, hogy por volt, és ismét porrá kell lenni. De viszontag az igazaknak és

idvezülendőknek száma között halottaiból az is feltámadván az örök életre, az idvességre, dicsőségre minden Szentekkel egyetemben vitétik. Hitemről és idvességes örök életemről bizonyos vallást tévén, veszem szemem eleibe ifjúságomtól fogva való életem viselését, és mint-hogy minden emberi háládatosság között Hazánknek, Nemzetünknek tartozunk mindenek felett több jóval, Erdély Országot mind édes Hazánkat, ki minket szült, nevelt, és tartott, kinek sok javát vettük, és lassan lassan valamire Istennek kegyelmességéből egész életünkben vezéreltettünk, eredeti mind azoknak Hazánkából volt: azonképen holtunk után is hirünket ott igyekeztünk inkább terjesztetni, nevelni és dicséretes emlékezetünket hagyni. Intjük azért és kérjük atyafiúi szeretettel abban a kedves Hazánkban lévő minden hiveinket kicsinytől fogva nagyig, vegyék csendes füllel és elmével, és adgyanak hitelt ilyen állapotunknak, mikor minden emberi hir, dicsőségkívánást és kedvekeresést hátra hagyván, utolsó akaratunkról teszünk bizonyosságot. Hogy a mi némű romlások és vérontások az elmúlt esztendőben abban a kedves Hazánkban estenek, nem mi tanácsinkból, akaratunkból se tettésünkől lettenek, mert nem hogy romlására; hanem inkább javára s megmaradására igyekeztünk, sőt kész lettem volna mindenkor még életemnek elfogyásával is néki szolgálni, ha az id! ugy hozta volna. Inkább annakutánna nagy méltatlanul, és minden igaz ok nélkül sok javainkból megfosztatván, és határin kívül mint egy számkivetésben lévén, valamiben az én szolgálatom kívántatott s valamikor erőm felett is magam fejét, életét személyem szerént kockára vetvén, éjjel-nappal kész voltam, noha az idő alatt jószágomból ugyan kirekesztetvén voltam. Most utóiban ilyen számkivettetett állapotomban, mikor a Római Császár Ő Felsége hűsége mellől, kit annakelőtte sok hasznos emlékezetes, és az egész keresztyénségnek javára való szolgálatommal magamhoz kapcsoltam vala, ugyan az Ő Felsége tisztviselői éles kardgyokkal, fegyverekkel, és az Ő Felsége ágyuival váraim foglalásával minden törvény nélkül elkergetének az Ő Felsége hívsége mellől, életem oltalmáért fegyvert fogván az Ő Felsége hadai ellen, és szerencsét próbálva igaz igyemben, és nyilvánvaló igazságomban Isten megsegítvén, olly áldását mutatta dolgaimban ki, mind magam, és minden

emberi reménség kívül, mint Mósest régen a pásztorságból, Dávidot a juhok aklából, a bujdosó számkivetett Jephthét kivette, és a Népek fejedelmévé, királlyává tette; azonképen engemet is nagy kegyelmesen először magam Nemzetéből, kik hiteknék és régi szabadságoknak megkereséséért mellém támadtanak volt, fejedelemmé választván: azután egész Erdély Országá is hasonló állapotra fogadván; mellyben annakutánna csak hamar a két hatalmas császárok közül az egyik, a török meg is koronázott, a másik ezen fejedelemségben confirmálván, az Imperiumi Fejedelmek²³⁷ közében vett. Melly csudállatos velem való nagy jótéteményéért noha én tehetségemmel tellyes életemben éjjeli és nappali hálaadással tartoznám; de most ilyen állapotomban, a mellybe az Ő szent akarattyából jutottam, leborulván előtte tellyes szivből rövid szóval örök hálákat adok Ő Felségének, hogy engemet méltatlan férget minden időknék előtte erre rendelt és választott volt: légyen azért Ő Istenségének szent neve, mennyen és földön mind örökké áldott, szent és dicséretes. A Szent Istennek penig kegyelmessége után nagy háládatossággal veszem mindez jókat a Magyar Országi Uraktól, becsületes hiveimtől, hogy engemet mint csak egy hoháti számkivetetett embert bujdosó állapotomban meg nem utáltanak, és nem nézték azt, hogy nem Ő Kegyelemök közzül való, sem nem közöttök nőtt nevedekett ember volnék, nem csak befogadtanak Ő Kegyelemek, és nem csak szállást adtanak; hanem urokká és fejedelmekké nagy szeretettel és becsülettel választottanak; kiért én Ő Kegyelemeknek tellyes életemben való háláadó szolgál- latra köteles levén, adósnak is tartván magamat, és megis bizonyítottam volna, hogy hasznos szolgálja lettem volna Ő Kegyelemeknek, ha életem határát a Szent Isten kegyességéből tovább nyújtotta volna. Az Magyar Országi becsületes és vitézlő hiveinknek választása után Erdély Országá is, és minden rendek vettenek, és szabad akaratjuk szerint nyilván választottak az ott való fejedelemségre, kiknek mindenféle ellenségektől való megszabadításában és csendes állapotra való juttatásában, magam személyem szerint itt kün való hiveimmal együtt, mint fáradtam,

²³⁷ Az erdélyi fejedelmek megfelelő békeszerződések alapján kapták meg a fenséges megszólítást, amely a Szent-Római Birodalom fejedelmeit is megillette.

munkálódtam, Ő magok lehetnek bizonyságok. Szivem örvend rajta és Istennek érette nagy hálákat adok, hogy én Ő Kegyelemeket és az Országot mint édes Hazámat most mindenféle ellenségtől meg-szabadult állapotban hagyhatom. Belső egymás között való felzavarodott dolgok, hogy az idő alatt hirtelen le nem csendesedtenek, azt az itt künn való foglalatosságnak, és hoszszu betegségünknek tulajdonítsák, mert arra is mennél hamarább gondunk lett volna. Azért legelsőbbben is Erdély Országában minden hiveinket, és abban minden rendeket nagy atyafiui szeretettel, s jóakarattal követünk, ha mi fogyatkozás dolgainkban esett volna, vagy ifjúságunktól fogva akárkinek tellyes életünkben, vagy uri vagy fejedelmi állapotunkban valamit vétettünk volna, az egy élő Istennek kedvéért minékünk megbocsássa, hogy Ő is Istentől bűneinek bocsánatját vehesse. Azonképen a Magyar Orzági becsülletes hiveinket, mind urakat, nemeseket, községet, és az egész hajdu vitézeinket is kicsinytől fogva nagyig kérjük, hogy ha mi valamikor az Ő Kegyelemek jó akarattyának háládatossággal meg nem feleltünk volna, vagy valakinek marhájában, javaiban ez háború idő alatt kárvallása történt volna, azt nem nekünk, hanem az időnek tulajdonítsa. Ha kinek pedig vagy szónkból, vagy egyéb cselekedetünkéből valamit vétettünk volna, kicsinytől fogva nagyig atyafiui szeretettel kérjük, és követünk minden rendeket az egy élő Istennek kedvéért, és az Ő szent Fiának érdeméért minékünk meg-bocsássanak, és holtunk után méltatlan dolgokkal minket ne terhellyenek. Ezeknek utánna mint Nemzetemnek, Hazámnak igaz jóakarója, forditom elemémet a közönséges állapotnak el-rendelésére, és abból is az tanácsomat, tettszésemet igazán, és jó lelki-esmérettel meg-hagyom s irom, szeretettel intvén mind az Erdély és Magyar Orzági Hiveinket az egymás között való szép egyességre. Atyafiui szeretetre az Erdélyiekért, hogy Magyar Orzágtól, ha más fejedelemség alatt lésznek is, el ne szakadjanak. A Magyar Orzágiakat, hogy az Erdélyieket töllök el ne taszítsák, tartsák ő attyokfiainak, és ő véreknek, tagoknak. Ha a fejedelemségek, a mint szokott lenni, vagy Erdélyben, vagy Magyar Országban változnak, ő magok között a Respublicák az egyességet a Confoederatio szerént tartsák meg, és az idő ha mit hoz, egymás javát

örvengyék, és egymás nyavalyáját fájlalják, és mindenben oltalommal, segítséggel legyenek egymásnak, mert tudó dolog az, hogy a visszavonással nagy birodalmak is elromlanak: viszontag az egyességgel kicsinyek is nagyra nevednek. Magyar Országot is, a mi Nemzetünket idegen földről ki-szállítván az egyesség, erre a szép földre plántálta, nagygyá nevelte, és sokáig floreáltatta a visszavonás viszont megszaggatta, elrontotta, és ebbe a jó napba hozta, mellyben mostan vagyon; szánkban az izi, az egynehány esztend!kben micsoda romlást hozott, hogy az Magyar egymást vágta rontotta, minden nemzetségeknek, még az nyilvánvaló ellenségeinknek is el!tte, szidalmunkra, gyaláztatunkra, óllyon az Isten minden keresztény lelki-esméretet annak, s a félének csak gondolattyától is. Az egyességnek pedig örökösön való megtartásában ezt az utat látjuk: A fejedelemségek ha szintén változának is, mindenik helyen a szabad választás szerént, de a Respublicáknak soha egymás ellen senki ingerlésébül, izgatásából ne töredgyenek. Valameddig pedig a Magyar Korona ott fen nálunknál erősebb nemzetségnél, a németnél lészen, és a magyar Királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fentartani, mert nékik is oltalmokra, javokra lészen. Ha pedig Isten azt adná, hogy a Magyar Korona, Magyar Országban magyar kézhez kelne, egy koronás királyság alá, ugy az Erdélyieket is intyük, nem hogy attól elszakadnának, vagy abban ellent tartanának, de slt segélyék tehetségek szerént, és egyen!l értelemb!l azon Korona alá a régi mód szerént adják magokat. Melly dologról, ha valaha hitel felett való Confederatio lehet közöttük, felette igen javallyuk. Az Magyar Országi állapotot arra hadgyuk, hogy mint Császár Felségével végezetünk vagyon, a szerént minden foglyok exequáltassanak, és a Szent Békesség, kit egyszer véghez vittünk, fel ne bomollyon, sőt megerősitessék. Az Erdélyi állapot minthogy szabados dispositio alatt vagyon, noha tudgyuk, hogy azon Nemes Orzágnak eleit!l fogván való szabad választása volt, most is abba Kegyelmeknek semmit sem derogálván, tartozásunk szerént mégis az Kegyelmek javáért utánunk olly successort nevezünk, kit Kegyelmek javokra, meg-maradásokra esmérünk lenni. Inttyük szeretettel, ne difficultálják, vegyék ebb!l a mi

tettzésünket, és noha mind öreg idejü embereket és magunk vér szerint való atyafiait ez állapotra méltán magunk szolgálattyának tekintetiért commendálhatnánk, de sok bizonyos okokért mind ifjúságához képest megért jó erkölcsű, Istenfélő természetiért, józan életiért, és Magyar Országban régi Tekintetes és Nagyságos uri nemzetéért ezzel az Orzággal is Erdélynek hasznos szövetségéért, hogy innen nagyobb gyámola lehessen, mindenkor javalljuk, hogy a Nemes Ország mi utánunk nem mást, hanem a Tekintetes és Nagyságos **Homonnai Bálint** Uramat vegyék, válasszák és esmérjék fejedelmeknek. Ha ez tanácsunkat megfogadják, sok jót látnak benne, de legnagyobbat, hogy egész Magyar Országot evel magokhoz kapcsolván, nem tarthatnak ezután örökös megmaradásokra semmi ártalmat, mind eddig vagy Magyar Országból vagy a mint szokott volt lenni csak a két Oláh Országból is; és minden abból következő jókat ha ide nem írhatunk is, a Nemes Országot Isten bölcs itélettel szerette, magoktól feltalálhatják és eleve megláthatták. Az Erdélyi fejedelemséghez hagyjuk, hogy birassanak, Fagaras, Gyula, Szamosujvár, Várad, Lippa, Jenő, és minden végházak tartományostól. Az Koronát²³⁸ is, kit nekünk Török Császár adott, hagyjuk az ország tárházába, úgy hogy fejedelemségről fejedelemségre maradjon, és annak készen tartassék, a ki az Ország-nak, ura lészen aval a köves szablyával edgyütt, amellyet adott véle. Szathmárt pedig minden hozzá tartozó jószágokkal, jeles Hazánkhoz megmutatandó háládatosságunkért, és hogy a Posteritas is megemlékezzék jó szolgálatunkról, és a Nemes Ország ilyen szép erősséggel kerítették, hadjuk Erdély Orzágnak, és abban való Nemes Respublicának örökben. Intyük a Nemes Országot Erdélyt, mint édes Hazánkat, sőt megmaradásoknak örökségéért az Istenre kényszerittyük ez egy dologról. Látván mind jelenvaló, mind következő állapottyokat, hogy a Székelly Nemzettséget a mi töllünk nekik adott szabadságban tartsák meg, és successorunkat is intjük, erre légyen fő gondgya. Így mind az Orzágnak és mind magának a birodalma örökösbb lehet. A Székelységet pedig mind kedves hiveinket intyük fe-

²³⁸ A jelenleg Bécsben őrzött Bocskai-koronát,

jenként, szolgállyanak hiven Hazájoknak, és az Országban szép egységgel alkuván, igyekezzenek az egész Magyar Nemzettségnek megmaradására. Többé magyar vérbe fertőzni, és a nemesség romlására ne igyekezzenek; hogy minden nemzetségek előtt dicséretes jó hírek, nevek fenmaradhasson. Minthogy keresztyén hitünk tartása szerint az Ur Isten lelkünket e testünkből az idvezülendők száma között megkivánván, testünknek eltakarítására is gondunknak kell lenni. Az urakat, tanácsinkat, és minden rendbéli hiveinket szeretettel kérjük és intjük, előttök viselvén mind édes Hazánkhoz és Nemzettségünkhöz jó akarattal megmutatott szolgálatunkat, és ha mi abban hátra maradt volna is, arra jó akarattal való szándékunkat, és hogy Isten az ő Kegyelmeik választásából immár mire hiva volt közöttük, és micsoda állapotra rendelt volt, mi a mi temetésünknek helyét rendeltük Erdélyben GyulaFejérváratt mint szerelmes Hazánkban; minthogy az odavaló fejedelmek ott szoktak eleitől fogva temetkezni: kérjük Ő Kegyelmeiket szeretettel, nem csak pompával, sem nagy költéssel, hanem a mint állapotunk és a mostani időnek fogyatozása engedi, úgy temessenek el bennünket tisztességesen.

Homonnai Drugeth Bálint és Rákóczi Zsigmond versengése az erdélyi fejedelmi székért

Miután Bocskai István elhalálozott, az átengedett tiszántúli vármegyék visszaszerzésére kijelölt királyi biztosok megfelelő lépéseket tettek Erdély függetlenségének felszámolására is. A bécsi béke ugyan világosan fogalmazott a kérdésben, illetve *„az erdélyiek a libera electiót szerződés szerint biztosított joguknak tartották”*, azonban a biztosok – személyesen Thurzó György – úgy gondolták, s aszerint cselekedtek, hogy *„Erdély ... visszaszállott Magyarország koronás királyára, és a kit ő felsége választ s megerősít, az uralkodjék az országban”*. Az erdélyi rendek tisztában voltak ezekkel az elképzelésekkel, ugyanakkor ellenükre volt az is, hogy Bocskai István végrendeletében Homonnai Drugeth Bálintot jelölte ki fejedelmükül, *„a kinek személye ellen különben alapos kifogásuk nem volt, a sok fáradságukkal, költségükkel, vérük hullásával keresett és megoltalmazott libera electiót lényegében épen úgy fölládozzák, mintha csak a magyar király által rájuk erőszakolt vajdát ösmernék el uroknak”*. Ennek a kettősségnek lett az eredménye, hogy az Erdélyben korábban kormányzóként tevékenykedő, s ezáltal mindenki által jól ismert Rákóczi Zsigmondot 1607. február 12-én *„egy szóval-nyelvvel”*²³⁹ fejedelemmé választották, mondván, hogy *„az ország függetlenségének oltalmazását még a szabadtó Bocskay István emléke iránt táplált hálánál és kegyeletnél is elébb való kötelességnek tartják”*. Természetesen a kijelölt örökös és környezete, köztük a rokon Nyáry Pál²⁴⁰ 1607. február 19-án kelt levelében azt írta a felső-magyarországi királyi biztosoknak, hogy az országnak csak *„harmadrésze és valami asszonyemberek”* választották Rákóczit fejedelemmé.

Homonnai először fegyverrel próbált meg érvényt szerezni a végrendeletnek, majd Nyáry Pál javaslatára 1607. március 18-án levelet intézett a Marosvásárhelyen ülésező országgyűléshez, és egyrészt az kívánta, hogy Rákóczi Zsigmond megválasztását mondják ki semmisnek, illetve *„bocsássák kezébe csendesen az országot, mert máskülönben engedetlenségük*

²³⁹ Egyhangú döntéssel.

²⁴⁰ Homonnai Drugeth Bálint unokatestvére (mindketten enyingi Török János és Országh Borbála unokái, így a diósgyőri uradalom társbirtokosai voltak).

miatt utolsó romlásra és rút pusztulásra jutnak". Az erdélyi országgyűlés letartóztatta Homonnai követét, és március 22-én a magyarországi vármegyéhez intézett levelükben a főúr eljárását méltatlannak nevezték, s kifejezték, hogy az „*egyező értelemmel választott fejedelmüktől elszakad-janak, magukra nézve gyalázatosnak tartják, és inkább mind egy lábíg meghalnak, mintsem hogy Rákóczy Zsigmondot deponálják*". A kialakult probléma azért jöhetett létre, mivel Homonnai nem jelentette be igényét fejedelemmé való megválasztására (amit a rendek valószínűleg meg is vizsgáltak volna), s amúgy is, miféle dolog, hogy valaki egy országot annak „*híre és akarattya nélkül valakinek testamentumban hadta volna*".

A magyarországi rendek is megpróbáltak közvetíteni, ezért a kassai részgyűlésről (1607. március 23.) Hoffmann Györgyöt és Alaghy Ferencet küldték követségbe Homonnaihoz, hogy a fejedelemség elfoglalásáról lebeszéljék: „*ne igyekezzék egy kis méltóságnak kívánságával mind magát elveszteni, mind édes hazáját és annak immár megadatott szép csendességét megháborítani*".

Ugyancsak levelet intézett hozzá Thurzó György királyi biztos, amelyben javasolta, hogy „*a harag és bosszúállás gondolatával fölhagyván, és Rákóczy Zsigmondnak vén és beteges állapotját tudván ne hadal és erővel, hanem szép egyezséggel, egy kis várakozással, türelemmel, a király consensusával és engedelmével, az országnak kára, fogyatkozása, vérontás és nagyobb zűrzavar indítás nélkül igyekezzék megszerezni magának az erdélyi fejedelemséget*".

Az átalakuló belpolitikai helyzetre való tekintettel (a királyi udvar is elfogadni látszott Rákóczi fejedelemségét) Homonnai meg is szakította kapcsolatait a hajdúkkal és a törökökkel, azonban 1607 áprilisének vége felé országszerte elterjedt Rákóczi Zsigmond halálhíre²⁴¹. Thurzó György Mátyás főherceghez intézett levelében arra kérte, hogy valamilyen országos tisztség felajánlásával próbálják meg eltántorítani Homonnait eredeti szándékaitól. Mint később kiderült, a bécsi udvar már egészen más jelölt személyében gondolkodott Erdélyben, s ekkor merült fel az országbírói tisztség felajánlása a főúr részére.

²⁴¹ Homonnai Thurzó Györgytől kért tanácsot további teendőiről, s mint kifejtette, „Isten látja lelkét, ő ugyan nem örvend az apja (korábbi apósa) halálának, mindazonáltal elfogadná a botot és zászlót, nehogy az erdélyiek ismét valami zűrzavart indítsanak”.

A SURÁNYI ÉS CSARNAVODAI CSALÁDOK ÍRÁSOS HAGYATÉKA

A Káta nemzetségből származó Surányi-Charnavodai család egyike a vidék legrégebbi nemesi famíliáinak, amelynek első beazonosítható őse, Rafael comes a XIII. században Szatmár megyében élt. Rafaelt 1215-ben egy bizonyos Mikola föld határjárásával kapcsolatban mint szomszéd birtokost többször említik²⁴². A család tagjai, Rafael fia Gábor, illetve unokája Rofoyn (Tamás fia) az István ifjabb király által kijelölt választott bíróság előtt megállapodtak az örökségük közös használatáról. A közös nemzeti földhasználat később is fennmaradt, többek között a Bereg megyei Márok-Papi, illetve az Ugocsa megyei Bábonny esetében is.

Gábor fia, (II.) Tamás hűségesen szolgálta a későbbi V. István királyt, aki trónra kerülése után az Ugocsa megyei Kökényesd földjét adományozta neki. Tamás IV. László udvarában is vitézkedett, többek között részt vett ura csehországi és ausztriai harcaiban. 1273-ban előbb megerősítette kökényesdi birtokát, majd adományt nyert a szomszédos Halmira is. Bábonny határában ekkor kezdte meg építeni a később róla Tamásváraljának nevezett erősséget.

II. János (Tamás unokája) az atyai örökséget tovább gyarapította, így a nemzetség Halmi és Kökényesd mellett új határjárást eszközölt Bábonnyban, *„elkülönítvén azokat a flandrok által benépesített Ardó és Nagy-Szász (ma Szászfalu) királyi birtokoktól”*²⁴³. A későbbiekben ehhez csatlakozott még Turcz és Keresztúr is, azonban II. János költekező életmódja miatt a birtokok jelentős részét élete végére elvesztegette. Őt nevezik az oklevelek elsőként Surányinak.

²⁴² NI. III/20–3

²⁴³ Komáromy András. A Káta nemzetségről // Turul – 1887-4 – T. VII/710

A XIV. századra a Káta nemzetségből hét különböző család szakadt ki, ezek közül a nevezetesebbek a Chaholyi, Surányi, Csarnavodai, Lázári, Ősi, Kátai és Vasvári famíliák. A Bereg és Ugocsa megyékben birtokos család nevét székhelyéről Surányinak (Nagy-Surányiaknak és Kis-Surányiaknak), vagy régi nevén Charnavodaiaknak írták.

1486-ban Charnavodai Egyed Ugocsa vármegye alispánja volt.

1482-ben a család Ugocsa megyében a halmi uradalmat birtokolta Pásth, Kökényesd, Turcz, Bábonys és Tamás-Várallya településekkel együtt.

(III.) Gábor a Surányi-Charnavodai család utolsó férfi ivadéka volt. Prépostváry Borbálával kötött házasságából három lánygyermeket hagyott maga után. Lányai, illetve húga részére I. Rudolf király által 1607-ben új adománylevelet állíttatott ki, amelyért 2000 tallért fizetett ki a kincstárnak: 1000 tallért készpénzben, a többi gabonában szállította be Nagyállóba. A gyerekek mellé kirendelt gyámok – Alaghy Ferenc és felesége, Prépostvári Sára – megpróbálták az árvák vagyonát saját részükre adomány formájában megszerezni, azonban azok 1609-ben Homonnai Drugeth Bálint országbíró előtt tiltakozás nyújtottak be.

Bereg és Ugocsa megyei birtokaikat a ludányi Bay család örökölte²⁴⁴. Ludányi Bay Ferenc 1690-ben feleségül vette Perneszi Borbálát, (III.) Surányi-Charnavodai Gábor unokáját, s vele megörökölte annak vagyonát is.

Az iratanyag

Év nélkül:

Néhai Surányi László fia Gábor átadja s bevallja (az) öt Bodai jogon illető kistárkányi, nagyrozvágyi, örösi, gerepei és bodi (helyesen: bolyi) zemplénmegyei birtokait Móré Gáspár özvegyének jól teljesített gyámságáért.

Zemplén

Csarnavodai Surányi Gábor eladja Csarnavoda, Fejércse és Papi helységekben részirtokait Móré Imrének.

(27 csomó, 6. k. 398. lap.) Csaroda

²⁴⁴ Bay Ilona. A Ludányi család genealogiaiahoz. // Turul – 1889-4

Tiltakozása Surányi György özvegye és Anna leányának, Fülöpösi (Phylpes) Albert nejének Surányi György ellen hitbére, hozománya és leánynegyed illetőség iránt.

Surányi László ellenmondása a maga és leányai: Zsófia és Fruzsina, úgy Borbála férjzett Bozzási Miklósnénak halmaji (Abaúj m.) beiktatás ügyében.

Gombos György Kóródi Ispán István nevében tiltakozik az ellen, hogy Alagi Ferenc és neje, Prépostvári Sára – mint Surányi Gábor utódai – úgy Borbála, Fruzsina és Zsuzsanna eladhassák s elidegenítsék, Prépostvári Lukács és Kákonyi István pedig megvegyék a Csaholyi-féle birtokokat Csengerjánosi, Újfalú, Angyalos, Sályi, Botpalád, Nagypalád, Kispalád, Sonkád (Szatmár vm.) Magasliget, Oláhcsaholy, Remeteszeg, Sándor, Györteleke, Tunyog, Nagykocsord, Kiskocsord, Nyírcsaholy, Mátészalka, Meggyes, Gebe és Parasznia helységekben.

Szatmár vm.

1368

Idéztető levél Várdai Tamás fiai Miklós és Domokos, úgy Báakai Bereck (Péter fia) részére Surányi Sebestyén és Konak István ellen.

1400

Kisvárdai Domokos fiai: Mihály és Miklós és Pelbárt egyrésről, másrésről pedig Surányi Sebestyén fia György és Zsigmond kiegyeznek Márokon eltulajdonított 24 sertés iránt.

1421

Ugyanezen Várdaiak és Bulcsi István részére Surányi Zsigmond ellen szóló vizsgálati parancs surányi jobbágyain elkövetett hatalmaskodás miatt.

*(Vö. ZsO. VIII, 576. reg.)*²⁴⁵

²⁴⁵ A Bereg vármegyében birtokos Surányi és Csarnavodai családnak a leleszi konvent levéltárában őrzött okmányait Lehoczky Tivadar dolgozta fel *Bereg vármegye monographiája* című munkája megírásakor, s

1422

Egyezség Várdai Mihály mester és Miklós, Pelbárt, Bulcsui Konya fia István – másrésztől Surányi Zsigmond közt, a károsítás és erőszakoskodás iránti ügyben.

(Vö. ZsO. IX, 976. reg.)

1429

Vizsgálati parancs Csarnavodai István fia Péter, Miklós fia Jakab és Krisogon lelkész és Surányi Zsigmond részére Perényi János ugocsai főispán s még terebesi és bábonyi jobbágyságok ellen két bábonyi jobbágyság elhurcoltatása miatt.

1444

Surányi Zsigmond fia: János és néhai fia Antal özvegye Erzsébet visszavonják ellenmondásukat Erzsébet fiai Pál és György terheinek elvállalásával Szepesi László beiktatása ügyében a Csarnavodai Jakab fiai Miklós és Egyed, és Péter fiai Domokos és László, úgy Surányi Zsigmond fia János fejércsei birtokát illetőleg.

III. 249. Fejércse

1448

Vizsgálati és intető parancs Keresztúri néhai Keresztúri Heleb fia Tamás és ennek fia Mátyás részére Csarnavodai Krisogon ellen Papifalu és Balazséron zálogul bírt és elfoglalt vagyoni iránt, úgy Surányi János ellen ugocsai Keresztúron annak jobbágyságain elkövetett vérengzés és fosztogatás miatt.

Papi, Halábor

azokat részleteiben a *Századok* (A Magyar Történelmi Társulat közlönye 1867–1880) hasábjain publikálta. Lehoczy Tivadar a kéziratot (amely jelenleg a Kárpátaljai Megyei Honismereti Múzeum levéltárában található) 1898-ban állította össze. Az egyes regeszták elé ceruzával hivatkozásokat (mint pl. III, 188 – utalás a monográfia III. kötetének oldalszámára) vagy településneveket (pl. Csaroda, Fejércse) írt. Ezekkel kívánta jelezni, hogy hova is akarja majd beilleszteni az adott regesztát a monográfia új kiadásában.

1453

Tiltakozása Surányi Antalnak (kinek atyja volt Péter és anyja volt Csögi Mihály leánya, Anasztázia) és Jánosnak (kinek anyja volt Csögi László leánya, Anna) úgy Albertnek, Tamás fiának – Csögi László (Imre fia) és Péter (László fia) úgy Ilona Gégén(y)i Péter neje, valamint Csögi (Demeter fiai) Bence és Mihály ellen szolnokmegyei Csögön elkövetett foglalás miatt.

Surány

1459

Intető, felhívó és vizsgálató levél néhai Beregi Miklós részére Gúti János és Surányi János ellen kissurányi foglalás miatt; úgy Surányi János ellen amiatt, hogy Papiban 6 elzálogosított jobbágyát elfoglalta, valamint Barabási János és Antal és annak anyja, Anna és Barabási Fülöp özvegye, Margit ellen Beregi Miklósnak Barabáson levő fold és jobbágysai elfoglalása miatt.

*Kissurány, Barabás
(Lehoczky 1881. III. 49.)*

Beiktató (levél) Kissurányi Antal részére (kinek atyja volt Péter s ennek Mihály), azon kissurányi negyedbirtoknak harmadrészét illetőleg, melyet néhai Kissurányi Péter kisvárdai rokonainak, Mihálynak, Miklósnak és Pelbártnak eladott és most Kissurányi Antalnak Kisvárdai István kalocsai érsek és bíborosnak (ki fia volt Kisvárdai Pelbártnak) ajándékozott.

1466

Vizsgálató és felhívó (levél) Daróci Benedek részére Kisvárdai István érsek és bíboros és fivérei: Miklós és László, Katalin, Miklós és Adviga, László özvegyei, Miklós fiai: Miklós, Aladár, Mátyás és Simon, és László fiai: László és János ellen Darócon dél felől a Daróc pataknál fekvő negyedbirtokon felül eső azon résznek és Hosszúliget nevű rét elfoglalása miatt, melyet elődei Daróci Bendek és János a nevezett érseknek elzálogosítottak, valamint bizonyos okiratok ki-

szolgáltatása miatt; úgyszintén Suránvi János. György és Gergely fiai és Anna, Beregi Mihály neje ellen Daróci Benedeknek Surányban és Papiban elfoglalt birtok miatt.

Daróc

1468

Surányi János és Pálnak a leleszi konventhez szóló megkeresése iratok kiadása iránt.

1469

Vizsgálató (levél) Kissurányi Péter fia: Antal részére Kisvárdai László ellen kissu-rányi foglalás miatt.

Kissurány

1470

Vizsgálató és felhívó (levél) Kisvárdai Miklós és fivére részére (kiknek atyja volt Miklós) és András (László fia), úgy Daróci János. Márton, Benedek és Miklós részére Csarnavodai Egyed és néhai Domokos fiai: György és János ellen Darócon elfoglalt földek, rétek, erdők, Horgas-tóhát, Adoma réthát és Bégánytava mezeje elfoglalása és Csarnavodához csatolása miatt; továbbá Surányi János ellen Mikai László, Gergely és Benedek és neje, Ilona ellen amiatt, hogy Kisvárdai féle Kissuránnak nevezett pusztát elfoglalták; valamint Szántói Becski Péter és fiai: Miklós, István, Benedek és László, – Becski László fiai: János és György Szatmár megyei Pete nevű pusztá és Tatárerdeje nevű erdőbirtok elfoglalása miatt; végre Upori László ellen gelénesi birtok elfoglalása miatt.

Daróc, Gelénes

*(A Darócra vonatkozó részre
ld. Lehoczky 1881. III. 213.)*

1471

Surányi János és Pál a leleszi konventtől kiadványokat kérnek.

1472

Intető (levél) Surányi Pál részére (kinek atyja vala Antal és annak Zsigmond), Zsigmond fia János ellen balazséri birtokból való kielégítése és 400 aranyforint megfizetése iránt.

Balazsér (Lehoczky 1881. III. 46.)

1480

Surányi Pál és György és Nagybégányi János kérnek a leleszi konventtől iratokat zemplénmegyei Bolyban Bolyi Pelbártot illető birtok iránt és Nagybégány, Balazsér, Papifalu és Fejércsére vonatkozó határjárásról szólókat.

Vizsgálató és intető (levél) Surányi Pál és Kölesei Lajos részére Surányi János és fiai: Gergely és György ellen surányi birtokrészek (kaszáló a Ligeten, Nagy ..., Farkasberkén) elfoglalása miatt, úgy Kölesei Mikó Márk és Balázs ellen azért, hogy Kölesei Lajost kölesei házából és Bakta (Bereg m.) birtokából kivetette.

Surány

Vizsgálató és felhívó (levél) Komlósi Gergely és Tamás és Surányi Pál (atyja volt Antal és ennek Zsigmond) és Szirmai Dénes deák részére, – Viski Orosz Miklós fia Lőrinc ellen Vajnágon és Viborton (?) (Máramarosban) tett foglalás; Bedei Péter özvegye és fiai: János és Miklós iratvisszatartás; Surányi Zsigmond fia: János ellen szintén csarnavodai, lázári, homoki, halmi és kökényesdi birtokait illető iratok visszatartása miatt; nemkülönben Péterfalvai Stupan Gergely ellen a Jakcsi Péter által Dénesnek elzálogosított orosz birtokra vonatkozó iratok megtagadása miatt.

III. 187. Csaroda; III. 684. Oroszi

Kölesei Mikó Márk. Surányi János és magyfalvai Zovárdfi György részére Kölesei Lajos ellen amiatt, hogy egyik Kölesében időző jobbágynak jobb karját levágatá és foglalást tett Kölesén; Surányban a kerítés falait surányi, papi-i és barabási jobbágyaival elhányatta és a bir-

tok kuzinrészét is elfoglalta és Kerepeci Oszvald ellen, hogy Zovárdfi verbőci jobbágyát bántalmazta.

Surány

Vizsgálató parancs Kölesei Mikó Márk, Surányi János részére, mint fentebb.

1482

Surányi Pál és György tiltakozik Csarnavodai Egyed ellen hamis bevallás miatt, melyetjogai kárára Csarnavoda, Lázár, Homok, Sziget, Sár és Daróc Szatmár megyében, Halmi, Papi, Kökényes, Turc, Bábony és Tamásváralja Ugocsában fekvő birtokára nézve tett.

III. 187. Csaroda

1493

Vizsgálató és intéztető (levél) néhai Barabási János fia: Ambrus részére néhai Beregi Gergely, László és Bence és Kissurányi János Cékei János gelénesi tiszte ellen barabási makkból eredő jövedelem elfoglalása miatt.

1494

Ugyanaz Derencsényi Péter néhai Csarnavodai Egyed özvegye, Potenciána, úgy néhai Surányi Antal fia: György és néhai Surányi János fia: szintén György és Szepesi Imre részére – Cékei János gelénesi tiszte ellen Surányban, Csarnavodán és Papifaluban tett foglalások miatt.

III, 187. Csaroda

Osztoztató parancs Surányi György részére, (kinek atyja volt Antal, ennek Zsigmond és ennek Sebestyén, ennek Gábor, ennek János, ennek másik Gábor), – úgy – másik György és Sebestyén részére, (kiknek atyjok volt János és ennek Zsigmond) Csarnavoda fele része és Csarnavodai Egyed birtokrésze, úgy Fejércsén, Turcon, Váralján, Bábonyon, Halmiban, Kökényesen és Pástpuztán Ugocsában, nem

különben Sár és Daróc és Sziget puszta Szatmár megyében levő birtokokra nézve.

III. 187.

1495

Surányi György megintet bizonyos bevalló embereket.

1498

Vizsgálató (levél) álmosdi Csire Tamás részére – Surányi Jánosét albisi Zólyomi György és Dávid ellen a Pér, Ethel (Közép-Szolnokon), Vértess, Álmosd, Tulogd és Diószeg (Bihar megyében) eltulajdonítás iránt.

Surány

1502

Surányi György és Sebestyén és Zovárdfi György özvegye és Kissurányi János meghatalmazása.

1506

Ítéltő jelentés Surányi Antal fia György, Derencsényi János és Csarnavodai Egyed özvegye, Potenciána részére.

1509

Atyai Erzsébet, Surányi Pál és Anna, Atyai Ferenc özvegye 110 arany ft-ban elzálogosítják Kerecsényi Istvánnak Adonyban, Kerecsényen, Eszterjénben és Hetjénben levő birtokait.

Adony

Surányi Pál özvegye, Atyai Erzsébet elzálogosít Kerecsényi Istvánnak Atyában egy jobbágytelket egy pusztával és a vám negyed részével 26 arany forintért.

Atya

1510

Surányi Pál özvegye, Erzsébet és Atyai Ferenc özvegye, Anna úgyis, mint néhai Melétei Benedek leányai, Dorottya és Erzsébet nevében,

Kerecseny negyedrészt, Adony fele részét, Eszterjén és Hettyen negyedrészt 110 ft-ért zálogba adják Kerecsenyi Istvánnak. Surányi Pál özvegye pedig egy népes és egy puszta telket, az atyai rév negyed részével 26 ft-ért külön elzálogosít a nevezett Kerecsényi Istvánnak.

Adony (Lehoczky 1881. III. 9.)

1511

Kiadvány néhai Homoki István leánya Ilonától néhai Surányi György fia Pál részére hatalmaskodás ügyében.

1512

Tiltakoznak Surányi György és Pál, Teremi Albert és János és Csornai Benedek, Ormos Imre és neje Anna ellen Macsolán, Asztély pusztán, Újfaluban és Csomagecsén (Beregben) és Ladarpon (Radalfon) Szatmármegyében tett foglalások s felkérések iránt.

Macsola

1513

Ítéltető (levél) Surányi György (János fia) és Pál (György fia, ki Antal fia volt) homoki Szatmár megyei birtokrész iránt.

Surány

1515

Kissurányi János özvegye Erzsébet eladja kissurányi birtokát Nagysurányi Pálnak 42 arany ft-ért.

Kissurányi Kelemen (János fia) testvérei György és István nevében is, anyósát, Kissurányi János özvegyét eltiltja a vagyon elidegenítésétől leánya, Anna negyed illetménye kiadásától.

1519

Surányi Ágoston Kóka Gergely közbejöttével elad 2 telket Klacsanon 25 ft-ért (kinek?).

Klacsanó (Lehoczky 1881.III. 353.)

Megítéltető (levél) Surányi György és Sebestyén részére Surányi György (Antal fia) özvegye Margit ellen Surány, Papi, Balázsér, Fejércse, Turc, Váralja, Bábon, Halmi, Kökényesd, Pást pusztá, Lázár, Daróc, Homok és Sziget pusztá (Szatmárban) levő birtokokra nézve.

Surány

Beiktatási irat Surányi György részére csarnavodai és lázári birtokrészre nézve.

Csaroda

Bizonyítvány arról, hogy Rozsályi Kun János és Pál, péterfalvai *Chakan* Benedek, Dabólczi (Ung m.) Márton és Zsarolyáni István – letették a tisztító esküt Surányi György és néhai Csamai Bence ellen.

Csaroda

1523

Ovástétele Surányi Margit, Lónyai Kata és Farkas és Kristófnak (!) Perényi Gábor ellen a Szobozó (? Szobos, Zemplén m.), Mátyus és Csetfalva helységekbeli részek elfoglalása miatt.

Csetfalva (Lehoczky 1881.III. 196.)

Elismerése Surányi Margitnak, hogy Surányi György őt kielégítő hitbérre (dotis) nézve Surány, Papi, stb. helységekre nézve.

Surány

1524

Surányi Margit átad Surányi Györgynek 10 telket Suránvban és egy házat és kúriát.

Surány

1525

Csere Surányi Sebestyén és Daróci Pál közt bizonyos birtokrészre nézve Darócon és Fejércsén.

Daróc (Lehoczky 1881. III. 214.)

Beiktató (levél) Surányi Sebestyén részére csarnavodai, halmi-i, kökényesdi, bábonyi, váraljai, turci és pásti birtokra nézve.

Csaroda

Megegyezés Surányi Sebestyén, Artándi Tamás és Csarnavodai Kata közt csarnavodai, daróci és homoki (Szatmár) birtokra nézve.

Idéző és intető (levél) Surányi Sebestyén részére Perényi Gábor ellen tamásváraljai foglalás iránt.

Ugyanaz és az ellen csarnavodai Nagy- és Kisrét elfoglalása miatt.

1526

Megegyezés Surányi Sebestyén, Derencsényi Pál, anarcsi Tegzes László, csicseri Ormos Imre és Tárkányi László közt csarnavodai, tamásváraljai, halmi-i, kökényesdi, bábonyi, turci és pásti, lázári, daróci és homoki (Szatmár m.) birtokra nézve.

Csaroda (Lehoczky 1881. III. 187.

1534

Tiltakozása Surányi Jánosnak (néhai György fia), részben megsemmisíti és visszavonja azon egyezséget és bevallást, melyen Tárkányi Miklós, László és Ferencet Tegzes Lászlóval, néhai Derencsényi Péter fiai: Pál, Lénárd és Péterrel, Ormos Imrével, Vetési Márton özvegye, Zsófiával, Ártándi Istvánnal, Liptai Lénárddal és Liptai Miklós özvegyével, testvéreinek a Csarnavodai Egyed és János birtokaira Csarnavodán, Váralján, Halmiban, Kökényesd, Bábonyi, Turc és Papi, Lázár, Daróc és Homok, Sár pusztá és Sziget (Szatmár) birtokra nézve tett.

III. 188. Csaroda

1548

Felhívás Surányi János részére Hetei Kossik Pál. Márton, Albert, András, János és másik Pál, Demjén Ferenc, András és másik Ferenc, Fórizs János, Olasz Pál, István, Mihály és Gáspár, Dancs Pál és Fe-

renc, Kántor Máté, Hetei Albert, Bernát és Tamás és Hetei Tamás, Pál és Lőrinc ellen papi jobbágyának bántalmazása miatt; úgy Petri Dersfi Ambrus, István és Benedek ellen papi jobbágyok elzavarása stb. miatt.

Papi (Lehoczky 1881. III. 416.)

1549

Tiltakozása Surányi Jánosnak, Anarcsi Péter ellen, Lázár, Daróc, Homok és Szigetpuszta elfoglalása miatt.

Daróc

Surányi János és Miklós elismerik, hogy Brodarics (Broderith) Máté és Mekcsei Istvántól bizonyos iratokat kaptak.

Idéztető (levél) Dobrókai Palkó Ferenc özvegye, Potenciána és Surányi Sebestyén özvegye, Zsófia (Petri Dersfi Kelemen leányai) részére Németh János özvegye, Anna és Tėti György neje, Katalin (Dersfi Máté leányai, kinek atyja volt Kelemen) ellen a Pócspetri, Kisléta, Balkány, Geszteréd, Dada, Nagyfalu, Kisfalu és Beszterec Szabolcs megyei helységekben birtokrészek és negyed-illetmény (leánynegyed) kiadatása iránt.

Surány

Tiltó és újon idéztető (levél) Bocándföldi Kovássi Kristóf alperesnek Surányi János és Mihály felperesek ellen hatalmaskodási ügyben.

Felhívás Surányi János részére (kinek fia volt György, ennek János, ennek Zsigmond, ennek Sebestyén és ennek Csarnavodai Gábor), úgy Surányi Miklós részére (kinek atyja volt Sebestyén, ennek János és ennek Zsigmond), - Endrédi Szepesi István fia György, Kerepeci Pelbárt özvegye, Katalin (Szepesi Miklós leánya) és Ilona, Vasadi Selindi János neje (kinek anyja volt Szepesi György) ellen fejércsei birtokrész kiadatása iránt, melyet elzálogosított Csarnavodai Egyed (kinek atyja volt Jakab, ennek Miklós, ennek István, ennek János és ennek Gábor).

Úgy Anarcsi Péter ellen Lázáriban fekvő és zálogul Keresztesi Liptai Miklós özvegye, Erzsébet (kinek atyja volt Csarnavodai Egyed) és Katalin Sztritei Gábor neje (Erzsébet leánya) kezén levő birtokrész kiadatása iránt.

Fejércse

Surányi János tiltakozása Liptai Miklós özvegye, Erzsébet (Csarnavodai Egyed leánya) és Katalin és Lóránd Erzsébet gyermekei ellen Halmi, Kökényesd, Váralja, Túre, Bábonys és Papi, úgy Lázáron levő Surányi Sebestyéntől kapott birtokra nézve.

Surányi

1550

Idéztető (levél) Anarcsi Péter, Csarnavodai Magdolna (Anna leánya, kinek atyja volt Csarnavodai Egyed, ennek Jakab, ennek Miklós, ennek István, ennek János és ennek Gábor), – úgy Kun László (kinek atyja volt László, Katalin fia; kinek atyja volt Csarnavodai Jakab idősb) és Kun Miklós (kinek atyja volt Jakab, ennek szintén idősb Jakab, Csarnavodai id. Katalintól eredő) úgy Kun Imre és János részére (kiknek atyjuk volt Kun Lukács, ennek Kristóf, nevezett Katalin fiai) részére, Surányi János ellen (kinek atyja volt Surányi György, ennek János, ennek Zsigmond, ennek Sebestyén és ennek Gábor, ennek János és ennek ismét Gábor), és Surányi Miklós ellen (kinek atyja volt Sebestyén, ennek János és ennek Zsigmond), bizonyos birtokrészek és negyed-illetmények kiadatása iránt a nevezett helységekben, őket Csarnavodai János után illetvén.

III. 188. Csaroda

Idéztető (levél) Erdőteleki György (Márton fia) részére Surányi János ellen a tamásváraljai és kökényesdi birtokrészek kibővítése iránt, melyeket nővérei: Borbála, illyei Kuti Nagy Jánosné, Ilona, Csegedi Pálné és Zsófia, Kétházi Nagy Balázsné Surányi Jánosnak elzálogosítottak.

Csaroda

Idéztető (levél) Surányi János és Miklós részére – Kun László, Anarcsi Péter, Beregi Gábor, Újlaki Ferenc és Daróci István, Imre és György ellen iratok kiadatása iránt.

Surány

Ugyanez és azok idéztetése Perényi János ellen Váralján és Bábony határában elfoglalt Ozfő, másképp Makkosrét, Halmiban a Határéger nevű erdő elfoglalása miatt, úgy Hetei Kossik Pál és Bertalan ellen a papi-i kiserdő elfoglalása miatt.

1551

Idéztető (levél) Perényi Jánostól Surányi János ellen a Jándon fekvő Kelecsen Márky által Gerenda nevű helyről elhajtott sertésnyáj iránt.

Jánd

Intető (levél) Sárközújlaki N. részére Surányi János ellen iratok kiadatása miatt; melyek Halmi, Kökényesd, Bábony, Turc és Váralját illetőleg néhai Vasvári Fekesch Miklós után őt illetik és a huszti várfőnök által Surányi kezébe adattak.

Surány

Intető (levél) Kun László ellen (kinek atyja volt László és ennek anyja idősb Csarnavodai Jakab leánya, Dorottya) Kun Miklós (kinek atyja volt ifjabb Jakab, Csarnavodai Dorottya fia) és Kun Imre és János (kiknek atyjuk volt Lukács, ennek Kristóf, Dorottya fia) részére Surányi János ellen a Csarnavodai Gábor utáni birtokrészek Szatmárban és Ugocsában őket illető kiadatása iránt.

III. 188. Csaroda

Bejelentése az intésnek rozsályi Kun László, Miklós, Imre és János részére (kik Csarnavodai Dorottyától erednek), az őket Csarnavodai Gábor után illető fentebb nevezett birtokrészek ügyében Surányi János és Miklós ellen.

Csaroda

Tiltakozása Surányi János és Miklósnak - Drágfi Zsófia ellen a Csarnavodán elfoglalt rétek és erdők, Nagyrét, Gyertyánszeg, Kalodásrét, Lapostó, Demeterszeg, Keselőszeg és Görbefa nevűek miatt.

Csaroda (Lehoczky 1881. III. 188.)

Megítélése Sarvasági Borbála részére néhány részbirtokot illetően Sarvaság, Dershida, Száldobágy, Szopor, Gyulakuta, Kiskorond, Kövesd, Sziget, Majád, Remete és Babutelke Közép-Szolnokon és Ipp és Széplakon Krasznán és Surányban.

Surány

Surányi János és Miklós eltiltják Perényi Domokost és Jánost Halmi, Váralja és Bábony helységben tett foglalástól.

Ugyanazok eltiltják Csomaközi Bácsmegyei Benedeket Sár (szatmári) helységbeni részek elfoglalásától.

Csaroda

Ugyanazok eltiltják Kerepeci Andrást Asztély és Bulcsu foglalásától.

Surányi Jánosnak bevallja Surányi Borbála a kissurányi pusztát.

Surány

Surányi Csarnavodai János és Hetei Simon közötti csarnavodai és hetei birtok iránti kiegyezés.

Csaroda (Lehoczky 1881. III. 188.)

1559

Surányi Csarnavodai János (kinek atyja volt György, ennek Zsigmond és ennek Sebestyén) tiltakozik Dersfi Zsófia ellen az említett ugocsai birtok bitorlása miatt.

Surányi Zsófia tiltakozik Büdi Mihály ellen az iránt, hogy felkérte és elfoglalta Csarnavoda, Nagysurány, Papi, Balazsér, Fejércse, Asztély,

Daróc, Kismuzsaly, Kissurány, Halmi, Turc, Kökényes, Váralja és Bábony nevű helységben levő birtokokat.

1471

Idéztető (levél) Surányi Csarnavodai János részére Büdi Mihály ellen a Surányi Csarnavodai Miklós után maradt itteni kúria és surányi és papi-i birtokrészek elfoglalása miatt.

Csaroda

1472

Csarnavodai Surányi Katalin, Horváth Borbála és Szentiványi Anna és Kovásznai Matuznai Zsuzsanna és Zsófia hajadonok részére bevallja Surányi Zsófia összes birtokát Csarnavoda, Nagysurány, Papi, Balázsér, Kissurány, Fejércse, Asztély, Kismuzsaj két szőlővel, Daróc (2 szőlővel), Halmi, Kökényes, Váralja, Turc, Bábony és Pástpuztán.

III. 188. Csaroda

1560

Surányi János fejércsei birtokának visszaadásáról szóló irat.

Fejércse

Meghatalmazás Dersfi Zsófia, Surányi Sebestyén özvegye és Katalin. Matuznai György özvegye és Surányi Zsófia leánya részéről Horváth másképp Polyák Kristóf részére.

Surány

Dersfi Zsófia, Surányi Sebestyén özvegye a néhai férjétől maradt fentebb nevezett helységekben birtokokat nővérenek Katalinnak. Matuznai György özvegyének és leányai: Anna, Szentiványi Jánosné és Borbála, Horváth Kristófnének és Jakcsi Sebestyén leányainak, úgy Matuznai Györgytől származó leányainak, Zsuzsannának és Zsófiának.

III. 188.

Protestál Homoki István deák a maga és neje Komlói Ilona (Gergely leánya) nevében Surányi János ellen, hogy Fejércsére nézve intézést nem tett.

Fejércse

1471

Horváth Kristóf, Surányi Katalin, özvegy Matuznai Györgyné és Dersfi Zsófia, Surányi Sebestyén özvegye, Anna, Surányi Józsefné, Borbála, Horváth Kristófné, Katalin leányai Jakcsi Sebestyéntől, és Zsuzsanna és Zsófia, Matuznai Györgytől való leányai nevében tiltakozik Surányi János ellen, nehogy Fejércsére nézve a nevezett rokonai jogait megtagadja.

1472

Tiltató Csarnavodai László (Surányi János fiának) Surányi Katalin ellen a többször nevezett összes beregi és ugocsai birtokok bitorlása miatt.

Csaroda

1473

Szerződés Surányi László és nagymihályi Bánfi Gábor közt összes birtokokra nézve.

1474

Tiltató (levél) csarnavodai Surányi László részéről Balassagyarmati Menyhért ellen a lázári, halmi, kökényesdi, tamásváraljai, turci és bábonyi és pástpusztai birtokok bitorlása miatt.

Csaroda

1475

Csarnavodai Surányi László korának megállapításáról szóló irata.

1563

Surányi Katalin és Zsófia özvegyek megbízása.

Özveggy Surányi Sebestyén né Dersfi Zsófia az összes beregi és ugocsai birtokrészét rá vallja nővérére, Katalinra, Matuznai György özveggyére.

E két nővér tiltakozik Surányi László ellen a birtokok eladatása és elidegenítése iránt.

Sztritei Júlia és férje, Bácsmegyei Gergely fia István, György és András és Sztritei Bence fia: Zsigmond eltiltják Surányi Lászlót vagyoni elidegenítéstől.

Csaroda

A két Surányi nővér (Zsófia és Katalin) megbízást állítanak ki.

1564

Végrendelete Butkai Borbálának, kinek első férje volt (Kistárkányi) Boda Oszvald, második pedig Móré Gáspár, gyermekei Kata, Surányi Lászlóné. Zsófia és István kiskorúak részére összes vagyona és Örös, Nagyrozvágy, Maráza és Kistárkány Zemplénben levő birtokai iránt.

1476

Surányi Csarnavodai László tiltakozik az ugocsai birtokok és balazséri, és fehércsei részek elfoglalása iránt.

Csaroda

1477

Tiltakozása ugyancsak Messer András és Surányi Katalin ellen az ugocsai birtok használata és elidegenítése iránt.

1569

Tiltakozása ugyanannak és fia, Gábornak Büdi Mihály főkapitány ellen a nagy- és kissurányi, papi- és csarnavodai birtokok elfoglalása miatt.

Tiltakozása Surányi Lászlónak kürtösi Messer András (másnéven de Kiskölyköd) és neje, Tegzes Orsolya ellen az ugocsai birtokrészek elfoglalása miatt.

Tiltakozása Surányi Lászlónak és fia Gábornak - Surányi Anna. Verböci István özvegye, most pedig Bekeő Pál neje azon cselekedete ellen, hogy tudta és beleegyezése nélkül ment ez utóbbi vagyontalan emberhez nőül. (Lelesz, Liber signaturarum folio 156, 157) Verböci István

Csarnavodai Surányi László protestál az ellen, hogy Surányi Katalin, kovászói Matuznai György özvegye leányát, Matuznai Zsuzsannát Salgai Bálint szatmári provizorhoz, vagyontalan emberhez adta nőül, és hogy általa e Salgait a halmi, kökényesdi, váraljai, turci, bábonyi, papi-i, balazséri és fejércsei ősi birtokokba juttatta.

III. 188. Csaroda

1571

Daróci Imre tiltakozik Büdi Mihály és Farkas, és Klára, Csapi Ferenc özvegye ellen birtokfoglalás; és Surányi László ellen daróci Bertipusztája elidegenítése ellen.

Daróc, Csaroda

Ellenmondása Surányi Katalin (Matuznai özvegye), Jakcsi Anna, rádóci Soós Jánosné, Matuznai Zsuzsanna, Salgay Bálintné és Katalin leányainak bábonyi, váraljai és turci vágyonra nézve (ki ellen?)

Csaroda

Tiltató (levél) Surányi Katalinnak, Jakcsi Anna és Zsuzsanna és Katalin leányainak Csarodai László ellen néhai Messer Andrástól Halmi, Kökényes, Bábony, Turc és Váralja elfoglalt birtokok iránt.

Jakcsi Anna, Soós Jánosné eltiltja anyját. Surányi Katalint (előbb Jakcsi István, aztán Matuznai György özvegyét) a halmi kúria eladása és Salgait és nejét, Zsuzsannát annak megvételtől.

Egyezség Surányi Csarnavodai László és Tegzes Ferenc közt az ugocsai birtok iránt.

Csarnavodai Lászlónak visszakérő irata az ugocsai birtok iránt.

1471

Ítélet Surányi Csarnavodai László egyrészlől és adorjáni Rátoni Pál közt másfelől felperesek és Surányi Katalin (Matuznai özvegye) alperes közti perben a Csarodai László féle ugocsai birtokra nézve.

1472

Surányi Matuznai Katalin tiltakozik Surányi László ellen az ugocsai birtok letartóztatása iránt.

1473

Csarnavodai Gábor (Surányi László fia) protestál Daróci Szerafin ellen a beregi és ugocsai birtokrészek bitorlása ellen.

Csaroda

1474

Salgay Bálint Surányi Matuznai Katalin nevében tiltakozik Daróci Szerafin ellen a miatt, hogy a Balazséron 5 jobbágytelket elfoglalt.

Balazsér

1574

Daróci Szerafinnak felhívása és intetője - Kölesei Gáspár, Szalai Simon, Kölesei János, Hetei Pál, Daróci István, Bégányi Pál és Butkai Borbála mint Csarodai László kiskorú fia Gábor és leányai: Borbála és Klára végrendeleti gyámjai ellen a beregi és ugocsai birtokok rossz kezelése miatt.

Csaroda

Daróczi Szerafin felhívása, mint néhai Surányi László végrendelete végrehajtójának s gyámjának, – Butkai Borbála ellen a lázári, daróci és homoki birtokra vonatkozó iratok kiadása iránt.

Daróc

Vizsgálatrendelő irata Butkai Borbála, Móré György özvegye, mint Surányi László árvái s unokái gyámánya részére Daróci Szerafin ellen rossz gyámi kezelés miatt.

1577

Salgai Bálint neje Matuznai Zsuzsanna nevében és Matuznai Gábor fia Imre nevében eltiltja Matuznai Pál fiát, Gedeont egy kaszonyi és surányi jobbágytelek eladásától és Daróci Szerafint annak megvételetől.

1494

Surányi Borbála nagymihályi Pongrác Dénes neje néhai Surányi Csarnavodai László leánya megbízólevele.

Csaroda

1495

Butkai Borbála tiltakozása Salgai Bálint és neje, Zsuzsanna ellen a Surányi-féle összes beregi és ugocsai birtokrészek bitorlása iránt.

Surány

1578

Surányi Csarnavodai Gábor és Butkai Borbála protestálnak Salgai Bálint ellen a Surányi-féle birtokok bitorlása iránt.

1580

Surányi Gábor felmenti Butkai Borbálát a gyámságtól.

Vizsgálató Pongrác Dénes részére Butkai Borbála ellen a hozomány iránt.

1509

Tiltakozása és perújítása Kölesei Gáspárnak – Butkai Borbála, mint Surányi László gyermekei volt gyámjának birtokrészek iránt.

1510

Végrendelkezése Surányi (László fia) Gábornak (Surányi Lászlónak Boda Katalintól született) a beregi, szatmári és ugocsai birtokrészek iránt.

1585

Tiltakozása Surányi Klára Alagi István nejének (néhai Surányi László leányának) Prépostvári Bálint ellen a surányi, csarnavodai, balazséri, márokpapi-i, fejeircsei, halmi-i, kökényesdi, váraljai, turci, bábonyi és pásti birtokok elidegenítése vagy átíratása iránt.

Ellenmondása Tarnóci Jánosnak Surányi Gábor, Boda Zsófia Bélágyi Gáspárné (néhai Boda Oszvald leánya), Klára Alagi Istvánné (Surányi László leánya) nevében Joó János és Tibor ellen királyi felkérés ügyében.

Palágyi Gáspár és neje Boda Zsófia protestálnak Surányi Gábor ellen a gerebsei, örösi, nagyrozvágyi, kistárkányi, marázai, és pusztafalvi (Zemplén) birtokok elidegenítése iránt.

Körösbányai Móré Imre részére, Surányi Klára, Alagi István özvegye mint fia, Menyhárt gyámja megbízása.

1523

Visszaüző, ellentálló irata Surányi Csarnavodai Gáspárnak és Boda Zsófiának – Ödönfi László ellen a kistárkányi, nagyrozvágyi, örösi, gerepsei, marázai, bodolópusztai, keresztúri és zábrági birtokok beiktatása ügyében.

Csaroda

1524

Surányi Gábor és neje, Prépostvári Borbála ügyvédvallása?

1591

Közös bevallás Alagi István özvegye, Surányi Klára és Alagi Ferenc közt a kemecsei, várdai birtok, a papi és kéki szőlők és kerekhegyi (Szabolcs) birtok iránt.

1548

Vizsgálati parancs Büdi Mihály részére Püspöki Ferenc és Surányi Gergely ellen a Surányi-féle birtok iránt.

Ítéleti irat a Kaszaházi Joó Balázs fia János királyi ügyek igazgatója felperes és várdai Szokoly és Várdai Katalin, Telegdi Pál neje (Kisvárdai Miklós leánya), Surányi Klára, Alagi István özvegye, fia Menyhért gyámánya, Erzsébet, Palaticz Györgyné és Dorottya, Horváth Mihályné, néhai Surányi István fiai Gáspár és István (kiknek anyjok volt Várdai Ambrus leánya Klára) alperesek elleni perben Tuzsér és Bakta (szabolcsi), és Agárd (zempléni) birtokokat illetőleg.

1592

Surányi Klára, Alagi István özvegye fivére Móré Imrének bevall egy népes és 2 pusztatelket Gerepsén ideiglenesen.

Surányi Klára, mint fia, Alagi Menyhért gyámja ellenmond Surányi Gábornak a surányi, csarnavodai, papi-i, fejércsei, asztélyi, és balazséri birtokok elidegenítésének és Prépostvári Borbálának, hogy azokat átvegye.

Surányi Gábor és neje, Prépostvári Borbála ügyvédet vallanak?

Szántai Tamás, Boda Zsófiának, néhai Palágyi Gáspár özvegyének szolgálja Surányi Klára és Alagi Menyhért nevében ellentmond Surányi Gábornak a kistárkányi részirtokok elidegenítése és Prépostvári Borbála ellen annak átvétele iránt.

Surányi Klára volt Bornemisza Máté neje.

Tasi Ádám György fia Gergely, kisvárdai Szokoly Miklós szolgálja kivont karddal ellentmond és ellenáll ura Szokoly Miklós, Alagi Ferenc, Serédi Gáspár és István, Várdai Katalin, Telegdi Pál özvegye. Surányi Klára Alagi István özvegye, mint Alagi Menyhért gyámja, Serédi

Erzsébet Palaticz Györgyné, Serédi Dorottya Horváth Mihályné (más-képp Nyüvedy) Tuzsér elfoglalása iránti perben.

Ilki János, Döbröközi János szolgája, Kaszaházi Joó János nevében eltiltja Szokoly Miklóst, Alagi Ferencet, Serédi Györgyöt és Istvánt a fentebb nevezett nőket a tuzséri birtok bitorlásától.

Tuzsér

Szerződés Surányi Csarnavodai Gábor és neje Prépostvári Borbála közt a surányi, csarnavodai, fejeircsei, asztélyi, papi-i és balazséri birtokra nézve.

1525

Surányi Gábor egy telket Csarnavodán átírat 300 ft-ért Zarándi Péterre.

Csaroda

1526

Visszaüző írása Surányi Klárának, Szokoly Miklósnak, Serédi Gáspár és Istvánnak, Várdai Katalinnak és Alagi Menyhértnek – Joó János ellen tuzséri birtoklása ügyében.

1596

Csere Surányi Gábor és Bácsmegyei László és Csornai Ilona közt halmi-i és álmosdi birtokrészek iránt.

Surány

Surányi Gábor elzálogosítja Kistárkány, Maráza, Nagyrozvágy, Őrös, Gerepse és Bodoló pusztán levő birtokait 225 magyar forintért nagymihályi Bánfi Györgynének.

Surány

1598

Egyesség és osztály Prépostvári István (néhai Bálint fia), Borbála Surányi Gáborné, Sára Alagi Ferencné a csaholyi birtokra nézve.

Surány

Osztálylevél Surányi Csarnavodai Prépostvári Borbála, Csarnavodai Gáborné és Prépostvári Sára, Alagi Ferencné egyrészről és Prépostvári István közt a csengeri, mátészalkai, csengerjánosi, újfalui, sályi, angyalosi, györgyteleki, tunyogi, nagy- és kiskocsordi, sándori, remeteszegi, csaholyi, gebei, meggyesi, parasznyai, ilki, nagy- és kispaládi, botpaládi, sonkádi és magasligeti Szatmár megyei, úgy csaholyi, középső-oláhcsaholyi, felső-oláhcsaholyi és zölcei (Közép-Szolnok m.) birtokokra nézve.

Surány

Egyezés Surányi Klára és Gábor közt a csarnavodai, papi-i, surányi, fejércsei, asztélyi, balazséri, kissurányipusztai, halmi-i, turci, bábonyi, kökényesdi, váraljai és pásti birtokokra nézve.

1564

Intető és perbehívó írat Szepesi Katalin részéről csarnavodai Surányi László ellen azon ügyben, mely Surányi János (László atyja) felperes és Katalin és György fivérek, úgy kezeli Ilona, vasadi Seléndi János neje alperesek közt a néhai Szepesi György fejércsei birtoka iránt keletkezett.

Fejércse

1612

Surányi Csarnavodai Eufrozina, bacskai Anarcsi Györgyné (Surányi Gábor leánya) protestál Alagi Ferenc és Prépostvári Sára ellen, a Csarnavodai Borbála gyámságáról való le nem mondás miatt. Csaroda 1651. Perneszi Gábor a maga és gyermekei Perneszi Borbála és Mária és Zsigmond nevében eltiltja Telegdi Istvánt a csengeri, halmi és surányi birtokok elidegenítésétől és másokat azok megvételétől.

1653

Kállay Klára Perényi Zsigmondné – meginteti Perényi Gábort, Csáky Lászlót és Kállay Zsuzsánát (nővérét), hogy a surányi birtokért járó összeget fizetni el ne mulasszák.

1640

Telegdi (Gáspár fia) István (anyja Surányi Zsuzsána) ügyvédet vall.

1679

Vizsgálató (levél) ifj. Újfalusi Zsigmond részéről aziránt, hogy Berényi György, id. Kellemesi Zsigmond és Lónyay Menyhért nejeik nővérei valának Bornemisza Máriának Surányi Kláráról, hogy osztozkodtak, hogy Újfalusi Zsigmond nagyrozvágyi kúriát és Beregben s Ugocsában bizonyos birtokokat kapott s Lónyai ? után nyugodtan bír.

1749

Longer Antal, a máramarosi kerület királyi ügyésze ellentmond némely emberek beiktatásának Dabolcon és Almáson, úgy Fogarasi Zsigmond részére Csedregen és Csepében levő birtokra nézve és a Veléte, Forgolyán, Tivadar(falva), Farkasfalva, Bökény, Sásvár, Hetény, Keresztúr, Péterfalva, Csatófalva, Andrásfalva és Bonyhádon (helyesen: Bodnyán) történendő beiktatására nézve és melyek Kismuzsalvon kívül (mi Oroszi családé) Surányi másképp Csarnavodai Gábor családjától erednek.

III. 180. Muzsaly, Borsova

1757

Ellenmondása Dolinái (Gábor fia) Miklósnak, másképp Drájkocinak (anyja tasnád- szántói Becsky Zsigmond leánya, Julianna), fia Zsigmond (vajai Ibrányi Zsófiától) Csomaközi Péter fia Soklyói Szabó Bálinttól és Matuznai György leányától, Zsófiától, illetve Surányi Katalintól eredő s a többi érdekelteknek az Eötvös Sándor és érdekelteinek Kaszonyban, Szernyén és Rafajna-újfaluban történt beiktatása ellen.

III. 339. Surány, Kaszony

1807

Átíratása Borsos István részére Krasznai bizonyítványnak bizonyos zálogösszeg és telekről, mely Tyukodi György, Szabó Monus, Szabó

Gergely özvegye Surányi Sáránál van s mely összeget nekik Kis János és Kovács János nádudvari lakosok 60 frt-ban kifizettek.

Irodalom

ZsO. Zsigmondkori oklevéltár. I–II. (1387–1410) Összeállította Mályusz Elemér. Budapest 1951–1958.; III–VII. (1411–1420) Mályusz Elemér kéziratát kiegészítette és szerkesztette Borsa Iván. Budapest 1993–2001.; VIII–IX. (1421–1422) Borsa Iván – C. Tóth Norbert. Budapest 2003–2004. Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39. és 41.)

Lehoczky 1881. Lehoczky Tivadar: Beregvármegye monographiája I–III. Munkács 1881.

AZ EÖDÖNFFY-JAVAK UDVARBIRÁJÁNAK UTASÍTÁSA 1657-BEN²⁴⁶

Instructio pro egregio Stephano Vitenczy provisore bonorum pueris Georgii Edenffy²⁴⁷ Vinay de Nagy-Mihály anno domini 1657. 17. mensis Mártii data.

1. Mindeneknek előtte az árva gyermek jószágának ha udvarbíró uram az urbárium szerint administratiójához kezd, mindjárt conscribálja minden helyeken az árva jobbágyinak neveket és fioknak is neveket, hogy így ha jövődöben valamely azok közül másuva is találna menni, tudhassák meg és találhassék fel, hogy az árva jószágából el ne idegenüljön. Azonképen az jobbágyoknak minden lábasmarháját connumerálja és regisztrálja, kiből jövődöben az ü kegyelme jó magaviselésébül esmértessek meg, ha az jobban épült-e a vagy öregbült-e gondviselése alatt marhájok számán és értékében, mert ha az jobbágy épül jó industriáját, ha pedig fogynak és szegényednek alatta az árva jobbágyi, kárát ismeri az árva gondviselője, melyet refundálni tartozik, ha a felettébb való keménysége avagy álmos restsége miatt esnék ebbeli fogyatkozás.

2. Az árvának kárával hasznot magának semminemű szin alatt sem az árva javából, és jövedelméből, sem az jobbágyokéból ne keressen, hanem conventiójában iratott saláriomával és rendelt prebendájával contentus legyen.

²⁴⁶ Az Eödönffy-javak udvarbírájának utasítása 1657-ben. // Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 6. évfolyam (1899) –37–41. old.

²⁴⁷ Eödönffy család (vinnai és nagymihályi). A Nagymihályi és Sztáray családdal közös őstől származó Ung vármegyei törzsökös család, magukar Wasserburgi Wenczelintől, Koppány vezér legyőzőjétől származtatják. A család törzse az 1249-ben élt Jákó, akinek a felesége Katalin, Zoboszló fia Péternek leánya volt. Katalin volt. Utódaik: a gróf Sztáray, a nagymihályi Bánffy, a nagymihályi Pongrácz, az Eördögh, az Eödönffy, a Thibay, a Vinnay és a Zobránczy családok, amelyek neveiket az általuk örökölt birtokról vették fel. Jákó egyik unokájától, Eödöntől (Euden) származik a család.

3. Eltávoztassa udvarbíró uram azt, hogy az árva majorság szántóföldében, kerteiben, réteiben és falukon az puszták után való földekben is maga hasznára semmi uton és módon se takartathasson, barmaival az árva majorságából ne etethessen, alioquin megadja az árát, és aféle maga számára vetett őszi és tavaszi vetéseket minden fructusával az árva számára takarítsák, mivel az mely industriával az maga számára való szántáshoz vetéshez hozzá érkezett udvarbíró uram, azon industriával az árva econoneához, miért nem érkeznek.

4. Commissio nélkül semmiféle erogatiokat az árvának javaiból ne tegyen, mert számadásakor ha miket commissio nélkül kiad, az számvevő nem acceptálja.

5. Valamit ma elvégezhet, holnapra ne halaszsa, mert az halogatásból semmi hasznot nem szokott venni és várni.

6. A vinnai udvarháznak és más egyéb helyeknek evvel is ha ini épület kívántatik, az én hirern és akaratom nélkül, hogy ne kezdje és ha az építéshez kezdene az én javallásomból, minden erogatiókrul hiteles testimoniomot vegyen, hogy azokat számadására producálhassa.

7. Isten az tavaszi vetésnek idejét behozván, minek előtte szántáshoz, vetéshez és szőlőmunkához kezdett az jobbágyoktól az árvának földét és réteit, az hol kívántatik, szépen megirtassa, az hol kívántatik, mindenféle gatzul irtattassa és szépen megtisztítsa hasonlóképen az szőlők lábjaian is az gyümölcsfákat tisztítsa, szőlőknek az gypőjét, azhol kívántatik erősítse és bevágassa.

8. Az tavasz-vetés bejövén mindenféle leguminákat, zabot, árpát jól excolált földben, lencsét borsót, ledneket, egyszóval valamit az föld az kvalitása szerént megterem időnek az javán szántasson és vetessen.

9. Ezt penig mindenféle munkában observálja, hogy az derék dolognak, ugy szőlőmunkáknak, szántásnak, aratásnak és behordásnak idején az árva kevés jószágát sokfelé ne distrahálja, hanem hogy az üdönok javán szaporábban folyhasson az munka, az mit felesebb emberrel végbez vihet üdő vontatással kevesebb emberrel hozzá ne kezdjen, aprólékos dologra peniglen az jószágnek sok embereket ne üzzön,

hanem mindennemű munkákban az jószágra, quantitására nézve il-
lendőképen az jó proportionalitást observálja.

10. Az ugarforgatás és vetés alá való szántásokat késedelmes és erős
üdüre ne halaszsa, és valamenynyire az jószág reáérkezik, mennél fele-
sebbet szántat és vettet, anynyit szántasson és vettessen.

11. Az majorság szőlőken peniglen, kiknek culturája az ü kegyel-
me gondviselésére bizattatik, azokat ü kegyelme úgy procurálja, hogy
azoknak minden mivét idejének jóván megadja, és úgy míveltesse,
hogy az szőlők gondviselése alatt épüljenek inkább, hogy se pusztulja-
nak, az szüretnek idejét is Isten mikor előlhozza, az szőlőknek mustját
és lőréjét minden szag és penész nélkül való hordókba szüresse, az tör-
kölyét az sertés marháknak téli tartására kiváltképen mikor makk nem
teremne, elrakassa, az boroknak peniglen töltésére, tisztán tartásokra
és vele való jó bánásra, ahhoz való minden eszközökre, szorgalmatos
gondja legyen, mert ezeknek fogyatkozási miatt esendő kárt ü kegyel-
me fizeti meg.

12. Mindenféle majorságit az árvának gyakorta meglátogassa, hogy
az őszi és tavaszi vetemények sem fűvében sem keresztében kárt az árva
ne valljon. Illendő helyeken kerteléseket tartson, mert eféléből száрма-
zott károk is ü kegyelmére redundálnak.

13. Az kertekben mindenféle veteményeket, mely nélkül az árva
háza egy nap sem lehet, oly búséggel vettessen, hogy mind az ház szük-
ségére elegendő legyen, és az árvának tovább ha iskolába vitetik elegen-
dőképen administrálhasson belőle.

14. Az árva jószágiban az hol malmok vadnak, azokra szorgalma-
tos gondviselése legyen, hites molnárt és legényeket eskettessen, hogy
senkinek vám nélkül ne örölhessenek, mérésnek idején hites embe-
re legyen, azkivel együtt az mért buzárúl egyenlő rovást tartson, és
minden mérésakor az hites embernek avagy molárnak az rovás mellé
czédulát is adjon számadásnak hitelesebb voltáért, az jó molnárokat
ajándékért és maga privátumáért ne változtassa, és az malmokra oly
szorgalmatos gondja és vigyázása legyen, hogy gondviseletlensége mi-
att pusztán haszon nélkül ne álljon, mert az mennyi idő alatt elrom-
lott és pusztult állapota miatt haszontalanul állani comperiáltatnak,

annak az kárát udvarbíró uram fizeti meg, mely dolgot sernevelő házakra is értse udvarbíró uram, ha az jószágban vagy, ha pedig malom helyeket az árvái jószágban illendő helyen mások kára nélkül találhatna, azt idején megjelentse, kin ha építeni kell, tőlem várjon felőle való ordinantiát.

15. Az mely jószágban pedig az árvának több földesurakkal közmalma volna, és az több urak egyik az másik negligentiájához képest pusztulni hagyják, az árva kárának eltávoztatásáért udvarbíró uram tempestive requiráljon, azt is serio eltávoztassa, hogy magán elmúlni az malmoknak való épen való tartásából semmit el ne mulasson, mert ha az ü kegyelme negligentiájából az közös malomnak pusztulása történik, azbeli kárt ü kegyelme fizeti meg.

16. Az aratásnak idejét Isten behozván, minden őszi és tavaszi vetéseknek és legumináknak betakarítására és szárazon berakására udvarbíró uramnak szorgalmatos gondja legyen, kiket ha asztagban rakat minden tovább való halogatás nélkül jól befedessen, hogy madarak vesztegetésétől és esők miatt az fedetlen asztagban az árvának kára ne essék, mert az ilyen kárt udvarbíró uram magáéból fizeti meg.

17. Az csépletés dolgáru is oly módot observáljon udvarbíró uram, hogy az mérésnek idején mindenkor hites ember legyen, az kikiről egyenlő rovást tartson, arra pedig nagy vigyázás legyen, hogy az cséplők sem polyvájával az búzát el ne lopják, sem pedig csalárdul az gabonának vagy akármi egyéb legumináknak is elejét és javát magok számokra ne tulajdonítsák, se utolját és ocsúját jó helyett az árvának le ne adja, hogy aféle negligentiából vagy vigyázatlanságból esendő kárt az udvarbíró uram magáéból ne fizesse meg. Ha az kaszálásnak ideje eljön az fűvet az ü erejében aratás előtt kaszáltassa le, azt is oly discrete, hogy sokat egyszersmind le ne vágasson, az kiket pedig lekaszáltat, renden sokáig ne tartson, hogy az sok ideig való heverésben az széna meg ne feketedjék, sem sok esők avagy árvizek miatt az árva szénájában kár ne legyen, kiket jó boglyában feltakartatván az mezőben sokáig ne tartsa, hanem jó száraz időn behordatván, alkalmatlan kazalban ne rakassa, hogy rossz rakása miatt azokból is az árva kárt ne valljon, mert az olyatén kárt is magáéból fizeti meg.

18. Ha vetés alá szántat, gyakran maga az szántókhoz kilásson és az bevetendő magot amikor felméri, hites ember jelenlétében mérse és arrul rovást adjon, és az mennyit az mezőre viszen, reá vigyázzon, hogy ugy vessék, hogy sem az földet meg ne csalják, sem kíméletlenül, haszontalanul, felettébb bőven az földben ne vettessen, és az kivitt magot az többihez visszavivén ne töltse, hanem az hites ember más zárja alatt külön legyen, hogy így is az árva meg ne csalódjék, és az búzában is lopás és difficultás ne essék.

19. Az korcsomára való borról, az hol helye vagyon az árva jószágában és az serrül is, az hol az korcsomának jó kelete volna, idején providéáljon, az korcsomák üresen ne álljanak, ha abból való kárát az árvának ü kegyelme fizetni nem akarja.

20. Ha bora avagy sere az árvának elfogyna, barátjának vagy maga saját borát, serét az árva jószágában sem titkon sem nyilván ne árultathassa, melynek illendő portiójátul én tőlem értsen, ha elfogy és hir nélkül arra rendeltetett hites emberein nélkül bort, sert ne vásároljon, számadásnak könnyebbségeért, az kiárulandó bort hites korcsomáros kezében adja, és az hordóméréskor mindenkor hites ember legyen, mennyi színbor és sepreje legyen, azt igazán annotálja, és az hites embernek is arrul czédulát adjon, az bornak seprejét az árva számára égettesse, csak az égett borból való jövedelmet is külön percipálja és ratiót tartson rúla czédulát adván az seprő égetőnek, egyszeri kiegészítésére mennyi seprűt adott és mennyi jó égett bor lött rúla, hasonlóképen az aljasa is mennyi lött, vagy lehetett.

21. Igen meglássa azt is udvarbíró uram, sem házaiban, majorjában és jószágiban kétféle szapút, mérczét, vékát ne tartson, meszelyt, itczét, csebet, köblöt hasonlóképen, hogy az nagygyal bevegye és az kicsinyen kiadja, tetézve avagy egyenesen való mértékben mércze avagy véka megrugódozásból se keressen privatum commodumot és szegénységnek is kárt ne szerezzen.

22. Az árva majoriban tyúk, lúd, kacsa, pávák, indiák, juh, disznó, öreg lábas marha mentül több lehet, szaporittassanak, hogy az majorbeli szolgáló cselédek az fizetést híjában fel ne vegyék, alioquin számtéltkor reá írják udvarbíró uramra.

23. Mindenféle lábas marhák, valamelyeket inventarium szerint kezében adnak udvarbíró uramnak, azokra gondot viseljen, hogy nem csak megtekéntélje, de azoknak nyavalyájokra is igen vigyázzon, ha melyiknek nyavalyája esik, megorvosoltassa, jó gondviselő pásztorokat tartván mellettek, téli üdön penig ételére és telelő helyekre szorgalmatos gondja legyen, szaporodások gondviseletlenség miatt el ne veszzen, és mindenféle marháknak hasznokat, sajtjokat, vajokat, túrójokat, gyapjokat külön-külön annak módja és szokott rendi szerint kár nélkül conserválja, megtartsa és az hova kívántatik oda convertálhassa és comissionra erogálhassa.

24. Az mely majorságbeli marha eladni való leszzen, udvarbíró uram akkorra tartsa eladását, mikor jobb ára lehet, üdönek előtte ára alatt el ne mulassa, kirül mindenkor tölem értsen, idején tudósítván az marhák állapotjárul, alioquin az ilyen haszonból álló és lehető fogyatkozásokat is reá írja defecturában az számvevő.

25. Ha valamely munkát és dolgot egész jobbágyságnak közönségesen kellene végben vinni és udvarbíró uram az jószágának csak némely részét fordítaná reá és az többitől pénzt avagy ajándékot venne fel az munkákból való kiengedésért az ilyen excessus az számvételkor post diligentem inquisitionem állandó animadversióval redundat udvarbíró uramra.

26. Mivel penig az dolgokat és mindeneket szükséges, az gondviselésnek alkalmatosságát az üdő hordozza és azoknak változások mutatja meg: ha mit ez instructiónak articulusi nem comprehendálna is, azmi az udvarbírónak tisztiehez és industriájához való dolog lehetne, udvarbíró uramnak maga virtusa és diligentiája az, hogy látván és értvén minden dolgoknak jó alkalmatosságát, semmit abban el ne mulasson, nekem hiremre tegye és hagyásom szerint cselekedjék, úgy viselje magát mindenekben, valamik az árva jószág jóvára, oltalmazására, megtartására, jövedelmének öregbítésére, terjedésére és károknak akármiből is eltávoztatására feltanálhat, hogy hasznosb szolgáltatjával tehesse érdemessé magát, mind jó akaratomban, mind fizetésének elvételére, kiért az árva is jövendőben ü kegyelméhez állandó remuneratióval lehessen és Istennek is áldását fejére várhassa,

Stephanus Vitenczey m. p. P. H.

A MAGYAR NEMESI CÍMEK ÉS A CÍMERADOMÁNYOK ÉSZAKKELET- MAGYARORSZÁGON A XVI–XVII. SZÁZADBAN

A királyok által adományozott címerábrázolások Európában a XIII. század végén – a XIV. század elején tűntek fel Franciaországban IV. (Szép) Fülöp uralkodása idején. Németországban az első címert 1305-ben adták ki, Magyarországon pedig Károly Róbert uralkodása (1307–1342) idején. Az első olyan oklevelet, amely teljes egészében ábrázolta az adományozott címert, Zsigmond király kancelláriája adta ki 1398. október 16-án a Csentevölgyi család részére²⁴⁸.

A XIV. század végén a külföldi kancelláriák színes armálisokat kezdtek el kibocsátani. Az ilyen típusú oklevelek tömeges kibocsátása 1414-től kezdődött meg, amikor Zsigmond mint római király magyar kíséretével jelent meg a konstanzi zsinaton. A király és kísérete utazásai során a külföldi uralkodók is adományoztak címereket a magyar főuraknak: 1502-ben XII. Lajos francia király például a Csanád nemzetségből származó Telegdy Imre követnek engedélyezi, hogy címerpajzsát a francia Szent Mihály-rend láncával ékesítse.

A mohácsi csata (1526) után a magyar heraldikában jelentős változások mennek végbe. A Habsburg-dinasztia trónra kerülésével új társadalmi réteg – az armálisos nemesek – alakult ki. E korig a címert kizárólag nemes embernek adományozták, ezután éppen fordítva, a címerrel együtt kapták meg az emberek a nemesi címet is. Az ország három részre való szakadása után a keleti régióban kialakult Erdélyi Fejedelemség is alkalmazta a címer és nemesség adományozásának jogát.

²⁴⁸ Áldásy Antal. Címertan. – Máriabesnyő-Gödöllő: Arrtaktor Kiadó, 2008 – 76. p.

Címeradományozásra, valamint nemesség adományozására a magyar törvények alapján kizárólag a király joga volt. Ennek a jognak egyetlen feltétele, hogy az adott uralkodót a Szent Koronával koronázzák meg (Werbőczy István: Tripartitum)²⁴⁹. Amennyiben a király a koronázása előtt meghalt, az adomány csak akkor volt érvényes, ha a jogutód, azaz a következő király megerősítette azokat. Hasonló volt a jogalapja az erdélyi fejedelmek címeradományozási jogának is. 1848-ig az armálisokat a király, a kancellár és a kancelláriai titkár írták alá. Az okiratokat az 1741. évi XXXIII. törvény értelmében az ún. „Királyi Könyvek”-be vezették be²⁵⁰.

A magyar gyakorlatban létezett külföldi uralkodói címeradomány is, azonban ezek csak akkor emelkedtek jogerőre a magyar királyság területén, ha az uralkodó megerősítette azokat. A nemesítést és a címeradományozást a királyi kancellárián lehetett kérelmezni. A beadványban a kérelmet írták le rövid vagy hosszabb formában, majd érdemeiket, illetve pártfogóikat említették meg. A beadvány alsó részében állt azon címernek a rajza, amelyet a kérelmező jóváhagyni és adományozni kért. Pozitív döntés esetén a kancellária meghozta a végső döntést, amelynek dátuma egyben az armális kiadásának dátuma is volt. A nemesítés és a címeradományozás akkor vált érvényessé, amennyiben azt az illető személy lakhelyének megyegyűlésén hivatalosan is kihirdették.

Néha maga a közbenjáró pártfogó is levelezésben állt a királyi kancelláriával. Ennek több példáját is ismerjük, így Benicky Ferenc Ferenczffy

²⁴⁹ Mátyás király adományainak egy részét úgy tette, hogy nem volt megkoronázva a Szent Koronával (azt még Luxemburg Erzsébet zálogosította el III. Frigyes német-római császárnál), ezért 1464. évi székesfehérvári megkoronázását követően rendelkezett korábbi adományainak megerősítéséről. // 1464. évi XXIII. Törvénycikk. László és Mátyás királyok adományleveleinek megerősítéséről; hogy azokat megerősítés végett egy év alatt elő kell mutatni. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=769>]. A törvény elrendelte, hogy Habsburg (V.) László és Hunyadi Mátyás korábbi adományleveleit mindenki megerősítés végett a kihirdetéstől számított egy éven belül nyújtsa be a királyi kancelláriára, aki ezt elmulasztja, annak adományai (akár nemesítése, címer- vagy birtokadománya semmisnek tekintendő. – Hasonlóképpen rendelkeztek a magyarországi rendek az 1563. évi LXIV. Törvénycikkelyben, amelyben rendelkeztek I. Miksa királynak korábbi, apja, I. Ferdinánd helytartójaként fogatosított adományaival kapcsolatban is. // 1563. évi LXIV. Törvénycikk. Miksa főherczeg, most már király, összes adományainak, kegyelmezéseinek és beleegyezéseinek megerősítése. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=2345>].

²⁵⁰ 1741. évi XIX. törvénycikk. Adomány- és czimeres levelek kiadásáról. A királyi szent felség kegyes beleegyezésének hozzájárulásával szentesítettett, hogy az 1647. évi 122. cikkely az eddig engedélyezett adományokra nézve e helyen megújítatván, mostantól kezdve jövőendőben a haza érdemes és erényes fiainak osztogatandó minden adományi vagy czimeres nemesi levelek a régi törvényes írásmód szerint és a régtől fogva szokásos alakban, a magyar királyi udvari kancellária által állittassanak ki. // [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=4729>].

Lőrinc kancelláriai titkárhoz írott levelét: „*Laurentio Ferenczffy ... Azonis igen kerem k [egyelmed] egj io akaro baratom kert azon hogj egj Chymer levelet szerezzek neky, mellynek supplicatioját im fel küldtem, kerem azért k[egyelmed] mint io akaró Vramott az en szolgataimerth, ha leheteşes k[egyelmed] szereze meg azt a Chymer levelett Czassar vrunktol eő felsegetől, es ha eő felsege megh engedj, irassa megh k[egyelmed] szepen, es mykora lehessen keszen az Chymer level, es mytth fogh k[egyelmed] teőle kyvanny, adgja k[egyelmed] tuttomra en teőlem varya k[egyelmed] az aratt, en magam megh kuldem k[egyelmed], chyak k[egyelmed] irya megh nekem az aratt, my legjen, de kerem en erettemis engedgien k[egyelmed], ha Isten eltett megh igjekezem k: szolgálny. magam penzevel fizettek megh az Chymereslevelert, minthogj nekem szukseghemben szolgait. ... Poson. 1635. XI. 25. Beniczky Ferencz*”²⁵¹.

A törökellenes háborúk aktivizálódása, a különféle járványok, illetve a fizetetlen zsoldosok garázdálkodásai következtében a nemesi társadalom megfelelő utánpótlás nélkül egy bizonyos idő után elhalt volna. Éppen ezért az maga is gondoskodott saját utánpótlásáról, sok esetben a polgárság vagy a parasztság rétegeiből. Elsősorban a törökveszéllyel szembeálló katonaelemekből váltak ki a nemesség legújabb képviselői, akik közül sokan szédületes karriert futottak be. Ezek ékes példája Rákóczi Zsigmond²⁵², aki végvári kapitányból a későbbiekben Erdély fejedelme és a korabeli Magyarország egyik leggazdagabb ura lett, vagy Thököly Sebestény²⁵³, aki marhatózsérből lett báróvá és nagybirtokossá. Sajnos a

²⁵¹ Kóta Péter. A címereslevél ára. In: Mágnsók, birtokosok, címereslevelek. Rendi társadalom – polgári társadalom 9. – Debrecen: Hajnal István Kör és a KLTE Történelmi Intézete Segédtudományi Tanszéke, 1997 – 149-156. pp

²⁵² Rákóczi Zsigmond (1544/1545–1608) – köznemes zempléni család sarja, aki karrierjét végvári vitézként kezdte, majd Szendrő várának kapitánya lett. Szolgálatai fejében nyert hegyaljai birtokain kiváló gazdálkodást folytatott, bekapcsolódott a lengyelországi borkereskedelembe, gyakran segítette kölcsönökl az udvart. A szikszói csatában aratott győzelme és Eger vára ügyeinek rendbe tétele elismerésként az uralkodó bárói rangra emelte. A későbbi birtokelkobzások Bocskai István táborába sodorták, aki kinevezte Erdély kormányzójává, halála után a rendek Erdély fejedelmévé választották. Erről a tisztségről a hajdúfelkelés nyomására Báthori Gábor javára mondott le, akitől a sárosi és szádvári uradalmakat kapta „kárpótlásul”. Hegyaljai birtokai központjává Szerencset tette, vásárlással szerezte meg a zborói uradalmat, illetve második házassága révén egy ideig a munkácsi vár birtokosa is. Halálakor a királyi Magyarország egyik leggazdagabb birtokosa. // Hangay Zoltán. Erdély választott fejedelme Rákóczi Zsigmond. – Budapest: Zrínyi Kiadó, 1987.

²⁵³ Thököly Sebestény (?–1607) marhatózsérként kezdte pályafutását, majd nemesi, később bárói rangot és jelentős birtokokat szerzett. Pályafutása valahol a Dél-Alföldön kezdődött, majd a törökök elől az alföldi városok (Gyula, Mezőtúr, Debrecen) irányába húzódtott, ahol jelentős hálózatot épített ki a magyar szarvasmarhának az európai (főleg német) piacokra való szállítása céljából. 1569-ben költözött Nagyszombatba, itt szerezte

vizsgált régióban nem találkozunk ilyen karrierrel, azonban a nemesi társadalomba való felemelkedés lehetősége mindenki számára nyitott volt.

A korabeli magyar jog szerint a nemesi társadalomba való felemelkedés kizárólag az uralkodói kegy (legyen az magyar király vagy erdélyi fejedelem) révén történhetett, amelynek külső megnyilvánulása a címeres nemeslevél kiadása volt. Eredetileg a nemesítés birtokadományozással is járt, azonban a XVII. századra ez elmaradt. Természetesen maga a nemesség is megpróbált gátat szabni annak, hogy sorait felhígítsák, többek között országgyűlési határozatokban foglalkoztak a nemesítés kérdéseivel. Az 1609. évi XXXIII. törvénycikkely például kimondta: „a címeres nemesi levelek adományozása tekintetében Őfelsége azokat fogja tekintetbe venni, akik ajánlathatni fognak a jól érdemesültek közül és méltóknak látszanak”²⁵⁴. 1630-ban az országgyűlés még tovább lépett – a XXX. törvénycikkely szerint: „nyilvánvaló, hogy némelyek mily nagy alkalmatlansággal munkálkodnak címeres levél szorgalmazásában, olyanok, akik semmiféle érdemmel vagy erénnyel nem ékeskednek, mégis arra törekedni merészkednek”²⁵⁵.

A jobbágyoknak a nemesi társadalomba való felemelkedését is megpróbálták gátolni (elsősorban saját jól megfontolt anyagi érdekeik miatt), mi több, a jobbágy megneumesítését a földesúr beleegyezéséhez kötötték. Ezzel kapcsolatban az 1622. évi XVII. törvénycikkely kimondta, hogy „címeres nemesleveleket pedig a jövőben jobbágy házakban lakó parasztoknak földesuraik ajánlása és beleegyezése nélkül ne adjanak”²⁵⁶.

A valóságban a földesurak megfelelő pénzügyi ellentételezés esetén megadták az engedélyt (exemptio) a jobbágyoknak, sőt megfelelő közbenjárónak

meg három évvel később 1572. október 27-én nemesi levelét. A távolsági kereskedelemből származó éves jövedelmét közel 70 ezer forintra taksálták. A későbbiekben a vármegyei katonaság egyik élmezőnye, jelentős kölcsönökkel segítette az udvart, amely cserébe birtokokat adományozott számára. Megpróbálta megvásárolni a Fuggerek vöröskői uradalmát, azonban I. Rudolf király akadályokat támasztott a vétellel szemben. Vagyoni és társadalmi felemelkedését jelzi, hogy az arisztokrácia körébe tartozó nagylucsei Dóczy Zsuzsannát vette feleségül. 1579-ben szerezte meg a késmárki és a szavnikai uradalmakat, majd a haza érdekében kifejtett tevékenysége (és kölcsönei) elismeréseként bárói rangra emelték. // <http://www.kislexikon.hu/thokoly.html>

²⁵⁴ 1609. évi XXXIII. Törvénycikkely. Hogy a czimerek adományozásánál a jól érdemesültekre tekintet legyen. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3161>]

²⁵⁵ 1630. XXX. Törvénycikkely. A nemesítésnek, meg a czimeres levelek fölkerésének és adományozásának a módját előírják. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3510>]

²⁵⁶ 1622. évi XVII. törvénycikkely. A cancellária és a magyar tanács hatalmára és tekintélyére nézve a korábbi évek czikkelyeinek a megújítása. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3348>]

is mutatkoztak az uralkodói kegy elnyeréséhez. Hasonló példákat vidékünkön is találunk. Az Ung vármegye főispáni tisztségét betöltő Esterházy Mária grófnő (Homonnay Drugeth György országbíró özvegye) például 1677. május 14-én Kovács alias Dobé Fedor és Iván nevű, Nagyberezna falujában lakó jobbágyságtól felvett 200 forintot, tekintvén némely „főember” szolgáltnak mellettük való interpositióját is, s ennek ellenében „mind őket, feleségeket és két ágon levő s leendő maradékait a nagybereznai Korosztzilonszki nevű egész helyes jobbágyságban megneemesítette” – a földesúri szolgálat alól felszabadította, és vállalta, hogy a nevezett jobbágyságoknak a királytól armális levelet szerez²⁵⁷. Ha pedig nem tudna a királytól armális levelet szerezni, a grófnő kötelezte magát az egész összeget visszafizetni, s ha nem fizetné vissza, akkor a nevezett a telken mint exemptusa szabadságban lakjék. A grófnő ugyanezen a napon Volcha Mihály perecsényi krajnikától, illetve annak Hric és Vaszil nevű öccsétől négyszáz forintot vett fel, és hasonló kötelezvényt adott ki számukra.

A nemesi társadalomba való felemelkedés egyik útja a nemes lány feleségül vétele volt. Nem gyakran, de ez is előfordult, s a jobbágysorban lévő személy a feleségnek járó leánynegyet után maga is nemessé válhatott. Ennek a kategóriának a megnevezése az agilis, azaz „nőnemes” („felesége vagy anyja után nemes”). Általában a leánynegyet készpénzben fizették ki, azonban II. Ulászló dekrétuma szerint, ha a nemes leány birtoktalan, azaz nem nemes emberhez ment feleségül, akkor „az ország szokása szerint, a leánynegyed fejében kiadandó jószágrésznek örökjogát kell nyernie és annak tulajdonában maradnia”²⁵⁸.

Az agilis fogalommal kapcsolatos rendelkezésre álló szakirodalomból kiemelkedik Péterfalvai Nagy Albert ugocsei alispán ügye, akit nem sokkal a Dózsa-féle parasztlázadás előtt a vármegye nemessége bepanaszolt a királyi kancellárián több rendbeli törvénysértés miatt, s többek között felvetették, hogy a nevezett személy nem is tölthetné be a vármegyei tisztséget, mivel nem nemes személy. A vizsgálatot végző Bellyén Albert személynöki

²⁵⁷ Ur és paraszt a magyar élet egységében (Szerk.: Eckhardt Sándor). – Budapest: Budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem, Bölcsészeti Karának Magyarástudományi Intézete, 1941.

²⁵⁸ 1492. évi LXIII. Törvénycikk. Miképpen kell eljárni olyan királyi adományok tárgyában, melyeket valakinek megszakadása címén kértek föl? [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1018>]

ítélőmester és Pogány Zsigmond királyi zászlós megvizsgálta a körülményeket, majd jelentést tett a királynak. Mint a jelentésből kiderült: „A mi a Nagy Albert nemessége, helyesebben ignobilitása tárgyában emelt kifogást illeti, az szintén alaptalan, mert Nagy Albert a felesége után, meg az anyja után nemes ember és azonfelül pénzen nemességet vásárolt magának”²⁵⁹. Az ügy hátterében a vármegyei nemesség és Perényi Gábor főispán konfliktusa állt, amely a Nagy Albert elleni feljelentésben csúcsosodott ki. Ugyanakkor Nagy Albert korábban is betöltötte az alispáni tiszte, azonban akkor senki sem emelt kifogást személye ellen.

A XVI. század közepétől címeres levelet a jobbágyság és a polgárok is szerezhettek, ha pénzen megváltották magukat. A nemesítést a földesúri hatalom alóli felszabadítás (manumissio) előzte meg. A manumissió levélben a földesúr – az osztályos rokonokat is felsorolva – igazolta a jobbágyság származását, illetve a felszabadítás tényét, valamint megjelölte annak teljes összegét (ami lehetett készpénzben vagy akár természetben is). Ezután a nevezett földesúr, illetve rokonainak aláírásai, valamint pecsétjei következtek. Ilyen manumissió levelet állított ki 1665. július 2-án Fodor Balá(z)s nevű jobbágyság Ilosvay János (Bereg vármegye Nagyilosva községének birtokosa): *„fizetett nekem az Fodor Balás nevű jobbágyság száz harminc magyar forintokat...”*²⁶⁰. Az osztályos rokonok közül az elbocsátó levelet aláírta és pecsétjével ellátta Lipcsey Gergely és Ilosvay Gergely is.

A manumissió összege személyenként általában 50–60 tallér, a telekkel együtt pedig 200–400 tallér lehetett. A királyi kancellária díjszabása változó volt, mivel eredetileg nem rögzítették a hivatalos árszabást. Egy 1572-es adat szerint a királyi kancellária két oklevelet 20 forintért adott ki: *„Im mi Listhius uramtól (Listhius János veszprémi, majd győri püspök, kancellár) váltottunk ki két levelet húsz forinton, egyik Vayda Christoff czimer-levele, az másik más szolgánké. Azért azt akarjuk, hogy mikor ez mi levelünkkel Listhius uram embere megtalál, hogy mindjárt*

²⁵⁹ Komáromy András. A Dózsa-lázadás történelméhez.// „Verecke híres útján jöttem én...” (összeállította és a jegyzeteket írta Zubánics László). – Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 2010. – 37. p.

²⁶⁰ A megyegyűlés és a megyei törvényszék üléseinek jegyzőkönyve (1602–1653). Kárpátaljai Területi Állami Levéltár. Bereg megyei főispáni fond (10.), op. 1. jegy. hr. 28. lap 202.

*adj húsz forintot neki. Nec secus facturus. Valetе feliciter. Datum Viennę die 12. Novembris 1572. – Eckius comes a Salmis manu propria*²⁶¹.

Később az országgyűlés megpróbálta szabályozni a királyi kancellárián kiadott okmányok taksáit. E szerint az új adományokról szóló oklevelek 12 forinttól 100 forintig terjedtek, míg „8. § *A czimeres nemeslevelekért, a melyeket valakinek fekvő jószágok adományozása nélkül adtak, huszonöt forintot; fekvő jószágok adományozásával pedig minden jobbágy után még ötven dénárt kell hozzáadni; a leírás díja is az érdemet tul ne haladjja; és pedig az egyszerű leírásért fizessenek két forintot; a diszesebbet, a mely arannyal van ékesítve: négy forintot*”²⁶². A manumissio összegét a földesúri támogató vagy ajánló kapta, aki intézkedett a királyi udvarban a nemesi levél kiállításával kapcsolatban. Mivel a nemesítés és a címerkiadás nem járt együtt birtokadományozással, az így nemesi rangra emelt személy (illetve családtagjai) nem mentesültek az adófizetés alól.

A címeres levél (armalis) nem volt okvetetlenül nemesi levél is egyben, mert címert adományoztak nem nemeseknek nemesítés nélkül, illetve már nemesi rangra emelt személyek is kaptak (kaphattak) új címet, vagy korábbi címerüket is kibővíthették.

Az ország három részre való szakadása után a keleti régióban kialakult Erdélyi Fejedelemség is alkalmazta a címer- és nemesség adományozásának jogát. Azonban az erdélyi kancellária által kibocsátott címerek, főleg a XVII. század elején már a hanyatlás korszakát mutatják. János Zsigmond utódainál, különösen Báthori Zsigmond és András bíboros-fejedelem uralkodása alatt adományozott címerek a késői reneszánsz stílusában készültek, ugyanakkor a heraldika szempontjából igen gyenge minőségű munkák. Nem felelnek meg a heraldika szabályainak, mi több, művészeti szempontból is silányak. A legtöbbről hiányzik a sisakdísz, helyette egy koronát ábrázoltak, nincsenek leírva a takarók színei, vagy leírhatatlan színeket alkalmaztak.

A Habsburgok trónra kerülését követően fokozatosan teret nyert a német heraldika. I. Miksa és I. Rudolf királyok címerei gyakran felül-

²⁶¹ Hulub József. Címereslevél taxája 1572-ből. // Turul XIX. – 1904 – 194. p.

²⁶² 1609. évi LXXIII. Törvénycikk. A nagyobb kancellária taksája vagyis, hogy a királyi kancellárián a leveleket és kiváltásokat miképen váltásák ki? [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3201>]

múlták a reneszánsz korabelieket. Ezek többségét raszinyai Bocskai György, Rudolf császár udvari festője és miniátora készítette Prágában. Ezek a címerek nemcsak magasfokú művészi kiviteelésükkel tűnnek ki, hanem a gyönyörűen kidolgozott iniciálékkal és az első sor kiemelkedő ornamentikájával. Annak ellenére, hogy az alkalmazott színek és mázak nem felelnek meg teljesen a „régí” heraldika szabályainak, a címeralakok stilizálását és a címer belső megosztását tekintve a szabályokat mindig szem előtt tartották.

A XVII. századtól kezdődően a hanyatlás miatt a heraldika egyre inkább dekoratív jelleget öltött. A címer a privilegizált nemesség jelképévé vált, s a dekoratív jelleg kialakulásával új, a heraldika által korábban nem ismert kiegészítők jelentek: pajzstartók, kitüntetések és rendjelek, jelmondat, rangjelző koronák stb. A rangjelző koronák különösen a XVII. században jöttek divatba, s az arisztokráciának a köznemességtől való megkülönböztetésére használták. Alkalmazásukkal a koronák a pajzsra kerültek, a sisakot a sisakdísszel és a takaróval együtt a korona egyik ágára helyezték, annak ellenére, hogy a koronának külön kellett volna állnia. A rangok közötti különbségeket a koronák ágainak száma jelentette.

Kiállításuk alapján háromféle armálist különböztetünk meg: 1. az oklevél tartalmazza a címer teljes leírását, ugyanakkor hiányzik a címerkép; 2. az oklevélben mind a leírás, mind a címerkép megtalálható; 3. hiányzik a leírás, csupán a címerkép szerepel az oklevélben.

Formájukat tekintve ezek az oklevelek levélszerűen összehajtott pergamenlapok voltak, amelyekre színes selyemzsinórral függesztették fel a királyi pecsétet (csupán a XVIII. században jelennek meg a könyv alakú armálisok). Az okmányok nyelve a latin, ritkább esetekben előfordulnak német, illetve magyar nyelvű címeradományok is.

Az uralkodó által kiállított címereslevél a korabeli privilégiumlevelek belső szerkezetét követi, azaz három részből (bevezetés, tárgyalás, befejezés) áll²⁶³. Az armálisok belső szerkezetét egy magántulajdonban lévő címeradományozó oklevélen²⁶⁴ keresztül szeretnénk ábrázolni:

²⁶³ Áldásy Antal–Fehérpataky László. Magyar címeres emlékek I. – Budapest, 1904 – 15–16. pp.

²⁶⁴ Magángyűjtemény.

BEVEZETÉS

– *Mi Lipót, Isten kegyelméből mindig felséges választott római császár, Németország, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Szerbia, Galícia, Ladoméria, Ráma, Bulgária stb. királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Brabant, Stíria, Karintia, Krajna hercege, Morvaország örgrófia, Luxemburg, továbbá Felső- és Alsó-Szilézia, Würtemberg hercege, Szvévia fejedelme, Habsburg, Tirol, Kiburg és Görz grófia, Elzász örgrófia, s római szent birodalom grófia stb. stb. (Intitulatio - a kibocsátó megnevezése) emlékül hagyjuk jelen írásunkkal mindazoknak, akiket illet (Inscriptio - a közösség megszólítása), hogy*

TÁRGYALÁS

számos hívőnk alázatos kérésére figyelmessé téve s azután magunk is látva s tapasztalva alattvalóinknak Tar Andrásnak hűségét s szolgálati érdemeit (agenda - az oklevél kiadásának általános magyarázata), amiket legelőbb is országunknak s magyar szent Koronának érdekében, azután pedig személyünk iránt a hely s idő különfélesége szerint, valamint az adott alkalmakkor híven, s állandóan felmutatott, s tanúsított, s jövőre nézve is hasonló állhatatosságra késznek nyilatkozott (narratio - az érdemek konkrét vagy általános magyarázata), azért is

Tar Andrást s általa feleségét Tar Máriát jobbágyi állapotukból amelyben eddig éltek, királyi kegyünknel és hatalmunk teljéből különösen kiváltjuk, s országunk, Magyarország s hozzácsatolt részeinek nemessége közé iratjuk, azaz iktatjuk.

Hozzájárulunk továbbá, s tudtunkkal és megfontolásunkkal megengedjük, hogy ők mostantól továbbra a jövő s örök időkre ugyanazon megtiszteltetésben, kiváltságokban, szabadságjogokban s előnyökben részesüljenek, mint országunknak, Magyarországnak s hozzácsatolt részeinek többi valódi, s kétségtelenül létező mindkét nembeli nemesi élveztek eddig, akár jog, akár szokás alapján, valamennyi összes jövőbeli utódaik, illetve örökösök, s mindkét nembeli leszármazottjaik (dispositio - a nemesítés tényének megerősítése, illetve az ehhez kapcsolódó jogok felsorolása).

Ezen irányukban tanúsított kegyességünk s jóindulatunk jeléül mint a valósid, s kétségtelenül létező nemesség címerét a közvetkező jelvényt adomá-

nyozzuk nekik: éspedig a fennálló katonai pajzsot (bőrrel bevont fa), amely háromfelé, mintegy éles szögben egyenlőtlenül van felosztva, melynek középső része a pajzs felső pereméhez függőlegesen van erősítve; előrenyúl arany-sárga mezővel bevont részét egy egyfejú fekete sas kiterjesztett szárnyakkal, szétterpesztett lábakkal egyenest állva, a másik párhuzamos kék színű részét ezüst sarlóshold egy hatágú aranycsillaggal díszítve foglalja el.

Végül a pajzsra támaszkodó katonai sisak a királyi méltóság jelvénye látható, amit két fekete sasszárnny, s közte a sarlóshold a hatágú arany csillaggal díszít; miket jelen soraink elején a festő művész által megfestett képén látható. Ugyanezen Tar Andrásnak, s nevezett házastársának s mindkét nembeli leszármazottjainak ezt kegyesen adományozzuk (**címerleírás**).

Elhatározván, s tudtunkkal engedélyezzük, hogy ők mostantól, s továbbra a jövő, s örök időkre ezen pajzsot, mint nemességi jelvényt országunk, Magyarország és hozzácsatolt részeinek többi valódi és kétségtelenül létező nemességének szokása szerint élvezzék, mint azok élvezték, akár jogi, akár szokás alapján és pedig mindenütt a háborúban, a harcokban, ütközetekben, dárdavetéseknel, tornáknál, párbajoknál, s egyéb katonai és nemesi gyakorlatozásoknál, továbbá minden királyi ünnepélyeknél, menetelnél, felvonulásoknál, s általában mindenütt ott, ahol a többi megjelentek közül őket meg akarjuk különböztetni. Sőt közismertté tesszük, s tudtul adjuk jelen soraink által mindezt, s ezen dolog emlékét pecsétünkkel, amit mint magyar király használunk erősítjük meg, hogy Tar András, s neje valamint mindkét nembeli leszármazottaik, akik Isten kegyelméből születendők lesznek, időtlen időig ezt kapják (**corroboratio** – az oklevélben foglaltak megerősítése és hitelesítése).

BEFEJEZÉS

Kelt az Úr 1600. évében, római birodalmunk 32-ik, Magyarország 36. évében, s Csehország 34. évében (**datatio** – az oklevél kiadásának időpontja), városunkban Bécsben írva hűséges, s kedves kancelláriusunk a tinini püspök úr Főtisztelendő Zaklin Balázs úr által megírva.

(Aláírva Főtisztelendő Szécsényi György esztergomi érsek, s bíbornok kanonok, stb. stb.) következik a főpapok, főrendek a magas hivatalnokok aláírása, s végül a királyi aláírása és a tinini püspök ellenjegyzése (**series dignitatum** – méltóságsor, **subscriptions** – aláírások).

Öfensége, a császár által kiadott ezen nemesi oklevél amellyel Tar Andrásnak, feleségének és összes mindkét nembeli leszármazottjainak a nemesség adományozva lett kihirdettetett, s tudomásul vettetett, s ezen alapon Tar András, s felesége Papp Mária, valamint összes leszármazottjaik a többi valódi nemesség kebelébe felvétellett és pedig Magyarország csatolt részei és megyénk Ugocsa nemeséi közé, miután ennek senki se mondott ellen. Azután a megyei méltóságok aláírása következik.

Újhelyi Újhelyi István, Ugocsa megye bírói székének jegyzője.”

A kancellária által kiállított nemeslevél akkor lépett életbe, ha azt egy éven belül a vármegyei közgyűlésen kihirdették. A visszaélések elkerülésére a kihirdetésre kizárólag a lakhely szerinti vármegyében kerülhetett sor: *„A nemesítés módjára nézve megtartandók az ez iránt hozott korábbi határozatok és a kik magukat más vármegyékben tétetik közzé (nem azokban, a melyekben laknak), azoknak a megnyert czimerlevelek mit se használjanak”*²⁶⁵. Több megyében magának a meg-nemesített személynek is meg kellett jelennie a közgyűlésen, így például 1652-ben Ung vármegye arról határozott, hogy meg nem jelenés esetén a nemesi levelet nem publikálják. A nyilvános kihirdetésre azért volt szükség, hogy amennyiben a privilégiumban foglaltak valaki számára sérelmesek voltak, az illető személy a törvényes módon tiltakozhatott annak életbe léptetése ellen. Ilyen esetekre egyébként sor is került. A Szatmár megyében is birtokos Barkóczy László a Csenger városában 1615. május 20-án megtartott megyegyűlésen tiltakozott Kawor Mátyás nemesi levelének kihirdetése ellen, mivel Kawor a nevezett földesúr Ung megyei Solymos nevű birtokáról szökött meg jobbágyként, ahol már főbenjáró bűnök miatt elítélték. Ugyancsak a nyilvánosság révén próbálták megakadályozni a visszaéléseket, mivel a nemeslevelet szerző jobbágy – a kancelláriai tisztviselők „befolyásolása” révén – olyan személyeket (családtagokat, rokonokat) is beíratott a nemesi levélbe, akiről az eredeti manumissió nem szólt.

²⁶⁵ 1655. évi XXXVI. törvénycikk. A nemesítésnek korábbi módja megtartandó, és a közzététel abban a vármegyében történjék, a melyben a közzététető lakik. [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3997>]

A Magyar Országos Levéltár anyagában a vizsgált időszakból és földrajzi térségből több oklevél is fennmaradt, a fentiek alátámasztásául ezekből közlünk néhányat:

Nr:	Címerszerző:	Kiállítás ideje, helye:	Kihirdetés helye, ideje:	Adomá- nyozó:
Bereg vármegye				
1.	Nagyari Ferenczy Gáspár (fia György)	Prága, 1590. 07. 15.	Bereg vármegye Beregardó 1590. 09. 29.	I. Rudolf
<p><i>Az adományozott címer leírása:</i></p> <p>A címer kidolgozására a reneszánsz hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, rózsaszínes (ami ellentétes a hagyományos címertan szabályainak) damasztolt háttérrel, díszkeretettel ábrázolt, amelyet puttók és almák egészítenek ki. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétféjű fekete sas) címer, az Aranygyapjas-rend jelképével, Magyarország és Csehország címere. A reneszánsz pajzs kék mezejében zöld hármashalmon rózsaszín felhőből kinyúló, arany keresztvasú kardot markoló páncélos kar látható, amelynek karhajlatából zöld száron három piros rózsa nő ki. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdsísz: három (kék-sárka-kék) struccotoll. Sisaktakarak: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).</p>				
2.	Züllep Mihály (felesége Kántor Katalin, fiai András, Ferenc)	Prága, 1615. 11. 05.	Bereg vármegye Beregardó 1627. 11. 22.	II. Mátyás
<p><i>Az adományozott címer leírása:</i></p> <p>A címer kidolgozása átmenetet képez a barokk stílus irányába. A címerszőnyeg arany keretben, szürke és rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt, arannyal szegett zöld koszorúban, aranyszínű zsinórokkal. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: Magyarország, Csehország (nyitott királyi koronával), Burgundia, Ausztria (zárt hercegi koronával). A reneszánsz pajzs kékkel és vörössel vágott felső mezejében vörössel fegyverzett (nyelv) ezüst színű bordázott buzogányt markoló jobbra forduló arany griff. A pajzs alsó mezejében három ezüst színű, arany porzójú heraldikai rózsa. A pajzs fölött csőrsisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdsísz: a felső mezőben ábrázolt arany griff. Sisaktakarak: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).</p>				

3.	Suba Pál (felesége Soós Magdolna, fiai István, János, Pál, György, lánya Erzsébet, unokái György, Mihály, Péter)	Sopron 1636. 05. 16.	Bereg vármegye Beregardó 1635. 11. 19.	II. Ferdinánd
----	--	----------------------------	--	------------------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, lila és rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt. A címerszőnyegen kísércímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas) címer zárt császári koronával, Magyarország címere nyitott királyi koronával. A reneszánsz pajzs vörös mezejében zöld hármashalmon jobbra forduló, arany szarvú természetes színű kos. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdsísz: a címerképben ábrázolt jobbra forduló, vörössel fegyverzett (nyelv) arany szarvú, természetes színű kos. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal). Pajzstartók: vörössel fegyverzett (nyelv), egymással szembeforduló arany oroszlánok.

4.	Simon János (felesége Márk Anna, fiai Mihály, György, János)	Bécs 1650. 08. 14.	Bereg vármegye Beregardó 1653. 09. 21.	III. Ferdinánd
----	---	--------------------------	--	-------------------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísércímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer, az Aranygyapjas-renddel, Magyarország vágásos és kettőskeresztes címerei nyitott királyi koronával. A reneszánsz pajzs kék mezejében jobbra fordult kék mentét, piros nadrágot, fekete süveget, sárga csizmát, szablyát viselő magyar vitéz, jobb kezében szőlővesszőt (két fürt szőlő, két szőlőlevél), bal kezében búzakévet tart. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdsísz: jobbra forduló természetes színű galamb, csőrében olajfaág. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

5.	Pinke alias Malassy Mihály (fivérei Pinke István, János, Mihály)	Pozsony 1662. 06. 17.	Ugocsa vármegye Fancsika 1662. 09. 18 Bereg vármegye Mezőkaszony 1719. 12. 08.	I. Lipót
----	---	-----------------------------	--	----------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg: arany keretben, lila és rózsaszín damaszkolt háttérrel ábrázolt, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer az Aranygyapjas-renddel, Magyarország, Csehország, Dalmácia és Horvátország nyitott koronás címerai. A reneszánsz pajzs kék mezejében zöld talajon jobbra forduló prémes-tollas piros süveget, piros mentét, arany övet, piros nadrágot, srága csizmát viselő, arany keresztvasú kivont szablyát tartó magyar vitéz. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: arany keresztvasú szablyát markoló vörös színű lemetezett férfikar. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

6.	Bajzáth István (felesége Varjú Anna, fiai Imre, István, lánya Mária)	Bécs, 1669. 01. 24.	Bereg vármegye Beregardó 1669. 05. 15.	I. Lipót
----	--	---------------------------	--	----------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg: arany keretben, lila és rózsaszín damaszkolt háttérrel, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer az Aranygyapjas-renddel, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország nyitott koronás címerai.. A reneszánsz pajzs kék mezejében zöld hármashalmon jobbra forduló kétbojtos farkú, vörössel fegyverzett (nyelv) lépő arany oroszlán, amely arany keresztvasú ezüst szablyát markol. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: a címerképben szereplő jobbra forduló kétbojtos farkú arany oroszlán szablyával. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

ÚJHELYI PÁL KÖVETNEK UGOCSA VÁRMEGYÉTŐL KAPOTT UTASÍTÁSAI AZ 1655. ÉVI POZSONYI ORSZÁGGYŰLÉSRE²⁶⁶

Instructio Universitatis Dominorum nobilium Comitatus de Ugocha, generoso Paulo Újhelyi de eadem fratri nempe et nuntii eorumdem fideli, pacisque ac concordiae et publici boni zelatori atque studioso ad generalem Regni Diaetam per sacr. Caesar. Regiamque Majestatem D. D. Ferdinandum, Dei gratia Romanorum Iniperatorem ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regem, eorum Clementissimum, pro die 24-a mensis Januarii anni currentis in Civitatem suam Posoniensetn indictam celebratam ablegato data et assignata.

Mely megnevezett becsületes követ atyánkfiától mindeneknek előtte kívántatik, hogy ő felsége kegyelmes parancsolattya szerint útját úgy continuálni igyekezzék, hogy az megnevezett helyen és terminuson alkalmas időben compareálhasson.

Az hová Isten segítségéből felérkezvén és az szokás szerint credentionális levelünket Personalis uramnak praesentálván, communicatis consiliis Istennek nevének dicséretire s tiszteletire, édes hazánknak megmaradására, szép szabadságunknak megtartására nézendő dolgokban viselje úgy magát, hogy mostani fáradsága Istennek kedves, édes hazánknak érdemes és magának dicséretes lehessen. Az melyekre hogy Isten ő felsége ő kegyelmét segítse, szent lelkének erejével elméjét igazgassa, szívünk szerint kívánjuk.

Elsőben is penig, hogy az országgyűlésének processusa szerint koronás királyunk ő Felsége országát nézendő dolgokról való propositióinak

²⁶⁶ Újhelyi Pál követ utasítása az 1655-iki pozsonyi országgyűlésre. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Tár – 3. sorozat 22. kötet – 1899. – 716-719. old.

kiadása után, az Gravamenek tollálása felől való *discursus occurral*, ezen okon követ atyánkfiát kényszerítettük az élő Istenre, édes hazája békeségének, feleségének s gyermekinek megmaradásának és maga becsületinek meggondolására, hogy *sub amissione humanitatis honorisque ipsius* addig ő felsége *propositioni*nak *replicálására* ne *condescendáljon*, valameddig az *religió*nak *exercitiumában* való megbántódás ugyan az *Diaeta* alatt minden Gravamenek előtt nem tolláztatik. Ugyannyira, hogy később legyen inkább igazság szerint való *solemnis protestatioja* után *re infecta*, *negotiisque non inclusis* *Principálissáboz* visszajönni, hogy sem mint azon Gravamenek tollálását *in suspenso* hadnák, mint ennek előtte való gyűlésekben – mert haszontalan csak *articulust* csinálni, annak azután beteljesítését nem látni.

Tartozzék is pedig ő felsége minden Gravameneket tollálni, mivel ő felsége az 17 *conditiókat* *tempore felicis electionis coronationisque* *suae majestatis in conditione diplomatis secunda* arra kötelezte magát ő felsége: „*quod Gravamina Universorum Statuum et Ordinum ítegni statim in initio regiminis Majestatis suae sub eadem Diaeta tollet.*”

Az Gravamenek közül elsőben is az *Evangelicusok* *religiójában* való megbántódás és háborgatás *occurál*, mivel az mint szokott gyakorlatabb szegény hazánkban ... *emergálni*, ez alatt viszont nemzetünk *periclitálása*.

És noha az *religió*nak *dolga in articulo pacificationis Viennensis* úgy *concludáltatott* és az *koronázás* előtt való 1608 esztendei *Constitutióknak* első *articulusában* azon *pacificationis Articulus uberius declaráltatván in Conditione Diplomatis sexta* úgy *magyaráztatott* legyen, hogy ezen *religió*nak *ususa és exercitiuma* mind nemes s nemtelen közt szabados lévén, abban se *koronás királyunktól* ő felségétül se akármely földesúrtól, akármilyen mód, szín és fogás alatt senkinek nem kellett *turbáltatni*, mindazáltal nyilván vagyon, hogy az elmúlt országgyűlése után *impediáltatott*, miről minden jó végeztessék.

Postulatum I. Minthogy pedig az mi *kegyelmes Urunk, Császá-runk, koronás királyunk* ő felsége *Palatinusság tisztinek vacatioja* felől legelsőben is ír s *parancsol*, az iránt követ atyánkfia olyra adja *voxát*. az ki hazájának *békességét s javát szerető és annak oltalmazója* legyen.

II. Az tutorokról való hazánk statutumi renováltassanak és confirmáltassanak, úgy hogy az árvák dolgokat coram Judicibus pedaneis per formám brevis processus prosequálhassák.

III. Igen nagy injuriáltatása és megbántása láttatik ebben is az nemesi szabadságnak, némely potens úri rend emberek, sine omni justa causa decaptiválljanak, verberáljanak, vulneráljanak és akármí major potentiát is egyik nemes ember az másik ellen ne merészellen követni. Sőt vagy szegénység vagy az octáváknak ritkán való celebráltatások miatt efféle major potentiát pátrálók, noha infklelitással meg nem büntetődhetnek coram Judicibus pedaneis, arra nézve becsületes követ atyánkfia azon legyen, hogy az major potentiáknak patralóit az pedaneus bírák modo criminali cum amissione capitum büntethessék.

IV. Az brevis articulásoknak executiói megerősíttessenek.

V. Az emberek s marhák bíró kezéhez adattatván vagy nem adattatván, abban bizonyos processus condáltassék.

VI. Mivel az nemesi szabadság négy kiválképen való dolgokban áll, Pars I. Tit. 9., azok ellen az harminczadosok, vámosok az szegény nemességet minduntalan bántogattyák és károsítyák, semmi házoknak szükségére való javoknak s hasznoknak előmozdításában harminczádatlan nem maradhatnak, ez okon követ atyánkfia több becsületes nemes vármegyéknek követevei correspondeálván azt cselekedgye, hogy afféle harminczadlás tolláltassék, a mellett az marháktul való mostani harminczad az régi mód és szokás szerint minualtatván, úgy vétessenek mindenektől. -0 Az vízi és száraz vámok is tolláltassanak.

VII. Az Vári és Beregszász mezővárosok ellen condált articulások megerősíttessenek az szökött jobbágyoknak kiadása végett.

Ad extremum, az nemes Szathmár vármegyét, gróf Bottyáni Adám urunkat, Homonnay György uramat, Szunyogh Gáspár uramot. Forgách Zsigmondné asszonyomat, Bottyáni Borbála asszonyt. Balassa Zsigmond uramot és Balassa Mária asszonyt, Tóthi Lengyel Jánosnét, Géczy Zsuzsánna asszonyt, ezek mellett tekintetes Perényi familiát, nemzetes Újhelyi familiát, Pernyeszy Gábor uramot, ismét tekintetes Perényi Imre uramot szerelmes házastársával együtt és Eröss Sándor

successorit in justis et licitis promoveállja követ atyánkfia. Továbbá Vajda Györgyöt, Dancz Pált in nobilitatione lamenta habentes commendállja.

Tekéntetes és nsgos Perényi Gábor és Perényi Imre uram ő nsgok és több vármegyékben lévő catholicus atyánkfiak instantiájokra az 1647 esztendőbeli 10. art. magyaráztassék az nemes országtul, minthogy a temetés dolgában nagy difficultás vagyon, az Catholicus ministereket szokott ceremoniájokkal együtt nem admittálván az helvetica confessión lévő emberek. Tegyen az nemes ország ebben végszerént való egyenességet, hogy tudhassa minde- nek fél mihez tartani magát.

Az Vári szomszéd atyafiakat és néhai nemzetes Pásztóhi Máté özvegyét, nemzetes Czomay Anna asszonyt in justis et licitis promoveállja megirt követ atyánkfia.

Casu quo ha az Dunántúl vagy innét Judex Curiae creáltatik. legyen azon követ atyánkfia, hogy ő nsga continue prothonotariust tartson ide alatt, felső Magyarországbán szegény nemes atyánkfiak sok kárban vadnak.

Továbbá gróf Vesseléni Ferencz generális urunkat ő nsgát in sua persona et per ejusdem requisitionem ítévay Pálnét és nemzetes Gyulaffy László, uramot in justis et licitis szabados legyen promoveálni.

Deinde a pedaneus birák usque ad quartum gradum in mandatis divisionalibus procedálhassanak.

Actum in possessione Fancsika termino celebrationis sedis sigillatoriae die 16. mensis Januarii anno 1655.

Nicolaus Gáspár de Almás juratus sedis nótárius mpr. (Comi) (tatus) (Ugo) (cha).

AZ ERDÉLYI RENDEK LEVELE UNGHVÁRMEGYE KÖZÖNSÉGÉHEZ

Selemberk, 1660. február 6.²⁶⁷

Illustrissimi, Reverendissimi, spectabiles, magnifici. generosi. Egregii et nobiles domini nobis observandissimi. Paratissimam servitiorum nostrorum commendationem. Isten nsgtokat s kgletek minden igyekezetit vezérelje utolsó veszedelmében közelítő magyar nemzetének gyámolítására.

Az elmúlt marosvásárhelyi gyűlésünkől irtunk vala nsgtoknak és kgteknek elpusztult hazánknek végső veszedelmihez közelítő állapotjáról. mind pedig Barcsai Ákos uramnak török közé való bemenetele felől, honnét is nem rettegésünk lecsendesedése vagy szabadságunknak helyben állatása, hanem maroknyi nemzetünknek fogyasztása (ha szinte az pogányságnak kárvallásával is) követ bennünket, és noha az ötszázezer tallér summának leengedésével és az esztendőnként adóul ránk vetett 80 ezer tallérnak 30 ezer tallérra való szállításával tápláltanak mindnyájunkat, de abban is megfogyatkoztunk, sőt az mi keservesebb egyszersmind félelmesebb is, ő nsga nem fontolván meg az török titkos és eleitől fogván szokásos természetit, Erdélyországnak legdereka- sabb helyében Szeben városában is feles török praesidiumot vitt be s maga is oda vonult nagyobb erő jövetelnek reménysége alatt; hogy azért az alkalmatossággal egész Erdélyországa mint egy Buda formájára az várandó segítségtől török országgá ne tétessék, az mi kgl's urunk R. Gy. fejedelmünk ő nsga obsidio alá vetette azon helyet oly reménységgel, hogy netalántán a télen nsgtok s kgtek jó és szives törekedése is accedálván császárt ő fsgét alázatos instántiánk által

²⁶⁷ Az erdélyi rendek levele Ungh vármegye közönségéhez. Közli Komáromy András. // Magyar Történelmi Társulat. – 3. sorozat 22. kötet – 1899. – 719-720. old.

arra birhatnók, hogy az fényes porta és Erdélyországa között magát interponálván és valóságosan törekedvén s' megnevezett kgl's urunkat is velünk edgyütt kedvében venné, holott az megnevezett és megfizethetetlen ötszázezer tallér adó is nem hogy apadott volna, sőt már annyira duplázódott, hogy mostan egyszersmind csaknem hétszázezer tallér kívántatnék, melyet solia mi meg nem fizethetünk, ha urunk ő nsga segítsége nem accedal s így is ugyancsak el kell vesznünk, holott kapikihánk még tavaly megírta vala, ha karácsonyig az summának felét be nem viszik, ne legyen semmi reménységünk hazánk megmaradásáról, mivel már az Mahumet zászlóját az portán kitették Erdélyországa ellen. így értvén nsgtok azért s kgték szorongató nyavalyánkat emlékezzék meg arról, hogy mi is nsgtok é3 kgték csontja és vére magyarok vagyunk, ne nézze szomszédi házának égését s majd ugyan megemésztődését- szunyadozó szemmel, hanem szánakozásra indulván, az mi-ben módgyuk vagyon s lészen mind egy s mind más utón igyekezzék bennünket segíteni, törekedgyék is böcsületes követ atyafiai által császár ő fge előtt, méltóztassék mellettünk az portára fő követet expediálni. elveszett szabadságunknak, libera electionknak megszerzésében fáradozni és urunknak ő nsgának s ez szegény hazánknek kegyelmet nyerni, mert ha Erdélyországa idegen nemzetnek kezére kél, minémű ut nyittatik az egész keresztyénségnek L. országnak, M. és több országnak elrontására, könnyen által láthatja akárki, legközelebb pedig ngtok s ktek maga veszedelmével (kit Isten távoztasson) láthatóképen legghamarább fogja tapasztalni. De caetero etc. etc. Dátum ex Selemberk congregatione nostra die 6. mensis Február. 1660.

Earundem D. V.

ad officia parati S. et O. trium nationum R. T. partiumque Hungariae eidem annexarum pro nunc in possessione S. Congregati.

BARKÓCZY LÁSZLÓ VÉGRENDELETE²⁶⁸

1658. decz. 12.

Az öröké való mindenható szent Istennek nevében légyen ez testamentaria dispositiornak irássának kezdeti, és végezeti is. Mint-hogy én nékem az én szegény attyámtul. és nemzetségemtől igen kevés jószágim, és javaim marattanak. hanem valamelyeket birtam, és talál-tam, inkább mind azokat némelyeket kegyelmes uraim Magyarországi koronás királyok jámbor szolgálatomért conferáltak, és némellyeket pénzemen vettem, és szerzettem, mint hogy azért a magyarországi ko-ronás királyok törvénye, és rendtartása is azt contineállyá, hogy akár kinek is szabad dispositiója vagyon, és lehet a maga keresményéről libere disponálni. én is azért az én jó lelkem ismérete szerint valamenyi jobb alkalmatoságot feltanálhattam, és tanálhatok azért a szerint disponálok, hogy holtam után az attyámfiai és mind két ágon lévő ma-radékim kiki menyit, és mint birja az én dispositiornak szerint, mind jó-szágimat, és egyéb minden néven nevezendő javaimat, mellyhez hogy mindenek alkalmaztassák magokat az ide alább meg irt conditiok szerint azt kívánom, és akarom.

Öregbik fiam Barkóczy István kézinél légyenek az jószágrul való le-velek, de nagy gondviselése légyen reájok, és a mikor a szükség kíványa akár melyik atyafiának jószágának oltalmazsák, (így!)

A szegény húgom Haller Istvánné asszonyom Barkóczy Anna asz-szony testamentomának continentiája szerint Erdélybe Bethlehem várát jószággal és egyéb res mobilissekkel valamint néki batta, excipialván azokat, az mellyeket közönségesen hagyott az atyafiainak,

²⁶⁸ Barkóczy László végrendelete (1658). Vegyes közlések. Közli K. A. // Magyar Történelmi Tár – 4. sorozat 2. kötet – 1901. – 150-160. old.

és kivált képpen az én több gyermekimnek is, ezen ... valamelyek ötét illetik, és az Fejedelem ő nagysága tovább való gratiáját is mutatná hozzá, mind azokat én is helyben hadgyom, és azokban úgy confirmálok bogy valamig in utroque semine nem deficiál mindeneket pacifice bírhasson, és birjon, mint maga s mint maradéki. bogy ha pedig deficiálna mint az vár hozzá tartozandó jószággal és pertinentiakkal, és minden javaival edgyűt, azon jussal a mint ő, és maradéki fogják birni testvér attyafiaira redeályon, és szálllyon.

Palócz várának, melyet én építettem mindenestűi magam költségen, hasonló felét hagyom Barkóczy István fiamnak, majorját éppen az lúgos kertig, az téгла szinnél való veteményes kertet, és a vár körül való füves kertekkel, azt is a hol a szénát szokták rakni, az molyván való szőlővel, és kertel, és palóczi erdőn lévő gyümölcsös kertet, és az malomnál lévő nagy füves kertet, és halastavat, az palóczi három kő malommal edgyűt, mind néki hagyom, palóczi, és csicseri határookban lévő minden földeket, és (ott) lévő minden réteket is mind néki hagyom, azokon kívül a mellyeket hagyok Barkóczy Sándor fiamnak mellyről ide alább teszek mentiot. Szennán is két jobbágyot hagyok neki akik halászszanak konyha szükségére, tasollyai széliánkai (?) portiomat, és jobbágyimat éppen néki hagyom. Kelecsényi udvarházamat is minden jobbágyimai, és hozzá tartozandó minden pertinentiakkal, és a nagyszelmenczi jobbágyokkal, kis dobronyi pusztával edgyűt, és szolocsinai portioval edgyűt éppen néki hagyom. Imregen egy pusztát vettem nem régen György Deáktul az erdő kedvéért, azt is néki hagyom, a szeregnyei hegyen Kis hegy nevű hegyen az Erket(?)nél az mellyen két szőlőm vágyom a Bodó szőlője félét, és Deknár szőlőt szegény Barkóczy János szőlője félét azaz öt darab szőlőt épen néki hagyom. Lehóczon, vagy Horlyón egy jobágyot is hagyok néki hegyestül, olyat, aki szőlőire gondot viseljen, és azon fundusson mégis szűrhessek, szeregnyei hegyen való szőlőt. Henczoczi udvarházamat, és minden hozzá tartozandó pertinentiakkal. és ugyanazon Henczócz nevű falumat egészen, Koskóczot egészen, Novaszeliczát egészen, ... Csebinyét egészen, kraszni brodi portiot, csaklyói portiot, a melly Henczóczhoz való volt az ... minden hemű hozzájuk tartozandó pertinentiákkal, és

utilításokkal edgyüt. nagyom mindezeket Barkóczy István fiamnak az ide alább meg irtt conditiok szerént.

Barkóczy Ferencznek hagyom tavarnai udvart, udvarházat, hozzá tartozandó ápertinentiakkal, és egész faluival együt, magyarovetzi, bábánoczi (?) zalabinai, jeszenóczi portiókkal edgyüt. Csicsva várában lévő minden részemet, vár alatt lévő udvarházamat, majoromat hozzájok tartozandó pertinentiákkal edgyüt, Benkocz, Dobra, Trepecz hozzá (való) egész faluimat, kázméri és ugyan brezovecki (?) más rendbéli portiomat mind hagyom Barkóczy Ferencz fiamnak. Varano városában gróff Nádasdy Ferencz uramtul vett udvar házomat, Nainer (?) János háza félét is, mellyet Báncsi Márton uramtól vettek, minden hozzájok tartozandó pertinentiakkal, és utilításokkal edgyüt, és ugyan Gróff Nádasdy uramtul valamennyi falukba menyi portiokat, majorokat, malmokat, és egyebeket, valamiket az varannai udvarházzal edgyüt vettem, mind azokat hagyom ugyan Barkóczy Ferencz fiamnak minden pertinentiákkal, és utilításokkal edgyüt. Királynépe udvarházomat egész falujával, és mindennemű pertinentiákkal edgyüt hagyom ugyan Barkóczy Ferencz fiamnak, az varannai hegyen, és Tavernához való szőlőket azt is, aki a Nainer háza féléhez való, néki hagyom, minthogy pedig nékie kevés szőlője lészen. több szőlő vételre az kész pénzből oszlás kiviil hagyok négyszáz forintot nékie, hogy há pedig Tavarnát jószágostul el vennék tölle pénz nélkül, az melly pénzt emiitettem volt Tavernáért, mellyet Leleszi conventusban pecsételt(em) be in casu azt az pénzt aki azon ládában vagyon oszlás kivül mind Barkóczy Ferencznek hagyom, ugy hogy ha meg nem alkudhatna a Bakos Gábor maradékival, és Tavarnát pénz nélkül el vennék tölle.

Barkóczy Sándornak hagyom Pálócz várának hason felét, az istálóknak felét, a gyümölcsös, szilvás kertet éppen, az falunak Szena felől való végén lévő veteményes kertet éppen, a belső maimat, aki Yinnai János malmának hivattatik, éppen, Pálócz falujában két márkás jobbágyot, két marhátlant és két pusztát, akin házföldek, rétek vadnak a végre, hogy az földeit szántassa, rétéit kaszáitassa, Tegenyén az mely embert birok, és azt a fundust is, az kin a csűr vagyon, mint az tegenyei

határon lévő földekkel, rétekkel edgyüt, mind néki hagyom, úgy hogy Tegenyén tarcson majort, szénáját, búzáját oda hordassa. Szennai udvarházamat azon a két emberemen kívül, az kit Barkóczy Istvánnak hattam, minden hozzá tartozandó pertinentiákkal, jobbágysokkal, és ott való malommal, solmosi, ribrini, kráskai portiókkal, és minden pertinentiákkal, és utilitásokkal edgyüt néki hagyom. Záhonyi udvarházamat jobbágysimmal, és minden pertinentiákkal. eszsenyi, és salamonyi. portiomat mind néki hagyom. Kio Dobrova, Harikócz, (?) Smugocz, Hrabócz nevű egész falumat is mind néki hagyom; az király helmeczi hegyen, a mely szőlőt birok, a szeregnyei hegyen, veres hegyen lévő szőlőmet, Lehóczon vagy Horlyón egy jobbágyot helylestül aki szőlőére gondot viselleyen, és a funduson szűrő hely lehessen, ott szűrjék meg szőlőeit; kész pénzen vettem egy pusztát György Déáktul az imregi erdő kedvéért azt is Sándornak hagyom.

Barkóczy Sigmond fiamnak hagyom paczai udvarházamat, hozzája tartozandó minden pertinentiával, ugyan Pacza nevű egész faluaimat, és Örmező Újfalu nevű egész falumat, ládányi kincsesi portiomat, szeregnyei udvarházamat minden hozzá tartozandó pertinentiákkal edgyüt, és azokkal a jobbágysokkal valamelyeket most Szeregnéhez birok. Jánosit, Turiczát, Bebniczét (?) is épen az antalóczi portiot is épen, és a többit is, mind néki hagyom, a melyek szeregnyei házhoz vadnak biratva, azokon kívül, a mellveket Barkóczy István, és Barkóczy Sándornak úgy mint fiamnak attam, gálocsi portiomat, ott való földekkel, rétekkel, úgy, hogy ott is majorkodgyék. Kereknyei, nagygejőczy, cigányőczy portiókat is azokat is néki hagyom; a szeregnyei hegyen magos hegy, és hosszú láz nevű szőlőimet is néki hagyom. A vékei udvarházat is, cum omnibus pertinentiis. és az mely jobbágysok, puszták liozzájok valók, lesznek, és jutni is fog én számomra, és szegény Haller Istvánné asszonyom jószágá félében Zemplén, Ungh, és Uj vármegyékben azokat mind nékie hagyom, Tavernához közel lévő Karna nevű egész falumat is nékie hagyom ; az szeregnei udvarházhoz való jószág állapottját úgy értem, hogy Patkanócz körül is az mely jószágokat Borsi Jánostul vettem, és cseréltem volt, és az Urezy Sándor jószágá félét is, és az kit birok azokat is mind Barkóczy Sigmond fiamnak hagyom.

Barkóczy Gyuricskának Császáriban lévő udvarházomat minden hozzá tartozandó pertinentiákkal edgyüt, és utilitásokkal, és ugyan Császáriban lévő portiomat épen, vasvári, jánosi, létai daróczi, hodászi, gebei, parasznai, pilisi portiomat épen néki hagyom. Szakollyban a mi portióm vagyom, azon kívül, mellyet az attyámfiának, és Laczkónak hagyok, az többit néki hagyom. Gelénesi udvarházamat is minden hozzá tartozandó pertinentiákkal, és ugyan Gelénes faluban lévő portiomat, Csonkapapiban, Surányban, Márokpapiban, Fejércsén, Ugornán, Csornában, Sámsonban (?), Szernén, Újfaluban Csomonyán, Barkaszón. Derczenben, Ardóban, Benében, Kovászon, Nagy és Kis Almáson, Magy falván, Kövesden, Salánkon, Karaszlón, Patakon, Gacsályban, Máramarosban Vardák (Vajnág?) nevű faluban mind ezekben a falukban lévő portiomat néki hagyom, kaszonyi, somi, arдай, salánki hegyeken való szőlőimet is mind néki hagyom. Kaszonyban a melly jobbágyot birok helyestül. az mellyet a Kállai familia adott volt cum successionē, azt is néki hagyom; de Fülepp Tamást helyestül nem, mivel az attyámfia számára való azon kívül minthogy talán néki kevés szőlője lészen. szőlő vételre hagyok nékie a kész pénzből négyszáz forintot oszláson kívül. Szamos közben. Ugochai, Szathmár vármegyékben szegény liugom Haller Istvánné asszonyomtul az mely jószág reánk maratt, ha meg oszttyuk az attyafiakkal abból is a ki számunkra jut mint jobbágyok, puszták és szőlők is ha jut, mind azokat néki hagyom.

Barkóczy Boris leányomnak rozgonyi udvarházamat, hozzá tartozandó minden pertinentiákkal, malmával, és Rozgony nevű faluban épen levő portiomat, vajkoczi haraszti, és györkei épen való portiomat is épen néki hagyom. Zubna nevű egész falumat is épen néki hagyom minden hozzá tartozandó pertinentiákkal, Kalna egész falumat is néki hagyom minden pertinentiával. az madai háznak felét, fundusának is felét, és a szőlőnek is felét, azokat is néki hagyom.

Barkóczy Betuskának leányomnak: Alsó Osva nevű udvarházamat, hozzá tartozandó minden pertinentiákkal, malmával, felső osvai portiomat és ugyan Alsóosva egész falumat, Krucsó nevű egész falumat, fiasí, vollyai portiokat, Ubla nevű egész falut cum pertinentys,

Mádon lévő háznak felét, fundussának is felét, és a szőlőnek is felét néki hagyom.

Az attyámfiának Pécsi Anna asszonynak nomine dotis, és a kissebbik fiamnak Laczkónak hagyom baktai kastélyomat cum omnibus suis pertinentijs, és ugyan Bakta nevű egész falut, Lóránt házát, és Oroszos (Oroszi? Oroszfalu?) falut egészen, jákai, petneházi, gyulaházi, fejërtői, ibronyi, apagyi, szegegyházi, pazonyi, pusztá báji (vagy talán paszabi) perecsényi (?) és bezdédi portiókat is mind nekik hagyom,. Szakolyban is egyik jobbágyot, és két pusztát hagyok nekik, nagy, és kisvarsányi genesi, kenyéslői, szálkái, portiómat Baktával együtt nekik hagyom. Nagy Dobosi udvarházamat, cum omnis pertinentijs, és ugyan Doboson lévő portiómat, Páliban éppen lévő portiómat is nekik hagyom. Bogdánban lévő udvarházamat, melyi noha örökössön az attyámfiát illeti, de pénzemen vettem meg, mint az udvarház helyet, és mint azokhoz való portiót éppen, szamosszegi malmot, és minden pertinentiával edgyiit, Petneházán is egy jobbágyot, melyért attam mindenestűi két ezer forintot, azon kívül is az udvarházat is magam kölcségemmel építettem. és épitem, ezeket is nekik hagyom Laczkóval edgyiit, és ezeken kívül amellyeket maga igazságával birtuk és birunk úgy mint atyai, adoni, kaszonyi, petneházi, sáli, kövesdi, az ott való szőlőkkel edgyiit demecseri, eszlári portiókat is azokat is nekik hagyom, a tokaji házat minden jószágával, és pertinentiákkal edgyiit ; ugyan az tokaji liegyen. és zombori hegyen való szőlőkkel, és minden hozzá tartozandó pertinentiákkal, és utilitásokkal. és az szőlő hegy alatt lévő szűrő házzal edgyiit nekik hagyom, és az krajnai Klenava egész falumat is cum omnibus pertinentiis. et utilitatibus nekik hagyom, et hoc addito: Minthogy az osvai jószág Csebinnyével. Kraszni bróddal edgyiit tizennégy ezer forintba vagyón nálunk zálogban, holtam után ha kiváltanák, az tiz ezer forintját Betuska számára kell adni; de erős kötés alatt, hogy ha valakinek a gondviselése alatt lenne, az vagy ha férnél tanálna lenni, a hogy el ne vesszen az a tiz ezer forint, egy testvér attyafiaktul; ha deficiálna, a négy ezer forinttyát pedig Barkoczy István, vagy maradéki vegyék fel, krasznibrodi porcióért is, Csebinyéért is, Zahont penig, ha kiváltanák, minthogy az antalóczi portióval egy

summába vagyon, ezer forintot Barkóczy Sigmond vegyen fel, a többbit Sándor fiam. Az árvái Letovai városban a bogy az öt öregbik fiamnak édes annyok után birtam a szerént hagyom nékiek. ugy mint István-nak, Ferencznek, Sándornak, Sigmondnak, Gyuricskának, birják azon jószággal, az mint réájok szállott.

Az mi ingó bingó marháim, és res mobilisim vadnak, minthogy azok nem csak egy félék, olly állapottal disponálok felölle. Az mellyek a szegény atyámfiától Jakusics Erzséhattul marattanak, azokat megismervén az öt fiam, mint édes annyoktul marattat, osszák fel magok között, hasonló képpen a másik szegény anyámfiától Nagy Mihályi Katától marattanak. az mi abból az első urától Nagy Mihályi Lászlótul maradott fiait illetik adgyák ki azoknak, az ki pedig az én leányomot Boriskát és Betuskát illeti, osszák két felé közöttök. Szegény húgom Haller Istvánné, Barkóczy Anna asszony a maga javaiból testamentum continentíája szerént gyermekim között, a kinek mit hagyott, azokat a szerént adják meg nékiek, a mi pedig közre nézendő lészen, több gyermekeimmel edgyüt igazán osszák meg. és adgyák ki, kinek kinek az ő részeket. Egy nagy öreg arany lánczom vagyon, mellyet magam szerzettem volt, azt Laczkónak hagyom oszlásson kívül, melly arany lánczon egy karikácska vagyon arról meg ismérhettni, egy veres bársonnal borított portai aranyos kardom vagyon, azt is Laczkónak hagyom, az atyámfiának az kin járó két egybejáró aranyos szélű poharakat, ugyan az kinjáró ezüst mosdóval medenczéjével együt, két ezüst kissebbik gyerttyatartóval edgyüt, ött ezüst tányért, ött ezüst kalánt, és kilencz ezüst fejér négy szegő késsekkel edgyüt, és két ezüst aranyos palaczkot oszlásson kívül nékie hagyom, ugy hogy Laczkóval edgyüt övék légyen: ha pedig az atyámfia Laczkónál előbb meg halna, mind Laczkóra szállyon. ha penig Laczkó deficiálna előbb az annyánál, az annyáé légyen Péchi Anna asszonyé, ugy hogy az ő holta után azon több gyermekeimre szállyon (igy!) mindenek, ezüst marha, láncz és kard. Az ide felyebb specificali res mobilisiseken kívül az minemű katonaszerszámim maradt, ugy mint kardok, hegyestörök, botok, lóra való szerszámok, czafrangok, ezüst kengyelek, kócsaktollak, és egyéb katonaszerszámok, az kik csak a fiakat szokták illetni, kantárait az

hat fiamnak hagyom, az jobbik, egy öltöző köntösömön kívül. melyet az atyámfiának hagyom. Ezeken kívül a minémű ezüst, arany, köves marháim vadnak, és egyéb res mobilisek maradnak az kik osztályra valók lesznek osszák fel a hat fiaim, és két leányom, az atyámfiának az mi egyéb másokat attam, és azután is adnék életembe ezüst, arany, köves, és gyöngyes marhákat, szoknyákat, egyéb öltözeteket, és pénzt is, azokba ötet senki meg ne háboricsa, hanem ó azzal legyen contentus az pénzen kívül, mert ide alább mint néki s mint Laczkónak közre maradandó pénzemről nékiek is fogok disponálni.

Az ingó bingó marhák állapotját pedig az mi illeti, azt így kell érteni: hogy valamiket az atyámfiának hagyok, és Laczkónak az míg élnek edgyüt birják, ha pedig az atyámfia. (meghalna?) minden Laczkóra maradgyon, ha Laczkó is deficiálna. testvér atyafiakra szádyanak mindenek, de az annyánál előbb meghalna, úgy az atyámfiára szállyon, olyan conditioval, hogy ha ő is meghalna, az ... több gyermekimre szállyon, az én keresményem. Ménesim, juhaim, barmaim, sertés marháim felől így disponálok : az menyi ménesem vagyon, gyermek lovaime, és paripáime maradnak, azokat a hat fiam között egyaránt osszák, és a ménes ben az atyámfiának egy részt adván, úgy hogy Laczkóval edgyüt két részt vedgyenek, juhok, barmok, sertés marhák az atyámfia. és nyolcz gyermekem között egyaránt osszolyanak azon kívül Bogdánban a ki vagyon asztagok felől így disponálok: az kinek kinek honn lakó helyet rendelvén, ott a menyi asztag lészen az lakó hellyel edgyüt, azé legyenek az asztagok is, hanem minthogy Sándornak kevesebb lészen az páloczi asztagokból adgyanak négy asztagot néki; öltözetimben, és süvegimben egy házbéli öltözetet adgyanak az atyámfiának. az többit az több gyermekim között osszák egyaránt az leányimmal is. A mi pénzem vagyon, és lészen, illy igyekezettel, és szándékkal vagyok: hogy arról azután bővebb értelemmel, és magyarázattal tészek dispositiot, mind azáltal, ha arra üdöm, és alkalmatosságom nem lenne, hanem isten lelkemet kivenné testemből, az kiknek mivel tartozom, akár is adóssa maradnék, szolgálímat contentalyák illendő képpen őket szolgálatyokru. Testemet nagy czeremonia, és hijába való nagy kölcségen kívül temessék el mennél hamarább az

Leleszi templomban csak fa koporsóban temessenek, nem rézben, vagy ónban, semminemű sem ezüst, sem arany marhát rajtam ne temessenek, sem koporsómat ezüst szegekkel meg ne verjék, az melly szekeren visznek, azt is csak fekete posztóval vonnyák bé, az lovakat is csak ... szőr fekete posztóval vonnyák bé, avagy öltöztessék fel. Ha lebet, olly pátereket hijanak. akik predicallyanak testem fellett, hogy minden Genealógiámat, és mind iffiuságomtul fogvást viselt dolgaimat, kegyelmes uraim koronás királyim, és Magyarország mellett való szolgálatomat, és hadakozásimat illendőképpen, és rendesen tudgyák előli számlállni. Szolgáim fizetésétől. és temetésemtől a mi pénzem marad, lia most rendelést nem tennék, minthogy Barkóczy Gyuricskának az a jószágba is mintegy kevessebb jutott, és házak is gyarlóbban vadnak a többinél. a kész pénzből adgyanak néki két ezer forintot osztás kívül, és a négyszáz forinton kívül mellyet szőlő vételre rendeltem néki; attyámfiának a jobbik, és iffiabbi hat szekeres lovamat hagyom, a magam bársonyos üveges hintójával edgyiit. Szegény Nagy Mihállyi László két fia, és sem attyafiai engemet sem éltembe nem busitnak, sem maradékimmal nem veszekednek, a mint fellyebb is tettem emlékezetet felölle, valami attyokrul, és annyokrul maradt, az ki őket illeti, adgyák meg nékiek, a mi pedig az én két leányomat illeti azoknak is hasonló képpen adgyák meg az ő részeket. Matyasocz, Kvakocz ki váltásokor az melly öt ezer forintot le tettek volt Szent-Iványi Mihálly, és Petrovaj György uraimék, bizonyos helyes okokbul árestaltattam volt Gróff Homonnay György uram. mint főispány kézinél, azt is eliberalom. úgy hogy Groff uram ő kigyelme adassa meg szegény Nagy Mihállyi László uram két fiának, recognitionalist, és quietantiat vévén rólta, hogy az én maradékímat jövendőbe ne molestályák érette; valami marhákat meg ismérnek és fel találhatnak az mellyek szegény Nagy Mihállyi László gyermekeit illetik, kényszeritetem maradékímat arra, hogy igazán meg adgyák nékiek. ha mit pedig ott nem találnak a mi réájok maradt volna, én úgy vagyok informatus, hogy szegény megholt atyámfia az annyok még éltiben holmi edgyet mást ezüst, és arany mivet, és pénzül is ugyan feles aranyat adott volt Rákóczy Lászlóné asszonyom kezéhez. úgy, hogy jövendőben gyermekinek meg

adgya azért ugy reménlem. ott fogják feltalálni ; az magam pénzéből jó akaratombul hagyok nékiek kettőnek három ezer forintot, hogy hol-
tam után is én réám ne neheztelyenek, és ne kárhoztassanak. Ha ember
kort ér, vagy Isten szerencsét parancsol nékie az melly jóságot. sző-
lőt, és pusztá házat minden hozzá tartózkodó pertinentiákkal edgyüfc
Haller Jutka húgomtól birtam. és gondgyát viseltem, bocsássák kezé-
hez mindenestül akkor, a mikor ideje lészen, a magam pénzemből az
kész pénzből adgyanak néki öt száz forintot, Az attyámfiának a kész
pénzből öt száz aranyat, Boriskának és Betuskának is száz száz aranyat
hagyok oszláson kívül, azoktul a mi pénzem marad, az attyámfia, és
nyolcz gyermekim között egyaránt oszollyon.

Az én intentióm szerént való dispositiómat pedig világosban, és
értelmesben valakinek érteni kell, mindenek ércsék. és magyarázzák,
hogy a mi res mobiliseket minden gyermekimnek hattam, és hagyok
a szerént minden névvel nevezendő jóságokban, az mutua successio
közöttök fent legyen, és meg tartassák, az melyik közülök deficiál, an-
nak minden javai, és jóságai az több testvér attyafiaira szállyanak, és
devolváltassanak, mivel pedig a mi jóságot kerestem, sok szolgálatom-
mal szerzettem és vettem, azért nem is akarom, hogy az én fiaim, és
maradékim elvesztegessék, hanem, hogy tisztességessen, becsületesen
éllyenek belőlle, ha pediglen valamelyik közülök tékozlásra adná ma-
gát, és az nékie hagyott jóságból eladna, az több attyafiai az nálla
meg maradott jóságot vegyék el tőlle, és addig meg ne adgyák nékie,
az mig el adott jóságot vissza nem váltya, ha pediglen vissza váltya,
a több jóságot is remitállják nékie, ha pedig valamelyiktől az zálo-
gos jóságot, a kiket illetve azokba kiváltanának is, és a jószágon lévő
summát adnák annak, aki a jóságot birná, arra is a több attyafiainak
gondgya légyen, hogy az olyan pénzt is ... el ne vesztegessék, hanem
más jóságot igyekezzenek rajta venni. Salánk, Karaszló, és Patak nevű
faluk felől, és Salánkon lévő kastélyról olly végezésüük vagyon Kun
István urammal, és successiot is adott, hogy mihent fiu ágon deficiál,
azonnal... és maradékinkra szállyanak azon jóságok, melyet ő Felsége
confirmált, statuáltattuk is magunkat; azért ha Kun István uram fiu
ágon deficialna, maradékimnak arra is gondgyok légyen, és kezekhez

vévén az donatiónak, és contractusnak continentiaja szerint, ugy osszák fel magok között, az mint a jószág kívánná, és az jobb alkalmatosságot feltalálják.

Szegény Haller Istvánné húgom Barkóczy Anna asszony az én gyermekim között némelyeknek nevezet szerint hagyott holmi res mobiliseket, némelyeknek pedig nevezet szerint ... specificallya ugyan testamentumba, közönségesen némely jókat mint osztassanak; azért ha életembe el nem igazodnék, holtam utánis szegény húgom dispositiojának testamentaria continentiaja szerint ahoz tarcsák magokat, és minden féle osztálly az szerint legyen közöttek.

Az két leányomnak Boriskának és Betuskának az bátyaival szegény Nagy Mihályi László két fiával edgyüt nagy annyoktul szegény Nagy Mihályi Ferenczné asszonyomtul, mind atyai, és anyai jószágokba, és res mobilisekbe, az minemű jószág fen vagyon, az kiket illet, azokra is gondot visellyenek, és ott ne engedgyék, az kik birják igasság kívül, ezekre nézendő, és illendő jószágokat. és egyéb jókat, ezt is specificalván. És jól megértvén, liogy valamíg az én nevemet viseli az én atyámfia Pécsi Anna, mindaddig egész életében Laczkóval edgyüt valamelly jószágot, egyéb jókat, és res mobiliseket nékiek kattam. mind edgyüt birják, és bírassák, ha pedig Laczkó előbb meg halna is. úgyis bírassa mindeneket az én nevemnek viseléséig, ha pedig nevet változtatná, és férhez menne, úgyis bírassa a bogdáni jószágot az mint specificáltam oda fellyebb, és az magának hagyott pénzt és ingó biugó marhát is, maradgyon magának, és legyen az ő lelke isméréteben azokbul mit hagy holta után Laczkó számára, de ha férhez menne, az Laczkó részét mind pénzt, s mindeneket ki adgyon, az kik Laczkót illetik legyen annál az bátyáanal, az mellyik alkalmatossabb lészen az gondviselésre. de az is lelki ismerete kötelessége alatt el ne vesztegesse holmiit, hanem meg adgya, ha pedig Laczkó élne, avagy meg halna is, de ha az atyámfia férhez menne, nem akarom, hogy az én keresett jószágomat az ő jövendőbeli ura birná, hanem, ha Laczkó él, mindenek övé, és az ő maradékié legyenek, mig nem deficiál, ha pedig meg halna, több gyermekeim osszák fel jószágát, az bogdáni józágon kívül, ahoz hozzá ne nyúljanak az én gyermekim, abban szabadon disponáljon

az én attyámfia. ha pedig valamíg az én nevemet viseli Laczkó meghalna is, mind(en) a jószág(ot), és jók(at) is, mellyeket nékie hattam egész életében bírhasson, és az én gyermekim meg ne háborgassák lelkek ismértei kötelességek szerént, úgy hogy holta után maradgyanak az én gyermekimre, de ha férhez menne, úgy minden jószágokat, az bogdáni jószágon kívül elfoglalyanak tőlle. Hogy mind pedig gyermekim, s maradékim illy felesen marattanak. egyiránt egyenlő alkalmazással nem rendelhettem, és nem szabhattam kinek kinek jutandó házait és jószágit, hanem az mint jobban fel tallálliatam, olly rendelést tettem, az mint lehetett mindenfelé, az melynek pedig az maradékim közül injuriáját, és fogyatkozását veszem eszembe néki hagyott javaimnak kevessebb, avagy alkalmatlanabb állapottyában, azon lészek, hogy azután is meg orvosollyam, jobbicsam, és szaporicsam. Azért mindeket, valakiket ezen testamentum illeti, avagy illethettne, kötelezem lelki ismeretére, valamint én disponáltam, és rendeléseket tettem, és kinek kinek mit hattam. mindenekben ahoz tarcsák magokat és testamentumomnak conditioit meg állják, és tarcsák, és senki edgyik a másikat testamentumom ellen meg ne háboricsa ; ha pedig akár ki közülök, a kinek mit disponáltam, meg nem állaná testamentumomat, tisztessége, becsülete veszett légyen, és semmi nagy renden lévő fő rendek és becsületes emberek igazságtalanságában ne oltalmazák, hanem inkább több maradékimat, és testamentumomat...

Ezen testamentumom oltalmazójának, és maradékimnak patronussának. és igazságokban gondviselőjének hagyom az mgos Erdélyi fejedelmet Rákóczy György uramat ő nagyságát. Esztergomi érsek. Palatínus uram, Kalocsai érsek uraimékat ő nagyságokat. Judex Curiae és Homonnay György uraimékat ő kigyelmeket kérem alázatosan ő nagyságokat ő kigyelmeket. hogy az én hozzám való jó akaratyokért, és grátiájokért mutassák minden oltalmokat. és kegyelmeket maradékimhoz. és oltalmazák mindenek ellen, ha miben akár kitül meg bántódnak, mely jó akaratyokért, oltalmakért a szent Isten álgya meg ő nagyságokat, és ő kigyelmeket, és maradékikat is.

A Szepesi klastromra hagyok hatvan forintot, azon kívül illendő képpen bort búzát is adgyanak maradékim. A Kassai pátereknek,

avagy barátoknak hagyok negyven forintot, adgyanak oda is illendő képpen bort búzát maradékim. Pápista koldusoknak hagyok száz forintot, imitt amott osszák el közöttök; ha életemben meg nem csinál tathatnám a baktai kápolnácskában az oltárakat, prédikáló széket, és az rakott sírt, és egyébbb szükséges székeket is, csináltassák meg maradékim. Ez testamentomhoz utánna is az mit adni akarok, annak is helye legyen, és anthentice tartassék. de ha valamint halálom történék, és többet ehez nem adhatnék, és nem Íratnék, ennek minden résziben helye legyen, fateálom, hogy a szerént itilo mester uram anthenticum pecsét alatt, az én holtam után ki adgya, és adhassa, az attyámfiának. hat fiamnak két leányomnak, de másoknak ki ne adgya, sem pecsét alatt, sem in paribus s tisztire, és kötelességire kényszerítem mester uramat, hogy ha pedig mester uram meg talána halni, vigyék leleszi conventbe ez minutalt testamentumot és convent pecséte alatt onnan adgyák ki maradékimnak. Az hol correctiok lettek benne, és a margóra is írva vannak, mind magam előtt az én akaratomból lettenek.

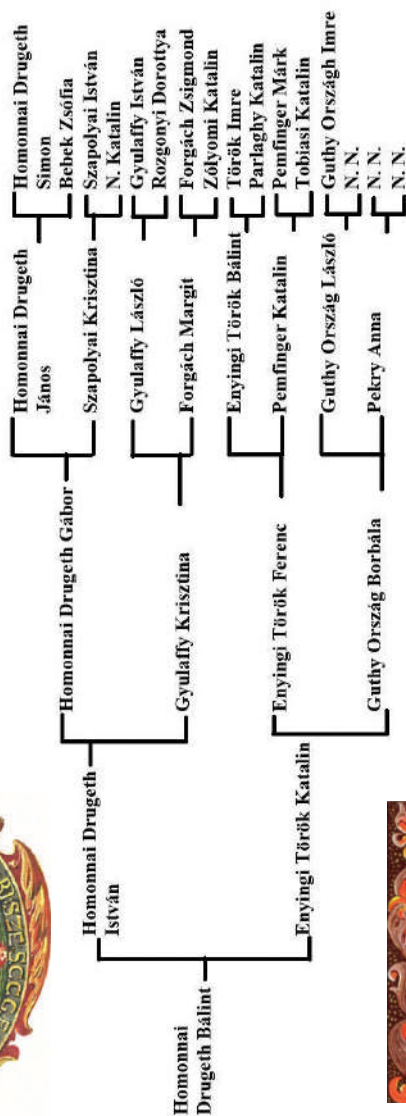
Actum, et datum in castello Bakta, die decima secunda, mensis Decembris, Anno dni 1658.

FÜGGELÉK

A DRUGET CSALÁD BIRTOKAI A 15. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

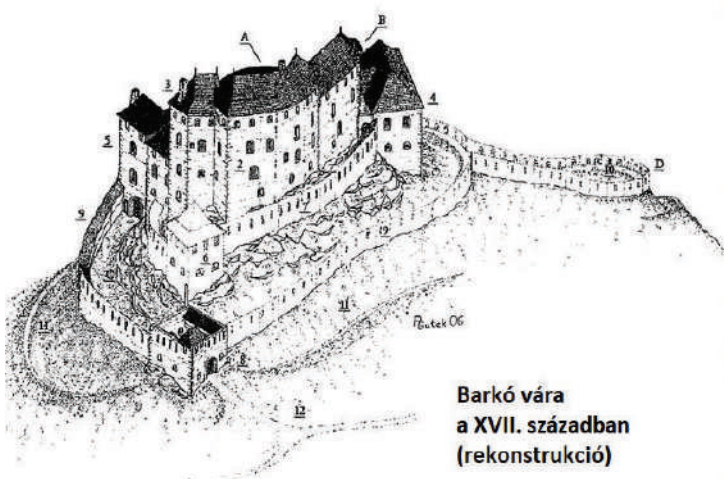
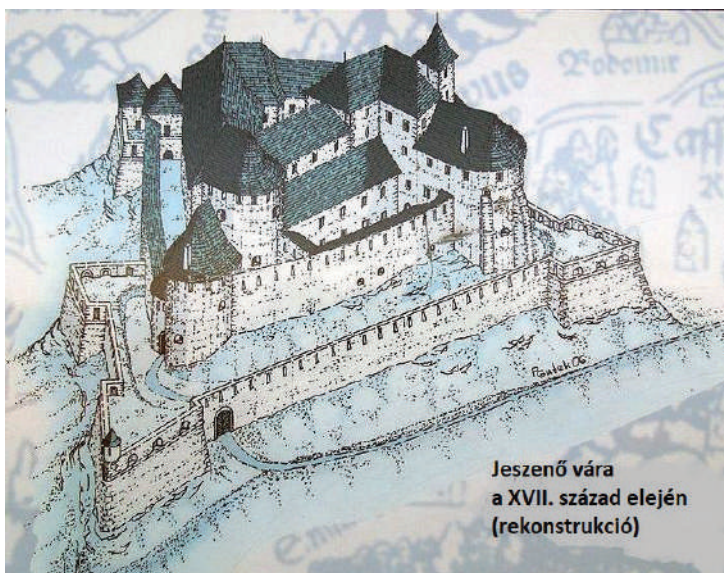

1. sz. ábra. A Homonnai Drugh család Zemplén és Ungvár vármegyei birtokai
Forrás: Zsoldos Attila: *A Druget-tartomány története* című könyve.

2. sz. ábra. Homonnai Drugeth Balint családfája
 Forrás: a szerző összeállítása.

3-6. sz. ábra. A Homonnai Drugeth család fontosabb várai

Csicsva vára
a XVII. században
(rekonstrukció)

*Salutem, ac Servitiorum nostrorum paratissimam comm[endati]o[ne]m*²⁷⁰. Továbbá Simonj Geörgy Uram találá meg bennünket, az egész Patakj vitézleő Rend képében, emlékezők hogy némely ellenkező érkeőcsit²⁷¹ emberek, ez elmúlt időkben való kárvallások myat, keg[yelme]det Executiora²⁷² akarnak ellenek kj binnia. Keg[yelme]det azért tisztünk szerint szeretettel intiük²⁷³, meg gondolván azt kegylmed, hogy mostan az Patakj vitézekis Országunknak fennálló szükséges szolgálatjában jelen vadnak, ha valamely ember keg[yelme]det az Pataki vitézek ellen ki akarná Executiora vinni, ne mennien²⁷⁴ ki keg[yelme]d mind addigis, valamigh Isten akarattibul, ez előttünk álló dolgot végben hadgiuk²⁷⁵, és az Patakj vitézeket is vissza bocsíattiuk²⁷⁶. Isten éltesse keg[yelme]det. Datum ex Rakomaz die 7 Februarij, A[nn]o D[omi]ni 1607.

Grae Dnis Vrae

Fr. et Amicus²⁷⁷

*Comes Valentinus de Homonadrugheht mpia*²⁷⁸

*Louas, Gialog, es Török Vitézekkel seppen keseriők Segeni Vrunkatt w felsegett. Aggia Isten io egessebben lassuk egimast mpia*²⁷⁹.

Címzés: Generoso domino Gothardo Bánffy de Nagymihály Vice Comite Comit[at]us

*Zemplinien[is] etc Domino et amice Nobis observando*²⁸⁰.

*Korabeli ügyviteli feljegyzés: 1607 26 Febr in oppido Zemplin in Congregatione*²⁸¹.

A közölt forrás jelzete: Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Sátoraljaúj helyi Fióklevéltár (MNL BAZML SFL) IV. 2001/p. Zemplén Vármegye Nemesi Közgyűlésének, Bizottmányának és Haynau-féle közigazgatásának iratai 1214–1850 (1937). Vegyes közgyűlési iratok 1560–1849 (1898). Lajstromozatlan, évrendezett vegyes közgyűlési iratok. 13. csomó. 16–18. század. 17. század. Homonnai Drugeth Bálint levele Nagymihályi Bánffy Gotthárdnak, Zemplén vármegye alispánjának. Rakamaz, 1607. február 7.

²⁶⁹ Tisztelt nemes urunk barátunk

²⁷⁰ Üdvözetlet és szolgálatunk legkészebb ajánlását.

²⁷¹ erkölcsű

²⁷² végrehajtásra

²⁷³ intiük

²⁷⁴ menjen

²⁷⁵ hagyjuk

²⁷⁶ bocsájtjuk

²⁷⁷ Generosae Dominationis Vestrae Frater et Amicus – Nemes uraságtok kedves barátja

²⁷⁸ manu propria

²⁷⁹ Lovas, gyalog és török vitézekkel szépen kísérjük szegény Urunkat Ő felségét (t. i. Bocskait). Adja Isten jó egésségben lassuk egymást manu propria

²⁸⁰ Nemes Nagymihályi Bánffy Gotthárd uramnak, Zemplén vármegye alispánjának, stb. Tisztelt urunknak és barátunknak.

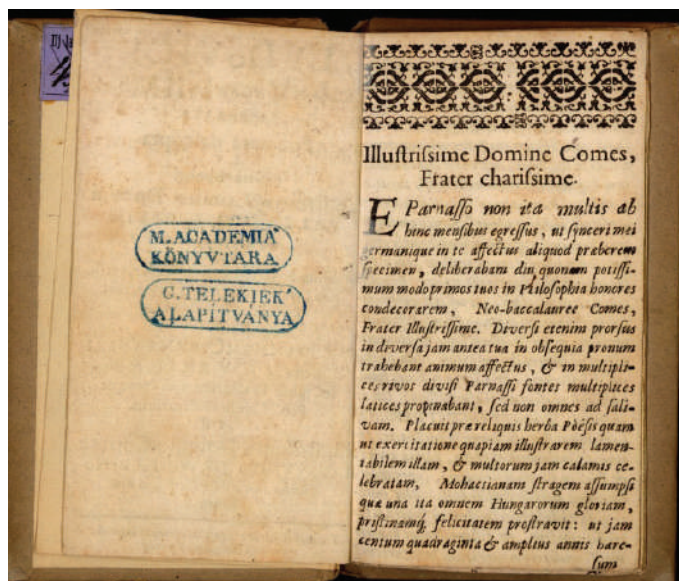
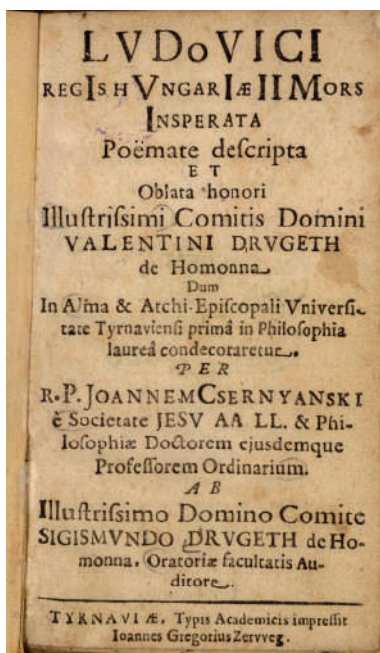
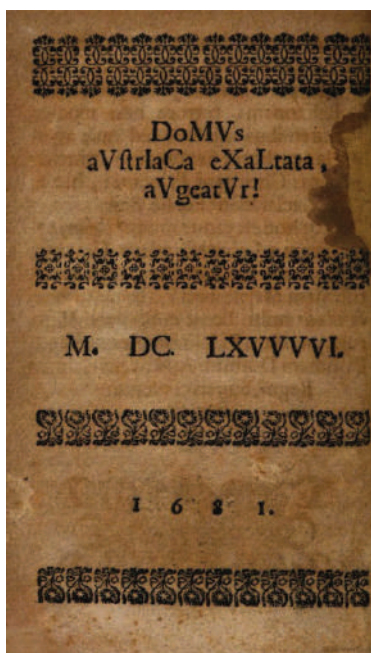
²⁸¹ Vagyis: Felolvasva 1607. február 26-án a Zemplén mezővárosában tartott megyegyűlésen.

9. sz. ábra. Erdély, a Partium és Felső-Magyarország a XVII. században

10. sz. ábra. Homonnai Drugeth (III.) György vörösmárvány sírmléke a nagyszombati Szent Miklós templomban (© Magyar Nemzeti Múzeum)

PRÆFATIO HUMILLIMA.

Est conditio Legenti-
um, Augustissime Impe-
rator, ut eis longa rerum
actuum narratio persape odiosa
esse videatur, perbrevisque rerum
narratarum nucleo plurimum de-
lectari soleant. Et quamvis a-
liqui fasciculos è florum varietate
collectos, gratiosum licet odorem
spirantes, sufferre nequeant; alic-
nique pictoris imago, licet ab A-
pelle depicta, haud omnibus pla-
ceat: nilominus in delectamentum
brevitatis Cupidorum, ex horro
Bonfinii excerptum, humillimè
porrigo Mti V. Sma fasciculum,
ias

cujus odore demissè cupere recre-
andam M. V. S. emersumque
errorem immaturitati, imbecilli-
tatiq; mea dignanter imputan-
dum. Rerum porro Hungarica-
rum Nucleum decuit sanè Au-
gustissimo Imperatori, velut Le-
gitimo Hungaria Regi, cum sub-
missione animi dedicandum.

Mtis V.

Humillimus Client & Subditus
Comes Sigismundus Drugeth,
de Homonnai.

A 2 Ex

12-13. sz. ábra. A Homonnai Drugeth Zsigmond által kiadott könyvek címlapjai

Öt nemzeték

351

15. sz. ábra. Drugeth-Althan címer

2016-ban a kandidátusi értekezletem függelékeihez kerestem XVII–XVIII. századi Északkelet-Magyarországhoz kapcsolható tárgyi emlékeket az interneten. Számos érdekes darab (pl. Dersffy Orsolya pecsétgyűréje) mellett a figyelmemet felkeltette az Iparművészeti Múzeum egyik műtárgya, amely leírása szerint egy kettős címerrel díszített miseruha. 1884-ben Lehoczky Tivadar, vidékünk neves régésze és múzeológusa a Magyar Genealógiai és Heraldikai Társaság közlönye, a Turul számára írt „A Drugeth- és Althán-család címereiről” című tanulmányában részletesen leírja az ungvári vár belső bejárata fölött lévő „seregélyes” címertáblát, illetve leír egy hímzett miseruhát is, amelyet az ungvári görög katolikus székesegyházban őriztek. A múzeumi linkre kattintva nagy meglepetésemre éppen ebbe a nevezetes darabba „botlottam”, ami nagy meglepetést okozott, mivel a XX. század két nagy világégése, illetve a különféle impériumváltások következtében tárgyi örökségünk nagy része elpusztult, elveszett.

Megnevezés: Miseruha Althann Mihály és Drugeth Julianna kettős címerével, az egykori ungvári jezsuita templomból

Leltári szám: 7383

Gyűjtemény: Textil- és viseletgyűjtemény

Készítés ideje: textil (XVIII. század eleje), hímzés: 1720

Készítés helye: textil (Franciaország), hímzés (Magyarország)

Anyag: selyemszövet

Technika: ezüstoffonallal broszírozott, fémfonalas domború hímzés, színes selyemfonallal broszírozott.

Hosszúság: 114 cm, **szélesség:** 76 cm

Világoszöld alapon hosszanti hullámvonalakba komponált mustra. Sötétzöld és ezüst akantuszleveles és golyós pálcákkal alátámasztott ezüst felhőmotívumok, sárgászöld száron ötszirmú, nyers színű apró virágok, liliomok és nyers színű, ezüsttel árnyalt futó hajnalkák.

A miseruha hátának alján domború hímzéssel babérkoszorúba foglalva Althann Mihály Vencel és második felesége, Homonnai Drugeth Julianna kettős címere. A zöld babérkoszorún, ezüstoffonallal hímzett szalagon arany *bouillon*nal hímzett felirat: IULIANA THERESIA NATA COMITISA DRUGETH DE HOMONNA ULTIMA / FAMILIAE MICH.[AEL] WENC.[ESLAUS] COMITIS AB ALTH[A]NN CONTHORALIS A[NN]O 1720 31 IULI.

Minden bizonnyal ezt a miseruhát közölte Lehoczky Tivadar 1884-ben, az egykori jezsuita templomból átalakított ungvári görögkatolikus székesegyház gyűjteményéből (Lehoczky Tivadar: *Czimertani adalékok. I. A Drugeth- és Althán-család címereiről*. In: Turul 1884/2, 81–83.), majd pedig Mihalik József 1906-ban, immár a bártfai múzeum gyűjteményéből. Mihalik csak a címet származtatta 1720-ból, a miseruhát 19. századnak tartva. (Mihalik József: *Vezető a Sárosvármegyei Múzeum gyűjteményeiben Bártfán*. Kassa 1906, p. 100., 50. sz. szekrény)

A felirat tanúsága szerint a miseruhát Homonnai Drugeth Julianna Terézia (1679–1726) adományozta az ungvári jezsuitáknak 1720. július 31-én, a rendalapító, Loyolai Szent Ignác ünnepnapján. Drugeth Julianna a család férfiágon utolsó sarja, gróf Drugeth Zsigmond (?–1684) leánya volt. 1693-ban gróf Pálffy Miklóshoz ment feleségül, majd 1706-ban megözvegyült. 1709-ben házasodott másodszor, amikor Althann Mihály Vencel (1668–1738) neje lett.

Drugeth Julianna egy másik, azonos dedikáció felirattal ellátott miseruhát is adományozott az ungvári jezsuitáknak 1720-ban, melyen szintén az Althann-Drugeth kettős cí-

mer látható. Ezt a kazulát 1941-ben még az ungvári görögkatolikus székesegyház gyűjteményében őrizték, későbbi sorsa nem ismert. Kőszeghy Elemér leírása szerint a miseruha „brokát, arany alapon, többszínű virágos, sötétvörös kontúros mintával, amely még XVII. sz. végi motívumokat mutat.” (Ld.: *Ingó műemlékek leltára. Dr. Kőszeghy Elemér gyűjtése alapján*. DVD-ROM. Arcanum Kiadó, Budapest, 2009, „B” lemez, Ungvár).

A középkor óta Ung vármegyében birtokos Drugeth család a 17. század elejétől kezdve folyamatosan támogatta a jezsuita rendet. Drugeth György főispán (1583-1620), akit 1601 körül Pázmány Péter térített át a katolikus hitre, 1615-ben telepítette le a jezsuitákat Homonnán, ahonnan 1646-ban áttelepültek a központibb fekvésű Ungvárra. Az ungvári jezsuita rendház és templom a főispán fia, gróf Drugeth János (1609-1645) támogatásával épült fel 1640-1646 között.

A két miseruhát a Szent Kereszt tiszteletére szentelt ungvári jezsuita templom felszerelésének 1773-ban, a jezsuita rend feloszlataása alkalmából felvett leltára is említi. (MOL, Acta Jesuitica /E 152/, 115.d. Fasc. 14. Nr. 2., f3v. - idézi: Terdik Szilveszter: *Görögkatolikus püspöki központok művészeti reprezentációja Magyarországon*. Níregyháza 2014, p. 93.)

Az egyik kazula a nagyobb ünepeken használt liturgikus öltözékek (*Ornatus sacerdotalis pro sollemnitatibus et festis majoribus*) jegyzékében szerepel: „Item casulae quinque omnes auro conspicuae, quarum duae coloris variegati, duae cum subductura violacea, una Julianae Theresiae Drugeth de Familia Fundatoris, cum insigni ejusdem, et floribus aureis.” Az „arany kazula” a Kőszeghy által 1941-ben Ungváron leírt miseruhával azonosítható. A másik miseruhát az 1773. évi inventárium a kisebb ünnepek, illetve a vásárnapi szentmisék során használt ornátusok (*Pro festis minoribus et dominicis*) között említi: „Ornatus viridis / Casula cum insigni Drugethiano - No 1.” A zöld színű - azaz a liturgikus színek hagyománya szerint a hétköznapiakon használt - ornátus az Iparművészeti Múzeumban őrzött darabbal azonosítható.

A miseruhák adományozásának alkalmára vonatkozóan nincsenek adataink. Azon tény alapján, hogy a dedikációs felirat 1720. július 31-ét, Loyolai Szent Ignác ünnepnapját jelöli meg a donáció dátumaként, elképzelhető, hogy az adományozásra a templom Loyolai Szent Ignác tiszteletére szentelt mellékloltárával összefüggésben került sor, amely talán ekkor került felállításra vagy megújításra, miután a Thököly-felkelés, majd a Rákóczi-szabadságharc során a templom súlyos károkat szenvedett. (Az ungvári jezsuita templom mellékloltáiról ld. Terdik i.m. 52.)

Az 1705. évi szécsényi országgyűlés 6. törvénycikke értelmében 1708-ban a jezsuitáknak el kellett hagyniuk a várost, csak a szatmári béke (1711) után tértek vissza, kollégiumukat azonban csak 1718-ban nyitották meg újra. A templom főoltára – amely a rendfeloszlataást követően a nagymihályi (Michalovce) plébániatemplomba került – az oromzaton elhelyezkedő kartus kronosztichonos felirata (*Me aVIra barchoCIana CoepIt AnDrasIana ereXIIt pIetas*) szerint 1721-ben került felállításra, a Barkóczy és az Andrássy család támogatásával (vö. Terdik i.m. 52.).

A Drugeth család címere látható egy a csestochowai pálos kolostor gyűjteményében őrzött 15. századi, feltehetően magyarországi pálos kolostorból származó miseruhán is. (Ld.: Udvarhelyi Nándor: *A csestochowai pálos kolostor magyar emlékei*. Budapest 2010, 73.)

Forrás: <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/miseruha-althann-mihaly-es-drugeth-julianna-kettos-cimerevel-az-egykor-ungvari-jezsuita-templombol/7806>

16. ábra. Zichy Péterné Drugeth Klára

17. ábra. Althánné
Drugeth Julianna Terézia

18. ábra. Zichy Péter és felesége, Bercsényi Zsuzsanna

Halotti beszédek 1736
ALLASABUL KIDOLT TOSGYOKERES NAGY
K. NY-18 CEDRUS
00020
AZ AZ
MELTOSAGOS GROFF
ZICHY PÉTER
&c.
K I T
Magányi igényes nevű CEDRUS Fiata-
li közöt, a Koronázot és keresztresz szarvafok lépésén,
a Halál fel nyomozot, többen vigot, ágaiiban meg tör-
delt, leveleiben meg hervasztot,
E S
Fem-álló Magas Jegenyefje
MELTOSAGOS GROFF
BERCSENYISUSANNA
Házafsbébi Tarfágábul tekintet nélküli
döntöt, Földhős süjtöt, ki nyugtot.
M. llyet
Az ő utolsó pompáján, Halottas Tízfeleti Felöt, O-
Budán a Szent PÉTER és Sz. PÁL Apostolok Templomában,
homályos magyarázat alatt lé ánytkozot, ugyan ezen Meltóságos De-
minimálnal egyik Hebfneffa. Bűt elő Hováánk 18dik Napján.
M. DCC. XXVI. Ertendőben.
Nyomtatottott Budán, Landerer János Sebeltyén által
Anno 1726 Ertendőben.

TARTALOM

Előszó helyett	5
Ismeretlen mozaikkockák a Homonnai Drugeth család történelméből	9
Homonnai Drugeth Okmánytár.....	65
Két nagy birodalom közé beszorítva	249
A Surányi és Csarnavodai családok írásos hagyatéka	271
Az Eödföffy-javak udvarbirájának utasítása 1657-ben.....	299
A magyar nemesi címek és a címeradományok Északkelet-Magyarországon a XVI–XVII. században.....	305
Újhelyi Pál követnek Ugocsa vármegyétől kapott utasításai az 1655. évi pozsonyi országgyűlésre.....	319
Az erdélyi rendek levele Unghvármegye közönségéhez	323
Barkóczy László végrendelete	325
Függelék	339

ZUBÁNICS László közíró, lapszerkesztő, helytörténész, egyetemi tanár, kisebbségi politikus (Gut, 1971. május 20.)

Földműves családban született. Tanulmányait a Guti Általános Iskolában és a Jánosi Középiskolában végezte. 1988–1993 között szerzett történelem szakos diplomát az Ungvári Állami Egyetemen. Diplomamunkáját Magyarország, ezen belül Kárpátalja történetéből írta. Diákéveiben a *Társ* című ifjúsági lap szerkesztője. Előbb pedagógusként tevékenykedett: a Guti Általános Iskolában magyar nyelvet és irodalmat tanított, majd a Beregszászi 11. Sz. Ruhaipari Szakközépiskolában történelmet oktatott. 1996-tól a *Beregi Hírlap* rovatvezetője, majd főszerkesztő-helyettese, 1998-tól 2011-ig főszerkesztője. 1996–1998-ban társadalmi munkában a *Kárpáti Panoráma* című megyei lap magyar kiadását szerkesztette.

1990–1992 között a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnökségi tagja és a Kárpátaljai Magyar Ifjúsági Szövetség elnöke. 1991-ben az UMDSZ egyik alapítója. Az 1993-ban alakult MÉKK tevékeny tagja, 2013-tól a MÉKK elnökségi tagja, a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság helytörténeti programjainak koordinátora. 1994-től a Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetség elnökségi tagja, 1997-től alelnöke, majd ügyvezető elnöke, 2015-től elnöke. 1998–2002 között a Kárpátaljai Megyei Tanács képviselője, 2006–2010 között a Beregszászi Járási Tanács képviselője, frakcióvezető. 1999-től a Fehérgyarmat székhelyű Hármashatár Irodalmi Társaság tagja, 2003-tól társelnöke. 1999–2002 között az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség régióelnöke, 2003-tól az UMDSZ Országos Tanácsának elnöke, 2008-tól az Ukrainai Magyar Nemzeti Tanács elnöke, 2014-től az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség elnöke.

A 2008-ban létrejött Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke. Több alapítvány, testület és intézmény vezetőségi tagja, köztük a Szolyvai Emlékparkbizottság, a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetségének tagja, a Kárpátaljai Magyar Oktatásért Alapítvány elnöke. Tagja az Ukrán Nemzeti Újságíró-szövetségnek.

Eddig több mint 10 könyvet adott ki, több mint egy tucat tanulmánya jelent meg az ukrain szakmai kiadványokban. Jelenleg az *Együtt* című folyóirat tanulmány rovatának vezetője. 2009-től az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kara (2018-tól Ukrán-Magyar Oktatási-Tudományos Intézet) magyar történelem és európai integráció tanszékének adjunktusa, 2013-tól a kar nemzetközi kapcsolatairól felel, 2015-től pedig tudományügyi igazgatóhelyettes. 2016-ban megvédte kandidátusi értekezését, jelenleg a magyar történelem és európai integráció tanszék vezetője, tanszéki docens. A Magyar Tudományos Akadémia külső köztestületi tagja, a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács elnökségi tagja.

Comitatus Vex media Jurata Nobili. Vex media Jurata Nobili. Vex media Jurata Nobili.
in Transumpta Litera Vex media Jurata Nobili. Vex media Jurata Nobili. Vex media Jurata Nobili.
ipso Goponeis multis omnibus solentia debent.
sentibus perfectis Goponeis solentia debent.
Heapsit July 4 Anno Domini
Comes Joannes Drago
de Lomena

Comes Valdingher de Homonna
Offia

ISBN 978-915-5757-17-4

9 789155 757175